

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

פרשת לך לך תשפ"ו

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פאדק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

היכל הקודש

בלומינגדאוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

גורפס ע"י

קורן הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

זבחיִם, פֿרֿק רביעיִ, בית שמאי דף מב עמוד א – מתוך "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רמא רש"י

אבל בדמים הנשמים כגון ארבעים ושלש של יום הכיפורים. אחת למעלה ושבע למטה על בין הבדים מדם דהר וכנגדן מדם השעיר הרי ט"ז וכנגדן על הפרכת הרי ל"ב וארבע על קרנות מזבח הפנימי משניהם כאחד מעורבין כדרכיהם (ותן) (ולקח) מדם דהר ומדם השעיר (ויקרא טו) שיהו מעורבין הרי ל"ו ושבע הזאות על סדרו הרי מ"ג: פֿיגל בין בראשונה. במתנות שלפני ולפניה: בין בשניה.

כגון שפיגל בשחיתה דהוי מתיר אחד. פירש רבינו שמואל בשעת שחיתה חישוב ע"מ ליתן מתנות שנפכים חוץ לזמנו ואי מתנות הזכיק לא מתנות דמזבח והיינו פיגל בין בראשונה בין בשניה בין בשלישית כמו שחטש שלמים ע"מ לזרוק חוץ לזמנו ואי ע"מ להקטיר גרידא דהוי פיגול לכ"ע כיון דכל השחיתה הוא בשחיה (ומפרין) א"ה מאי טעמא דרבנן דאפילו לשופך שירים למחר קיימא לן (לקמן דף מו:) דהוי פיגול מאן חכמים ר' אלעזר היא דביון דלר' אליעזר לא מייחב במתנה אחת בחוץ הכי נמי אי פלוג לא חוץ פיגול ומיפדו לא יתכן לפרש כן דלפירושו זה אי אפשר ליישב כלל במה דברים אמורים בדמים הנתנים על המזבח ופירושו הקונטרס עיקר:

מאן חכמים רבי אלעזר היא. ואמרין דבעי עבודה טפי לפיגול דנימא במיד דמחייב לא הוי דהא מחייב כותי קומץ בחוץ ואילו פיגול אפילו בקומץ שלם לא הוי פיגול אם לא פיגול לבמה פלוגא ומדריב' אליעזר דמחייב מיתירי ראיא (ופרטו) גבי חוץ כ"ש דלא הוי פיגול ולמאי דמסיק דמודה ר' אלעזר בדמים לא כמו שפי' בקונטרס דמחייב במקצת דמים בחוץ מכלל דהוי פיגול דאין לו ראייה דמחייב ופירשית לא חתי לידחות הא דשננו הא מני רבי אליעזר היא:

כגון שפיגל בראשונה ובשניה ובשלישית. פירש בקונטרס וברביעית לא פיגול וקשה רביעית מאן דבר שחיה ובפי' שני דמנחות (דף טז.) פ"י בקונטרס שפיגל בראשונה ובשניה ושחק בשלישית ואי"ת א"כ קשיא מדי שחק קתני כדאקשי לעיל ושמא לעיל דשחק באמצעית הוד ליה דראשונה ופירשית חתיב במחשבה ושניה בשחיתה ולהאי פירושא חשיב כל הזאות דמזבח הזהב אחת שבע דסדרו וארבע דקרנות וכן משמע בפרק הוציאו לו (יזמא דף אס.) דתנא ובסוף דף הקדש לו פלפי' ולפניהם ואת אחל מועד וזה הזכיל ואת דמזבח במשמעו ולא קתני כלל על סדרו משמעו דחשיב דמזבח כפרה אחת כדקאמר מיכן אמרו עד גמר מתנות שובדכיל ונשפך הדם יביא אחת אלא הזאות:

אבל לא קתני גמר לקרנות ונשפך הדם שיביא אתריו בשחיה בטהרו וכולוהו חשיבי באתר וקשה דלקמן (קאמר) משכחת לה בד' פרים וד' שעירים פירוש חד האזאות דבין הבדים וחד האזאות דפרכת וחד האזאות דקרנות וחד אסדרו דמזבח הזהב וחד האזאות דקרנות ודסדרו ושמן פר רביעי דלקמן לא משום דלא שחור אלא כסודא לא דשירים מעטבין דהוי דחייב בשביל שירים ולפירושו זה ונכל לגרסו כגון שפיגל בראשונה ובשניה ובשלישית כגון בספר רבינו גרשום כאן ובהקדמן וזוטא (מנחות דף טז.) חשיב חצי מתיר משום דאיכא ערין שירים דמעטבין וא"ת וזה בעל כרחין סבר האי תנא שיריים לא מעטבין מולא חשיב אלא מג' דהזאת דסבר שיריים מעטבין חשיב ודא טפי כדמובא בסמוך ודא דאע"ג שיריים מעטבין לא חשיב אחת אלא הזאות:

כי אליבא דריש דאמר טעם דר"מ משום דעת ראשונה הוא ואם תאמר היא אם ס"ד אליבא דרבנן נטק למימר טעמא דרבנן משום דהי הוא אלא מילתא ודא דהא לרש לקיש אליבא (דריב) אפילו לא דר' ופיגל בשלישית לית ליה לרבנן על דעת ראשונה עשה ובמנחות (דף טז.) הוא גרסינן לה הכי דהתם לרב איתובא מזה מילתא דאדוקי פלוגתייהו בנותן ראשונה בשחיתה ושניה במחשבה ובמפגלים בחצי מתיר פליגי אבל בנותן ראשונה במחשבה ושניה בשחיתה אפילו רבנן מודו דפיגל דאמרין על דעת ראשונה עשה ואותיבנא מזה דקתני בין בראשונה ומשעו לא בשניה וקאמרי רבנן לא פיגל ושני רבא אליבאיהו כגון שחור ופיגל בשלישית דאמרין אי ס"ד על דעת ראשונה: אלא אמר רב אשי כ"ו. בהא נמי גרס מזה דתימא אי ס"ד בר קמי' וגירסא כשכספרים דלא גרסינן מזה דתימא במנחות (שם) איתא ולא שייך למיגרס לה הכי: אלא אמר רב אשי כ"ו. משום דהוי ראשונה פיגול בשפיתו בראשונה ובשניה ובשלישית וברביעית לא פיגל בדקתני בהדיא בין בראשונה כי ולא קתני רביעית ובהזאות לא טיידו שחקו ולעולם טעמא דר"מ משום דעד דהזאת היא ורבותא אשמעינן דאע"פ שלא שחק אלא בזו אמרין על דעת ראשונה עשאה דמזה דתימא אי ס"ד על דעת הראשונה עושה למה לא שחק בשניה ובשלישית ויעשה על דעת ראשונה קא משמע על דלא אמרין הכי ועוד לא גרסינן:

והא

על הפרכת: בין בשלישית. על מזבח הזהב: קתני מיתה בין בשניה. דמשמע לא בראשונה ופליגי. וקאמר ר"מ פיגול ואין כאן משום דעת ראשונה אלא דקסבר מפלגין בחצי מתיר ותיובתא דר"ל: כגון שפיגל בשחיתה. הא דקאמר ר"מ פיגל בשניה פיגול כגון ששפך הדם לאחר שגמר מתנות ובשפך וק"ל שסדר קיימא דהא (דף ט.) יביא אחר ויתחיל בהיכל וכששחט את השני פיגל בשחיתתו וקאמר ר"מ דההוא פר הוי פיגול שהרי פיגל בו בעבודה שלמה: רבי אליעזר היא. דאפילו בהעלאת חוץ פטר בשני מתירין אלמא לאו עבודה היא כלל עד שיגמר כל העבודה ואע"ג דהקטרת כותי הוד הקטרה כדקתני התם וכולן שחקרין בפניהם שיעיר מהן כותי והקריבו בחוץ חייב בזהב וכלי ואחר ששני מתירין אלמא גמר עבודה הוא לא חשיב לה לחיובי עליה בחוץ ה"נ א"ג דשחיתה עבודה שלמה היא כיון שאין העבודה נגמרה בשעיר זה לבדו שאינו בא אלא להשחית עבודה אחת וזה חשיב ששחית בשתים ושלש שחיתות אין השחיתה חשובות לפגול: והא אמר רבא. לקמן בפ' השחט (דף ק.) דקתני הוורק מקצת דמים בחוץ חייב ולא פליג רבי אליעזר ואמר רבא עלה לבגמרי מודה רבי אליעזר בדמים שאם נתן במתנה אחת מחטאות הפנימיות חוץ לעורה חייב ואע"פ שכולן עבודה אחת ח"ל לעכב ואיכא למימר דאין כאן אלא חצי העבודה דומיא דמזבח הזהב והוא חייב והואל וכנגדה לפני ולפנים מתקבלת היא שאם נתן מתנה אחת בפנים ובשפך הדם מביא דם אחר ומתחיל במקום שפסק לר' אליעזר: דאמר ר' אליעזר ור' שמעון. עובד אתנו כגור רבן ר' קמח

מקצת מתנות שנפכים ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחילה והואל ולא גמר אותה כפרה ר' אליעזר ור' שמעון (ואומרים) כי' אלמא עבודה היא ואי פיגול לחיוב חוץ קא דמיתא לאי כמביאי בשחיתה דהוה פיגול אלא אפילו במתנה אחת לר' אליעזר פיגול היא: אלא אמר רבא. לעולם בשפיגל בהזאות ודקשיא לך קתני פיגל בשניה ואי בשלישית וקס"ד בראשונה שחק וקאמר ר' מאיר פיגול הוא דהבא במאי עסקין כגון שפיגל בראשונה ושחק בשניה וחדו ופיגל בשלישית ולעולם טעמא דר"מ משום דקסבר שחיתה השניה על דעת מחשבה דראשונה נעשית כד"ל: ה"ג סה"ד אסרין אי ס"ד כל העושה על דעת הראשונה עושה מיהרד פיגולי בשלישית לפה ל' קמ"ל. כלומר והאי דנטק חוץ ופיגל בשלישית רובתא אשמעינן דאע"ג דחור ופיגל בשלישית דאמרין דשחיתה שניה נמי על דעת מחשבה קמיתא יחבה: דמהו דתימא. אי על דעת ראשונה הואי שחיתה שניה אמאי לא עבד נמי שלישית בשחיתה: קמ"ל. דלא אמרין הכי וגירסא דהכותב בספרים (ואי) אמרין אי ס"ד כי לא שייך למיגרס לה הכי דהא מוהדרין לתרוצה אליבא דריש לקיש דאמר טעם דר"מ משום דעת ראשונה הוא ואם תאמר היא אם ס"ד אליבא דרבנן נטק למימר טעמא דרבנן משום דהי הוא אלא מילתא ודא דהא לרש לקיש אליבא (דריב) אפילו לא דר' ופיגל בשלישית לית ליה לרבנן על דעת ראשונה עשה ובמנחות (דף טז.) הוא גרסינן לה הכי דהתם לרב איתובא מזה מילתא דאדוקי פלוגתייהו בנותן ראשונה בשחיתה ושניה במחשבה ובמפגלים בחצי מתיר פליגי אבל בנותן ראשונה במחשבה ושניה בשחיתה אפילו רבנן מודו דפיגל דאמרין על דעת ראשונה עשה ואותיבנא מזה דקתני בין בראשונה ומשעו לא בשניה וקאמרי רבנן לא פיגל ושני רבא אליבאיהו כגון שחור ופיגל בשלישית דאמרין אי ס"ד על דעת ראשונה: אלא אמר רב אשי כ"ו. בהא נמי גרס מזה דתימא אי ס"ד בר קמי' וגירסא כשכספרים דלא גרסינן מזה דתימא במנחות (שם) איתא ולא שייך למיגרס לה הכי: אלא אמר רב אשי כ"ו. משום דהוי ראשונה פיגול בשפיתו בראשונה ובשניה ובשלישית וברביעית לא פיגל בדקתני בהדיא בין בראשונה כי ולא קתני רביעית ובהזאות לא טיידו שחקו ולעולם טעמא דר"מ משום דעד דהזאת היא ורבותא אשמעינן דאע"פ שלא שחק אלא בזו אמרין על דעת ראשונה עשאה דמזה דתימא אי ס"ד על דעת הראשונה עושה למה לא שחק בשניה ובשלישית ויעשה על דעת ראשונה קא משמע על דלא אמרין הכי ועוד לא גרסינן:

והא

כי מדי בחייל מיא בעלמא קמדי. הקשה בקונטרס בהקומץ ושחוט נמי נימא דלא מיפגל דבי חשיב בקבילא איפסיל וכי וריק מיא בעלמא וריק ותיריך דחתם גזירת דחכות הוא ובקומץ וזטא (מנחות דף טז) תיריך דארתא עבודה שפיגל בה נעשית כולה בקדושתה שחוט ע"מ לזרוק או להקטיר וכן מקבל ע"מ לזרוק או להקטיר אבל הך הזאת כולוהו חזא עבודה

היא ולא קרבו מתירין העבודה בקדושתו וקשה

דכי פגל בהזאת של בין הברים אינך הדיכיל מים

נינהו וזאת בל הזאת ראשונה של בדים לא פריך

דשאר הזאת של בדים מיא דריש לומר יפגל

באחרונה או כיון דחד מקום הוי אין בכך כלום

(וכמו שאפשר) בטקור אין נמי ל' ודחיא ליה דלא

הווי של בין הברים מיא משום דלא נגמר הפיגול

עד שירוק כל הזאת של בין הברים אבל אנתן

של היכל לא תליא בהו גמר הפיגול כיון שאם

נשפר ודחם מביא פר אחר ויתחיל להדכל ולא בין

הברים וכן ההזאת של מזבח חותב לא תלו

בהזאת של היכל למימה בהו פגול של היכל

ולרבנן לא פריך דכיון דאין מפגלין בחצי מתיר

וצריך לפגל כל ההזאת אם כן לא נגמר הפיגול

עד שפיגל בכולן מתחילת בין הברים עד גמר של

טרו ומושינן כל הזאת של בין הברים ולפגל בכל

המקומות קאמר ארבעה ודח' בפר ראשון של בין

הברים ונשפך הדם והביא פר שני ועשה (פר שני)

ממנו של היכל וזאת מזבח בשתיקה דהוי פיגול לא

מאי. בריך. וקשה דאם כן פגול בביהו כח' ו

בלבנה לרבי מאיר ליפריך אמאי הוי פיגול בחצי

(מתיר) וחד עבודה לא נעשית בקדושתה וכי מקטר

ללבנה עפרא בעלמא מקטר וכי תימא משום

דדוח שני מינים אבתי חשב משני בדיכין אם לא

נחלק כיון דבעו שני כלים דדוח כשני מינים דהוי

פיגול ובינו הם מפרש בדיח' מקום ששטא ליה

דלא אמרינן כי אלא בעלמא הוא דקמדי תחילת

עבודה בנגמר עבודה והוי גזירת הזאת בלא בשני

מקומות בחכי לא איירי קרא ממיא בעלמא קמדי:

משכחת לה ב' פרים. ואי' אבתי הזאת

בשפנים היכי משכחת ליה פיגול בפר אחד מכיון

שחזה בראשונה במשכחה איך מיא בעלמא

קמדי ולרבינו הם תאי שפיר דח' מקום הוא ויש לומר כגון שפיגל בהזאת אחרונה של בין הברים: **הא** כמאן דאמר שיריים מעכבין. צ"ע פ' אהרו מקומן (לקמן דף נב) דקאמר רמי בר חמא האי תנא סבר שיריים מעכבין ומיירי במרייתא ודחי' לה דהוא מצי' לאתרי דך ועד במרייתא דלעיל' (לה) דרמיס השטענין וכי טעונין כגון מושחטה ופסלת בהן ומוקמינן

הקומץ. הקשה בקונטרס בהקומץ וזטא (מנחות דף יד.) למה ל' דאין לו מתירין אלא הוא עצמו מתיר אחרים בראיתא בגמ' תיפוק ל' ודבלאו הכי נמי פשטא דקומץ ל' מדיחיה פגול משום פיגול דהא אי אבלי מניה פקע פיגולו ממנו שהרי לא קרב מתיר במצותו ותיריך כגון שהזחתה האור ברובו דחשיב כמאן דקרב המתיר בדקאמר בהקומץ רבה (שם דף כו) מאמינתי מתיר שירים באבילה משהזחת האור ברובו וקשה לפירושו דאי הוצת האור ברובו א"כ פקע פיגולו ממנו דיאמר עילא בגמ' (דף מג.) דאם ירדו נמי ועלו האור דין אפילו מאבילה כדנשמע בביריתא פוק אמרו לו (דף די.) ושם וי"ל דמיייר שחצי העלע וי"ל אבלי מניה ויחצי' לא העלע דלע' דהוא דארארט לא פקע פיגולו ממנו ותייב עלי' או לאו משום דהוא גופיה מתיר הוא דהא דאמר בגמ' לגבי קומץ דפיגול שתעלהו ופלטא מחית ארארטא ופלגינ' מסקיתא אנעברכה ומשלה בו האור פקע פיגולו ומסקינן ליה לתחילתו דאמר לו (גם זה שם) מתירי ליה לאבילה מיייר כשהיה חזק על המזבח היותו פגול ומבחי' ארארטא אבל היכי לא עלה למזבח מעטל' לא בדקבוחה בביריתא (גם זה שם) דאיתו קצת דחוי' למזבח לא מסקינן ליה ודחי' ליה פיגול אע"ג דרובא דאבר אמזבה אם איתא דלא הלכו באברים אחר הורב וכל שכן קומץ דמיפרת

דלא מסקינן מיהו פ"י בקונטרס בדגמורא שמשע דאפילו לא עלה אמזבח מוסקין ליה לאבילה ודמיא להדיא דכריתות כמו שפירש ר"ת שהקומץ כולו חשוב אוכזר אחת הזוהא פלגא עלה מקומ' משרי' לאי לפלגא דארארטא דאי לא הכי הוה דעל המזבח קומץ שחוט וירד וא"כ כיון דנשיך ליה פקע פיגולו ממנו אבל פלגא דאבר לא משרי' אלא פלגא דהוא עצמו שלא הוקטרו אימוריו כשר אע"ג דמעיקרא סלקא דעתך דקומץ גרע משום דמיפרת ומפרש ר"ת דטעמא דקומץ לאו משום דהוא מתיר אלא משום דלא שייך ביה הרצאה דאי אכלו ולא העלתו אם כן לא קרבו מתיריו ואי העלה חציו פקע פיגולו מכולהו אפילו מהזוהא דארארטא הוא דקאמר בגמורא ומוציא אני את הקומץ בחדי

והא בין בין קתני. דמשמע או כזו או כזו: **אמר מר** ב'ו'. אמאן דמהדר לאוקומי טעמא דר"מ משום מפגלין בחצי מתיר קפריך נזי נמי דבעלמא בקומץ ולבונה איכא למימר מפגלין בחצי מתיר אלא בחצי וזריקא היכי אמר ר' מאיר פיגול: **אמר ר' יוחנן** (הא וכו') עד שיקרבו כל פתיריו. שתיכלנה מעבודתי: **אמר מר**. שפי' נמי דלעיל דף כהנ': **כי חדר מדי בחייל מיא בעלמא קא מדי**. ונמצא שלא זרק דמו דהא מנחה אחת מתן מעכבת בדשלמא מפגל בשחיתה אע"ג דפסליה וחדור זרק ליה ואזחשבה בא שתיקה כיון דפיגול בעבודה ושוב לא הוציא בו מחשבת פסול אחר אע"פ שזריקת דמו דם פסול הוא כיון דרבי רחמנא פיגול בשחיתה כדאמרן בפרק ראשון (לעיל) ד' בדברים המביאים לדי' אבילה הכתוב מדבר ע"כ בהכי אמר רחמנא לפגול וזריקתו או נמו שהיא מרצה לפיגולו וכן לרבנן דבעו מחשבת בעליה וזריקתו ולמאן דמוקי נמי בטע' דר"מ משום דלא ברה בראשונה לפני כל העבודה ככה"ג אמר רחמנא לפגול דלא משכחת לפגול בדיקה אלא בחי' אלא למי' טעמא משום חצי מתיר אי כאן וזריקת כיון דלא נגמרה מחשבתו ונעשה ודח' לפני כל זול לא חצי עבודה היא וזיל הכא חצי עבודה היא: משכחת לה. הא דקאמר מר: פיגול: **בארבעה פרים**. פיגול בין הברים בכל מתנותיו ונשפר דהוא ושחוט אחר וזוהו על תפרכת וחדור על הקדוה ואחז' לטחיור של מזבח וכוין דקימא לן בסדר יומא (דף טו.) כולוהו כפרה בפני עצמו ואי עבדינהו כהלכתן מתכשרה עבודה בחכי אפילו לרבנן דפלגינ' עלייהו דר' שמעון ור' אלעזר בנשפך הדם באמצע מתנות כהא כמדו דאין צריך לחזור ולהזות במקום שנגמר כל הזאתו וצריקין חתם הלכך כהא נמי פיגול שודי קרבו מתיריו של כל אחד ונגמרה העבודה בחכידו אבל בפר אחד מודה ר"מ דלא פיגול משום דלא גמר וזרקב מעולם. **לפיגולו מרצה**. כי היכי אלא חשב בשחיתה קרי לה לזריקת דם הפסול זוהו קרבו מתיריו לרצות

לפיגולו כי חשיב ליה בחצי וזריקא נמי ושחט בהציה כל זמן שלא עירב במחשבה אחרת הו' רצינו לפיגול: **הא כמ"ד** ב'ו'. פלגתא דר' יאשיה ור' יוחנן היא (וימא דף נג) במתן הקדוה ולקח מדם הפר ומדם השעיר וזח' אומר שדוח מעורבין וחד אומר מזה בפי עצמו ומוזה בפני עצמו. דקתני ארבעים ושבע כמ"ד אי מקריבין את שחיתא וזרקב למותן קדוה (והו' תומני). שיריים. שפכית שיריים ופולגתא דר' קעיאב ור' יוחנן דהיא ליה לעיל' (דף מג.) אם כלה כפר ב'ו' ב'ד"א ב'ו'. בתוספתא דמנחות קתני לה ב'ד"א שהמנחה נפגלה בעבודה אחת כמצינא או מתן כולו ובחילוק שאין שם אלא עבודת מתיר אחד שאין קמיצא מתן כולו בלבונה ודילוק במנחות (דף טו.) מפרש ליה דלא שייך בלבונה: **בא** לו להקטירה. שהיא עבודת שני מתירי שני (אם אלאמא אפילו ראשונה בשתיקה ושניה במחשבה) קאמר ר' מאיר פיגול אלאמא מפגלין בחצי מתיר ותויבתא דר"ל: **אימא** וכבר נתן לבונה בפחשבה. הלכך שניה שבשתיקה על דעת ראשונה עשה. **היינו קפייא**. דראשון במחשבה הוא תנא ליה נתן את הקומץ במחשבה אחת הלמנחה בשתיקה למה ל' למיחדר למיתני או שחיתא בשתיקה ודבר נחנה לבונה במחשבה מה ל' להקטיר קומץ מה ל' ללבונה: ועוד **הא תניא**. בביריתא אחריתי או שנתן את הקומץ בשתיקה ואחר כך נתן לבונה במחשבה קשיא: **מתני'** אלו **דברים שאין חייבין עליהן**. ברת באביתלן משום פיגול. הקומץ. אם קמץ לאכול שירים למחר ותתפגלה המנחה אי האוכל את הקומץ בברת שאין הפיגול על אלא על דבר שיש לו מתירין ואחרים והקומץ אי אחר מתירי כהו מתירי

המנחה וכן לבונה וכן כולם:

מנחה

הזוהו

זבחים. פרק רביעי – בית שמאי דף מג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י
תוספות

מנחת נדבת כהנים. כולה כליל ואינה נקמצת הלכך אין אחר מתיה; וכן מנחת כהן משיח.
חביתי כהן גדול שמקריב בכל יום מחציתה בבקר ומחציתה בערב (ויקרא ו: ו) ומנחת נסכים
לא גרסי' דהא מיפלג פליגי בה ונתן חילוק בין באה עם חובב לבאה לפני עצמה; והריס.
הוא דמתי-ו' ותסכים הבאין לפני עצמן. בין שהתנדבן בפני עצמן כדאמר במנחות (דף קד-)

מתרוב אדם מנות נסכים בין שבאי בגלל ובה
 אלא שהביא היות בזה נסכים למחר דאמר מר
 מנחתם ונסכיהם אלא למחר אבל אם הביאם ע
 ובזה ופיגל בזה נתפגלו הנסכים: וחכמים
 אומרים אין תבאם עם הכהמה. ריבוי דירכל
 להקריב נסכים למחר נמצא שאין חזק מתוך
 לקריב אלא קין מתירין לא עצמנו. לז שכן של
 מצורע. שיריו נאכלין כדילף בפירוש לקמן ודף
 מה: אין הייבין עליו משום פיגול. אם פיגל
 באשם לא נפגל הוא ואיננו שיהיה תלי באשם
 כדכתיב על מקום דהאשם חסיד (יד) ואם לא
 נתן מדם האשם תחילה אין תנית השמן כלום
 אפילו היה בין דאדם מביא אשמו כעשר ולגו
 על עשרה ימים נמצא שאין האשם נשאר וביין
 דאין לו מתירין אין הייבין עליו משום פיגול: ו"ם
 אומר. לזה הבא עם האשם בן ימים הייבין עליו
 משום פיגול אם פיגל באשם: בין לאדם בין
 לכהן. לא לזה אלא לזה דמה עשה במשה למזבח.
 דכתיב (שם א) חרוק וחדר וערכה ועושה לכהן.
 וזה העלה אשר הקריבין אין לו מלא לאתר
 וזה: חמאת העוקף. בן. בגמ' מפרש שכן דנאכל
 לכהנים: מן מותר אימוריון ליקרב. לפיכך פיגל
 באימורים בשעת עבודת הדם נתפגלו פרים: ר"ם
 שמעון. אפרים החצורין פליג: לא שאין מתן דמי
 על המזבח להקריבן כשלמים. פיגול כתיב בזה
 (ויקרא א) אין הייבין עליו משום פיגול: גמ' פקע
 פיגולו מפניו. לקמן מפרש למאי הלכתא פקע:
 מאי קאמר. קבעי למימר פקע פיגולו ממנו נסב
 טעמא דבא ליד פיגול: אם אינו מתקבל.
 בדיקושה: דאין מביא אחרים ליד פיגול.
 המקטיר קומץ על גנת שיאכל שירים הקטור
 היין מנחה מתפגלת אם אין הקטור הקטור
 דאין קאמר הוא עצמו לא כל שכן שיתקבל
 אחרי שמתקבל לרצות אחרים לפיגול: מאי קא
 משמען. ל' למאי ביבעי ליה הא פקע פיגול: אי
 משהלך ביהן הארור.

למסור אדם אבר ממנו ארבע שעות און חייבין
 עליו כרת: תנינן, ובלאו עליו מין חייבין עליו: **א**לא, לחכי אתני פקיעה דכין שעלה
 אל דרד: תנינן, ושנשה חוין לומנן, ויהיני פירגל: חוין, בשר דלקי **א**לא, אתני פקיעה שאם
 ירד לאחר שעלהו (שם) יחזור ויתני **ה**תנינן, בלאו הכי **א**לא, צריכינן **א**לא
 שמעלה ב האור אשמעינן ונדעשה לחמו ב מבוה אפי' ירד עליו ויהיני אקחני אל
 עליו בשלמ משלה ב האור: **א**לא, שני **א**לא, רדו דרן הפולין משעלו אל יעלה (בחד)
אבר

הנהוג דאין לו מתירין כדי נסבה וקשה התיינן קומץ אלא לבונה ומנחת כהנים תיפוק לי משום
בדאין בהם הרצאה ועוד דגבי דם קאמר בפירוש משום מתיר היכי משכחת לה דמחייב משום
פיגול דאי אכיל ליה קודם שעשה מתנות אם כן ליכא הרצאה ואי מן הדם הנשאר במזרק
לאחר שעשה מתנות והדוא לאו מתיר הוא ואם מאותו שזרק על המזבח הא פקע פיגול ממנו

ושמא לא שריך למימר בני דם מקטן פיגולו כי אסא
הוא הא דא לא מתייבש ביה שריש הדם משום פיגול
יש להם מתייבש שהמתנות מתירות להשפכות
שרישים למזבח כמו שמתירות לא האימורים
ושמא כמו במתחילות בם טיפה וטיפה אריזה
לזריקה חשבי ככולה דם מתייבש ונראה לפרש
לזריקה טעמא דקומץ וכולו דא הוי בני חיובא
הי דינן משקדש בכלי וקידוש כלי היינו ההרצאה
ידידה בין דא דיננו ופיגוריו מתייבש אחד כדאמר
לעיל (קל ד). בני טעמא ישי לו מתייבש שקר
מתייבש אין לו מתייבש משקידש בכלי:

והלבונה ואם תאמר והרי לבונה הקומץ מתייר ואף על פי שיכול להקטירה קודם בדאמנו הקומץ וזאת (מנחת טו) מכל מקום קודם הקמצה והיא נראה דאין להקטירה ויש לומר דמכל מקום לא היא לבונה דומיא שלשמים לבונה היא גופה מתיר שמותרת שירים לבלילה ועיקר פיהל וליפני שלשמים ואע"פ שפיהל גופו לא באמורים וכל דלא מקטירי אימורים בהניס לא מצא אבלי מכל מקום לא חשיבי מתיר כיון דאם נגמאו או אבדו שר ברש באבילה ועוד יש לומר דלבונה לא לה מתיר בעבודת המזבח והיא דומיא שלשמים שעבודת המזבח מתיר כגון וריקת הדם ואם תאמר אמאי לא חשיב הכא עצים כי היכי דחשיב לבונה לעני' דלא היא אבילת פיהל וזהו להו מתיריה וזהו חייב עליהם משום פיהל כמו שדדיקן עליהם משום גמאוא אבל אין להם מתיריהן עצמן מתיריה ויש לומר דלא שייך למיתני עצים דהכיני רמי (כ מנחת כ) טעמוני קמצה והגשה והי דינם במנחה ופטור על הקומץ חייב על השירים ואי בעצים דמערבה לא שייך בהו מחשבה דאי במחשבת בשעת הולכת עמי' להקטירי מחשבתו

[illegible]

זבחי־הפרק רביעי - בית שמאי דף מד עמוד א' (אבן ישראל) - (שטיינזלץ)

חוספות

נאכל ליום ולילה מנין. לקמן בסוף דם חטאת (דף צח) דרשין מדיקישא דזאת התורה מה שלמים יאכלו בני נרואה דהאי תנא לית ליה הווא דיקישא דאי אית ליה לא היה צריך לכל הני ייתוריים: **ואת** נותר הילול חילול מטומאת אדם פגול לז' עונות. מכאן הוה מצו למקד לקמן (דף ג) דדבר הילול בגויה שוה חזור חילול חילול מטומאת בגויה שוה:

כיוצא בשלמים מאי נידו בכור. משמע דבכור

דמי לשלמים ספי משאר קדשים ובעלמא אינו כן דאמר מנחות (דף צא): מה שלמים אינו כן בכור ונזבח אף כל באי בדר ונזבח: **אלא** מאם האכל יאכל. ואע"ג דאמרין לעיל בסוף פרק שני (דף כח) בשתי אבילות הכתוב מדבר תרתי שמע מינה מדרשא כתוב האכל האכל או יאכל יאכל בדאמר ברלש הקומץ רבה (מנחות דף יז) ומיזר רבי אליעזר דמוקי לה התם בדרשא ואריגא נפקא ליה דך דרשא מקרא אוריגא וזכרא דמפרש לעיל בסוף פרק שני (דף כח) כוליה דמקרא (אוריגא) (אריגא) דאמר במשנה שביע שלמיו מה שלמים מפגלין ומתפגלין כו' לא כמו שפירש שם בקונטרס מרבתיב וזה שלמים דמשמע דמוקש בזה שלמים אלא אחק ברייתא סניך דהקשה חז"ל דייס אמאי שביע שוה הברייתא דהוה ליה למימר מה שלמים מיוחדים שיש להם מתירין בין לאדם בין למזבח ועוד דלמשנא דמפגל ומתפגלין לא ממעית דם דדם מפגל ומתפגל כדכתיב בהתפטרות דזריקה מפגלת ומתפגלת שיהיה מפגל הבשר ומתפגלת על ידי זריקה אם זרק על מזבח לשפוך שירים לנחת: **ודונם** בכלל ופרט. ומ"מ צריכי ייתוריי דלעיל דמכלול ופרט לא באו דמכלול ופרט שוה

צדדין:

ס"א

מהו פגול. אף כל שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח, חייבין עליהן משום פגול: העולה, דמה מתיר את בשרה למזבח, ועורה לכהנים. עולת העוף, דמה מתיר את בשרה למזבח. הפאת העוף, דמה מתיר את בשרה לכהנים. פרים הנשחרים ושעירים הנשחרפים, דקם מתיר את אימוריהן ליקרב: ומוציא אני את הקומץ, ואת הלבונה, והקשורת, ומנחת כהנים, ומנחת כהן משיח, ומנחת נסכים, והדם. רבי שמעון אומר, מה שלמים מיוחדין שיש בו על מזבח החיצון, וחייבין עליו. אף כל, שישגן על מזבח החיצון, חייבין עליו משום פגול. יצאו פרים הנשחרים ושעירים הנשחרפים, הואיל שאין על מזבח החיצון בשלמים, אין חייבין עליו משום פגול. [אמר רב], כיוצא בשלמים. מאי נידו, בכור, דנאכל לשני ימים ולילה אחד. במאי את, אי ב'מה מצינ', אפא למיפרך, מה שלמים שהן מעונין סמיכה ונסכים, התנחול חוה ושוק. אלא מאים האכל יאכל, הני תרי כללי, דסמיכי אחרדי ניהו. אמר רבא, דאמרין במעשרבא, כל מקום שאחתה מוצא שני כללות הסמיכים זה לזה, הוה פגם בניהם, ודונם בכלל ופרט: עד שאני מרבה לוג שמן של מצורע: הא מני, רבי מאיר היא, דתניא, לוג שמן של מצורע חייבין עליו משום פגול, דכרי רבי מאיר. אימא סיפא, ומוציא אני מנחת נסכים ותרם, אתאן לרפנן, דתניא, נספי בהמה חייבין עליהן משום פגול, מפני שדם הבהם מתיר ליקרב, דכרי רבי מאיר. אמרו, לא והלא אדם מביא אף וזבחו היום, ונסכין מוכן עד עשרה ימים. אמר להן, אף אני לא אמרתי אלא בקצין עם הבה. אמר רב יוסף, הא מני, רבי היא, דאמר לוג שמן של מצורע, מתנתו שרו ליה. ומדמתנתו שרו ליה, מתנתו מופגלי ליה. דתניא, לוג שמן של מצורע, מועלין בו עד שיתרוק הדם. מרק הדם, לא נהנין ולא מועלין. רבי אומר, מועלין עד שיתן מתנתו. ושוק, שאסור באכילה עד שיתן מתן שבע ומתן בהונות. אמרוה קמיה דרבי ירמיה, אמה, נגרא רבא פרב יוסף, לימא פי הא מילתא. הרי

ואם לא נאמרו הייתי אומר בו' לא בג' דליכא למיפרך דיו דהא קלות נמי במיתה: ואי באכילת מעשר. קאמר דאם לא נאמרו חמורות הייתי אומר על טומאת שרץ בלאו על טומאת מום במיתה לכך נאמרו טומאת מום חמורות ונאמר בהו לאו דלא תימא בהו מיתה במעשר ואם לא נאמרו קלות הייתי אומר על החמורות במיתה הא מטומאת שרץ הוא דאיתא בקי' ודיו לבא פן חרין להיות בגוין.

ולא אמנא באי מה מיתה אלא לא. והבי קאמר

אילו נאמר טומאת שרץ ונאמר מעשר. בלאו

כדאיתא ותרומה במיתה כדאיתא ולא נאמר

טומאת מום הייתי אומר קלות על הקלות בלאו

בטומאת קלה דרשין על אכילת קלות כגון

מעשר ידא בלאו כדאיתא קלות על החמורות

במיתה וטומאת שרץ על אבילות החמורות כגון

תרומה במיתה כדאיתא ומינה הוה גמרינן דמה

שרץ קלות על החמורות במיתה אף חמורות על

קלות נמי במיתה דמה לי טומאת חמורה

ואכילה קלה מה לי אכילה חמורה וטומאת

קלה (וטומאת דמת על אכילת מעשר תהא

במיתה) לכך נאמרו חמורות טומאת דמת על

אכילת מעשר של תהא במיתה ופירשה בה לאו

ולא במיתה לומר לך שיהיה אחרת: או אינו

מביא בו'. רישא דברייתא כתיב לענין פגול

קתני יכול לא קהא חייב אלא על השלמים בלבד

ת"ל לענין טומאה ויגזור מקדשי וילקמן ילף

נותר הילול חילול מטומאה ופגול כעון עון

מנחה: או אינו. מרבה אלא כיוצא בשלמים

שהיי כלל ופרט אמור כאן בדמפרש לקמן

וינא מה הפרט מפורש נאכלין לשני ימים כו':

ת"ל מפגל. רביה דאורייתא גבי פגול (ויקרא

ז) מבשר וזה השלמים ועלה קאי ודנפש

הואכלת ממנו עונת תשע: עד שאני מרבה.

כלומר אורי שאני מרבה אריה עממא אף לוג

שמן של מצורע וזה פגול דבה האשם נתפס

הלוג: תלמוד לומר. לענין טומאה אשר הם

מקדשים גבי ויגזור כתיב ואחי נותר הילול

חילול מטומאת מה טומאה הכל כדאיתא חוה נותר

הכל בכלל בנותר כתיב כי בודד ה' ה' (ויקרא יט)

ובטומאת כתיב ויגזור ולא יחללו

(שם כב) והדר אתא פגול עון עון מנחה: אף כל

שיש לו מתירין. או לאדם או למזבח ועולה

לפא נאמריה שלמים כן נאמריה כל הקדשים

ובשר כל הקדשים הנאכלין ולפי מבשר שלמים

שאין לו מתירין אלא לאדם ובעל חיה: כיוצא

בשלמים מבי ניהו. דקתני לעיל או אינו מביא

כו' אלא כיוצא האכל. כלל במשך שלמים היה

יאכל חזר וכלל: הני תרי כללי דפסיכי ניהו.

שלא נכתב דפרט אלא בסוף השל פגם בניהם.

הכתוב אחריהם הטל בניהם ודונם בו הלכך אי

לא דריב דחננת מנחת חטאת חוה דיענין ליה

במה דרשנא דמנחת: חייבין עליו משום פגול.

אם בא עם האשם ופגול באשם ואף על גב שאם

היה רוצה יכול להביאו מכאן ועד עשרה ימים

כלקמן איתא ליה לרבי מאיר דבי הבאו עד

האשם עד האשם ואור ומתירין למתן בהונות

ושיריו לאכילה ששירי הלוג נאכלין כדאמרין

בשעשועא דלקמן: אמר רב יוסף רבי היא כו'.

וסבר רב כרבנן דהואיל ואפשר להביא נסכים

לאחר זמן אן עד חזב מפגלי ואפילו הביאן

עמו ולוג שמן נמי אף דקתני נמי פגול לא שיהא דם האשם מפגלי אלא מתנות שמן עצמו שמה ממנו שבע הואת בפנים דם מפגלין אורח אם הוה על מנת לאכול שיריו חוץ לזמנו הואת ואכל ליום ולילה כדמריבין ליה לקמן עם שאר קדשי קדשים: ומדשעשעין ליה לרבי דאמר לוג שמן של מצורע מתנתו שרו ליה. לכהנים דאמר אף על פי שגזר דם האשם יש מעילה בשמן עד שיתן שבע הואת של צרכי גבה הלכך מתנתו מפגלי ליה שוה מתתיו: ולא נהנין. מדרבנן עד שיתן מתנתו: ולא מועלין. ודקסר דם האשם מתתיו לכהנים וכל שיש בו עונת היתר לכהנים כו' במעילה רבי אומר מתתיו של נזבא. אבל כותב דהואיל לא צורך נזבא הוא דורא לא פליגי רבי ושון. וישיין. ונזבא נתן מתנת נזבא אסור הוא מדרבנן עד שיתן אף מתן בהונות: אמרוה. רבנן לאה דרב יוסף.

הבא בפני עצמו. מצורע שהביא אשמו היום וזלוגו לאחר עשרה ימים דלכ"ו מתנתנו שריו ליה באבילה והואיל ולא קדש בכלי כשנזכר דם האשם לאו שיימי ידידה הוא ולא שרי ליה ואפי"ה לא מפגלני ליה לדברי הכל דאין בו משום פיגול כדתנא אמי לא אמרתי בר' והקבר בא עם האשם נמי א"ר דלדברי מתנתנו שריו ליה לא מפגלני אלא שאין מפגל אלא אם דם או קומץ את שריו משום

וְלִבְלוֹ עֲקָמָא מִתְנַתְּוּ
 . דִּתְנֵא, לֹא שְׁמֹן שֶׁל
 פִּיגוּל, מִפְּנֵי שְׁדֵם מִתּוֹר
 מִדֵּי לֹא לְרִבִּי מֵאִיר, וְהָלֹא
 וְגַם מִיָּבֵן וְעַד עֲשָׂרָה יָמִים.
 יוֹ אֵלֶּא כָּבֵא עִם הָאֶשֶׁשׁ.
 שֶׁ רִבִּי מֵאִיר הָיָא, וְסִמְי
 לָם לֹא תִסְמִי. וְתֵנָּא, לֹא
 לְנִסְכִּים הִבָּאִין עִם הַזֶּבֶח.
 גַּי עֲצֻמָּן, וְהוּא הָרִין לְלוֹז
 דְּרָמָה מִתּוֹר אֶת בִּשְׂרָה
 לִי, 'כֹּל קֶרֶבֶנָּס' לְרִבּוֹת
 דְּעֵתָךְ אֲמִינָא, 'מִן הָאֵשׁ'
 וְתוֹר מִן הָאֵשׁ הוּא. קָא
 יָבוֹת מִנְחַת אֲשֶׁר וּמִנְחַת
 , 'וְאִכְלוּ אֹתָם אִישׁ כִּפּוֹר
 רֵאשִׁי. וּמִנְחַת קִנְאוֹת,
 מֵעַתָּה עַד הַיּוֹם, 'לְכָל חֲטָאֵת',
 דְּעֵתָךְ אֲמִינָא, נְבִילָה
 אֲשֶׁשׁ נִיר וְאֶשֶׁשׁ מִצֹּרֻעַ.
 יִיר קִנְאוֹת. קָא מִשְׁמַע לָן.
 בִּיה. אֵלֶּא 'לְרִבּוֹת אֶשֶׁשׁ
 יִשְׁבוּ' הָא גִּזְל הִנֵּר. 'לֶךְ
 שֶׁ בֹא אֶת הָאֵשֶׁה. תֵּנֵא,
 יוֹסִי (הַגִּלְגִּיל), פִּיגֵל דְּבִדֵּר
 הַנְּעִשָׂה בְּפִנִּים, לֹא פִיגֵל.
 מִן הָרִינִי שׁוֹחֵט לְחֻזָּת
 שְׂבָה בְּחוּץ דְּבִדֵּר הַנְּעִשָׂה
 בְּפִנִּים, וְאָמַר הָרִינִי מִזֶּה
 לְשִׁפּוֹךְ שִׁירִים לְמַחֵר, לֹא
 הַנְּעִשָׂה בְּחוּץ. אֲבָל הִיָּה
 חֵט לשִׁפּוֹךְ שִׁירִים לְמַחֵר,
 פִּיגֵל שְׁמַחֲשָׁבָה בְּחוּץ

לכחן ופרשת גול הגר אמורה בפרשת נשא אם אין לאיש גואל לאשכנזי האשם וגו' כי שלך אדם בישראל בנין לך וגאל אלא זה גול הגר. גול הגר בהדיא כתיב ביה לא גרסין דהא תסאות ואשמות ושאר האמוריים בפרשה בהדיא כתיב לא אחד ואחד במקומם וסידורן

יב הכתוב לאורחן כאן מפני מחלוקתו של קרח מבטנים של חולין שאין בו שום קדושה דמיון בעלים הוא ואגול לחייה אפי' היא לך ר' אלקיור ב'ו. אפרים אנשפרים דאפילוהו בן במותאי אפי' בן דברתי חנניה בן בחיו. וה' הדיב' על אפי' וליקטן וליקט עממא מקראי: שורשי. שורשיה שחטתה בעורה הוא וכל הפרכתו על אל המזבח הנבימי שוה היא וזריקת המזל: קל מנת לשפוך שירים. שוריו יום: כאשר יורם. בפר כהן משיח כתיב בהפרשת אימוריו: מה למדנו לו. משלמים לעני' על הפיגול שהוא למד בן הקדושים משלמים וכו' למדוך על אלו שאין פיגול נהגה בזה שחטו וא מקבל וא מוליך וא זורק ע"מ לאכול בשר לשפוך שיריים או להקטיר אימוריו יתלי. מחשבת אכילתו: מנשי. בעורה שהוא עובד ומחשב:

זבחיִם, פרק רביעי – בית שמאי דף מה עמוד א – מתוך מהדורות "אבן ישראל" – (שטיינזולץ) – חוספות רש"י

הלכתא למשיחא. דדי קבע לנו הלכה הוצריכו לנו לימות המשיח כשיבנה בית המקדש ועבשיו לא הוצרכו לה: א"ל חלבה קאמינא. האי דמיתחמאן קביעת הלכה הוא דמיתחמאן דמיגרס בעינן מיתנן משניות ומחלוקת הלכות עבודה לפי שטורה היא ודרוש וקבל שכל קביעה הלכה אינה אלא לחירות הלכה למעשה ועבשיו אינו נוגח:

מתני' קדשי גוים כו'. מפרש בגמ'

וכשהתנדבם לבונה קאמר: גמ' ת"י כו', מפרשה לקמיה: ואין מביאין נסכים. בעני עצמם בלא זבח כישראל שממדתו יין כדתנן בגמ' במנחות (דף קד): כבולין אני רואה. בכל הדברים הללו אני רואה בקדשי גוים להחמיר בבקדשי ישראל: שנאמר בהם לה': דבתיב איש מביט ישראל וגו' (ויקרא כב) ודרשנין בחיב שחתיק דהאי (יג) איש מה ת"ל איש איש לרבות את הגוים שגורמים נדרים ונדבות בישראל: במה דברים אמורים. דאין מועלין בהן אטאן לח"ק אבל בקדשי ברה. חבית. נה' דהתפיס לברק הבית: מועלין בו. ולקמן מפרש טעמא: דגרמין מעילה האם חמא מתרומה. חביב במעילה וחסאה בשגגה (ויקרא ח) וכתוב בתרומה ולא יסאו עליו חלב: ונתרומה חביב בחיב שחתיק דהאי קרא ולא יחללו את קדשי בני ישראל: דבתרומה כתוב בני ישראל. ויגורו מקדשי בני ישראל (שם כב) תמורה. בהמה: דבמקדש חמא. דכתוב במעשה וזהו ואתמורתו (שם כ) ומעשר שמה למעשר דגן. עשר תעשר ואמר מר בבכורות (דף גג) בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן: דבר חלמך. מעשר בהמה תלמוד בבליק שכל ידא הוא נוגח בגוים חוזר ומלמד על התמורה בבדיקש: מעשר דגן חולין הוא. ובכל התורה למדן למד מן תלמוד חוץ מן הקדשים כדאמר באיזה מקומן (לקמן מט) דמיתא למאן חלמין דאין מלמד אולין. דאי מלמד חולין אף על גב דלמד קדש למדוין שם מן תלמוד ופולגותיהו באיהו מקומן (שם) גוים לא מיתא. וזהו איתרבו גוים אלא לנדרים ונדבות כדכתיב קדשי לכל נדריהם וגו' (ויקרא כב) וזהו גמי דמי מיתו חובה הקבוע להם זמן כגון עלות אריהו ושלמי חגיגה אלא לא פסיקא ליה הואיל ומביאין עולה חלמין נדבה אבל מעשר חטא ואשם לא שייך בהו כלל: חורה. בפרשת נסכים כתוב בשלח לך כל האורח יעשה כבה ומינה ילפין לקמן בפרק כל התורה (דף צא) אורח תלמד משתדלים נסכים ומביא בפני עצמן נדבה תל' כבה. יעשה שלמי שאורח שחתיק דהקרבן ליש ישראל ול'ש גוי הלכך שלח דמי נסכיה יקרב בשלח ואם לאו מקריבים משל ציבור שחתיב בו: דאי הוא במסכת שקלים (דף יא): מ"ב כו'. אלוותיה דהאי קרא אמעילה דקאמר אל' קדשי ברה חבית דגוים מועלין: וכי נפחה מעילה מתרומה. למעוטי גוים דומיא דתרומה קדשי מובה דהאי קדשי נפיהו בתרומה שאינן גופי:

בבביר

[רב יוסף], הלכתא למשיחא. אמר ליה אבי, אלא מעתה, כל שחיתת קדשים לא לתני, הלכתא למשיחא הוא. אלא, דרוש וקבל שכל. הקא נמי, דרוש וקבל שכל. הכי קאמינא לה, הלכתא למי לא לישנא אחרין, אמר ליה, הלכה קאמינא: משנה קדשי עובדי פוכבים, אין חייבין עליהן משום פיגול, נותר וטמא. והשוחטין בחוץ פטור, דברי רבי שמעון. רבי יוסי מתיב: גמרא תנו רבנן, קדשי עובדי פוכבים, לא נהנין ולא מועלין, ואין חייבין עליהן משום פיגול, נותר וטמא. ואין עושין תמורה, ואין מביאין נסכים, אבל קרבנן טעון נסכים, דברי רבי שמעון. אמר רבי יוסי, רואה אני כבולין להחמיר, שנאמר בהן 'לה'. במה דברים אמורים, בקדשי מזבח. אבל בקדשי ברה חבית מועלין בהן: לא נהנין ולא מועלין: לא נהנין, מדרבנן. ולא מועלין, דגמרא מועלין, חמ' חמ' מתרומה. דבתרומה פתיב בגי ישראל' ולא עובדי פוכבים: ואין חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא: מאי טעמא, דאחי פיגול, עון' עון' מנותר. ואחי נותר, חילול' חילול' ממומא. ובמומא פתיב בגי ישראל' ולא עובדי פוכבים: ואין עושין תמורה: מאי טעמא, דאיתקש למעשר דגן, ומעשר בהמה, ומעשר בהמה איתקש למעשר דגן, ובמעשר דגן פתיב בגי ישראל' ולא עובדי פוכבים. וכי דבר תלמוד בבליקש, חוזר ומלמד בבדיקש. מעשר דגן חולין הוא. הניחא למאן דאמר, פתר מלמד אולין, אלא למאן דאמר, פתר למד אולין, מאי אפא למימר. אלא מעשר בהמה, חובה שאין קבוע לה זמן הוא, וחובה שאין לה זמן קבוע, ישראל מיתא, עובדי פוכבים לא מיתא: ואין מביאין נסכים: תנו רבנן, אורח, אורח מביא נסכים ואין חייבין עובדי פוכבים מביא נסכים. יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים, תלמוד לומר 'ככה': אמר רבי יוסי, רואה אני כבולין להחמיר, במה דברים אמורים, בקדשי מזבח כו': מאי טעמא, קסבר, כי גמרה מעילה חמ' חמ' מתרומה, דומיא דתרומה דקדושת קדושת הגוף. אבל קדושת ברה חבית, דקדושת דמים, לא. תנו רבנן, דם' שנאמר וזרקו בשוגג, הורצה.

בבביר

הלכתא למשיחא. כ"א יגואא פריך בריש ד' מיתות (סנהדרין גא): ותימה דבריש עשרה יחסין (קדושין עב) א"ר יהודה אמר רב הלכה כרבי יוסי עתדין ממזרין ליתסר ושמן נפקא מינה עבשיו שלא להרדוק משפחות שאינן ידועות ובקדושין (שם) פירשתי במאי פליגי רבי יוסי ורבנן בממזר ידעו או בשאין ידעו ובפ"ק דימא (דף גי) דפסיק ר' יוסי ראשון חזר לעבודתו ושני אינו ראוי כו' נפקא מינה עבשיו בנשיא או ראש שיבה או פרנס שנתמנה על הציבור ועבר מחמסות וטע' ועבר האונס ובפרק הכי דבריהם (פסחים טז) דפסיק הלכה כר"ע דכל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה הוחה את השבת לענין פסח נפקא מינה בזמן חזר לענין מילה ואע"ג דגבי מילה נמי פסיק הכי בברייתא (שבועת קלג) הכי לאלומי פסקא דמילה פסק נמי גבי פסח הכי ובפ"ק דתענית (דף ו) דפסיק רבי אליעזר הלכה כר"ג דאמר בשבועה במדברשן ומוקי לה חתם בזמן שביית המעשר קיים וסיק דוקא דמיא דלא חזי הכי בבל דאית ליה פירי דברא כדקאמר חתם הא לן דהא ליה ויהיה בסוף התענית (מנחות כב) קשה דפסיק רבי יוחנן כאבא יוסי כן דוסתאי גבי חביתו כ"ג ונראה דרבי יוסף דרבי אבהו ליה חזי ובסנהדרין (דף גא) דאין לפסוק הלכתא למשיחא דהרי חיים מפרש דלא פריך הלכתא למשיחא אלא הכא דאיכא דרביא תרתי שדוא למשיחא וגם עושה איסור דלכא פקוחא דהלכתא אלא על ידי איסור לא שייך לפסוק למשיחא:

והשוחטין בחוץ פטור דבר ר' שמעון. בבבירא לא תני בביריתא שוחט חובא לא תני תמורה ונסכים דתני בביריתא וזה תימה וא"ת א"ר י' ש"ל כרבי אליעזר דאמר פרק ואלו נמזות (דף עג) דאין גוים מביאין אלא עולות א"כ מאי איריא קדשי גוים דאין חייבין עליהם משום פיגול נותר וטמא ויפיי דישאל גמי דאין שנוענין ליה לר' ש"ש בן דם שחיתה (בכריתות כג) דאין פיגול בעולין ואין נותר בעולין וצ"ל דסבר לה כ' יוסי הגלילי דמביאין אפילו שלמים ועוד י"ל בביריתו (דף יד) (דף קד) מוכח דטעמא דר' ש"ש משום דאין איסור חל על איסור וקדשי שרר מדאורייתא כדנתיב בגמרא לא נהנין מדרבנן ולא מועלין דגמרא חט חט מתרומה: **רואה** אני כבולין להחמיר שנאמר ברה ח' פ' בקרא דאיש איש מעשר דגן חולין גוים שנוהדין קדש' ללמד למימר שגוים הם בכלל קדשי ה' משמע חבא דאיכא מעילה דאורייתא בקדשי מזבח קדש ושל איפריק דאחא לר' ינאי דאמר בפ' קדשי מזבח (דף טו) במעילה דאין חייבין מעילה אלא על קדש ברה חבית כדפריך דהם ומשני כולו מדרבנן ועוד נתן פ' אמרו ל' (בכריתות יג) ש' אוכל אכילה אחת וחיב עולה ארבע חטאות ואשם אחד ור' ינאי דשילי כל בעשר (חולין דף קח) דאמר ר' ינאי גופיה כאשר יורם וגו' מה פ' כהן משיח יש בו מעילה אף שלמים יש בהן מעילה ור' ינאי דשילי תמורה (דף לב) א"ר ינאי גופיה אין מעילה מפורשת מן התורה אלא בעולה בלבד שנוהדין לה' קדשים המיוחדים לה' י"ל אסמכתא נגזרו

ועד י"ל דר' ינאי לא איירי אלא בדבר הניתר לטוהרים אבל באימורים ועולה דהמעילה לא פקעה פשיטא דאיכא מעילה דאורייתא וקשה לי על זה אמאי לא נשני במעילה הכי דבי פריך מובא ולישני באימורים: **ואין** עושין תמורה דאיתקש למעשר בהמה. בפרק קמא דתמורה (דף ג) דריש מדכתיב בריש ענינא דבר אל בני ישראל איש כי יפילא וגו': **ומעשר** בהמה למעשר דגן. בבכורות (דף גג) אמרינן לא איתקש אלא לענין שנה: **דומיא** דתמורה דקדושת הגוף. וא"ת אחרת לנתנה מקדש ברה חבית כגון דתן אלא ון הלוקין (מכות יג) וחשיב הקדש שלא נפדה משמע דיש לו פדיון והיינו קדשי ברה' הא לא ידעינן אחרת במעילה אלא מגוריה שוח דחט חט מתרומה פ' ג'נערשין (סנהדרין פד) והאי תנא לא יליף אלא דומיא דתרומה וי"ל דהקדש שלא נפדה לא מיירי בבדק הבית אלא בקדשי המזבח שדחמומו דכיון דמעיקרא היה בהו מעילה בשביל שדחמומו לא פקעה המעילה ואבתי קשה

קשה מדיא דליפנין בפרק בתרא דמעילה (דף חט) דא חט מתרומה לענין פגם ונתנה במעילה במזבח לרקקע ומזבח היינו קדושת דמים ולא גמרי מתרומה וי"ל דהבא דוקא הוא דבעינן דומיא דתרומה משום דכתיב לה' לרבינו דלא גמרינן אלא דומיא דתרומה דקדושת הוף עוד י"ש לומר דלרבנן אבל דרב גמרינן מתרומה למעט גוים ברא"ר ויסי קאמר לה

הש"ס ר' יוסי אומר בכולן אני רואה להחמיר וכו' ומפרש ש"ס דומיא דתרומה דקדושת הוף דח"ק שלב קדש דמים ואני רואה להחמיר משום פיעול נותר וטמא אבל מאי דאמריתו אין מועלין הני מילי בקדשי המזבח דגמרינן מתרומה (ואתני לינא) דלא גמרינן מתרומה אלא מידי דממאי לה אבל בדר הבית דלא דמי על מועלין דך פירש רבינו והקשה לו בנו ה"ר אלחנן דבפ"ק דערבין (דף ה:) אמר אב"י וערבון נגנו ופרח"י א"כ לא מעלן ב ואלמה תניא אבל קדשי בדר הבית מועלין לא ליטענה דהיינו דלא גמרינן אלא מועלין וי"ל דשפיר משני החם וכו' הגיה רבינו: **אבל** העצים והלבונה והקטרת אין בהם משום טומאה. ואם תאמר מאי איריא משום דאין נאכלין תיפוק לה דאין איסור וטומאה ח"ל לעליהם דאין ש"ס מעילה ורבי שמעון דאמר (ברכות כג:) אין פיעול בעולין ואין נותר בעולין לפי שאין איסור חל על איסור ועוד חטאות הנעצמות אמאי צריך למעטינהו מפיעול ח"ל שמעון ואמאי חייבין עליהם משום נותר וטמא והיא אחת בתו מעילה ואין איסור חל על איסור ומיהו בזה יש לומר דמשבחת לה לאחר שניתן הבשר ועיריין ראויה לאכילה דתנן במעילה (דף ט.) דמועלין בהן עד שיתוך הבשר ומימ' קשה מפיעול שדרי פקע פיעולו מכי משלה בו האור אבל מעצם קשה דיש בהן מעילה לעליהם וי"ל דהנא דר' שמעון דהבא סבר ליה כהדואו תנא דרבי שמעון דאמר החם יש פיעול בעולין ויש נותר בעולין עליו"ל דמשבחת לה בבת אחת כגון שהביא שתי שערות אחר כך כדאשכחן ביבמות פיר' ד' אחין (דף לג.) וקשה קצת לא דאמר פ' דם שחיטה (ברכות כג.) לנאן דאמר אין איסור חל על איסור כל חלב מאי עביד ליה ומוקי לה בולד"י קדשים לוקמי בחביא שתי שערות אחר כך דהיה ליה בת אחת ומיהו בלאו הכי שפיר קמשני דאין אין להקשות למד' דאין איסור חל על איסור בקדשים ל"ל קדש בדם למעטי' מנותר וטמא דהא איצטרך להביא שתי שערות אחר כך דהוי כבת אחת כדפרישנא ומיהו למאי דבעי למימרא בפ' ר' אחא (יבמות לז.) דר' שמעון אפי' כן אחת ליה ח"ל שתי **תלמודו** לומר אשר הם מקדשים ל'. גבי נטמא כתיב ומרבי הכא מנייה כל דבר הוא דמייני' ליה ברייתא דלעיל דאין פיעול היינו דשיק' חילול בעופות ומנחות ודרי' אחי' נותר חילול טומאה

ופיעול עון עון מנותר ולאחר שריבה הכתוב כל דבר מטומאה חזר וממעת בפיעול מכלל ופרט וכלל: **ש"ל** לו מתירין משקיבו מתירין. מכל סהור יאכל בשר דרשינן ליה בהקומץ רבה (מנחות כה) ובסמוך: **שכן** גול. פירשי' למד' היינו חילול חילול וקשה על זה בתר הכי דפריך אדרבה מפיעול גילף שכן הותר וכו' אמאי לא אמר ג' כן שכן עון מעון ופרחי למד' דגול היינו כולו פיעול שייך בכל הקרבן אבל נותר וטומאה שייכי בחתיכה אחת: הכי

במזיד, לא הורצה. במה דקריים אַמורים, בַּיְחִיד. אַבְל בַּצִּיבּוּר, בִּין בַּשּׁוּגֵג בִּין בַּמּוֹיִד, הוֹרְצָה. וּבַעֲקֹבֵי כּוֹכְבִּים בִּין בַּשּׁוּגֵג וּבִין בַּמּוֹיִד, לֹא הוֹרְצָה. אַמּוּרָה רִבְּנָן קַמִּיה דְּרַב פָּפָא, קִמְאן דְּלֵא פְּרִי' יוֹסִי. דְּאִי רַבִּי יוֹסִי, הָאֵמֵר, בְּכוּלָּן אֵינִי רֹאֶה לְהַחֲמִיר. אִמֹּר לְהוּ בִּין פָּפָא, אֶפִּילוּ תִּימָא רַבִּי יוֹסִי, שְׁאֵנִי הָחֵם, דְּאִמֹּר קָרָא 'לָהֶם', 'לָהֶם' וְלֹא לְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים. אִמֹּר לִיה רַב הוֹנָא פְּרִיה דְּרַב נָתָן לְרַב פָּפָא, אֵלָא מַעֲתָה, 'אַשֶּׁר' הֵם מְקִדְשִׁים, 'הֵכִי נִמְו', 'הֵם' עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים. כּוֹכְבִּים אִמֹּר רַב אֲשִׁי, אִמֹּר קָרָא 'לְרִצּוֹן לָהֶם', וְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים לֹא בְנֵי הַרְצָאָה נִינְהוּ: מִשְׁנֵה דְּבָרִים שְׁאִין חֵיבִים עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם פִּיגוּל, חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם נוֹתֵר, וּמִשּׁוּם כּוּמָא, חוּץ מִן הָדֵם. רַבִּי שְׁמַעוֹן מַחֲיִיב דְּבָרָה שְׁדַרְבָּן לְאַבּוּל, אֲבָל הַעֲצִים וְהַלְבֹנָה וְהַקְטֹרֶת, אִין חֵיבִין (עֲלִיָּו) [עֲלִיָּו] מִשּׁוּם טוּמָאָה: גַּמְרָא תֵּנוּ רִבְּנָן, יוֹבֵל לֹא יְהוּ חֵיבִין מִשּׁוּם טוּמָאָה, אֵלָא עַל דְּבָר שִׁשֹּׁשׁ לֹא מַתִּירִין בִּין לְאֶדָם בִּין לְמוֹנֵחַ. וְדִין הוּא, וְכֹה פִּיגוּל שְׁהוּא פְּקַבְעִיה וּבִידְיעָה אַחַת, וְלֹא הוּתֵר מִכְּלָל, אִין חֵיבִין עֲלִיָּו אֵלָא עַל דְּבָר שִׁשֹּׁשׁ לֹא מַתִּירִין בִּין לְאֶדָם בִּין לְמוֹנֵחַ. טוּמָאָה, שְׁהִיא פְּעוּלָה וְיוֹרֵד, וּבִשְׁתִּי יְדִיעוּתָהּ, וְהוֹתֵרָה מִכְּלָלָהּ, אִינוּ דִּין שְׁאִינוּ חֵיבִי אֵלָא עַל דְּבָר שִׁשֹּׁשׁ לֹא מַתִּירִין בִּין לְאֶדָם בִּין לְמוֹנֵחַ, תִּלְמוּד לּוֹמֵר 'אַשֶּׁר הֵם מְקִדְשִׁים לִי'. יוֹבֵל מִיָּד, תִּלְמוּד לּוֹמֵר יָקֹרֵב. אִמֹּר רַבִּי אֲלֶעָזָר, וְכִי יֵשׁ נוֹגֵעַ שְׁהוּא חֵיבִי. אֵלָא, מִה תִּלְמוּד לּוֹמֵר 'קֹרֵב', בְּהוֹכֵשֶׁר לִקְרֹב, הַתְּתִיב כְּדִבְרֵי. הֵא פִצֵּד, יֵשׁ לֹא מַתִּירִין, מְשַׁקְּרִיב מַתִּירִי. אִין לֹא מַתִּירִין, מְשַׁקְּשֵׁד פְּכֵלִי. אֲשַׁכְּחֵן טוּמָאָה, נוֹתֵר מִכְּלָל. אַתִּי 'חִילוּל' 'חִילוּל' מִטּוּמָאָה. וְלִילָף 'עוֹן' 'עוֹן' מִפִּיגוּל. מִסַּתְּבָרָא, מִטּוּמָאָה הוּי לִיה לְמִילָה, שֶׁכֵּן גּוֹ'ל סִימָן. אֲדַרְבָּה, מִפִּיגוּל הוּה לִיה לְמִילָה, שֶׁכֵּן גּוֹ'ל סִימָן. מִטּוּמָאָה, צִיָּין, סְחוּרָה, בְּזִמָּן, קָרֵב, וְהֵנִי נִפְשִׁין. אֵלָא, מַתִּירָנִי לִי, דְּתֵנִי לִי, מִנֵּן שְׁאֵף בַּפִּסּוּל וּמִן הַתְּתִיב, מִדְּבָר, תִּלְמוּד לּוֹמֵר 'לֹא חִילּוּ אַת (קֹרֵשִׁי) בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' [שֶׁם קֹרֵשִׁי אֲשֶׁר הֵם מְקִדְשִׁים לִי].

בשני

במזיד לא הורצה. קנסא דרבנן הוא ולא שייבא אחר דא"כ נמצאו ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה ולהביא חזקין לעורה אלא לא הורצה להתיר בשר באכילה אבל בעלים נתכפרו וחבי אמר לה שמואל במס' יבמות (דף ע.ז.) [וכפאן:] ואדקתו דגוים לא הורצה ולא כר' יוסי אלא מעתה אשר הם מקדשים ל' דכתיב לו וינזהר חבי נמי הם ולא גוים. ותימא דקדשי גוים אין חייבין עליהם משום טומאה ל' יוסי והא קאמר בכולן אני רואה להחמיר: לרצון להם. גבי ציץ כתיב: לאו בני היצאצא. להקבירם. שאינו מותרץ: להם **מתני'** דברים שאין חייבין עליהם משום פיעול. כגון הקומץ והקטרת וכל השנויים במשנתיה חייבין עליהן משום מומאם. כרת האוכלן בטומאת חטאת ועל שנויהן חטאת כדילף בגמרא: חוץ מן הדם. דאימנעט בהדיא כדאמר בגמ' ח"ל נמי ר"ש דבר שדרכו לאכול חייב וכן ששעתי מביא מדורש על רבינו יעקב ול"נ ש"ס פירש ר' שמואל בר קלמנסון: בשעת מיתתו נומי ר"ש כמו אמר ר"ש ובספרי' היה כתוב הדם ונמנו: בדיב' שדרכו לאכול. שדרך בני אדם לא לאכול אלא על פי שזה מן הקמרים כגון עוקץ ומנחת חטאת עליהם לה: אבל לזונה עוקץ וקפירת אין חייבין עליהם משום מומאם. ורבנן פליגי עלה כדמרבין לה מכל הבשר יתירא לרבות עצים ולבונה: **גמ'** ומה פיעול. האוכל פיעול בשוגג. שהוא בקבוע. וטחטו כסות עליו כלעשרי כשבה או שעירה: ובידיעה אחת. שאינו צריך ידיעה בתחלה שאלכ בשוגג וידע שאכל: ולא הותר מכללו. אצל ציבור: שהיא בעולה ויורד. לעשרי בהמה ודבולת שתי תורים וברדל ודלת ושתיית האפה גבי שמיעת קול בוקרא: וכשתי' ידיעות. נטמא ידע שנטמא ונעלמה ממנו טומאה ואכל את הקדש ולא ידע מה עשה ידע אבל שיש בה ידיעה בסוף ואין בה ידיעה בתחלה שלפני אכילתו לא ידע מעולם בטומאה זו פסור הכי גמרי לה בשבועות (דף ד.) והותרה מכללה. טומאת הגוף הותרה אצל ציבור בפסח דתנן (פסחים דף עו.) הוציא שור קריב בטומאה נאכל בטומאה: ת"ל אשר הם מקדשים. ריבה כל המוקדשים וגבי וינזהר כתיב: יוֹבֵל מִיָּד. משוקדשם מחייב עליו מיד אם אכלו בטומאה: ת"ל אשר יקריב דרעבס ר"א מפרש לה ואולי: וכו' יש נוגע חיים. והלא אינו חייב אלא אם כן אבל בדכתיב (ויקרא כב) איש איש מזרע אבותו: בהוכשר ליקרב. ואקדשים קאי והכי קאמר דרבי קריב קדשים ואחרי יאכלם וטומאה עליו כדמפרש אבילה בקרא בהתיבה: יש לו מתירין. כגון אימורים ובשר שהדם מתירן ושירי מנחות שהקומץ מתירן משקיבו מתירין ושואין לו מתירין כגון טמא

כתיבם וכדן משיח ונסכים משקדשו בכלי שהוא המכשירן לאכילה האמורה בהן: נותר מכלל. דהייב (כתון) עליו אף על דבר שאין לו מתירין דקדשני' מתני' דברים שאין חייבין עליהן משום פיעול חייבין עליהן משום נותר: שכן גז"ל סימן. נותר וטומאה פסול הגוף פיעול פסול מחשבה נותר וטומאה אין זריקת הדם מביאתן לידו פסולן פיעול זריקת הדם קובעתו בפסול נותר וטמא נאמר בהן חילול: שכן הותר ציץ סחור בזמן קרב והני נפישן. נותר ופיעול לא הותר מכללן בטומאה ואין הציץ מרצה עלייהו בטומאה ואע"פ

שנדהו שדורין ושנייה נפסלין בזמן זה בנותר חוץ לזמן זה במחשבת זמן ושנייה פסולין בקרב לאפוקי טומאת הגוף שפסולן במקריב: מנין שֶׁאֵף בַּפִּסּוּל זֶמַן הַכֶּתֶב סָפְרִי. הֵא קָרָא דִּירוּרָה: וְלֹא יִחַלּוּ. דכתיב בני טומאה:

בשני חילולים, מולא כתיב ויגור ולא יחלול אחד פסול נותר. דאשכחן ביה חילול דבתיב (ויקרא ט) כי את קדש ה' חילל ואחריוהו קאי אשר הם מקדישים דמריבין מניה כל המוקדשים: מנא הני מילי. דדס אין חייבין עליו משום נותר אם שגג בו בדם נותר אינו חייב שתים אלא אחת וכן אבל כטומאת הגוף אינו חייב שתים: אמר עולא אמר קרא כו' הא דעולא לאו הכא איתמר אלא גבי

מעילה איתמר במס' מעילה (דף קא.) דקתני אין מעילין בדמים וזכא דה' מנא הני מילי דמתניתין אמר עולא אמר קרא אבל כטומאת דמריבין מנא דבי רבי ישימעאל לכפר כו' ור' יוחנן אמר הוא ומסקנא חלתא קראי חד למעוטי מנותר וחד למעוטי ממעילה וחד למעוטי מטומאות: ואני נתתי לם שלכם יא. בחילין שלכם שאין בהן מעילה: לכפר. ואני נתתי להם על כל המזבח לכפר (ויקרא ז) לכפרה נתתיו בתורת קדשים לא למעול בו לענין מעילה אין בו דין קדשים: הוא. דמן בנפש הוא בהוויתו יתה הוא יא. לפני כפרה כו' מה לאחר כפרה אין בו מעילה. דפשיטא לן כיון דנעשית מצותו אין מעילין בו דכיון דלית ביה תו צורך גבוה לא קרינן ביה קדשי יא. אין לך דבר כו'. והלכך ע"כ לא תדרשה הכי אלא איפכא: והרי תרומת הדישן. בכל יום וזתה במזחלה ותרומה את הדישן מלא המזחלה ממנה ונותר במזרחו של ככל כדכתיב ושמו משמע שם גזירתו ושל בעל במזבח אלא אסור בהנאה: ובגדי כהונה. ארבעה בגדים שבהן גדול כנסס בהן לפני ולפנים ביהודי שסודר להשתמש בו עוד דכתיב ופשת את בגדי הדב וגו' והדיחם שם ודרשין' מלמד ששנוין גזיות: פלוגתא דרבנן ורבי דוסא במס' יומא מייית לה: לרבי דוסא דאמר בשירין חן לבתן [הירושין]. לעבוד בהן במקדש כל ימות השנה: ועלה קריפה. דכתיב ועפרו שם (דברים כג) והאי שם קרא יתירא הוא לומר שתהא שם קבורתה: אין מלישין. וכיון דלא ילפינן ולא מייית ראיא מיעילה ודא קרא נמי הואיל איכא למדרשה איפכא לא תדרשה הכי: מיעינ' כתיבי. לומר שאין למדון מחזק: הקריפה. זו ולא אחרת כו'. וישמו. מדדהו ליה למכתב ושם וכתבי ושמו ולא ולא לאחר: תלתא קראי. לכם לכפר הוא: למעוטי מנותר. לכם כשאר חילין לא קדשים לכפר מעילה נתתיו כשעשיתם אלא בחולין ולא יתחייבו עליו משום טומאה ודא למעוטי כדאמרן: קדשים כבירות. אמור אליהם לדורותיהם וגו' (ויקרא כב) דנפש אשר תאכל בשר וגו' (שם ו) נפש כי תגע בכל טומאת אדם וגו' (שם).

אחת

ונתן במזרחו של כבש מיהו ובג' משמע התיב דאף בחיצון אין מעילין דקאמר בשלמא מזהב חיצון דכתיב ושמו ולכך מצה לרשן מ"מ אף לאחר הדינה איכא מעילה כדרשין סוף תמורה (דף לד.) ושמו בנחת ושמו כולו ושמו שלא יפור אלא פנימי מנא לן דמצה לרשן שאחא אמר שדרשן מוציא מידי מעילה ומשני דאמר קרא והסיר את מוראתו והשליך אל מקום הדישן ובפ' שני דימא דירושלמי משמע בן קצת דבעי ברישא מנלן דעברדין דשמונה בכל פנימי ודדרי בן מנלן שדרשין אסור בהנאה ואם תאמר מוראה נוצרה ימעלו ע"י מעילה כדמוכא סוף תמורה וי"ל דהיי בהנאה דהיינו כמו אימורים ולא נפיק לחולין: משום דהיי תרומת הדישן ובגדי כהונה שני כתובין בהאין כאחד. במעילה פ' ולד חטאת (דף קא.) מאריך יותר ומסקנא כדכא: עגלה. ערפה. פי רש"י מוערפו שם נ"ל בפ' דכבירות (דף ו.) והאי דנ"ל בפ' אין מעמידין (ע"ז דף כט.) מדכתיב בה פרה בקדשים י"ל דשם צריך לאסור לאחר ערפה שלא לומר אין לך דבר שנעשית מצותו ומעילין בו:

תרי' מיעוטי כתיבי. קשיא דבדח וכן גבי העינים בפרק כל הבשר (חולין דף קיג.) חד' למעוטי מנותר וחד למעוטי מטומאה. תימה לעורר וטומאה סיג בחד מיעוט דלפינן מהדרי חילול חילול ואף לקולא כדלעיל גבי קדשי גוים וי"ל דמקמינא מיעוטא בנותר דקא אבל משום טומאה היה חייב כי הדין דאין לו מתירין כגון קומץ ומנחת כהנים א"ע: דאין בהן פיגול יש בהן איסור טומאה דמריבין מאשר הם מקדישים הכי הוה מריבין נמי לגבי דם:

הכ"י גרסין בשני חילולין הכותב מדבר אחד פסול נותר. תימה לי לעיל גבי קדשי גוים אתי נותר חילול חילול מטומאה הלא חילול טומאה נמי בנותר איירי ועוד תימה דב' הדשרפין (סנהדרין דף פג.) משמע דלא כתיב בנותר דרבים והכא משכבת לחד מדרגתי ולעיל בריש פרק שני (דף טו.) פירשת:

הוא לפני כפרה כלאחר כפרה. הקשה ר"ת בדמעילה פרק ו' (דף יב.) אמרין המקוץ דם דבזמנת קדשים מעילין בו אלא ש' משעלה דבם דתירין דהתם מחייב דלא שייכא כפרה אבל לאחר שחטא אף לפני כפרה אין מעילין וא"ת דהתם הני (דף כ.) ומייית בפרק כל שעה דם בתחילתו אין מעילין בו יצא לנחל קדרון ומעילין וי"ל דמעילה דהתם דרבנן וא"ת א"כ בריש מעילה (דף ב.) דרדיק לאשכחין מי איכא מעילה דרבנן לייית מקוץ משנה ועוד קשה בסוף תמורה (דף לב.) גבי מקדיש עולה לבלק בהית דקאמר מעילה דהתם שתי מעילות ופריך אי מדרבנן אמאי ב' מעילות מאי קשה הא איכא מעילה דדס שהיא דרבנן וכן בקדשים שמתו בריש מעילה (דף ב.) וי"ל דהתם שיש מעילה דאורייתא ודס שתי' מעילות דרבנן ופריך אי מעילה דאורייתא לא בדילי מניה תקינו רבנן מעילה וברשי מעילה אקדשים ששחטן בדרום קאי דכמאן דנקטקנו דמי ועל כה"ג דחיק לאתויי ראה דתקנו רבנן מעילה שתי' מעילות ופריך אי (במו) במתו ומייית מרבי יוחנן דקדשים שמתו הדי חיים היה מפרש יוצאם לנחל קדרון ומעילין דאורייתא שביד מקדישן אותו שלא יתנו ממנו כל לא פרוין דרוחק הוא ועוד אכתי' אבא' לא מייית בריש מעילה מההיא דסוף התכלת (מנחות דף גב.) גבי אפר פרה דאמר שתי תקנות הוו מעיקרא תקינו בה מעילה ואין לומר דאמר נמי איזהת מעילה דאורייתא תקון שחיתו ב"ד מעילה אורייתא א"כ היאך הוין מזין ועוד בדמעילה בריש ולד חטאת (דף יב.) דאמר רבי יוחנן קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה אבל מדרבנן איכא מעילה ופריך מי איכא מידי מעיקרא לית ביה מעילה ולבסוף אית ביה מעילה ולא הויה דם דחן בתחילתו כו' ואי מעילה דנחל קדרון שביד דין מקדישן אותו מאי קשיא: אין לך דבר שנעשית מצותו ומעילין בו. וא"ת אדרבה לא נמשע לפני כפרה דאין לך (דבר) לא נעשית מצותו שלא ימעלו ואע"ז דאיכא קדשים קלים היינו משום דלא איקרו קדשי' וי"ל דלא ובתכחן סובא דכחא דאין מעילין שעת משותף תרומת הדישן ועגלה ערופה את עדר יירדתה: ולא דהיי תרומת הדישן. והא תתן במעילה פ' ול חטאת (דף יא.) דישון מזהב תפנימי ודמזחלה לא תניין ולא מעילין היינו מזהב הזהב הן הקרית שנשרף עליו והכא מזהב החיצון שיהיה חותם מלא מעילין בהן המאכולת הפנימיות

אדרבה מושמו משמע ליה דמועילין וי"ל דמתני' דהתם משמע דלא מעילין בדישון הפנימי שהדישון מוציא מידי מעילה אבל קודם דישון מעילין א"כ איכא מצה לרשן ועל זה קאמר בשלמא חיצון דכתיב ושמו ולכך מצה לרשן מ"מ אף לאחר הדינה איכא מעילה כדרשין סוף תמורה (דף לד.) ושמו בנחת ושמו כולו ושמו שלא יפור אלא פנימי מנא לן דמצה לרשן שאחא אמר שדרשן מוציא מידי מעילה ומשני דאמר קרא והסיר את מוראתו והשליך אל מקום הדישן ובפ' שני דימא דירושלמי משמע בן קצת דבעי ברישא מנלן דעברדין דשמונה בכל פנימי ודדרי בן מנלן שדרשין אסור בהנאה ואם תאמר מוראה נוצרה ימעלו ע"י מעילה כדמוכא סוף תמורה וי"ל דהיי בהנאה דהיינו כמו אימורים ולא נפיק לחולין: משום דהיי תרומת הדישן ובגדי כהונה שני כתובין בהאין כאחד. במעילה פ' ולד חטאת (דף קא.) מאריך יותר ומסקנא כדכא: עגלה. ערפה. פי רש"י מוערפו שם נ"ל בפ' דכבירות (דף ו.) והאי דנ"ל בפ' אין מעמידין (ע"ז דף כט.) מדכתיב בה פרה בקדשים י"ל דשם צריך לאסור לאחר ערפה שלא לומר אין לך דבר שנעשית מצותו ומעילין בו:

תרי' מיעוטי כתיבי. קשיא דבדח וכן גבי העינים בפרק כל הבשר (חולין דף קיג.) חד' למעוטי מנותר וחד למעוטי מטומאה. תימה לעורר וטומאה סיג בחד מיעוט דלפינן מהדרי חילול חילול ואף לקולא כדלעיל גבי קדשי גוים וי"ל דמקמינא מיעוטא בנותר דקא אבל משום טומאה היה חייב כי הדין דאין לו מתירין כגון קומץ ומנחת כהנים א"ע: דאין בהן פיגול יש בהן איסור טומאה דמריבין מאשר הם מקדישים הכי הוה מריבין נמי לגבי דם:

אחת לכלל ואחת פרט. לאו כלל ופרט ממש דמרחקים וז מהו דן אלא דבר שדיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו יצא כדדרשינן עלה בפ"ק דיבמות (דף ו.) ומרבינן כל קדשי מזבח וממנעטין קדשי בוד הבית וא"ת קדשי בוד הבית נמי תיפוק לי מיקרב דדרשי ביקרב וי"ל דהוה אמינא כי בעינן בשר ליקרב הני מילי בקדשי מזבח וא"ת הא דאמר בדקומץ רבה (מנחות דף כה) כל

סודר יאכל בשר הניתר לטהורים ויחיבן עליו משום טומאה כו למנעט בשר לפני זריקה תיפוק ליה מיקרב דדרשינן לעיל בבשר ליקרב את כיצד יש לו מתירין משיקרב מתירין כו וי"ל דצריכי דאי כתב דרמנא כל סודר ולא כתב יקרב הוה אמנא דקדוש וריקה חשיב ניהו לטהורים כיון דיכול לזרוק לבתחילתו וי"ל דהוה ממנעט אלא טמא לפני זריקה לן ויצא ועוד איצטרך יקרב לאין לו מתירין משיקרב בכלל ואי כתב דרמנא יקרב ולא כתב כל סודר הוה אמנא אפילו פיגולין ונתורתו ולא דא דאמינא משהו השלמים מעוטט כי לא קרא דניתר לטהורים: **אבל** בטומאת הגוף דבדי הכל אינו לוקה. וא"ת דא אמרין לעיל שלש כריתות בשלמים דין לדברים שאינן נאכלין לכל הפחות ופשוט וי"ל דהוה דאמר מחלוקת בוד כי מחלוקת בוד ועוד תניא במעלה (דף י.) גבי לבונה ויחיבים עליה משום פיגול ונתר וטמא וי"ל דדוקא מלקות קאמר דאינו לוקה דלא איתרבר אלא לענין כרית ונתר לא משמע הכי מדקאמר כיון דקרינן ביה והבשר אשר יגע קרינן ביה וטומאתו עליו משמע דאיירי נמי לענין כרית: **מחלוקת** בטומאת בשר. דא פלוגתא דהבא בין לישטא קדוש בין ללישטא בתרא לא שייכא לפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל וטמא שאכל בשר קדש לפני זריקה בפי' כל הפסולין (לעיל דף דה) ובין לאבוי ובין לרבא דההם יש ליישב וק"ל:

ננין

לשם זבחה, לשם השם, לשם אשים, לשם ריה, לשם ניהוח, ונהפאת והאשם, לשם חטא. אמר רבי יוסי, אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו, פשר, שהוא תנאי בית דין, שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובר: גמרא אמר רב יהודה אמר רב, עולה' לשם עולה, לאפוקי לשם שלמים, דלא. 'אשה' לשם אשים, לאפוקי כפכא. דלא. 'ריח' לשם ריח, לאפוקי אברים שצלאן והעלה, דלא. דאמר רב יהודה אמר רב, אברים שצלאן והעלה, אין בהן משום ריח. 'ניהוח' לשם הגת רות. 'לה' לשם מי שאמר והיה העולם. אמר רב יהודה אמר רב, חטאת ששחטה לשם עולה, פסולה. לשם חולין, כשרה. אמר רבי אלעזר, מאי מעמא דרב, חטאת ששחטה לשם פסולין, קדשים מחללין קדשים, ואין חולין מחללין קדשים. מתיב רבה, 'אמר רבי יוסי, אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו, פשר, שהוא תנאי בית דין. מעמא, שלא היה בלבו כלל. הא היה בלבו לשם חולין, פסול. אמר ליה אבוי, דלמא, לא היה כלל, פשר ומרצה. הא היה בלבו לשם חולין, פשר ואינו מרצה. אמר רבי אלעזר, חטאת ששחטה לשם חולין, כשרה. משום חולין פסולה. כדכנא מצינא שמואל מרב הונא, מנין

אחת לכלל ואחת לפרט. לדרוש דבר שדיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא והנפש אשר תאכל בשר ומוזב השלמים (ויקרא ו) והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה יצאו להקיש אליהם ולומר לך מה שלמים מיוחדים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח כל הקדשים אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל וטומאתו עליו (שם כב) כל הקדשים בכלל: **לדברים שאינן נאכלין.** כגון עצים ולבונה שאינן ארויים לאכילה אם אבל מזה טעמא דהגוף חייב כרובן דמרתנין: **ולר"ש.** דמתני: חד פהאי וזוא. אמרי חדא מילתא ואיקר תרי חדא מילתא: חד אמר. חד מהאי וזוא אמר מחלוקת שנהלוק חכמים על רבי שמעון שחייב: **בטומאת בשר.** אם אבל לעצים ולבונה טמאין לוקה משום לאו וההבשר אשר יגע בכל טמא וגו' (ויקרא ו) דאמר מר (חולין דף לו) ההבשר יתירא לרבות עצים ולבונה אבל בטומאת הגוף. והן סתוריים דברי

הכל אינו לוקה דלא איתרבר בה: הכי גרסינן כיון דקרינן ביה והבשר אשר יגע וגו' קרינא ביה וטומאתו עליו ונכרתה. כלומר כיון דבטומאת בשר אמר רבנן אלא מעצים ולבונה טמאין הגוף נמי אית להו דלוקה דהא גבי חרדי כתיבי: **אפי'.** אמלתייה דר"ש וזכי אמרין מחלוקת דרבי שמעון אדרבנן דלא לקי בטומאת הגוף דלא רבי רבנא אבל בטומאת טעמן דרבינוהו קרא דרבי הכל לוקה: כיון דלא קרינן ביה. בעצים ולבונה לרבי שמעון וטומאתו עליו טומאת הגוף לא קרינן ביה והבשר אשר יגע וגו': לפיכך רבנא מעמא דרבנן דהא קרינא אסמכתא בעלמא הוא וזכי אמר' בפסחים (דף כד:) דאין לוקח עליו: **מתני'** לשם זבחה. לאפוקי שני קדש כגון לשם זבח אפרח לשם זבח. לאפוקי שני בעלים וזכי אמרין להו מקריא בפי' (לעיל דף) לשם אשים לשם ריה. בגמרא מפרש לאפוקי מאי וילף לה מקרא: לשם חטא. לשם חטא שהוא מביאי עליה: אף מי שלא היה בלבו בן. ששוחט סתם בשר: שהוא תנאי בית דין. שישחט סתם כדאמרן בפ"ק (לעיל ב) והנה בית דין דלא לימא לשמו דלמא אתי למימר לשמו: שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובר. הלכך איא יהוה לשמו דלאו דבעלים אמרי לשמו לאו מרד הוא ולא בדידהו תליא מילתא דבתיב המוקריב אותו לא חשב (ויקרא ו:) **גמ'** עולה לשם עולה כו. קרא קדיש עולה אשר היה ניהוח לה (ויקרא א) ואע"י דלאו בשחטה חתיב אשבחין לה בשלמים גבי וזביחה והקריב מזבח השלמים אשה לה' (ש א) שחטה וזביחה לשם שלמים לשם אשים לשם שם והאי דנקט אשה קרא דעלה משום דכתיבי כולוהי גבי שלמים לא כתיב בההוא קרא לריח ניהוח: **לאפוקי**

בבבא. ע"מ לעשותו תחיתוב עצלות בגחלים קרובינא"ש בלע"ז ודוגמתו בעירובין (דף כט) וגייתי הונא דשרבתא ונכביי ויכול: אין בהם פשוט ריה. וכיון דצלגן תחילה חזר למעברה וזו לא מסקי ריהא: הנחת רוח. נחת רוח לפני הקדוש ברוך הוא שאמר ונעשה רצונו: ולא יחללו. אין דבר אחר מחלל את קדשים אלא מי מחלל קדשים מחללין קדשים כדנפקא לן (לעיל ב) דבמחשבה שלא לשמו מחלליים מוחשט אותה לחטאת: טעמא דלא היה בלבו כלל. ששחטו סתם וממילא קרב לשמו: הא לשם חולין בשר ואינו מרצה. וכי אמר רב נמי כשרה ואינה מרצה קאמר: לשם חולין. שידוע שהיא חטאת ושחט לשם חולין כשרה כדאמרן שאין חולין מחללין קדשים: פשוט חולין. כסבור שהם חולין פסולה דהיינו מתעסק בדברים אחרים ואינו עוסק בקדשים:

מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול. פ"ק דחולין (דף ק"ג) פירש בקונטרס כגון מתעסק בסכינו להגביהו ואין לוזרקו וקשה דכ"ג אפילו בחולין פסול לרבנן דפליגי עליה דרבי נתן ובעו כוונה ואפי' מתכוין לחתיכה כגון זרק סכין לנעוצה בכותל דשמיני מתכוין לחתיכה כדמוכח פ"ב דחולין (דף לא) אפי' פסלי רבנן עד שיתחילו לחתיכה לחתוך אף על גב דמתכוין

לשחיטה להחיה בשר ודאי מכשרי כדקאמר התם ורבנן נתי דלא בעו כוונה לזביחה לחתיכה מיהא בעינן פירוש לחתיכת סימנך אבל חתיכה אחרת לא זרק סכין לנעוצה כדמוכח מתכוין לחתיכה הוא ופסלי רבנן ונראה האי מתעסק דקדשים היינו מתכוין לחתיכת סימנך ולא לשם זביחה ודבחולין כשר ובקדשים פסול ועוד יש מתעסק אחר כגון משום חולין דהיינו כסבור שהן חולין וכוילהו מושתא את בן הבקר נפקי:

הדרן עלך בית שמאי

איזהו מקומן: קדשי קדשים שחיתתן בצפון. ד"ר אפרים היה מדרקדק מכאן דלא בעינן סכין בשחיטה מדלא קתני שחיתתן בכלי שרת בצפון כדקתני גבי קובל דמן בכלי שרת בצפון ומתוך כך אחיא שפיר הא דאמר בפ"ק דחולין (דף ג.) וגזן שבדק קרמית של קנה ושחט בה דלא בעי כלי שרת וכן משמע קצת בפסחים פ' ואילו דרשנו כסבור וכו' שדיה כל אחד מביא סכינו מתוך ביתו ואי אפשר לומר כן דבסוף התורה (מנחות פב) ובסוף דם חטאת (לקמן צז) דריש מדרבתי וקח את המאכלת דעולה טעונה כלי וילפינן מניה בולחו ובסוטה פרק היה מבאי (דף יד:) משמע דסכין מקדש ליה ליה ועוד בריש התורה (מנחות עח) איכא למיד' סכין אלימא מכלי שרת דאף על גב דלית לה תוך מקדשא והדיא קרמית של קנה איכא למימר שתקנה ועשה כלי שרת יוסי רבי יוחנא דאמר בפרק היה מבאי (סוטה יד:) דעושין כלי שרת דעץ והדיא דאלו דברים (פסח' טו.) אימר כל אחד הקדיש סכינו בערב שבת והאי דאן תנן האה שחיתתן בבלי שרת בצפון בדרתן בקבלא לא דמי דבקבלא נמי לא חזכי הכלי אלא משום דבעי שיהא גם הכלי בצפון לאפקי אם הבדמה בצפון והכלי בדרום והדן מקלח בתוכו תרע דבכל הנהו דרעו צפון שרת שחיטה בו וקובל דמן בבלי שרת בצפון וגבי קדשים קלים ששחיתן בכל מקום בעורה לא קתני וקובל דמן בבלי שרת אע"י דבעי קבלא בבלי שרת וכן לעיל פרק שני (כו.) דתניא קדשים קלים שחיתתן בפנים קובל דמן בבלי שרת בפנים אתא לאשמועינן שצריך שיהא הכלי בפנים לאפקי אם זרק הכלי בחוץ ומיטעה בפנים אע"פ שאין הדם בפנים נפסל ביצא דמקבל במיטעו שפגמנו אי נמי משום דאיכא אשם מצורע שמתקבל ביד איצטריך למיתני

למתעסק בקדשים. שחוט קדשים ולא בכוונה אלא כמתעסק בדברים אחרים: בידינו הוא. ראה זאת כבר ידענו אותה ומיהו מצוה הוא דנפקא לן ולא עיכוב: שפעת' שהבעלים מַפְלִיגִין. בעבודת הבקר אם קיבל הכהן בשתיקה וחיטבו הבעלים עליה על פיגול הוא פיגול: והקריב המקריב. קרבנו נפרשת נסכים כתיב והקריב המקריב קרבנו לה' (במדבר טו) אלמא מקריב קרבנו קרי ליה הלכך הוה להו בכלל המקריב לא חיטבו. ורבי אליעזר פוסל. ה'הם מפרש בהדיא שסתם מחשבת גזי לעבודת זרה ואע"י דלא איהו שחוט לה פסול: שאין כשר להצניע. במסכת שבת כגון דם נדה או איסור (א) הדמא: ואין מַצְנִיעִין כְּמוֹהוּ. שכשר הוא להצניע אם היה שיעורו אבל שיעורו של זה מועט הוא וזאת אדם חושבו להצניע: ובא אחר והוציא. בשבת לרד"ה חייב דחשיב מלאכה מפני מחשבתו של זה שהוכשר לו להצניע: ותרתייהו. רבי אליעזר ורש"י בן אלעזר: השתא בחוץ. בעבודה זרה ושבט דלא כתיבא בהו מחשבה בהדיא אמרינן זה מחשב זה עושה הוי מחשבה: בפנים. בקרבנות דמחשבה בהו כתיבא מביעאי: בפנים הוא דאמר. משום דעיקר מחשבתו בקרבנות כתיבא: אבל בחוץ. כגון עבודה זרה ושבט לא: בעבודה זרה מיבעיא. דבעודה זרה דומיא דעבודת פנים חייב בה רחמנא כדאמרר' בארבע מיתות (סנהדרין טו) וזבח לאלהים זריח בלתי לה' בעבודת ודחיות למקום חייב בהו בעבודה זרה בין שדרכה בכך בין שאין דרכה בכך הלכך לענין מחשבה נמי איכא למיגמרה מבפנים: מלאכת מחשבת אסרה תורה. שולשמה זריח לפרשת השבועת בויקחל ומלאכת מחשבת שהעושה אותה מתכוין למלאכה גמורה אלא ששגג בשבת או סבור שמלאכה זו מותרת וזה שיעור זה חשוב בעיניו אינו מתכוין למלאכה:

הדרן עלך בית שמאי

קדשי קדשים. בולן בכלל חטאות ואשמות ועולה ושלמי ציבור ומיהו משום דחלוקין במתן דמים או בהקטרותן הדר תני להו כל חד וחד באפי' נפשיה לפרש הלכותיהן: שחיתתן בצפון. ובגמ' מפרש מיט' לא תנא וקובל דמן ומי' דתנן חטאות הפנימיות ברישא: אבל שעירי של יום הכפורים כו'. בגמ' יליף טעמא מנא לן דשחיתתן וקובל דמן בבלי שרת בצפון: בבלי שרת. דכתיב בעולה בסני' וזהו באגנות (שמות כו) ומנחה למזרח כל היוםם בודקים ליטעון כלי: הויה על בין הבדים. עומד בין שני בדי ארון ומה א' למעלה ו' למטה כגון עובדיה של כפרת ולא היו נוגעיה בה: ועל הפרכת. כדכתיב וכן עשה אלהי מועד (ויקרא טו) ועל מנחה חזה. כדכתיב ויצא אל המזבח וגו' אחרי מות: מנחה אחת מן מעֲבֶבֶת. כדאמרר' בפ' בית שמאי (לעיל דף לו:) שירי הדם היה שופך על יסוד כו'. וליף בגמ': ואם לא נתן. שריים

הדרן עלך בית שמאי

איזהו מקומן של זבחים. קדשי קדשים, שחיתתן בצפון. פר' ושעירי של יום הכיפורים, שחיתתן בצפון, וקובל דמן בבלי שרת בצפון, ודמן טעון הויה על בין הבדים ועל הפחית ועל מנחה חזהב. מנחה אחת מן, מעֲבֶבֶת. שירי הדם, הויה שופך על יסוד מעֲבֶבֶת של מנחה חזהב, ואם לא נתן לא עכב. פרים הנשֻׁרִפִּים ושעירים הנשֻׁרִפִּים, שחיתתן בצפון, וקובל דמן בבלי שרת בצפון, ודמן טעון הויה על הפחית ועל מנחה חזהב. מנחה

שופך על יסוד כו'. וליף בגמ': ואם לא נתן. שריים הכפרה ובגמ' יליף לה בברייתא יכול לעכבו כו: פרים הנשֻׁרִפִּים. פר העלם ופר כהן משיח שאין נאכלין לבתנים אלא נשרפין חוץ לירושלים כדכתיב בהו אל שפך הדשן ישרף (ויקרא ד) וילפינן בסדר יומא (דף טח) שהוא חוץ לירושלים: ושעירים הנשֻׁרִפִּים. שעירי עבודה זרה שחוקשו לפר העלם לכל דבריהם בפרק בית שמאי (שם): הויה על הפחית. כתיב בהו אבל בין הבדים לא כתיב בהו כדכתיב בפר יום הכפורים והזהב באצבעו על פני הכפרת וגו' (ויקרא טו): מנחה

זבחים. פרק תשיעי – איזהו מקומן דף מז עמוד ב – מתוך מהדורת “אבן ישראל” (שטיינזליץ) תוספות

למיתני בכולהו קדשים וקיבול דמן בכלי שרת בצפון ומידו יש לדקדק מהא בתוספתא דמנחות חומר בקמיצה מבשוחטה שהקמיצה טענה כלי והשוחטה אינה טענה כלי אלא אפי' קרומית של קנה ועל כרחיק לא קאמר דלא תבעי כלי כלל דהא אמרינן מה עולה טענה כלי כן אלא דלא בעי כל שרת קאמר ומידו יש לפרש דלא דיישנין לכלי יפה קאמר

דלא פסלה קרומית של קנה משום הקריבהו נא

- לפתרן כדפריך הש"ס בסנהז פרק היה מביא ורף
- (יד) גבי כפיפה מצרית דדורון הוא שדרך להביא
- בבלי אבל בשוחטה לא דיישנין אי נמי
- כפיפה מצרית מכווערת יותר מקרומית של קנה:
- אלו** ואלו נשרפין אבית הדרשן. פירש בקונטרס
- דפר יום הכיפורים אתי מהיקישא דפר
- העלם כדאמר בפרק בית שמואי (לעיל טל)
- זה פר יום הכיפורים ואם תאמר הוא אין דבר
- הלמד בדיקש חורר ומלמד בדיקש ופר העלם
- גופיה לא כתיב ביה אלא בית הדרשן ומפר כהן
- המשחי אתי דכרתיב ביה פרק העלם (ויקרא יד) באשר
- שרף אתה הפר הראשון והיינו היקש כמו ושחט
- החטאת במקום הפעול דקרי ליה היקש לקמן ורף
- (מת) ולפירש"י דפרק בית שמואי (לעיל מז)
- דליפנין בין יום הכיפורים לאת בדרם וטבילה מפר
- כדן משח אם כן נימא דמצניז למילף נמי שריפת
- בית הדרשן אבל לפיר"ת דדחה קשיא ויש לומר
- דאיכא תרי היקשי בפר העלם ועשה כאשר
- עשה לפר דבדיקש מנייה פרק בית שמואי (גם זה
- שם) זה פר כהן משח בין לעכב בהזאות כמשח
- בין לאגמורי ויותרת ושתי הכליות בפר העלם
- ממשיח הוא הדין דיגמר לענין שריפה פר העלם
- ממשיח וכי הדר וכתב בפר העלם וכאשר שרף

(הילכך) הוה ליה כמאן דכתיב בגופיה ועוד יש לומר הא ונשרפין חור' לנ' מנחות וליף לקמן בסוף טבול יום (דף קה) מדכתיב תלת אל מחוץ למזבח שלישיש אי כתב בכולהו ואין זה אלא כנוליו מילתא בעלמא דמחוץ למזבח דכתב בכל חד וחד במזבה שלישיש קאמר הילכך אתי שפיר פר יום הכיפורים מפר העלם ואייתר לו הוה מחוץ למזבה דכתיב בפר יום הכיפורים לרבנן לומר לך כיון שיצא מחוץ למזבח אתה השרופי מטמא בגדים ולרבי שנעזק לג"ש ללמד מפרה מה כאן שלשה מנחות אף להלן שלשה מנחות מה להלן ללמזרח: שני ירושלים אלא כאלמורה של ירושלים מידו בית הדרשן ודאי קשה דנתייבש מנחתו הוי כדאי דכתיב בגופיה בית הדרשן לא כתיב בגופיה דאפשר חור' לנ' מנחות שלשה מנחות דשן ואם כן לא דבעי מקום דשן וכן דרבי הלמד בדיקש אתי חורר ומלמד בדיקש ושחט גילו מילתא בגופיה היא דרשן ונדרשן חור' לשלש מנחות בשפיר במקום הדרשן (אחר) השואת אתי שפיר שעיר ויהי' דלא איתקש לפר' העלם אי נמי כולחו ילפינן בית הדרשן בג"ש דמחוץ למזבח מכהן משח ואין לפרש דאתי מריביא דחטאת חטאת דכתיב בפר ושעיר של יום הכפורים דירשנין לקמן בסוף התערובת (דף גפ) ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת ויציא אל מחוץ למזבח ושפרו מה ת"ל חטאת חטאת שיכול דאין לי דמטמא בגדים ונשרפין בבית הדרשן אלא אילו בלבד מנין לרבות פר כהן משח ופר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה וזה ת"ל חטאת חטאת דרבי רבי יהודה רעל כרחין נשרפין אבית הדרשן ביו נסבב דרבי עקיב על שפך הדרשן בפר כהן משח כתיב אלא משום מטמא בגדים נקט ליה כתיב ברו וכן מוכיח דר' מאיר פליג עליה וקאמר אינו צריך חיי הוא אומר לכפר שחור תלמוד לומר לכפר למי' דע כל המטמא בגדים בפר כהן משח שפירשן מטמא בגדים ושמן כי היכי דיליף מריביא דחטאת חטאת טומאת בגדים בכולהו מפר ושעיר של יום הכפורים הכי נמי הוה הוי ליף מנייהו מההוא ריביא גופיה בית הדרשן מפר ושעיר של יום הכפורים: **מה** תנינה בעצמו של כהן. פ' קונטרס מרחיב אצבע גבי שמן ויליף דם מנייהו וחזימא א"כ הוי היקשא מבנין אב ולקמן (דף נא) מביעיא לן אי דרבי הלמד בבנין אב חורר ומלמד בקצת ונראה לי לקדאי מנתינה נמי הוי בנין אב וילפינן מנתינה דידהי ולא מנתינה דשאר קרבנות ולקמן אמרינן דילפינן שפיר בנין אב מבנין אב. ברוך: **אף** לקדאי ולקח **מרים** האשם בעצמו של כהן. רימא דרבי חטאת נמי כתיב (ויקרא יד) ולקח ותן אלמר מה תנינה בעצמו של כהן אף לקדאי בעצמו של כהן חורר ומלמד בקצת האשם ודעא דרש' דמייחר דכתיב במצורע (שם יד) עשיר ועני ואע"ז דבתורת כהנים דריש מקנאי אבתרא סמיך ונראה לי דבחטאת כתיב ולקח מדם החטאת באצבעו ותן אם כן לאו בידי מקבל דבאצבע לא אפשר לקבל אלא על כרחין בבלי קאמר דאגודה היינו דעבדי און לשפת מורק כדאמר לעיל פרק שני (דף כד). אבל באשם לא כתיב באצבע ומשום דלא נימא ולקח באצבעו היינו וטבל דוקא ולא מייירי בקבלת לחכי איצטריך לגודיה שוה דגמרינן מויקח חצי הדרם ויש באגנות בת"כ. ברוך: **מה** חטאת טענה כלי כו. פירש טענה דאשם דילפינן לקדאי לקדאי בתורת כהנים כתיב בחטאת ולקח מדם החטאת וכתבי בעלת סיני ויקח משה חצי הדרם ויש באגנות וחזימא הוה ליה דבר הלמוד בגופיה שוה חורר ומלמד בקצת דילפינן דבחטאת האשם ובעיא היא לקח (דף ג) ולא איפשטא למאן דאמר בתר מלמד אולינן ומידו בחנם פירש בקונטרס דילפינן לקדאי לקדאי לקדאי לקדאי בתורת כהנים שלמי ציבור דקאמר מה עולה טענה כלי אף כל טעון כלי מאי כלי אילימא מורק כבודי שלמי ציבור נמי כתיב ויקח משה חצי הדרם וישא באגנות פירוש ויכין דודור איתקש כולחו לשלמים דכתיב באי קרא וילפינן מניה הוה חתם שלמים מפגלין ומתפגלין כלי נמי חילף משלמים דדחתם נמי שלמים הוו כסיני ומידו מכל מקום קשה עדיין דהוה ליה דרבי הלמד בדיקש ואינו חורר ומלמד בדיקש יש לומר דבהזאות היקשא דזאת התורה כתב נמי אשם ואיתקש כמו של שלמים וכל אשמות בכלל אפילו אשם מצורע אלא דהוה אבמאן דמעטיה קרא מקבלת כלי ונדרשיה ביד דבעצמו של כהן הלכך אתא כחטאת האשם לגלוי' דלא בא הכתוב להציאו מקבלת כלי לגמרי וקשה גויה שוה דלקדאי מסני' למח' לי חילף כולחו משלמים יש לומר דחטאת וילפינן משלמים לקבלת כלי מהיקשא וגויה שוה דלקדאי לקדאי איצטריך למידי' כמאן דכתיב בגופיה דחטאת חדרר וילפינן אשם מחטאת בדיקשא דבחטאת האשם ולא גמרינן

מעיכרא אשם משלמים בדיקשא דזאת התורה דילפינן לענין פיגול דאם כן גורה שוה דלקדאי לקדאי למח' ולי':

זבחים. פרק תשיעי – איזהו מקומן דף מז עמוד ב – מתוך מהדורת “אבן ישראל” (שטיינזליץ) רש"י

מתנה אחת מהן מעכבת. כדאמר בפ' בית שמואי (לעיל טל) מועשה כאשר עשה: אלו ואלו. של יום הכפורים ושאר הנשרפין: נשרפין אבית הדרשן. למקום שמוציאין שם את הדרשן של מנזב החיצון דכתיב ביה והוציא את הדרשן אל מחוץ למזבח (ויקרא ו) ובפרים הנשרפים כתיב אל שפך הדרשן (שם ו) ושל יום הכפורים הקישו לפר העלם כדאמרבין בפרק ב"ש (לעיל טל) לפר זה פר יום הכפורים:

גמ' וניתני נמי ביריאה. גבי סתם של קדשי קדשים וקבל דמן כי היכי דנאמ שחיתוק: **אשם** מצורע קיבול דמו ביד. ברדליף לקמן שמוקבל דמו לתוך כפו. שייריה. משום דלא פסיקא ליה למיתנייהו בהדי כללי דשאר קדשים שכל קבל דמן בכללי וביון דלא סגי ליה נמי. בלא קבלת כלי ברדליף לקמן בני באצבעו בקבלין את דמו אחד ביד ואחד בכלי חדר תנייה בהדיא ולא כללו: ולקח. באשם מצורע כתיב ולקח הכהן מדם האשם נתן על תנוך וגו' (ויקרא יד) מה תנינה בעצמו של כהן באצבעו כתיב. **אשם** גבי שמן ויליף דם מנייה: **יכול אף** למוזהב. דם אשם מצורע הנוזק למוזהב דמריבנין ליה קבלון דרין מתן דמים ואימוריין למוזהב ואע"ז דלאו בגופיה כתיב: **כי בחטאת חטאת** חוץ. אצבע מצורע כתיב כדן חטאת דין אשם זה בעבדות הכהן מה חטאת טענה כלי בקבלת דמה דילפינן לקדאי לקדאי בתורת כהנים כתיב בחטאת ולקח הכהן מדם החטאת (ויקרא יד) וכתבי בעולת סיני ויקח משה חצי הדרם וישא באגנות (שמות כד) אף אשם זה טעון כלי אף על פי שאמרנו קבלו ביד:

בעולה

אלא (הילכך) הוה ליה כמאן דכתיב בגופיה ועוד יש לומר הא ונשרפין חור' לנ' מנחות וליף לקמן בסוף טבול יום (דף קה) מדכתיב תלת אל מחוץ למזבח שלישיש אי כתב בכולהו ואין זה אלא כנוליו מילתא בעלמא דמחוץ למזבח דכתב בכל חד וחד במזבה שלישיש קאמר הילכך אתי שפיר פר יום הכיפורים מפר העלם ואייתר לו הוה מחוץ למזבח דכתיב בפר יום הכיפורים לרבנן לומר לך כיון שיצא מחוץ למזבח אתה השרופי מטמא בגדים ולרבי שנעזק לג"ש ללמד מפרה מה כאן שלשה מנחות אף להלן שלשה מנחות מה להלן ללמזרח: שני ירושלים אלא כאלמורה של ירושלים מידו בית הדרשן ודאי קשה דנתייבש מנחתו הוי כדאי דכתיב בגופיה בית הדרשן לא כתיב בגופיה דאפשר חור' לנ' מנחות שלשה מנחות דשן ואם כן לא דבעי מקום דשן וכן דרבי הלמד בדיקש אתי חורר ומלמד בדיקש ושחט גילו מילתא בגופיה היא דרשן לא כתיב בגופיה דאפשר חור' לשלש מנחות בשפיר במקום הדרשן (אחר) השואת אתי שפיר ויהי' דלא איתקש לפר' העלם אי נמי כולחו ילפינן בית הדרשן בג"ש דמחוץ למזבח מכהן משח ואין לפרש דאתי מריביא דחטאת חטאת דכתיב בפר ושעיר של יום הכפורים דירשנין לקמן בסוף התערובת (דף גפ) ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת ויציא אל מחוץ למזבח ושפרו מה ת"ל חטאת חטאת שיכול דאין לי דמטמא בגדים ונשרפין בבית הדרשן אלא אילו בלבד מנין לרבות פר כהן משח ופר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה וזה ת"ל חטאת חטאת דרבי רבי יהודה רעל כרחין נשרפין אבית הדרשן ביו נסבב דרבי עקיב על שפך הדרשן בפר כהן משח כתיב אלא משום מטמא בגדים נקט ליה כתיב ברו וכן מוכיח דר' מאיר פליג עליה וקאמר אינו צריך חיי הוא אומר לכפר שחור תלמוד לומר לכפר למי' דע כל המטמא בגדים בפר כהן משח שפירשן מטמא בגדים ושמן כי היכי דיליף מריביא דחטאת חטאת טומאת בגדים בכולהו מפר ושעיר של יום הכפורים הכי נמי הוה הוי ליף מנייהו מההוא ריביא גופיה בית הדרשן מפר ושעיר של יום הכפורים: **מה** תנינה בעצמו של כהן. פ' קונטרס מרחיב אצבע גבי שמן ויליף דם מנייהו וחזימא א"כ הוי היקשא מבנין אב ולקמן (דף נא) מביעיא לן אי דרבי הלמד בבנין אב חורר ומלמד בקצת ונראה לי לקדאי מנתינה נמי הוי בנין אב וילפינן מנתינה דידהי ולא מנתינה דשאר קרבנות ולקמן אמרינן דילפינן שפיר בנין אב מבנין אב. ברוך: **אף** לקדאי ולקח **מרים** האשם בעצמו של כהן. רימא דרבי חטאת נמי כתיב (ויקרא יד) ולקח ותן אלמר מה תנינה בעצמו של כהן אף לקדאי בעצמו של כהן חורר ומלמד בקצת האשם ודעא דרש' דמייחר דכתיב במצורע (שם יד) עשיר ועני ואע"ז דבתורת כהנים דריש מקנאי אבתרא סמיך ונראה לי דבחטאת כתיב ולקח מדם החטאת באצבעו ותן אם כן לאו בידי מקבל דבאצבע לא אפשר לקבל אלא על כרחין בבלי קאמר דאגודה היינו דעבדי און לשפת מורק כדאמר לעיל פרק שני (דף כד). אבל באשם לא כתיב באצבע ומשום דלא נימא ולקח באצבעו היינו וטבל דוקא ולא מייירי בקבלת לחכי איצטריך לגודיה שוה דגמרינן מויקח חצי הדרם ויש באגנות בת"כ. ברוך: **מה** חטאת טענה כלי כו. פירש טענה דאשם דילפינן לקדאי לקדאי בתורת כהנים כתיב בחטאת ולקח מדם החטאת וכתבי בעלת סיני ויקח משה חצי הדרם וישא באגנות וחזימא הוה ליה דבר הלמוד בגופיה שוה חורר ומלמד בקצת דילפינן דבחטאת האשם ובעיא היא לקח (דף ג) ולא איפשטא למאן דאמר בתר מלמד אולינן ומידו בחנם פירש בקונטרס דילפינן לקדאי לקדאי לקדאי לקדאי בתורת כהנים שלמי ציבור דקאמר מה עולה טענה כלי אף כל טעון כלי מאי כלי אילימא מורק כבודי שלמי ציבור נמי כתיב ויקח משה חצי הדרם וישא באגנות פירוש ויכין דודור איתקש כולחו לשלמים דכתיב באי קרא וילפינן מניה הוה חתם שלמים מפגלין ומתפגלין כלי נמי חילף משלמים דדחתם נמי שלמים הוו כסיני ומידו מכל מקום קשה עדיין דהוה ליה דרבי הלמד בדיקש ואינו חורר ומלמד בדיקש יש לומר דבהזאות היקשא דזאת התורה כתב נמי אשם ואיתקש כמו של שלמים וכל אשמות בכלל אפילו אשם מצורע אלא דהוה אבמאן דמעטיה קרא מקבלת כלי ונדרשיה ביד דבעצמו של כהן הלכך אתא כחטאת האשם לגלוי' דלא בא הכתוב להציאו מקבלת כלי לגמרי וקשה גויה שוה דלקדאי מסני' למח' לי חילף כולחו משלמים יש לומר דחטאת וילפינן משלמים לקבלת כלי מהיקשא וגויה שוה דלקדאי לקדאי איצטריך למידי' כמאן דכתיב בגופיה דחטאת חדרר וילפינן אשם מחטאת בדיקשא דבחטאת האשם ולא גמרינן

מעיקרא אשם משלמים בדיקשא דזאת התורה דילפינן לענין פיגול דאם כן גורה שוה דלקדאי לקדאי למח' ולי':

אידיד

בעולה כתיב. גבי עולת צאן בויקרא ושחט אותו על ירך המזבח צפונה: מדרשא. מדיקשא דבתיב במקום אשר ושחט העולה (ויקרא ד: ע'ליון. פרשת בן בקר למעלה מפרשת בן צאן: הניחא למאן דאמר למדין. ע'ליון מתחתון על ידי וי' המוסק: ואם נפש. גבי אשם תלוי כתיב בויקרא ואם נפש כי תחטא וגו' ולמעלה הימנה פרשת מעילה דאית שידע

איידי (דאחי מדרשא) חביבא ליה. ואם תאמר אם כן לייתי עולה לבסוף כדפרקי בשמעתא קמייתא דיבמות (דף ג:) גבי אחות אשה ויש לומר אידי דאיתא עולה בציבור תניא בהדי טעאות דבאות בציבור דאיתא תניא אשם דאיתא אלא ביחיד: אשכחן בן צאן בן בקר מנל. תימה לדעול פרק בל דרשין בן הובקר לפני ה' ואין השוחט לפני ה' ולא אמרינן בן צאן מנל ולכמה דרשות אל מוצרינן תרי קראי לבן בקר ולבן צאן ושמא אהך דרשא הווי' מוסף פסוקי בן משום דלא רבנן אלא כתיב אחות למעטי איצטריך הכא לרבויה מיהו בהדיא דבן הובקר לפני ה' וסמיכה הדפשת ניהא דלא קאמר בן צאן מנל דרשין דאיתא תחתון מעליון אבל ע'ליון מתחתון סיד דלא לית: מנל דרבר שובינן על ודודו כרת. ואם תאמר היכי יליף מגזירה שוה מנות מצות את חטאת חלב גופה בחיקישא לעלא כדאמרן הוהקש כל התורה לעבודת וי' דכי האי גונא לא חשיב מנל בדיקש איהו חזר ומלמד בחיקש כיון דאי לאו היקשא איהו מוקמינא ליה ככל דבר ולא אחא היקשא אלא למימר דלא אידיא אלא דברא שיש בו כרת: דבולוי' ע'לומא היקשא עריפא. איהו דאמרינן 'פ' וישלח ויטעין מנל' (מא) ד'ע' גזירה שוה עריפא וי'ל הא דקאמר ד'ע' היקש עריפא היינו לענין דטוב לנו לעשות הו'ש' למצותא ממה שבטלל ההיקש לגמרי אבל הוה'ש' מוצקא את חופשה דהיינו שטר פרידל וי'ל שוה דלה לא מאשה לכוך קאמר גזירה שוה עריפא דטוב לעשות גזירה שוה דהיוו חציה לא תבטלל ההיקש דשמא צריך למילי אחורי ועוד י'ל דרשטר בשפחה כנענית לא קריל אלא בגזירה שוה דלה לא מאשה לכוך קאמר גזירה שוה עריפא דטוב לעשות גזירה שוה דהיוו חציה בשפחה כמו נ'ל דאשה שלא להעליף חציה מלעשות כמו כסף שמסוך לו והופרה דלא מנט אשה נפקא שטר שחרור ועיקר. בריך: וחמטא בת דנקא. פ' בקנטרס ואלו דווקא אל דמיס קליש שלא ניתן קצבה ודחין עמו דבהדיא איתא פ' בברא דהיינו (דף כו:) גבי מפני מה לא נתנה תורה שיעור במחסיי כפרה ופריך אלא מנחת חטאת חלב חזא ל' קצבה וא' את א' בפ' מחסירי כפרה (ברכות דף י:) משמע דהיו בסלע ב'ל האומר הרי עלי חטאת חלבי' יבשה כבש שאין לו דבר שקרב בסלע אלא כבש והאי סלע היינו בלא נסכים דקאמר דחס רחמנא עליה למיחוי (חד) ומחסיר בשעירות וי'ל דהתם למצוה מן המזבח:

פר וישעיר של יום הכיפורים כו': מפרך צפון, בעולה כתיב, ניתני עולה גרישא. הפאת, אידי דאחי מדרשא, חביבא ליה. וניתני הפאות החיצונות. אידי דנקם דמן לפני ולפנים, חביבא ליה. וצפונה בעולה, חביבא כתיבא. וישחט אותו על ירך המזבח צפונה. אשכחן בן צאן. בן בקר, מנא לן. אמר קרא ואם מן הצאן, וי' מוסף על ענין ראשון, ולמד ע'ליון מתחתון. הניחא למאן דאמר, למדין. אלא למאן דאמר, אין למדין, מאי אפא למימר. דתניא, ואם נפש וגו', לחייב על ספק מעילות, אשם תלוי, דברי רבי עקיבא, ורחבם פוקרין. מאי לאו, בהא קא מיפלגי. מר סבר למדין, ומר סבר אין למדין. אמר רב פפא, דכולי ע'למא למדין, והיינו משמא דרבנן, נאמר פאן מצות, ונאמר בחטאת חלב מצות. מה להלן דבר שחייבין על ודונו פרת ועל שגגתו חטאת. אף פאן, שחייבין על ודונו פרת ועל שגגתו חטאת. ורבי עקיבא, מה להלן בקבועה, אף פאן בקבועה, לאפוקי חטאת דטומאת מקדש וקדשיו, דעולה ויורה הוא. ורבנן, אין גזירה שוה למחצה. ורבי עקיבא נמי, אין גזירה שוה למחצה. אין הכי נמי, והכא פהא קמיפלגי. רבי עקיבא סבר, ואם נפש' כתיב, וי' מוסף על ענין ראשון. ורבנן נמי, הכתיב ואם נפש' לימא, בהא קמיפלגי. דמר סבר, היקש ערף. ומר סבר, גזירה שוה ערף. לא, דכולי ע'למא דהיקש ערף, ואמרי לך רבנן, תתחזק הוא דגמר מעליון, לאשם בכסף שקלים. שלא תאמר, לא יהא ספיקו חמור מנדא. מה ודא, חטאת בת דנקא. אף ספיקו, אשם פר דנקא. ורבי עקיבא, האי סברא מנא ליה. נפקא ליה מ'אאת תורת האשם', תורה אחת לכל האשמות. תינה, מאן דאית ליה 'תורת'. מאן דלית ליה 'תורת', מהיכא גמר. גמר, פערקד'. פערקד'. תינה, חביבא דכתיב 'פערקד'. אשם שפחה חרופה, דלא כתיב ביה 'פערקד', מאי אפא למימר. גמר, באיל' פאיל'. חטאת, מנא לן דנכניא צפון. דכתיב וישחט את החטאת במקום העולה. אשכחן שחיטה, קבלה מנא לן. דכתיב ו'לקח הכהן (מדם החטאת) [מקדש באצבעו]. מקבל עצמו, מנא לן. אמר קרא ו'לקח' לו קח. אשכחן למצוה, לעבב מנין. קרא אחרניא כתיב, וישחט אותו במקום אשר ישחט את העולה. ותניא, וישחט אותו במקום אשר ישחט וגו', היכן עולה נשחטה, בצפון, אף זה בצפון. וכי

לאחר זמן שנחנה מן ההקדש בשוגג וחיבין עליה אשם דאי: על ספק מעילות. הקדש וחולין לפניו ונתנה מאחד מהם כסבור שניהם חולין ועבשה אינו יודע מאיזה מהם נהנה מבאי אשם תלוי להגן מן היסורין עד שידוע על שודאי מעל ונביאי אשם דאי וגם הוא איל בכסף שקלים: למדין. ע'ליון מתחתון פרשת הקדש מפרשת אשם תלוי שנתחיה למימרא דגזירה: ההקדש נמי מייתי אשם תלוי על ספיק: נאמר מצות. באשם תלוי ועשיתה אחת מכל מצות (ויקרא ה) וכן בחטאת: מה חטאת. באה על שגגת דודי כרת בלפנין בהוריות: אף אשם תלוי על ספק דבר שדודנו כרת ושגגתו חטאת: ורבי עקיבא. גמר לא להך גזירה שוה הכי מן חטאת קרבן קבוע לעני כעשרי אף אשם תלוי איתא בא אלמא שטר חטאת קבוע: אפוקי. ספק נבכס טמא למקדש ספק לא נבכס הואיל ודאי בעולה ויורה אין מביא על ספיקו אשם תלוי: וא"ש למחצה. וזה הכי דגמרינן לה לכלב את מילתא וגמר מניה נמי דאיתא בא אל על ספק כרת: ואמר לך רבנן. היקש לחכי אתא תחתון הוא דגמר מעליון לקנות אשם בשתי סלעים דרבי אשם מעילות כתיב בערבך כסף שקלים וגמר אשם תלוי מניה שלא תאמר לא יחא ספיקו על כרת חמור מודא: דנקא שותת כלומר מעה כסף שהוא שותת של דיר ולא דווקא נקט אלא דמיס קליש בעלמא שלא ניתן לו קצבה: תינה אמר דאית ליה תורת. בשמעתא קמייתא דבמות (דף ג:) בערבך בערבך. באשם תלוי ובאשם גזולת כתיב בערבך לאשם וגמרינן מערבך דאשם מעילות דכתיב ביה בערבך כסף שקלים: נמר באיל נאיל. כתיב ביה באיל האשם וכדו מדרן נמי כתיב באיל האשם ואשם נזיר ואשם מצורע נמי לא מרבינן משום דכתיב כבש בן שנה ומדאיל שהוא בן שתי שנים בא בשתי סלעים כבש בן שנה בא בסלע כולא משמעתא דבמות דף כב: את החטאת. ויתירא הוא דדא בחטאת קאי ודזה ליה למכתב ושחט אותה למזל ל' את החטאת איתא ב'לשון שחט אותה שטען צפון דלא תנינא דווקא שמינא יחיד דכתיב גזיה: ולקח הכהן. בטר ושחט כתיב בחטאת יחיד ומשמע במקום העולה נמי ו'לקח ודך לקחה קבלה דגמר גבי' שחט' נאמר כאן לקחה ונאמר ו'לקח וקח חטאת חצי היום ימים באגות (שמות כד) מקבל עצמו. שצריך לעמוד לו אצל אמצע עזרה שחרדו והצפון סמוך שם וקבל מנא לקח אמר לקמן אף נמר בדרום וקבל בצפון פסול: ולקח לו יקה. סריסדו למפרע ודרשתי את עצמי יקה למקום הדם: קרא אחרניא כתיב. דרדריש ליה תנא לעיכובא דכרתיא ושחט אותו ודך. דרדריש נשיא כתיב: זה בצפון. האי קרא מנגמר עליה: וכי

בספק מעילות וי'ל דבערבך לא משמע להקיש אלא לענין כסף שקלים ומהאי טעמא נמי איצטריך לר"ע ואם נפש' אשם נזיר ומצורע כו' ת"ל אחיני טעמא דמעמט אשם נזיר ומצורע שפחה חרופה באיל איל. וכתורת הכהן ו'ליף אשם שפחה לכסף שקלים מגזירה שוה אשם אשם כ'כל אף אשם נזיר ומצורע כו' ת"ל אחיני טעמא דמעמט אשם נזיר ומצורע טפי משאר אשמות משום דבאין כבש שהוא בן שנה כדפרשי ר"ע:

פרק ראשון

[דף א' ע"א]

הלכה א' מתניתין: כל כנויי נדרים – כנדרים. וחרמים – כחרמים. ושבועות – פשבועות. ונזירות – כנזירות.

האומר לחבירו: מודר אני מן, מופרש אני מן, מרוחק אני מן, שאיני אוכל לך, שאיני מועם לך – אסור. מנודה אני לך – רבי עקיבא היה חוכך בזה להחמיר. כנדרים רשעים – נדר כנזיר כקרבן ובשבועה. כנדרים כשרים – לא אמר כלום. כנדרותם – נדר כנזיר ובקרבן.

גמרא: כתיב (במדבר ל) "איש כי ידר" מה תלמוד לומר "נדר"? אלא מיפן שפינוי נדרים – כנדרים. (שם) "או השבע" מה תלמוד לומר שבועה? אלא מיפן שפינוי שבועות – פשבועות. (ויקרא כז) "אף כל חרם" מה תלמוד לומר "יהרים"? אלא מיפן שפינוי חרמים – כחרמים. (במדבר ו) "נדר נזיר" מה תלמוד לומר "להזיר"? אלא מיפן שפינוי נזירות – כנזירות.

עד דדון כרבי עקיבא, דאמר, לשונות – ריבויין הן. כרבי ישמעאל, דאמר, לשונות – כפולין הן, והתורה דיברה בדרבה, (בראשית לא) "הלך הלכת" (שם) "נכסף נכספתה" (שם מ) "גב גבתי" מנלן? "איש כי ידר לה" או השבע שבועה לאסור אפר על נפשו לא יחל דברו" מה תלמוד לומר "ככל היצא מפיו יעשה"? אלא מיפן שפינוי נדרים – כנדרים, וכינוי שבועה – פשבועה. ומניין שפינוי נזירות – כנזירות? נדר נדר כנויי נדרים כנדרים, אף נדר שנאמר כאן פינוי נזירות כנזירות.

מה מקיים רבי עקיבא (במדבר ל) ככל היצא מפיו יעשה? מיפן לנדר שבטל מקצתו בטל כולו. ולית ליה לרבי ישמעאל כן? כולה מן תמן, אית ליה מיפן שפינוי נדרים כנדרים, וכינוי שבועות פשבועות. אית ליה מיפן לנדר שבטל מקצתו בטל כולו.

מה מקיים רבי ישמעאל נדר נזיר להזיר? מיפן – שאדם קובע עליו נזירות בתוך נזירותו.

[דף א' ע"ב]

ולית לרבי עקיבא כן? אית ליה כולה מתמן. אית ליה מיפן שאדם קובע עליו נזירות בתוך נזירותו.

והלא הערכין, וההרמין, והתמורות, והקדישות – כפרשה חיה, ולא תנינן בינוני ערכין וכינוי תמורות והקדישות? ואילו תנינן, מה הוינן מיתני? ערפין? ערצין? ערקין? תמופה? תמרנה? תמוקה? הנדר? הנזר? הנגרם?

ניחא כמאן דאמר: סתם הרמים – לבדק הבית. ברם, כמאן דאמר: סתם הרמים – לכהנים, ולמה לא תנינן בינוני תרוקה? ואילין תנינן, מה הוינן מיתני? תרופה? תרוצה? תרוקה?

רבי יעקב בר אחא אמר: איתפלגון רבי יוחנן ורבי אלעזר. דרבי יוחנן אמר: לזקין על האיסרות, רבי אלעזר אמר: אין לזקין.

אמר רבי יעקב בר אחא: כך במשיב רבי יוחנן את רבי אלעזר. על דעתך דאת אמר לזקין על האיסרות. והא תנינן המוידר הנזיה מחבירו ונכנס לבקרו לא יבנס! אמר רבי ירמיה: שנייה היא תמן – מפני דרכי שלום. רבי יוסי בעי: אם מפני דרכי שלום, אפילו בשבועות יהא מותר? ותנינן, נדרים – אסור, ובשבועות – מותר.

אי זה איסר? כבר זה עלי – כיום שמת בו אבא. כיום שנהרג בו פלוני. כיום שראיתי ירושלים חריבה – זהו איסר שאמרה התורה.

רבי בא בשם רבי יוחנן ורב, תריהון אמרין: והוא שיהא נדור באותו היום! רבי יוסי בעי: אם בשיהא נדור באותו היום, למה לי איסר? וימר באותו היום!

איסר – זו שבועה. מבטא – זו שבועה. אם אומר את איסר זו שבועה – חייב על כל איסר ואיסר ועל כל שבועה ושבועה. אם את אומר אין איסר זה מין שבועה, זה בפני עצמו – חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.

איסר – זו שבועה, ותמר אם אומר את כן? אמר רבי אלעזר: תרין תניין אינון! אמר רבי ירמיה: חד תניי הוא, אמרו בלשון נדר – את תופסו בלשון נדר. אמרו בלשון שבועה – את תופסו בלשון שבועה.

[דף ב' ע"א]

"אפר חרי הוא על ידי" – את תופסו בלשון נדר. "אפר ואני מועמו" – את תופסו במקום שבועה.

אם אומר את, אפר מין שבועה – חייב על כל איסר ואיסר ועל כל שבועה ושבועה.

אמר רבי יוסי: לא אתייא אלא בחמשה פפרין. אבל בכפר אחד, מפיון שהזכיר עליו שבועה – עשאו בגבילה. מיון ואילך – במחיל שבועות על האיסרין. ואין שבועות חלות על האיסרין.

אמר רבי חנניה: אפילו בכפר אחד אתייא היא, כהדא דתני, זה חומר לשעבר מלכא, שאם אמר לא אכלתי לא אכלתי – חב על כל אחת ואחת. לא אוכל לא אוכל – אינו חב אלא אחת. אם אומר את, אין אפר מין שבועה – חב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.

אמר רבי יודן: והוא – שהזכיר נדר ואחר כך הזכיר שבועה. אבל אם הזכיר שבועה ואחר כך הזכיר נדר – נדרין חלין על האיסרין ואין שבועות חלות על האיסרין.

רבי יוסי פתר: (במדבר ל) "לאאסור אפר". "הרי הוא עלי" – אסור, "הרי עלי אסור" – אסור. "שבועה הרי הוא עלי" – אסור. "הרי עלי בשבועה" – אסור. אמר רבי יודן: בנדרים – אסור, ובשבועות – מותר. "אפר הרי עלי" – אסור. "הרי עלי" – אסור. "שבועה הרי עלי" – אסור. "שבועה הרי עלי" – מותר.

מוזר אני ממה, רבי יוסי בן חנניה אמר: שניהן אסורין זה בזה, כמאן דאמר: ואנא מינה. אמר: הכפר הזה נדור ממני ואנא מינה. הריני נדור מכפר זה והוא ממני. היא הימך היא ממה. אמר: היא הרי אני לה, היא הרי אני עליה, היא הרי את לי, היא הרי את עלי.

תני, כלוי אני ממה. פרוש אני ממה.

רבי ירמיה בעי: ולמה לא תנינן "נמו"ל? אמר רבי יוסי: ותניתה בסופה, ונמולה אני מן היהודים. שאני אוכל לה, שאני מועם לה. רבי לעזר בשם רבי הושעיה: תופשין אותו משם יד לקרבן. רבי בון בר חיה בעי: אם אמר לא אוכל לה, תופשין אותו משם יד לשבועה? אמר רבי יוסה:

[דף ב' ע"ב]

אורחיה דבר נשא מימר, שבועה לא אוכל לה, דילמא לא אוכל לה שבועה?

מנודה אני לה, רבי עקיבה היה חוכך בזה להחמיר. לומר את כל נכסיו, בפה דאית אמר (עזרא י) "יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה".

מה עבדין לה רבנן? חומר הוא בנדידי בית דין.

בנדרים רשעים – נדר בנזיר בקרבן ובשבועה. שמואל אומר: לצדדין היא מתניתין, או בנזיר, או בקרבן, או בשבועה.

רבי זעירא אומר: נזיר בשלשתן.

אמר רבי אבין: מאן דבצי מיפתור תדא דרבי זעירא, כיני, הנה לפניו אשכול אחד, ובא אחד ואמר: "הריני נזיר מפניו" – הרי זה נזיר. ובא אחר ואמר: "הרי עלי קרבן" – הרי עלי קרבן. ובא אחר ואמר: "הרי עלי שבועה" – הרי עלי שבועה. ובא אחר ואמר: "מה שאמרו שלשתן עלי" – לא נמצא זה נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה?

תני: ובנדבותם – לא אמר כלום. תדא אמרה, שהרשעים מתנדבין? מפיון שהתנדב, אין זה רשע! מתניתין – דרבי יודן. דתני בשם רבי יודן: (קהלת ה) "טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם". טוב מזה ומזה – שלא תדור. רבי מאיר אומר: טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם. טוב מזה ומזה – נודר ומשלם. וכן הוא אומר (תהלים עו) "נדרו ושלמו לה' אלהיכם".

פיצד הוא עושה? על נדבה מביא בשבתו לעזרה, ואומר: הרי זה עולה.

רבי אבין אומר: רבי יהודה פתח, אילו היית יודע שהנודר נקרא רשע, נודר היית? אומר רבי ינאי: (משלי כ) "מוקש אדם ילע קדש ואחר נדרים לבקר". התחיל לנודר – פינקסתו נפתחת. דבר אחר, מוקש אדם ילע קדש ואחר נדרים לבקר. איחור נדרים. איחר אדם את נדרו – פינקסו נפתחת. מעשה באחד שאמר: הרי עלי עולה, ושהא להביאה ושקעה ספינתו בים.

בנדרים פשירים לא אמר כלום. תדא אמרה שהפשירים נודרין? ומפיון

[דף ג' ע"א]

שנדר – אין זה פשר!

מתניתא – דרבי יודה. דתני בשם רבי יודה: חסידים הראשונים מתאווין להביא קרבן חטאת, לא היה המקום מספיק בידם חטא, והיו נודרים בנזיר בשביל להביא קרבן חטאת. רבי שמעון אומר: חוטאים היו שהיו נודרים בנזיר שנאמר (במדבר ו) "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש". חטא זה על נפשו, שמנע עצמו מן הניז.

ואתניא דשמעון הצדיק – ברבי שמעון. דתנני, אמר שמעון הצדיק: מימי לא אכלתי אשם נזיר – אלא אחד. פעם אחד עלה אלי אדם אחד מדרום, וראיתיו אדמוני עם יפה עינים וטוב רואי, וקווצותיו מסודרות תילי תילים, ואמרתי לו: בנני, מה ראיתך להשחית את השיער הנאה הזה? ונם לי: רבי, רועה הייתי בעירי, והלכתי למלאות את השאוב מים, וראיתי את הבובייה שלי בתוך המים ופחזו יצרי עלי וביקש לאבדני מן העולם. אמרתי לו: רשע! אתה מפחזו בדבר שאינו שלך! עלי להקדישך לשמים. והרבנתי בראשי, ואמרתי לו: בנני, כמותך ירבו עושי רצון המקום בישראל! עליך הכתוב אומר (שם) איש או אשה כי יפלא לנדר נדר נזיר להזיר לה'.

רבי מנא בעי: למה לי, בשמעון הצדיק, אפילו ברבי שמעון, לא אכל שמעון הצדיק חטאת חלב מימיו? לא אכל שמעון הצדיק חטאת דם מימיו? סבר שמעון הצדיק, בנני אדם – מתוך הקפידה הם נודרין. מפיו שנודרין מתוך הקפדה, סופו לתהות. מפיו שהוא תוקא – נעשו קרבנותיו בשוחט חולין בעזרה. וזה – מתוך ישוב נדר, ופיו ולבו שווין.

הלכה ב' מתניתין: האומר: קונם. קונח. קונם – הרי אילו בינויין לקרבן.

חרק. חרף. חרף – הרי אילו בינויין לחרם.

נזיק. נזיח. פזיח – הרי אילו בינויין לנזירות.

שבותה. שקוקה. נדר במוחי – הרי אילו בינויין לשבועה.

גמרא: עד כדון, עצמו. מהו שנקדיש לשמים בלשון קונם? נישמעניה מן הדא, אמר לו: השאיליני קרדומך. אמר: קונם קרדום יש לי. קונם נכסיה עלי אם יש לה קרדום – נכסיו אסורין בידוע שאין לזה קרדום! אמר רבי תחליפא קיסרייא:

[דף ג' ע"ב]

שנניא היא, שבו בלשון שהתפס את הקרדום, בו בלשון התפס בו את הנכסים! מה נפשך! קדש קרדום – קדשו נכסים. לא קדש קרדום – אפילו נכסים לא קדשו! אילו אמר קונם קרדום יש לי, וחזר ואמר קונם נכסי עליך, ויש לו קרדום, נכסיו אסורין, ואת!

אמר רבי יושע בן חנניה: אילו אמר נכסי מותרין וקם ליה, ואת! לא אמר, אלא שאין לזה קרדום. הא אם יש לו קרדום – נכסיו אסורין! הך אמרה: שקדש קרדום. הך אמרה: שקדשו נכסים. הך אמרה: שאדם מקדיש לשמים בלשון קונם.

רבי ירמיה בעי: דבר שהוא משמש לשם חולין ולשם קרבן, מהו לומר עצמו בו? והא תנינן, קונם! קונסה שמה. והא תנינן שבותה! שפותה שמה. והא תני בר קפרא: תרם! לא חספא הוא? אמר רבי זעירא, לשון גבוה הוא, (איוב ט) "האמר לתרם ולא יזרח".

רבי שמעון בן לקיש אמר: לשון אומות הוא! בגזן אילין ניוותאי דינן קריין לחספא – כספא. אמר רבי יוסי: נראין הדברים – במקומות אחרים. אבל במקום שקוראין לנזיר – נזיק, בן אגרי אומר, נזיר פסילים – לא יהא נזיר?

מיתגני, שבותה, שקוקת. תני רבי חייא: שבוקה, שקועה, שקודה.

גדר דגדר במוהי – במומי דגדר משה (שמות ב) "ויאצל משה".

רבי יונה בעי: ולמה לינן אמרין במומי דגדר שאול (שמואל א יד) "ויאצל שאול".

ימינא – תרי זו שבועה! שמאלא – תרי זו שבועה! אמר רבי מתנא: דכתיב (דניאל יב) "ויתרם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בתי העולם".

[דף ד' ע"א]

הלכה ג' מתניתין: לא חולין לא אוכל לך. לא פשר. לא דכי. טהור וטמא. נותר ופגול – אסור.

כאימרא. בדייריים. כעצים. באשים. פמוצת. כהיכל. בירושלים. גדר באחד מפל משמשי המזבח, אף על פי שלא הזכיר קרבן – תרי זה גדר בקרבן. רבי יהודה אומר: האומר ירושלים – לא אומר פלוג.

גמרא: הא מה דנא אכיל מן דידך, לא יהו חולין אלא קרבן. לא פשר לי, אלא למזבח. לא דכי לי, אלא למזבח. טהור למזבח ולא לי. טמא לי ולא למזבח. פשר ודכי מטהור וטמא. לא פשר לא דכי מליטהור וטמא.

פיגול; לא שנייה, היא פיגול של עולה, היא פגול של שלמים; נותר; של עולה – לא היה לו שעת בפשר. נותר של שלמים – היה לו שעת בפשר.

אמר: תרי עלי בגותר של שלמים, מהו?

כאימרה; רבי יוחנן אמר: כאימר תמידא. תמן אמרין: פולד חטאת. בן לקיש אמר: כאילו של אברהם אבינו. תני רבי חייא: מסייע לרבי שמעון בן לקיש, כאימרא – דלא ינק מן יומוהי.

על דעתין דרבנן דתמן, ניתני "בעזרה"? אמר רבי אבין: על דעתיה דרבי שמעון בן לקיש, ניתני "בקרבות המזבח"? אמר רבי יוסי בי רבי בון: על דעתיה דרבי יוחנן, ניתני "בדישון מזבח הפנימי והמזרח"? ו

בדיריים – בדירים של עצים,

[דף ד' ע"ב]

בדיריים של קרבנות. בעצים – בשני גזירי עצים. באישים – בשלהביות של אש. במזבח – בקרבנות המזבח. בהיכל – בקרבנות ההיכל. בירושלים – בקרבנות ירושלים. נדר באחד מכל משמשי מזבח – בגזן בה ומחתה ומזרק.

רבי יודה אומר: האומר בירושלים – לא אמר כלום, שלא נתבונן זה אלא לעצים ולאבנים שבה. "בתורה" – הרי זה מותר, בקדושת תורה. "כפתוב בה" – הרי זה אסור, בקרבנות הכתובין שבה. אית תני תני: בתורה וכפתוב בה – הרי זה מותר.

רבי אבין בר כהנא אומר: דרבי שמעון היא! אמר רבי יוחנן: דברי רבי שמעון, נמצא שאין בידו הימין ופמור על השאר.

אמר רבי יוסי: דברי הכל היא! בתורה – בקדושת תורה. כפתוב בה – בקדושת כתוביא.

הלכה ד' מתניתין: האומר: קרבן. עולה ומנחתה. חטאת. תודה ושלמים, שאיני אוכל לך – אסור. ורבי יהודה מתיר.

תקרבן. קרבן. קרבן, שאוכל לך – אסור.

לא קרבן לא אוכל לך – רבי מאיר אומר.

האומר לחבירו: קונם פי מדבר עמו, וידי עושה עמו, ורגלי מהלכת לך – אסור.

גמרא: כל עמא מודיי: תקרבן – מותר. בקרבן – אסור. מה פליגי? קרבן. רבי יודה אומר: האומר קרבן – באומר תקרבן, והוא מותר. ורבנן אמרי: קרבן – באומר בקרבן, והוא אסור.

תלמוד

מסכת נדרים

ירושלמי

אמר להן רבי יודה, אין אתם מודין לי באומר שבועה – באומר השבועה, והוא אסור! וכא, האומר קרבן – באומר הקרבן, והוא מותר!

ורבנן, כמילין אותו להומרין. האומר שבועה – באומר השבועה, והוא אסור. וכא, האומר קרבן – באומר הקרבן, והוא אסור.

חליל. החליל. לחליל. בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך – מותר.

לחולין שאוכל לך – אסור. חולין שאוכל לך – מותר.

רבי יסא בשם רבי יוחנן: דברי רבי מאיר, ממשמע לאו את שומע חין, לא קרבן מזה (דל נא) דלא אכיל מן דילך, הא מה דאנא אכיל מן דידך – לית הוא חולין אלא הוא קרבן.

חילוכי עליך. דיבורי עליך – לא אומר כלום. למה? שמתפסים את הנדר בדבר שאין בו ממש. "נדר" "נדר" מה נדר שנאמר להלן – דבר שיש בו ממש

[דף ה' ע"א]

אף נדר שנאמר כאן – דבר שיש בו ממש.

עיני רואה לך. אנני שומעת לך – אסור. את אומר, ידי עושה עמו – אסור.

חרש עמו בקרקע, עד כמה הוא אסור עמו? כדי שברו, או עד כדי הנניית קרקע? נדר עמו בתנור, עד כמה הוא אסור? עד כדי שברו או עד כדי הנניית תנור?

הדרן עלך פל פניני נדרים

פרק ב'

הלכה א' מתניתין: אלו נדרים מותרין; חולין שאוכל לך. כבשר חזיר. כעבודה זרה. פעורות לבובין. כנגילות. כטריפות, כשקצים, כרמשים, כחלת אחרין וכתרומתו – מותר.

האומר לאשתו: הרי את עלי באימא – פותחין לו פתח ממקום אחר, שלא יקל את ראשו לכה. קונם שאיני ישן, שאיני מדבר, שאיני מהלך. האומר לאשתו, קונם שאיני משמשך – הרי זה כ"לא יחל דברו".

שבועה שאיני יושן, שאיני מדבר, שאיני מחלף – אסור.

גמרא: (במדבר ל) "לח" אין אדם אוסר עליו דבר – אלא שהוא לח'. תני, דבית רב פליג: מציין לנדרים שהן מותרין לך מן השמים ובני אדם נוהגין בהן באיפור – שלא תהא נודר ומבטל? תלמוד לומר (שם) "לא יחל דברו" – שלא יעשה דבריו חולין. הוון בעיי מימר בגזן הקרבן בשבועה, הא בשאר כל הדברים, לא! אתא מימר לך, אפילו בשאר כל הדברים.

(שם) "לאסר אסר על נפשו" אית תני תני, אפילו על אחרים. הוון בעי מימר, מאן דמר על נפשו, לא על אחרים, שלא לומר נכסיו על אחרים. ומאן דמר אפילו על אחרים, לומר נכסיו על אחרים, הא

[דף ה' ע"ב]

ניכסי אחרים עליו – לא.

האומר לאשתו: הרי את עלי באימא, ביאתך עלי כביאת אימא, בבשר אימא – לא אסר כלום.

אמר: חפך הנה עלי כביאת אימא, מהו? נישמענה מן הדא, האומר לאשתו קונם איני משמשך, רב אמר: אסור. ושמואל אמר: מותר. מה מקוים שמואל בלא יחל דברו? באילו בל יחל דברו. רב פדעתייה, תני דבית רב פליג. מציין לנדרים שהן מותרין לך מן השמים ובני אדם נוהגין בהן באיפור בדי שלא תהא נודר ומבטל? תלמוד לומר (במדבר ל) לא יחל דברו, שלא יעשו דבריו חולין.

שבועה שלא אישן ג' ימים – מלקין אותו, וישן מיד. שבועה שלא אוכל ג' ימים – ממתנינים אותו עד שיאכל, ומלקין אותו.

הלכה ב' מתניתין: קרבן לא אוכל לך, וקרבן שאוכל לך, לא קרבן לא אוכל לך – מותר. שבועה לא אוכל לך, שבועה שאוכל לך, לא שבועה לא אוכל לך – אסור. זה חמור בשבועות מבגדרים.

והומר בגדרים מבשבועות, פיצד? אמר, קונם סופה שאיני עושה, לולב שאיני נוטל, תפילין שאני מניח; בגדרים – אסור, ובשבועות – מותר, שאין נשבעין לעבור על המצות.

גמרא: ולמה לא תנינן "שבועה שלא אוכל לך" – מותר? אלא בגין דתנינן הומר בשבועות מבגדרים.

[דף ו' ע"א]

וסביראן מימר, שבועה לא אוכל לך, דברי חכמים – אסור, לפום כן, לא תנינן.

"הרי הוא קרבן", "הרי הוא לקרבן", "הרי הוא בקרבן" – מותר. "הרי הוא שבועה", "הרי הוא לשבועה", "הרי הוא בשבועה" – אסור.

זה חומר בשבועות מבגדרים. וחומר בגדרים מבשבועות ביצד? "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים, להרע או להיטיב" (ויקרא ח). מה הטבח – רשות, אף הרעה – רשות. יצא דבר של איסור, בדבר של מצוה.

הוון בעיי מימר: שוגג. הא המזיד – לא. אשפה תני, רבי ישמעאל אומר: "ככל היצא מפיו יעשה" (במדבר ל), לא היצא מפי שמים.

ומר, אף בהקדש כן? רבי יוסה בשם רבי הילא: שכן אדם מקדיש סוכתו לשמים.

הלכה ג' מתניתין יש נדר בתוך נדר, ואין שבועה בתוך שבועה. ביצד? אומר: הריני נזיר אם אוכל, הריני נזיר אם אוכל, ואכל – חייב על כל אחת ואחת. שבועה שלא אוכל, שבועה שלא אוכל, ואכל – אינו חייב אלא אחת.

גמרא רבי יוסי בעי: שבועה שבועה שבועה שלא אוכל, ואכל? אומר רבי יוסי בן רבי בון: נישמעניה מן תדא, שבועה שלא אוכל כבר זה, שבועה שלא אוכל, שבועה שלא אוכל, ואכל – אינו חייב אלא אחת. מפני שאמר "זו", הא אם לא אמר "זו" – חייב על כל אחת ואחת.

אבימי אחוי דחיפה אומר: שמשית בגדרים, שמשית בשבועות! בעי חיפה מיבדקניה; היו לפנני ח' כפרים ואמר: שבועה שלא אוכל כבר זו, וחזר ואמר: שנים אלו, וחזר ואמר: ג' אלו, וחזר ואמר: ד' אלו, וחזר ואמר: חמשה אלו, ואכל את הראשון. מהו? אומר ליה: חייב על כל אחת ואחת. אומר ליה: אינו חייב אלא אחת, מפיון שהזכיר עליו שבועה – עשאא בנבילה, מיפן ואילן – כמיחל שבועות על האיסורין, ואין שבועות חלות על האיסורין.

[דף ו' ע"ב]

חזר ובדקיה; היו חמשה כפרים, ואמר: שבועה חמשה כפרים האלו, וחזר ואמר: ד' אלו, וחזר ואמר: ג' אלו, וחזר ואמר: שנים אלו, וחזר ואמר: אחד זה. ואכל את פולן? אומר ליה: אינו חייב אלא אחת.

אמר ליה: חייב על כל אחת ואחת! אילו מי שאמר שבועה שלא אוכל חמשה ואכל ארבעה, שמוא אינו פטור? אמר רבי יוסי: מסתברא כההו דהיפא – באהריתה, ודהיפא – בקדמיתה.

הלכה ד' מתניתין סתם נדרים – להחמיר. ופירושן – להקל. פיצד? אמר: הרי עלי כבשר מלית, וכיין נסד; אם של שמים נדר – אסור. ואם של עבודה זרה – מותר. ואם סתם – אסור.

הרי עלי כהרם; אם כהרם של שמים נדר – אסור. ואם של כהנים – מותר. ואם סתם – אסור.

הרי עלי פמער; אם כמער בהמה נדר – אסור. ואם של דגן – מותר. ואם סתם – אסור.

הרי עלי בתרומה; אם בתרומת הלשכה נדר – הרי זה אסור. ואם של גורן – מותר. ואם סתם – אסור; ודברי רבי מאיר. וחקמים אומרים: סתם תרומה ביהודה – אסורה. ובגליל – מותרת; שאין אנשי גליל מפירין את תרומת הלשכה.

סתם חרמים ביהודה – מותרין. ובגליל – אסורין; שאין אנשי גליל מפירין חרמי הכהנים.

[דף ז' ע"א]

גמרא הוון בעיי מימר: מלית – לעולם. הא לשעה – לא. אמר רבי יודן: מן מה דתנינן, הרי עלי כבשר מלית, וכיין נסד, הדיא אמרה: מלית לשעה – מלית הוא.

אי זהו מלית לשעה? ביי דתני (בבלי מנחות כא.) פיצד הוא עושה? נותן את האיברים על גבי המלח, והופכן. אמר רבי אבא מרי: שנייא היא, שאם משקה הוא אותן שהן נמלחין! וידיא אמרה דא? דמר רבי חייא בר אבא: הנוטל זיתים מן המעטן – טובל אחד אחד במלח ואוכל. הדיא אמרה: מלית הוא לשעה – מלית הוא.

הרי עלי בתרומה; אם בתרומת הלשכה נדר – אסור, הא בתרומת תודה – מותר. ואם של גורן – מותר, הא בתרומת תודה אסור. הכא את אמר: אסור, והכא את אמר: מותר! נישמענה מן הדיא: כחלת אהרן ובתרומתו – מותר, הא בתרומת תודה – אסור.

והכמים אומרים: סתם תרומה ביהודה – אסורה, ובגליל – מותרת, שאין אנשי גליל מפירין תרומת הלשכה. אבל אם היו מפירין – סתם אסור. סתם חרמין ביהודה – מותרין, ובגליל – אסורין, שאין בני גליל מפירין חרמי כהנים. אבל אם היו מפירין – סתמן מותר! הכא את אמר: מותר, וכא את אמר: אסור!

אמר רבי אלעזר: תריין תניין אינון.

אמר רבי ירמיה:

[דף ז' ע"ב]

חד תניי הוא. כמאן דמר: סתם תרמין – לבדק הפית. ברם כמאן דמר: סתם תרמין – לכהנים, אפילו בגליל ויהא מותר.

רבי יוסי בשם רבי הילא: בגליל על ידי שרגילין בחרם עכו, את אמר, אסור. וביהודה על שאינן רגילין בחרם עכו, את אמר מותר.

הלכה ה' מתניתין נדר בחרם, ואמר: לא נדרתי אלא בחרמו של ים. נדר בקרבן ואמר: לא נדרתי אלא בקרבנות מלכים. הרי עצמי קרבן, ואמר: לא נדרתי אלא בעצם שהינחתי לי להיות נדר בו. קונם אשתי נהנית לי, ואמר: לא נדרתי אלא מאשתי הראשונה שגירשתי. על כולן – אין נשאלין עליהן. ואם נשאלו, עונשין ומחמירין עליהן; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: פותחין להם פתח ממקום אחר, ומלמדים אותן, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים.

גמרא חד בר נש נדר באילין מיליא , אתא לגבי רבי מאיר, ושלחיה גבי רבי יודה. אמר ליה: אודעיה, דאתית לגביי, ושלחתיה לגביה. אתא לגבי רבי יודה, ושלחיה לגביה רבי יוסי. אמר ליה: הודעיה דשלחך רבי מאיר לגביי ושלחתיה לגביה. אתא לגביה רבי יוסי, אמר ליה: אין לית קדמא מישרי לך, לית חורן מישרי לך. דאית ליה: אם נשאלו – עונשין אותן ומחמירין עליהן.

חזר ואתא קומי רבי מאיר. אמר ליה: הויתך ידע דהוא בן, למה לא אמרת לי בדקמיתא? אמר ליה: חמיתך מיכל וחמריה עלך.

הדרן עלה אלו נדרים

פרק ג'

הלכה א' מתניתין ארבעה נדרים התירו חכמים: נידרי זירוזין, ונדרי תבאי. נידרי שנגזות, ונדרי אונסין.

גדרי זירוזין; היה מוכר חפץ. אמר: קונם שאיני פוחדת לך מן הסלע. ונחלה אומר: קונם שאיני מוסיף לך על השקל – שניהן רוצין בשלשה דינרין.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: אף הרוצה להדיר את חברו שיאכל אצלו, יאמר: כל נדר שאני עתיד לידור – הוא בטל, ובלבד, שיהא זכור בשעת הנדר.

גמרא וכל הנדרים, לאו חכמים הן שהן מתירין? בתיב (במדבר ל) "וידבר משה אל ראשי המטות",

[דף ח' ע"א]

תלה הפרשה בראשי המטות, שיהא מתירין נדרי העם! רב יהודה בשם שמואל: "לא יחל דברו" (במדבר ל), הוא – אינו מיחל דברו, הא אחר – עושה דברו חולין. ואי זה זה? זה חכם שמתיר נדרו; חנינה בן אחי רבי יהושע אומר: "נשבעתי ואקימה" (תהלים קיט), פעמים – שאינו מקיים. רבי יהושע אומר: "אשר נשבעתי באפי" (שם צד). באפי נשבעתי – חוזר אני בי.

וכל הנדרים, חכמים הם שהם מתירין? ותנינן ארבעה נדרים התיירו חכמים! רבי לעזר בשם רבי חייה רובה: אלו – אינן צריכין היתר חכם! רב ושמואל תריהון אמרין: אלו – הן צריכין היתר חכם!

התיב איסי, ותרי לא מצינו פתח לנדרים אלא מיבן, אמר ליה שמואל: חגר עליה מותנא. מתניתא פליגי על איסי, אף זה יכול להפר נדרו שלא על פי חכם! פתר לה: כל נדרים – צריכין פתח במקום אחר, ואלו – פתחן בצידן.

אמר רבי זעירא, הך דאת אמר – בשאינן מעמידים. אבל אם היו מעמידין – צריכין היתר חכם. תרי, זה מעמיד וזה אינו מעמיד? מאחר שבטל אצל זה, ובטל זה.

תלמידוי דרבי חייה בר לולייני אמר רבי יודן: שאילו היה אומר זה: בסלע, וזה אומר: ליתן לו בשלש, וזה אומר: בשקל – מעמיד. מאחר שביטל דינר זה על זה, ובטל עוד דינר אחר אצלו ויתנו לו בשנים.

אמר רבי אמי: מאן תני נידרי זירוזין? רבי טרפון, הו פתר לה – במעמידין.

[דף ח' ע"ב]

אמר רבי בא: תיפתר, דברי הכל, שאין מעמידין. אין תימר במעמידין, ניתני, רבי אליעזר בן יעקב ורבי טרפון שניהן אמרו דבר אחד.

מַסְכַּת כָּלִים בְּתָרָא פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. כּר שֶׁהֶפְכוּ, נַעֲשֶׂה אַחֲרָיו - תּוֹכוֹ, וְתוֹכוֹ - אַחֲרָיו. קִפּה שֶׁהֶפְכָּה, נַעֲשֶׂה אַחֲרֶיהָ - תּוֹכָה, וְתוֹכָה - אַחֲרֶיהָ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל שֵׁשׁ לֵה תִפְרָאוֹת - יֵשׁ לֵה אַחֲרֵים וְתָן. וְכָל שֶׁאֵין לֵה תִפְרָאוֹת - אֵין לֵה אַחֲרֵים וְתָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֵׁשׁ לוֹ פָּנִים - פָּנָיו תּוֹכוֹ. הַמְזַנֵּן שֶׁנִּפְּלוּ מִשְׁקִין עַל מִקְצָתוֹ - כָּלוּ טֵמָא; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נִפְּלוּ עַל תּוֹכוֹ - כָּלוּ טֵמָא. עַל אַחֲרָיו - אֵין טֵמָא אֲלָא אַחֲרָיו בִּלְבַד. נִפְּלוּ עַל גְּבִי הָרֹחֵב שְׁלוֹ - מִנִּגְבוֹ וְהוּא טְהוֹר. טֶרֶפֶשׁ חֶלֶק וְטִבְלָא חֶלְקָה שֶׁנִּפְּלוּ מִשְׁקִין עַל מִקְצָתוֹ - כָּלוּ טֵמָא; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נִפְּלוּ עַל תּוֹכוֹ - כָּלוּ טֵמָא. עַל אַחֲרָיו - אֵינוֹ טֵמָא, אֲלָא אַחֲרָיו בִּלְבַד, נִפְּלוּ עַל גְּבִי הָרֹחֵב שְׁלוֹ - מִנִּגְבוֹ וְהוּא טְהוֹר. שְׁלַחַן שֶׁנִּפְּלוּ מִשְׁקִין עַל מִקְצָתוֹ - כָּלוּ טֵמָא. נִפְּלוּ עַל אַחֲרָיו - אֵינוֹ טֵמָא אֲלָא אַחֲרָיו. נִפְּלוּ עַל גְּבִי הָרֶגֶל שְׁלוֹ - מִנִּגְבוֹ וְהִיא טְהוֹרָה. אִמֵּר רַבִּי יְהוּדָה: אֲנִי אוֹמֵר, הִלְכָה, מִימֵיהֶם שֶׁל כֹּהֲנִים לֹא נִמְנָעוּ מִלְּהוֹיֹת נוֹתֵנִין עַל גְּבִי רִגְלוֹ שֶׁל שְׁלַחַן מִשְׁקִין טֵמְאִין. וְאָמְרוּ מִשְׁקִין שֶׁעַל גְּבִי רִגְלָיו - מִנִּגְבָּה וְהִיא טְהוֹרָה.

ב. הַמְרַדֵּעַ שֶׁנִּפְּלוּ מִשְׁקִין עַל מִקְצָתוֹ - כָּלוּ טֵמָא. (נִפְּלוּ לְאַחֲרָיו - אֵין טֵמָא אֲלָא אַחֲרָיו); דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: נִפְּלוּ עַל הַתְּרַחֵר - אֵינוֹ טֵמָא אֲלָא שְׂבָעָה. וְעַל הַדְּרֹבֶן - אֵין טֵמָא אֲלָא אֶרְבָּעָה. זוֹמָא - לִיסְטְרוֹן שֶׁנִּפְּלוּ מִשְׁקִין עַל תּוֹכָה - טֵמָאָה כָּלָה. נִפְּלוּ עַל אַחֲרֶיהָ - אֵינוֹ טֵמָאָה אֲלָא אַחֲרֶיהָ. תּוֹכָה וְהַמְזוֹלֵג וְהִיד - טְהוֹרִין. נִפְּלוּ עַל גְּבִי הַמְזוֹלֵג - חוֹלְקִין אֶת הַיָּד. הַמְשַׁמֵּשׁ אֶת הַטֵּמָא - טֵמָא. וְהַמְשַׁמֵּשׁ אֶת הַטְּהוֹר - טְהוֹר. נִפְּלוּ עַל גְּבִי הַיָּד - מִנִּגְבָּה וְהִיא טְהוֹרָה. קִפּה שֶׁנִּפְּלוּ מִשְׁקִין לְתוֹכָה - כָּלָה טֵמָאָה. נִפְּלוּ עַל אַחֲרֶיהָ - אַחֲרֶיהָ טֵמְאִין. תּוֹכָה וְהָאֶזֶן - טְהוֹרִין. נִפְּלוּ עַל גְּבִי הָאֶזֶן - מִנִּגְבָּה וְהִיא טְהוֹרָה. אֲלָא שְׁנֵיהֶם

כֹּהֲנִים, שְׁלֹא יִהְיוּ מְקִימִים אֶת הַגְּבִים טֵמְאִין, מִפְּנֵי הַתְּקָלָה. הִרְבַּע וְחֲצִי הִרְבַּע, חֶקֶק אֶת הִרְבַּע, וְעֵתִיד לְחוֹק אֶת חֲצִי הִרְבַּע, חֶקֶק אֶת חֲצִי הִרְבַּע, וְעֵתִיד לְחוֹק אֶת הִרְבַּע - טְהוֹר, עַד שִׁיְחוֹק אֶת שְׁנֵיהֶם. נִטְמָאוּ אַחֲרֵי הִרְבַּע בְּמִשְׁקִין - אַחֲרֵי חֲצִי הִרְבַּע טֵמְאִין. וְכִשְׁהוּא מִטְבִּיל אֶת הִרְבַּע - צָרִיךְ לְהַטְבִּיל אֶת חֲצִי הִרְבַּע. הִיָּה עָלָיו דְּבַר חוֹצֵץ וְהַטְבִּילוֹ - לֹא עֲשֶׂה כְּלוּם.

ג. הִרְבַּע שֶׁמִּלְאוּהוּ עֲצִים וְתַקְעוּ; רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי מִטְמְאִין עַד שִׁיִּקְבְּעוּ בְּמִסְמָר. אִמֵּר רַבִּי עֲקִיבָה: לֹא הִזְכִּירוּ בֵּית הַצְבִּיטָה אֲלָא לְכוֹסוֹת, שְׁלֹא יִהְיֶה שׁוֹתָהּ, וְרֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן מִטְמָא. מִשְׁקִין טֵמְאִין שֶׁהֵיוּ נוֹתֵנִין אֶבֶית צְבִיטָתוֹ שֶׁל כּוֹס, וְנִגַּע בָּהֶן כֹּכַר טְהוֹר - נִטְמָא הַכֹּכַר. מִשְׁקִין טְהוֹרִין שֶׁהֵיוּ נוֹתֵנִין אֶבֶית צְבִיטָתוֹ שֶׁל כּוֹס, וְנִגַּע בָּהֶן כֹּכַר טֵמָא - נִטְמָאוּ הַמִּשְׁקִין. מִשְׁקִין טֵמְאִין שֶׁהֵיוּ נוֹתֵנִין עַל גְּבִי הָאֶרֶץ, וְנִגַּע בָּהֶן כּוֹס, שְׁאֲחֲרָיו טְהוֹרִין בְּבֵית צְבִיטָתוֹ - נִטְמָאוּ אַחֲרֵי הַכּוֹס. מִשְׁקִין טְהוֹרִין שֶׁהֵיוּ נוֹתֵנִין עַל גְּבִי הָאֶרֶץ, וְנִגַּע בָּהֶן כּוֹס שְׁאֲחֲרָיו טֵמְאִים בְּבֵית צְבִיטָתוֹ - נִטְמָאוּ הַמִּשְׁקִין. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: לִידֵים הַטֵּמְאוֹת, פִּיֶּצֶד? אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּנִגְבוֹ, שֶׁאֵין הַיָּדִים מִטְמְאוֹת הַנִּגְבוֹ. אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּמִלָּא מִשְׁקִין, שֶׁעַד שְׁלֹא יִגַּע בָּהֶן נִטְמָאוּ הַמִּשְׁקִין, אִמֵּר מַעֲתָה, הֵיוּ יָדָיו טֵמְאוֹת וְאַחֲרֵי הַכּוֹס הֵיוּ טְהוֹרִין, וּמִשְׁקָה טוֹפַח בְּאַחֲרֵי הַכּוֹס - אוֹחְזוֹ בְּבֵית צְבִיטָתוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא נִטְמָאוּ הַמִּשְׁקִין שְׁבָאֲחֲרֵי הַכּוֹס, מִחֻמַּת יָדָיו, וְיַחֲזִירוּ וְיִטְמְאוּ אֶת הַכּוֹס.

ד. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לִידֵים טְהוֹרוֹת פִּיֶּצֶד? הֵיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת וְעָלִיהֶן מִשְׁקָה טוֹפַח, וְאַחֲרֵי הַכּוֹס טֵמְאִין - אוֹחְזוֹ בְּבֵית צְבִיטָתוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא נִטְמָאוּ מִשְׁקִין שֶׁעַל גְּבִי יָדָיו מִחֻמַּת הַכּוֹס, וְיַחֲזִירוּ וְיִטְמְאוּ אֶת יָדָיו. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: עֲרֹבָה גְדוֹלָה שֶׁל עֵץ - יֵשׁ לָהּ בֵּית הַצְבִּיטָה. זֶה הַכֶּלֶל, נִטִּילָתוֹ בְּאַחַת - צְבִיעָתוֹ בְּאַחַת. נִטִּילָתוֹ

בִּשְׁתִּים - צְבִיטָתוֹ בִּשְׁתִּים. מְקוֹם אַחֲזִיתוֹ - שֶׁם צְבִיטָתוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּלִי שֵׁישׁ לֹה אֵגֶן וְאֵזֶן, וְאֵזֶן וִיד, וְאֵין לוֹ בֵּית הַצְבִּיעָה. כָּלִי הַקֹּדֶשׁ - אֵין לָהֶם אַחֲזִירִים וְתֹךְ וּבֵית הַצְבִּיעָה, וְאֵין מְטָבִילִין כָּלִים בְּתוֹךְ כָּלִים לַקֹּדֶשׁ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: מַה זֶה לְשׁוֹן כְּפוֹל, כָּל שֵׁישׁ לוֹ אַחֲזִירִים וְתֹךְ - יֵשׁ לוֹ בֵּית הַצְבִּיעָה. וְכָל שֶׁאֵין לוֹ אַחֲזִירִים וְתֹךְ - אֵין לוֹ בֵּית הַצְבִּיעָה. אֶחָד קֹדֶשׁ הַמִּקְדָּשׁ וְאֶחָד קֹדֶשׁ הַגְּבוּל לֶכֶךְ. כָּל הַכָּלִים יוֹרְדִין לְיַד טַמְאָתָן בְּמַחֲשָׁבָה, וְאֵין עוֹלִין מִיַּד טַמְאָתָן אֶלָּא בְּשָׁנוּי מַעֲשֶׂה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין שָׁנוּי מַעֲשֶׂה אֶלָּא לַקֹּלָקוֹל.

מִסְכֵּת כָּלִים בְּתָרָא פָּרָק רַבִּיעִי

א. תְּפִלָּה, אֵימָתִי מִקְבֵּלָת טַמְאָה? מִשְׁתַּגְּמָר מִלֹּאכְתָּה. קִצְעָה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא עֲתִיד לִתֵּן בָּהּ אֶת הַרְצוּעָה - טַמְאָה. וּמֵאֵימָתִי טְהֻרָתָה? שֶׁל יָד - מִשְׁתִּיר מִשְׁלֵשׁ רוּחוֹת. וְשֶׁל רֹאשׁ - מִשְׁתִּיר שְׁלֹשׁ רוּחוֹת וּבֵין קִצְיָהּ לַחֲבֵרָתָה. כִּיס בְּתוֹךְ כִּיס שְׁנֻטְמָא אֶחָד מֵהֶם בְּמִשְׁקָה - הוּא טַמָּא וְחִבְרוֹ טְהוֹר. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמָּן שֶׁהֵיוּ שְׁנִיָּהּ שְׁוִין. אָבֵל אִם הָיָה חִיצוֹן עַל הַפְּנִימִי, נְטֻמָּא פְּנִימִי - נְטֻמָּא חִיצוֹן. נְטֻמָּא חִיצוֹן - לֹא נְטֻמָּא פְּנִימִי. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּמִשְׁקָה, אָבֵל בְּשֶׁרֶץ - שְׁנִיָּהּ שְׁוִין. אָמַר רַבִּי נֶתָן: לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמִים עַל צְרוּר הַמַּעֲוֹת שֶׁהוּא טְהוֹר, עַל מַה נִּחְלְקוּ? עַל צְרוּר הַמַּרְגְּלִיּוֹת, שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר מִטַּמָּא, וְחַכְמִים מִטְּהָרִין. צְרוּר הַמַּרְגְּלִיּוֹת, תּוֹכָה - טַמָּא, פְּשׁוּטוֹ - טְהוֹר. מִטַּמָּא וּמִטְּהָר, אֶפְלוּ עֲשָׂרָה פְּעָמִים בַּיּוֹם. עוֹר שֶׁעָשָׂא לְהִיּוֹת נוֹתָנוּ עַל לְבָבוֹ, בִּשְׁעַת הַקֶּצִיר, מִפְּנֵי הַשָּׂרֵב, אִם יֵשׁ בּוֹ חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה - טַמָּא. וְאִם לֹא - טְהוֹר. לְעַקְבוֹ וּלְפָרְסָתוֹ, אִם חוּפָּה אֶת רֹב הָרֶגֶל - טַמָּא. וְאִם לֹא - טְהוֹר.

ב. סִנְדֵּל שֶׁל קֶשׁ, רַבִּי עֲקִיבָה מִטַּמָּא. וְהָאִשָּׁה חוֹלְצָת בּוֹ וְיוֹצֵאִין בּוֹ בִּשְׁבֻתָּה, וְלֹא הוֹדּוּ לוֹ. סִנְדֵּל שְׁנַפְסָק שְׁתֵּי אֲזִנָּיו, אוֹ שְׁתֵּי

תְּרִסְיוֹתָיו, אוֹ שְׁנֻטֵּל כָּל הַכֶּף שְׁלוֹ - טְהוֹר. נִפְסָקָה אַחַת מֵאֲזִנּוֹ אוֹ אַחַת מִתְּרִסְיוֹתָיו, אוֹ שִׁפְרָשָׁה מִמֶּנּוּ רֹב הַכֶּף שְׁלוֹ - טַמָּא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַפְּנִימִית - טַמָּא. הַחִיצוֹנָה - טְהוֹר. סִנְדֵּל שְׁנַפְחָת, וּמִקְבֵּל אֶת רֹב הָרֶגֶל, מִנְעֵל שְׁנַפְרָם וְחוּפָּה אֶת רֹב הָרֶגֶל, וְנִתְפָּסְקוּ רְצוּעוֹתָיו אוֹ שְׁנֻטֵּלוּ הָאֲזִנָּיִם שְׁלוֹ - טַמָּא. נִפְחָת וְאִינוּ מִקְבֵּל אֶת רֹב הָרֶגֶל, וְאִינוּ חוּפָּה אֶת רֹב הָרֶגֶל, וְנִתְפָּסְקוּ אֲזִנָּיו - טְהוֹר. מִנְעֵל שֶׁעַל הָאֵימּוֹם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר וְחַכְמִים מְטַמְּאִין. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁזוּרִי: לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמִים עַל מִנְעֵל שֶׁעַל הָאֵימּוֹם שֶׁהוּא טְהוֹר, עַל מַה נִּחְלְקוּ? עַל שְׁנֻטֵּל מִן הָאֵימּוֹם, שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר וְחַכְמִים מְטַמְּאִין, מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה נִנְעֶלֶת בּוֹ, וּמִחֲזִירָתוֹ לְאֵימּוֹם.

ג. עוֹר הַחֲמוּרִי, וְעוֹר הַחֲמֹרִי¹, וְעוֹר הַכֶּתֶן², וְעוֹר הַרֹפֵא, וְעוֹר הַלֵּב שֶׁל קֶטָן, וְעוֹר שֶׁהִבְנִית טוֹת עֲלֶיהָ, אִם יֵשׁ בּוֹ חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה - טַמָּא. וְאִם לֹא - טְהוֹר. עוֹר הַשְּׂטִיחַ, וְעוֹר הַעֲרִיסָה, וְעוֹר הַקְּטָבִלָּא, וְעוֹר הַכֹּר, וְעוֹר הַכֶּסֶת, אָף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה - טַמָּא. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם יֵשׁ בּוֹ חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה - טַמָּא. וְאִם לֹא - טְהוֹר, שֶׁאֵין עוֹר טַמָּא פָּחוֹת מִחֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה. עוֹר שֶׁעָשָׂא לְתַכְרִיף⁴, אֶפְלוּ כָּל שֶׁהוּא - טַמָּא. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסִי: לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל עַל עֲבֵי אֲרָגְמָן, וְעַל עֲבֵי תַכְרִיף אֲרָגְמָן שֶׁהֵן טַמְאִין טַמָּא-מַת, עַל מַה נִּחְלְקוּ? עַל עֲבֵי כֶסוֹת וְעַל תַּכְרִיף כֶסוֹת, שְׁבִית שְׁמַאי מְטַמְּאִין מִדֶּרֶס. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: טַמָּא טַמָּא-מַת. תַּכְרִיף

¹ שְׁמִנְיָחִין תַּחַת מִשָּׂא הַחֲמוּר.

² חֲמוּלִיקָא אֶת הַחֲמוּר.

³ אוֹמְנֵי פִשְׁתָּן.

⁴ לַכְרִיף בּוֹ דְּכָר.

הַרְפִּינָס אֹמֵר: טַמָּא-מֵת. וְחֻכָּמִים אֹמְרִים:
טַמָּא מִדְּרָס.

מִסְכַּת כָּלִים בִּתְרָא פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. חֲלוּק שֶׁל בֵּד, מֵאִימְתִי מְקַבֵּל טַמָּאָה?
מִשְׁתַּגְּמַר מִלֹּאכְתָּה. וְאִיזוֹ הִיא גָּמַר
מִלֹּאכְתָּה? מִשִּׁיפְתַּח אֶת פִּיהָ. הַגְּדוּל לְפִי
גָּדְלוֹ, וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ. וּמֵאִימְתִי טְהוּרָתוֹ?
מִשְׁבָּלָה, וְאִינוּ מְשַׁמֵּשׁ מֵעֵין מִלֹּאכְתּוֹ. בָּלָה
וְנִשְׁתִּיר בּוֹ רַבּוֹ מִלְּמַעְלָה - טַמָּא. רַבּוֹ
מִלְּמַטָּה - טְהוֹר. וְאִם נִקְרַע מִבֵּית פִּי -
טְהוֹר. חֲלוּק שֶׁל עוֹר, מֵאִימְתִי מְקַבֵּל
טַמָּאָה? מִשְׁתַּגְּמַר מִלֹּאכְתּוֹ. אִיזוּהִי גָּמַר
מִלֹּאכְתּוֹ? מִשִּׁיפְתַּח אֶת פִּי. הַגְּדוּל לְפִי
גָּדְלוֹ, וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ. וּמֵאִימְתִי טְהוּרָתוֹ?
מִשְׁבָּלָה וְאִינוּ מְשַׁמֵּשׁ מֵעֵין מִלֹּאכְתּוֹ. בָּלָה,
וְנִשְׁתִּיר בּוֹ רַבּוֹ, מִלְּמַעְלָה - טַמָּא. רַבּוֹ
מִלְּמַטָּה - טְהוֹר. וְאִם נִקְרַע מִבֵּית פִּי -
טְהוֹר. הָעוֹשֶׂה לְתַכְרִיד, אֶפְלוּ כָּל שְׁהוּא -
טַמָּאָה. הָעוֹשֶׂה חֲלוּק מִן הַלֵּבָד, אִם יֵשׁ בּוֹ
שְׁלִשָּׁה עַל שְׁלִשָּׁה - טַמָּא. וְאִם לֹא -
טְהוֹר, שָׂאִין בִּלְבָדִין פָּחוֹת מִשְׁלִשָּׁה עַל
שְׁלִשָּׁה. חֲלוּק שֶׁל לֵבָד שְׁבָלָה, אִם מְשַׁמֵּשׁ
מֵעֵין מִלֹּאכְתּוֹ רֵאשׁוֹנָה - טַמָּא. וְאִם לֹא -
טְהוֹר. הָעוֹשֶׂה מַעֲטָפֶת מִן הַלֵּבָד אֵינָהּ
מְקַבֵּלֶת טַמָּאָה, עַד שֶׁתִּגְמַר מִלֹּאכְתָּה.
בִּלְתָּה, אִם יֵשׁ בָּהּ שְׁלִשָּׁה עַל שְׁלִשָּׁה -
טַמָּאָה. וְאִם לֹא - טְהוֹרָה.

ב. כֶּף שֶׁל עוֹר, שֶׁהִתְקִינָהּ לַחֲגוּר בָּהּ אֶת
מִתְנִיּוֹ - טַמָּאָה. כֶּף שֶׁל סִיב, שֶׁהִתְקִינָהּ
לַחֲגוּר בָּהּ אֶת מִתְנִיּוֹ - טְהוֹרָה. שְׁתֵּי כַּפֵּין
שֶׁל סִיב, שֶׁתִּפְּרֹן זֹו בְּזוֹ, וְהִתְקִינָם לַחֲגוּר
בָּהֶן אֶת מִתְנִיּוֹ - טַמָּאוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי,
שָׂאֵל יוֹנָתָן בֶּן חֶרְסָא אִישׁ גִּנוּסֵר לִפְנֵי זִקְנִים
בִּיבְנָה: שְׁנֵי כַּפֵּין שֶׁל סִיב שֶׁתִּפְּרֹן זֹו בְּזוֹ
וְהִתְקִינָם לַחֲגוּר בָּהֶן אֶת מִתְנִיּוֹ, מֶה הֵן?
אָמְרוּ לוֹ: טַמָּאוֹת. נְקוּרֵי רֹטֵב בְּאַבִּיָּהֶן, מֶה
הֵן? אָמְרוּ לוֹ: אֶפְלוּ כָּל הַדָּקָל כָּלוּ - אֲסוּרָה.

אֲרַגְמָן, תּוֹכוֹ - טַמָּא. פֶּשׁוּטוֹ - טְהוֹר.
מִטְמֵא וּמִטְהַר אֶפְלוּ עֲשָׂרָה פְּעָמִים בַּיּוֹם.
עֲבִי הַצֶּמֶר וְאוֹרִיטִין⁵ הַבָּאִין מִמְּדִינַת הַיָּם,
אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן בָּאִין בַּמֶּדֶה - טַמְּאִין.

ד. הַשָּׂדֶה וְהַתֵּבָה וְהַמְּגָדֵל שֶׁל עֵצִים וְשֶׁל⁶
גָּמִי; רַבִּי מִטְמֵא וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה
מִטְהַר. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְסִיא אֹמֵר: אֲצַבֵּעַ
שְׁהוּא עֲתִיד לִקְצָעָהּ וְלִטּוֹל זָנְבָהּ - טְהוֹרָה.
וְכֵלֶן שֶׁהֵן מְחַסְרִין לְשֵׁלֶק, לְמַתַּח וּלְגַב -
טְהוֹרִין. מְחַסְרִין סִיכָה - טַמְּאִין. מְחַצֵּלֶת,
בֵּין בֵּית הַגָּנֹב וּבֵין בֵּית הַגְּזוֹלֵן - מְחַשְׁבָּה
טַמָּאָה, מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעָלִים מְתִיאֲשִׁין מִמֶּנָּה.
חֲפוּי בֵּית הַלְּגִינִין וּבֵית הַכּוֹסוֹת, אֵף עַל פִּי
שֵׁישׁ בּוֹ חֲמֹשֶׁה עַל חֲמֹשֶׁה - טְהוֹר, שָׂאִינוּ
אֶלָּא חֲפוּי, וּמִשּׁוּם חֲבוּרֵי כָּלִים - טַמָּא. עוֹר
שֶׁבִּפְנֵי הַחֲמוֹר, אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בּוֹ חֲמֹשֶׁה
עַל חֲמֹשֶׁה - טְהוֹר, שָׂאִינוּ אֶלָּא חֲפוּי.
הַכֶּסֶת שֶׁלוֹ - טְהוֹרָה. הֵיתָה תְּפוּרָה לְאַכְף -
טַמָּאָה. וּמְקַבֵּלֶת כָּל שְׁהוּא - טַמָּאָה.
הָעוֹשֶׂה פְּסִיקָא לְשִׁפִּיר, וּלְלֵב, וּלְצִדֵּי
בְּהֵמָה - טְהוֹרָה. לְתַחַת כְּרִסּוֹ שֶׁל חֲמוֹר -
טַמָּאָה. שִׁירֵי פְּסִיקָא - אֲרֻבָּעָה טַפָּחִים, כְּדִי
לְתֵן תַּחַת כְּרִסּוֹ שֶׁל חֲמוֹר. הָעוֹשֶׂה פְּסִיקָא
כָּל שְׁהוּא, לְחֹזֶק בָּהּ שִׁקִּין וּמִרְצוּפִין -
טְהוֹרָה. לְהֵלֶךְ בָּהּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם - טַמָּאָה.
כָּל הַגְּדִלּוֹת⁷ בְּאָדָם - טְהוֹרִין, חוּץ מִשֶּׁל
שֶׁק וְשֶׁל בָּגֵד. וּבְבֵהֵמָה - כֵּלֶן טְהוֹרִין.
הַקָּלַע שֶׁבֵּית קָבוֹל שְׁלָהּ שֶׁל מְשׁוּחוֹת; רַבִּי
דּוֹסָא בֶּן הַרְפִּינָס מִטְהַר, וְחֻכָּמִים אֹמְרִים:
שְׁלֵשׁ - טַמָּאָה. וְשִׁתִּים - טְהוֹרָה. נִפְסָקָה
אֲמַצְעִית - טַמָּאָה. וְהַחִיצוֹנָה - טְהוֹרָה.
נִשְׁתִּיר בָּהּ טַפַּח - טַמָּאָה. נִפְסָק בֵּית הַפְּקוּעַ
שְׁלָהּ - טַמָּאָה. כָּל הַחוּצָלוֹת, בֵּין שֶׁל שֶׁעַם,
וּבֵין שֶׁל שֶׁק, וּבֵין שֶׁל צִפִּירָה; רַבִּי דּוֹסָא בֶּן

⁵ כָּלִים גְּדוּלִים שְׁמוּלִיכִין בְּתוֹכָן סְחוּרָה עַל
הַסְפִּינָה - טַמְּאִין, הוֹאִיל וְאִין לָהֶם שׁוּלִים.

⁶ חֲגָרָא גּוֹרֵם - עוֹר.

⁷ מְקוּלָעִין, וְהוּא אֲרִיג.

בגד - שעורה בשמרים. של שעם ושל צפירה ושל חבלים - שעורן ברמונים.

ד. משפך של גתות, אף על פי שהוא עשוי ככברה - טמא. חוט שפרש מן הבגד, אפלו מאה אמה - כלו חבור אחד. וזה שהוא תופר בו, כל שהוא צרך התפירה - חבור. וכל שאינו צרך התפירה - אינו חבור. חלוק של יוצאת-החזק, שהוא עשוי כשכבה, עשה לו שפה שלש אצבעות, בין מלמעלה ובין מלמטה ובין מן הצדדין - טמא. רבי אליעזר בן יעקב אומר: העושה בגד מן החרס, ומן המצודה, וכפלו ותפרו, ואין בשרו נראה מתוכו - טמא. שבים של סבכה - טמא בפני עצמו, מפני שהוא מתקנו לשכבה אחרת. וכמה יהיה שעורו? כדי שיהא מקיף מאזן לאזן. הטסין, והצפויין, והחליות שבו - טהורין. ומשום חבורי שבים - טמאין. והרצועות שבו, תפורות - חבור. קשורות - אינן חבור. אחרים אומרים: שכבה של זקנה שנקרע, ונתנה על הכסא, ובשרה נוגע בכסא - טהורה. ואם לאו - טמאה. שירי פסיקא - כדי לחגור על מתניה של קטנה. שירי הקלקן ופוזמיאות - כדי לכרך על אצבע קטנה.

מסכת כלים בתרא פרק שישי

א. המשנה בכלי עור, מן הפשוט לפשוט - טמא. מן הפשוט לקבול, מן הקבול לפשוט, מן הקבול לקבול - טהור. ובבגד - הכל טמא. אמר רבי יהודה, חברי היו אומרים: השק, והעור, והמפץ, שטלאן זה על זה - לא בטלו זה את זה. השק, והעור, והמפץ שנקרעו, אם נותנן על הכסא, ובשרו נוגע בכסא - טהור, ואם לאו - טמא. השק, והעור, והמפץ, שזרקן לאשפה - טמאין. מטלית שטלאה על הקפה - צריכה מחשבה אחר פרישתה. טלית של עני שבלתה, אם היו רב שפתותיה קימות, אף-על-פי שאין בה שלש על שלש - טמאה. אין רב שפתותיה

יותר הפיפירות⁸ כמה הן? אמרו לו: עד מקום שהחדש יכול להלך כל אותה שנה. העושה חגור מצדו של בגד, ומצדו של סדין; בית שמאי מטמאין, ובית הלל מטהרין, עד שימול⁹. מאמצעיתו של בגד ומאמצעיתו של סדין, ומל מרוח אחת; בית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרין, עד שימול מצדו השני. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על העושה חגור מאמצעיתו של בגד ומאמצעיתו של סדין, ומל מרוח אחת - שהוא טהור, עד שימול מצדו השני, על מה נחלקו? על העושה חגור מצדו של בגד ומצדו של סדין, שבית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרין, עד שעה שימול. רבי שמעון בן גמליאל אומר: חגור שכלו צדדיו ואמצעיתו קימת - טמא משום שירי חגור. שפה שפרשה מן הבגד, והתקינה לחגר בה מתניו - טמאה, מפני שהיא כגלגלית.

ג. טלית שהתחיל בה לקרוע, עד שלא נקרע רבה, הנוגע אפלו במפרש מכאן ומכאן - חבור. משנקרע רבה, הנוגע אפלו במקבר - אינו חבור. אלו הן העבין ואלו הן הדקין: כגון הבורצין, והברתצים, והפמליאות, והחמילות, והלבדים, והסגוסין - אלו הן העבים. השיראין, והסריקים, והכלף, והפילין של ראש - הן הרפין - אין בהן משום שלש על שלש, אבל יש בהן משום שלשה על שלשה. העושה חלוק מן המשמרת, אם יש בה שלשה על שלשה - טמא. אם לאו - טהור. משמרת של יין שבלתה, אם משמשת מעין מלאכתה - טמאה. ואם לאו - טהורה. רבי אלעזר בן רבי שמעון אומר: של שק ושל

⁸ עצים התקועים בארץ ומדלה עליהם את

הגפן.

⁹ שיעשה אימרא גם מצדו השני.

המוֹכֵן וּבֵין שְׁאִינוּ מִן הַמוֹכֵן - טַמָּא. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: בֵּין מִן הַמוֹכֵן וּבֵין שְׁאִינוּ מִן הַמוֹכֵן - טָהוֹר. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: מִן הַמוֹכֵן - טַמָּא. שְׁלֹא מִן הַמוֹכֵן - טָהוֹר.

ד. שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ שְׁעִשָּׂא לְאַסְפְּלָנִית, מְלוּגָמָא וּרְטִיָּה - טָהוֹרָה. שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה שְׁעִשָּׂאוּ לְאַסְפְּלָנִית, מְלוּגָמָא וּרְטִיָּה - טַמָּאָה. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף - טָהוֹרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: אֲסַפְּלָנִית - טָהוֹרָה, מְלוּגָמָא וּרְטִיָּה - טַמָּאָה. וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: הָעוֹשֶׂה אֲסַפְּלָנִית מִן הַסַּמָּנִין - טָהוֹרָה, וּמִן הָעֹשִׂים - טַמָּאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִנְעֶרֶת. וּבְעוֹר, אֲסַפְּלָנִית - טָהוֹרָה. מְלוּגָמָא וּרְטִיָּה - טַמָּאָה. רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִים: נִרְאִין דְּבָרֵי רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּמִטְפָּחוֹת סְפָרִים, וּכְדִבְרֵי אֲנֹן מוֹרִים. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֵף שֶׁל קְלָתִית¹² כִּיּוֹצֵא בָּהֶן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק אָמַר: אֲנִיגִילִין¹³ שֶׁל סֶפֶר - טָהוֹר. וְהַתִּיק שְׁלוֹ - טַמָּא. וְהַעֲמוֹד שָׁבוּ - חֲבוּר לְטַמָּאָה וּלְהִזָּאָה.

ה. כֶּפֶה שֶׁל זָקֵנָה שֶׁהוּא טַמָּא מִדֶּרֶס, וּנְתָנוּ לְסֶפֶר; רַבִּי מֵאִיר מְטַהֵר וְרַבִּי יוֹסִי מְטַמָּא. כָּל הַכֵּלִים יוֹרְדִין לִידֵי טַמְאָתָן בְּמַחְשָׁבָה, וְאֵין עוֹלִין מִיָּדֵי טַמְאָתָן אֲלֵא בְּשָׁנִי מַעֲשֶׂה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: שְׁנֹנִי מַעֲשֶׂה, אֵינוֹ אֲלֵא לְקַלְקוֹל.

מִסְכֵּת כָּלִים בִּתְרָא פָּרָק שְׁבִיעִי

א. גִּימֵי פְּסִיקָא וּמִקְטוּרִין - כָּל שֶׁהֵן. גִּימֵי שֶׁל אֲפוֹקְרִסִין - עֶשֶׂר. וְאֵם יֵשׁ בָּהֶן סֶבֶךְ - כָּל שֶׁהֵן. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: סֶבֶךְ עוֹלָה לְמִדַּת שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה, וְאֵינוֹ עוֹלָה לְמִדַּת שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ. הָיָה רַחֲב וּנְתָנוּ עַל הַכֶּסֶּא, אִם נֹתְנוֹ עַל הַכֶּסֶּא וּבִשְׂרֹו נֹגַע בַּכֶּסֶּא - טָהוֹר. וְאֵם לֹאוּ - טַמָּא. גִּימֵי הַכֶּרְסִין, וְהַפְּמִלִּאוֹת, וְהַחֲמִילוֹת, וְהַלְבָּדִין,

קִימּוֹת, אִם יֵשׁ בָּהֶן שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ - טַמָּאָה, וְאֵם לֹאוּ - טָהוֹרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף, אִם יֵשׁ בָּהֶן שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ - טַמָּאָה. וְאֵם לֹאוּ - טָהוֹרָה. הָיָה דְּבִדּוּלִין¹⁰ יוֹצֵאִין הֵימָנָה, כָּל שֶׁכָּנְגַד הַשָּׁפָה - חֲבוּר. וְכָל שְׁאִינוֹ כָּנְגַד הַשָּׁפָה - אֵינוֹ חֲבוּר.

ב. הַחֲמַת שִׁפְחָתָהּ הִכְהֵן לְהִיּוֹת רוּדָה בָּהּ כֶּפֶר תְּרוּמָה - טָהוֹרָה. עוֹר שְׁעִשָּׂאוּ לְשִׁלְחִין, לְהִיּוֹת אוֹכֵל עָלָיו - טַמָּא, וְשַׁעֲרוֹ בְּטַפָּח. בֵּית יָד וְחִפְתָּ שֶׁל חֲלוּק - הָרִי אֵלוֹ נִמְדָּדִין כְּפוּלִין. זֶה הַכֵּלֵל, הַבָּא כְּפוּל - נִמְדָּד כְּפוּל. הַבָּא פְּשוּט - נִמְדָּד פְּשוּט. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: [[כִּי בְּאִיזָה מִדֶּרֶס נִגַּע זֶה? מוּדָה רַבִּי יוֹסִי¹¹], שְׁאֵם הָיָה שְׁנִים זֶה עַל גִּבִּי זֶה - לֹא בִטְלוּ זֶה אֶת זֶה. שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ שְׁנִים מִן בֵּית הַבֵּית - הָרִי זֶה טַמָּאָה, שְׁכָל הַבֵּית מִן הַמִּצְנֵעַ. מִצְנֵעַ אַחֵר הַדֵּלֶת, אוֹ כְּסוּתָהּ, אוֹ פּוֹנְדִין צָרוּר בָּהּ, אוֹ מַחֲט תַּחֲבוּב בָּהּ, אוֹ שְׁהִיתָה פְּקוּקָה בְּסֵל וּבִקְפָה - טָהוֹרָה. וְלַעוֹלָם אֵינָה טַמָּאָה, עַד שִׁיִּצְנִיעֶנָה לְבָגֶר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: לְדָבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טַמָּאָה - טַמָּאָה. וְלְדָבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טַמָּאָה - טָהוֹרָה.

ג. שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ שְׁהִיָּה בָּהּ חוּט שֶׁל תְּאוּמוֹת - טַמָּאָה. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אִם הִיתָה כָּלָה שֶׁל תְּאוּמוֹת - טַמָּאָה. אִם יֵשׁ בָּהּ אֵימָרָא - טָהוֹרָה. פְּחוֹת מְשִׁלְשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה שֶׁהִתְקִינוּ לְפוֹק בּוֹ אֶת הַמֶּרְחֵץ, וְלִנְעֵר בּוֹ אֶת הַקְּדֹרָה, וְלִקְנֹחַ בּוֹ אֶת הַרְחִים, מִן הַמוֹכֵן - טַמָּא, וְשְׁאִינוּ מוֹכֵן - טָהוֹר; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: בֵּין שֶׁהוּא מִן הַמוֹכֵן וּבֵין שְׁאִינוּ מִן הַמוֹכֵן - טָהוֹר; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: בֵּין שֶׁהוּא מִן

¹⁰ מְקוֹם שֶׁנִּקְרַע - יוֹצֵאִים שֵׁם חוּטִים.

¹¹ הוֹסֶפֶת זֶה עַל פִּי הַהֶגְהָה שֶׁל גִּירְסַת 'אוֹר הַגָּנוּז'

¹² סָלִים.

¹³ סֶפֶסֶל שֶׁשְׁמִים עָלָיו אֶת הַסֶּפֶר.

הקָרְדִם - טַפַּח. וְאֵת שְׁדָרְכוֹ לֵאחֹז בִּשְׁתִּי יָדִיו כְּגֹזֶן יָד [הַמְקוֹר] הַמְגֵרְפָּה - טַפַּחִים.

ג. כְּלִי זְכוּכִית - טַמְאָתָן מְדַבְּרֵי סוּפְרִים. פְּשׁוּטִיתָהּ - טְהוּרִין. וּמִקְבְּלִיהֶן - טַמְאִין. הַשָּׂדֶה, וְהַתְּבָה, וְהַמְגֵדֵל שֶׁל זְכוּכִית, הַבֶּאֱיִן בְּמִדָּה - טְהוּרִין. וְשֹׁאֵר כָּל כְּלִי זְכוּכִית, אֵף עַל פִּי שְׂבָאִין בְּמִדָּה - טַמְאִים. וְזֶה חֹמֶר בְּכָלִי זְכוּכִית מְכַלִּי עֵץ. כְּלִי זְכוּכִית - אֵין מְקַבְּלִין טַמְאָה עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָּהּ, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מְשִׁינְטָלוּ מִן הַסּוּפּוֹת. תִּמְחֹוִי שְׁעִשְׂאוּ אֶסְפֶּקְלָרְיָא, אֵף עַל פִּי שְׁמַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ - טְהוּר. הִיָּה טַמָּא וְעִשְׂאוּ אֶסְפֶּקְלָרְיָא - טַמָּא, עַד שֶׁיִּקְבַּעְנוּ בְּמַסְמַר. תִּרְוֹד שֶׁל מַתְּכָת, בֵּין שֵׁישׁ לֹו יָד וּבֵין שְׂאִין לֹו יָד, בֵּין מְקַבֵּל כָּל שְׁהוּא וּבֵין שְׂאִין מְקַבֵּל כָּל שְׁהוּא - טַמָּא. וְשֶׁל עֵץ, וְשֶׁל עֶצֶם, וְשֶׁל זְכוּכִית מְקַבֵּל כָּל שְׁהוּא - טַמָּא, שְׂאִין מְקַבֵּל כָּל שְׁהוּא אֵלָּא מִמְּגַג וְשׁוּפָף. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: טַמָּא, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מְטַהֵר.

ד. כּוֹס שֶׁל זְכוּכִית שְׁנֻקָּב וְהַטִּיף לְתוֹכוֹ אֶבֶר, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: טַמָּא מִשּׁוּם כְּלִי זְכוּכִית. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יְהוּדָה בֶּן שְׁמוּעַ הִיָּה מְטַמָּא מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר מִשּׁוּם כְּלִי מַתְּכֹות, וְחֻכְמִים מְטַהֲרִין. קִתּוֹן שֶׁל זְכוּכִית שְׁנֻטְלוּ שׁוּלְיוֹ, אִם יָכוֹל לֵישֵׁב כְּדָרְכוֹ, רַבִּי מְטַמָּא וְחֻכְמִים מְטַהֲרִין. וְאִם מִתְּחִלָּה עֲשָׂאָה שְׁלֹא שׁוּלִים - הֵפֵל מוֹדִים שְׁהוּא טַמָּא. הַכּוֹס וְהַצְלוּחִית שְׁנֻקָּבוּ, בֵּין מְלַמְעֵלָה וּבֵין מְלַמְטָה - טְהוּרִין. תִּמְחֹוִי וּקְעָרָה שְׁנֻקָּבוּ מְלַמְעֵלָה - טַמְאִין. מְלַמְטָה - טְהוּרִין. נִסְדָּקוּ, אִם יִכּוֹלִין לְקַבֵּל אֶת הַחֲמִין כְּצוּנָן - טַמְאִין. וְאִם לֹאוֹ - טְהוּרִין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר: הַכּוֹסוֹת, הַצִּידוּנִים, הַחֲתוּכִין - טְהוּרִין, מִפְּנֵי שְׁסוּרְחִין אֶת הַפֶּה, וְחֻכְמִים מְטַמְאִין. צְלוּחִית שֶׁל שֶׁמֶן, וְשֶׁל יֶיִן, שְׁנֻטֵּל פִּיָּה, אִם נֻטְלָת בִּיד אַחַת - טַמְאָה. וְאִם בִּשְׁתֵּי יָדָיו - טְהוּרָה. פֶּנֶס שֶׁל זְכוּכִית שֵׁישׁ בּוֹ בֵּית קְבוּל שֶׁמֶן - טַמָּא. בֵּית קְבוּל נֵר - טְהוּר. וְאִינוּ טַמָּא אֵלָּא הַמְשַׁמֵּשׁ

וְהַסְגוּסִין, וְהַכְרִים, וְהַכְסָּתוֹת - שֶׁלֹּא אֶצְבָּעוֹת. חוּט הַמְשַׁקְלָת - שְׁנַיִם עֶשֶׂר. וְשֶׁל חֲרָשִׁים - שְׁמֹנֶה עֶשֶׂר. וְעֵבִיו כְּעֵבִי כְּלִינוֹ. חוּט שֶׁל בְּנָאִין וְשֶׁל סִידִין - חֲמִשִּׁים אַמָּה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵף שֶׁל מְשׁוּחָחוֹת - חֲמִשִּׁים אַמָּה. חוּט הַמַּאֲזָנִים שֶׁל שׁוּקְלֵי מַתְּכוֹת - טַפַּחִים, מִפְּנֵי שְׁהוּא תוֹפֵס בִּשְׁתֵּי יָדָיו וּמִגְבִּיָּה.

ב. יָד הַסִּפְכִין - טַפַּח, וְשִׁירֵי הַסִּפְכִין - טַפַּח, וְשִׁירֵי הַכּוֹשׁ - טַפַּח, וְשִׁירֵי הַשְּׁפוּד - טַפַּח, וְשִׁירֵי הַמְזָרָה - טַפַּח, וְיָד הַקָּרְדִם מֵאֲחוּרָיו - שֶׁלֹּא אֶצְבָּעוֹת. וְרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: טַפַּח מֵאֲחוּרָיו - טְהוּר כְּלוֹ. יָד הַכִּילוֹף וּבֶן הַכִּילוֹף - חֲמִשָּׁה. יָד בֶּן חוּלָף - חֲמִשָּׁה, וְשֶׁל חוּלָף - שֶׁשָּׁה. יָד מְגֵרְפָּה שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שְׁבַעַה. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: שְׁמֹנֶה. שֶׁל סִידִין, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: תְּשַׁעַה. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: עֶשְׂרָה. יוֹתֵר מִכָּאן, אֵינוּ חֲבוּר, לֹא לְטַמְאָה וְלֹא לְהִזָּאָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שְׁעֵתִיד לָגוֹד, אֲבָל בְּזִמְן שְׂאִינוּ עֵתִיד לָגוֹד - חֲבוּר לְטַמְאָה וְאֵין חֲבוּר לְהִזָּאָה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵף לֹא לְטַמְאָה. אִמֵּר רַבִּי יוֹסִי: אֲנִי אֲמַרְתִּי דְּבַר אֶחָד, וְהִם אִמְרוּ דְּבַר אֶחָד, אֲנִי אֲמַרְתִּי לָהֶם - אִי אַתֶּם מוֹדִים בְּחוּט שֶׁל בְּנָאִים, וְשֶׁל סִידִין, חֲמִשִּׁים אַמָּה, שְׁאִם רוּצָה לְקַים יוֹתֵר מִכָּאן - שְׁהוּא טְהוּר. וְהִם אִמְרוּ לִי: אִי אַתָּה מוֹדֵה בְּנִימֵי הַסִּדִין וְהַסּוּדְרִין, וְהַטְרָטִין, וְהַפְּלִיזִין שֶׁל רֹאשׁ - שֶׁשָּׁה אֶצְבָּעוֹת. וְשֶׁל אֶפְקָרְסוֹת - עֶשֶׂר. שְׁאִם רוּצָה לְקַים יוֹתֵר מִכָּן - שְׁהוּא טַמָּא. וְרֹאזָה אֲנִי אֶת דְּבָרֵי מְדַבְּרִיהֶן, שְׂאִנִּי מְשִׁיבֵן מְדַבְּרֵי שְׂאִינוּ חֲבוּר לְטַמְאָה וְלְהִזָּאָה עַל דְּבַר שְׂאִינוּ חֲבוּר לְטַמְאָה וְלְהִזָּאָה, וְהֵן מְשִׁיבִין אוֹתִי מְדַבְּרֵי שְׁהוּא חֲבוּר לְטַמְאָה וְלְהִזָּאָה עַל דְּבַר שְׁמוּדִים שְׂאִינוּ חֲבוּר לְהִזָּאָה. כָּל אֵלוֹ שְׁאִמְרוּ שִׁירֵי - וִידוֹת יְדוּתִיהֶן מְלַפְנֵיהֶם. אֶת שְׁדָרְכוֹ לֵאחֹז בִּידוֹ אַחַת, כְּגֹזֶן יָד

הַמִּנְיָן. חֶסֶד שָׁאִין בּוֹ אֵלָא מֵאֲתִים וַיִּתִּיר, שִׁישׁ בּוֹ מֵאֲתִים וּשְׁמִינִים וְאַחַד - כָּלִם מַצְטַרְפִּים לְמִנְיָן מֵאַה עֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ, הַחִי אִין בּוֹ מִמִּנְיָן, וְאִין בּוֹ רַבַּע עֶצְמוֹת.

מִסְכַּת אֱהָלוֹת פָּרָק שְׁנִי

א. יִשְׂרָאֵל שִׁשְׁחַט בַּהֶמָּה טְמֵאָה לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, שִׁחַט בָּהּ שְׁנַיִם אוֹ רֶב שְׁנַיִם, וְעִדִּין מִפְּרָכְסַת - מִטְמֵא טְמֵאָה אוֹכְלִין, אָבֵל לֹא טְמֵאָה נְבִלוֹת. אֲבָר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנָּה - כְּפֹרֵשׁ מִן הַחִי. וּבִשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנָּה - כְּבִשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחִי וְאַסוּרָה לְבָנֵי נָח. וְאַפְלוּ מִתָּה הַבְּהֵמָה - אֵינָה מִטְמֵאָה טְמֵאָה אוֹכְלִין. וְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים שִׁשְׁחַט בַּהֶמָּה טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, שִׁחַט בָּהּ שְׁנַיִם, אוֹ רֹב שְׁנַיִם, וְעִדִּין הִיא מִפְּרָכְסַת - מִטְמֵאָה טְמֵאָה אוֹכְלִים, אָבֵל לֹא טְמֵאָה נְבִלוֹת. וְאַבְר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנָּה - כְּפֹרֵשׁ מִן הַחִי. וּבִשְׂר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנָּה - כְּפֹרֵשׁ מִן הַחִי. וְאַסוּרָה לְבָנֵי נָח. וְאַפְלוּ מִתָּה הַבְּהֵמָה. נִחְרָה - אֵינָה מִטְמֵאָה טְמֵאָה אוֹכְלִין. שִׁחַט בָּהּ אֶחָד אוֹ רֶב אֶחָד - אִין בָּהּ טְמֵאָה שֶׁל כָּלוּם. שִׁחַט עוֹבֵד כּוֹכְבִּים בְּמָקוֹם שָׁאִין יִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה, וּבֹא יִשְׂרָאֵל וְגִמְרָה - מִתְּרַת בְּאַכִּילָה. שִׁחַט יִשְׂרָאֵל, בֵּין בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה, וּבֵין בְּמָקוֹם שָׁאִין עוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה, וּבֹא עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וְגִמְרָה - שִׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. שִׁחַט בָּהּ יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם אוֹ רֶב שְׁנַיִם, אֶחָד עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וְאַחַד יִשְׂרָאֵל, חוֹתֵן מִמֶּנָּה בִּשְׂר וּמִמִּתֵּן לָהּ עַד שִׁתְּמוֹת, וּמִתֵּר בְּאַכִּילָה.

ב. מֵלֵא תִרְוֹד רֶקֶב¹⁴ שְׁאִמְרוּ - יִשְׁנוּ מַעֲקָר אֲצַבְעוֹתָיו וְלִמְעָלָה; דְּבָרִי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: מֵלֵא חֲפָנָיו. וְאִיזְהוּ מֵת שִׁישׁ לוֹ רֶקֶב? הַנֶּקֶבֶר עָרוּם בְּאֶרְוֹן שֶׁל אָבִן, עַל גְּבִי הָרִצְפָּה, וְעַל גְּבִי הַטְּבֵלָא שֶׁל שִׁישׁ. אָבֵל הַנֶּקֶבֶר בְּכִסּוֹתוֹ, וּבְאֶרְוֹן שֶׁל עֵץ, עַל גְּבִי עֶפֶר - אִין לוֹ רֶקֶב. וְהַנּוֹטֵל עֶפֶר מִתְּחַתּוֹ - זֶהוּ עֶפֶר קְבֻרָתוֹ, מֵלֵא תִרְוֹד

אֶת הַצֶּרֶךְ. הַמָּטָה, וְהַכֶּסֶּא, וְהַסִּפְסָל, וְהַקְּתָדְרָא, וְעִרְסָה שֶׁל זְכוּכִית, וְכָל מִדְרָס כָּלִי זְכוּכִית - טְהוֹרִין. הָאוֹלָר, וְהַקּוֹלְמָס, וְהַמְטוּטֵלָת, וְהַמְשַׁקְלוֹת, וְהַעֲכִירִין, וְהַפֶּן, וְהַכֶּנֶה שֶׁל זְכוּכִית - טְהוֹרִין.

מִסְכַּת אֱהָלוֹת פָּרָק רִאשׁוֹן

א. אֶחָד הַנוֹגֵעַ, וְאַחַד הַמֵּאֱהִיל, וְאַחַד הַמְסִיט - כָּלֵן מוֹנִין בְּמֵת. אִין לָךְ שִׁמְטָמָא בְּמִשָּׂא אֵלָא אָדָם בְּלָבֵד. הָאוֹכְלִין וְהַמְשַׁקִּין וְהַכֵּלִים - אִין מִטְמֵאִין בְּמִשָּׂא. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: כִּדְרָךְ זֶה אֶתָּה יָכוֹל לֹאמַר בְּזָב, כָּל הַטְּמֵא בְּמֵת טְמֵאָה שְׂבָעָה - טְמֵא בְּזָב טְמֵאָה עָרֵב. וְכָל הַטְּמֵא בְּמֵת טְמֵאָה עָרֵב - טְהוֹר בְּזָב מִכָּלוּם. כִּיצַד? אָדָם בְּאָדָם - שְׁנַיִם בְּמֵת וְאַחַד בְּזָב. כָּלִים בְּכָלִים - שְׁלִשָּׁה בְּמֵת וּשְׁנַיִם בְּזָב. כָּלִים אָדָם וְכָלִים - אַרְבָּעָה בְּמֵת וּשְׁלִשָּׁה בְּזָב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתֵרוּמָה וּבִקְדָּשִׁים, אָבֵל אִין הַנִּזְוִיר מַגְלַח אֵלָא עַל הַמֵּת בְּלָבֵד, וְאִין חֵיבִים עַל טְמֵאָה מְקֻדָּשׁ וּקְדָּשׁוֹ אֵלָא עַל הַמֵּת בְּלָבֵד. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: יֵשׁ לִי חֲמִשָּׁה: הַשְּׁפוּד הַתְּחוּב בְּאַהֶל, אוֹ הַנוֹגֵעַ בְּאַהֶל. אָמְרוּ לוֹ: הָאֶהֱל וְהַשְּׁפוּד - שֵׁם אֶחָד הֵן.

ב. הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים וְהַבְּהֵמָה, וּבֵין שְׁמִנָּה, וְכָלִי חֶרֶס, וְהָאוֹכְלִים וְהַמְשַׁקִּין הַנוֹגְעִין בְּמֵת. כָּלִים הַנוֹגְעִין בָּהֶן - טְהוֹרִין. וְכַשֵּׁם שֶׁאֲבָר מִן הַחִי שֶׁחֶסֶד עֶצֶם בְּאָדָם - טְהוֹר, כֵּךְ בְּנִבְלוֹת וּבִשְׂרָצִים - טְהוֹר. הַמַּח: בֵּין בְּאָדָם, וּבֵין בְּהֵמָה, וּבֵין בְּחִיָּה, וּבֵין בְּעוֹפּוֹת, וּבֵין בְּנִבְלוֹת, וּבֵין בְּטְרֵפּוֹת, וּבֵין בְּשִׁקְצִים, וּבֵין בְּרִמְשִׁים - טְמֵא. וְחֵיבִין עָלָיו מִשֵּׁם פֶּגוּל נּוֹתֵר וְטְמֵא, וּמִטְמֵא כְּזֵית בְּמִשָּׂא וְכַעֲדָשָׁה בְּמַגֵּעַ. כָּלֵל שֶׁל דְּבָר: מִחַ הָרִי הוּא כְּבִשְׂר לְכָל דְּבָר.

ג. תְּשַׁעָה בְּרָאשׁ וְהִלְחִיין עִמָּהֶן, חֲמִשָּׁה בְּאַרְבָּעָה, שְׁנַיִם מִכָּאן וּשְׁנַיִם מִכָּאן, וְהַפִּיקָה בְּאַמְצָע. כָּל שִׁישׁ בּוֹ גִּידִים וְעֶצְמוֹת - הָרִי זֶה אֲבָר. וְשָׁאִין בּוֹ גִּידִים וְעֶצְמוֹת - אֵינוֹ אֲבָר, וְהִיּוֹתֵרַת עוֹלָה מִן

¹⁴ תִּרְוֹד - כֶּף. רֶקֶב - עֲפֻרִית הַמֵּת שֶׁנֶּרְקֵב.

ועוד. תבוסה שנמצאת בקבר ואין יודע מה טיבה, פֶּרֶשׁ רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק: בּוֹרֵר אֶת הַצְרוּרוֹת וְאֶת הַקִּיסְמִין, נוטל אֶת הַדֹּדָאִין וּמֵנִיחַ אֶת הַסֶּפֶק. וְזֶהוּ עֵפֶר קְבֻרוֹת מְלֵא תְרוֹד וְעוֹד.

ג. שְׂדֵרָה שֶׁגִּרְרָה רַב חֲלִיּוֹת מִמֶּנָּה¹⁵, אֵף עַל פִּי שְׁלֵלָה קִימַת – טְהוּרָה. בְּזִמְנָן שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַקֶּבֶר, אָפְלוּ מִשְׁבֶּרֶת וְאָפְלוּ מִכְתָּת – טִמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהַקֶּבֶר מְצֻרָפָה.

ד. הַגִּלְגֵּלֶת שֶׁהִיא בֶּה נֶקֶב אֶחָד אַרוֹךְ, אוּ נֶקֶבִים הֶרְבֵּה – מְצֻרָפִין לְמֵלֵא מְקֻדָּח. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶּן הַמֶּשְׁלָם: מַעֲשֶׂה בְעֵין בּוֹל בְּאֶחָד שֶׁנִּחְתְּכָה גִלְגֵּלְתּוֹ, וְתָלָה עָלֶיהָ הַרֹפֵא מְטִלַת שֵׁל קְרוּיָה, וְחִיָּה. אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר: מָשֶׁם רְאִיָּה? אֵף עַל פִּי שְׁחִיָּה כָּל יָמוֹת הַחַמָּה, וְכִיּוֹן שֶׁעָבְרוּ עָלָיו יָמוֹת הַצָּנָה – מִיד מַת.

ה. בִּזְיַת בֶּשֶׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֲבֵר מִן הַחִי; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַמֵּא. הִשְׁבִּיבוּ אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת: לֹא! אִם אִמְרַת בִּמַת שֵׁישׁ לוֹ רַב רַבַּע וְרֶקֶב, תֹּאמַר בְּאֲבֵר מִן הַחִי שֶׁאֵין לוֹ רַב רַבַּע וְרֶקֶב? דָּבָר אַחֵר, מִי תִּלּוּי בָּמִי? אֲבֵר תִּלּוּי בִּבֶשֶׂר אוּ בֶּשֶׂר תִּלּוּי בְּאֲבֵר? הַבֶּשֶׂר תִּלּוּי בְּאֲבֵר, אִפְשָׁר שֶׁהַבֶּשֶׂר מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבְמִשָּׂא וּבִאֲהֵל, וְהָאֲבֵר יֵהִי טְהוֹר?! אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: תִּמְהָ אֲנִי, אִם טִמֵּא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, לֹא טִמֵּא אֶלָּא בְּזִמְנָן שֵׁישׁ בְּאֲבֵר בֶּשֶׂר כְּרָאוּי, שֵׁיָּה זֶה וְזֶה מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבְמִשָּׂא וּבִאֲהֵל.

ו. עֵצִים כְּשַׁעֲוִירָה, הַפּוֹרֵשׁ מִן הָאֲבֵר מִן הַחִי. רַבִּי נְחוּנְיָא מְטַמֵּא. הִשְׁבִּיבוּ אֶת רַבִּי נְחוּנְיָא שְׁלֹשׁ תְּשׁוּבוֹת: לֹא! אִם אִמְרַת בִּמַת שֵׁישׁ בּוֹ רַבַּע רֶקֶב, תֹּאמַר בְּאֲבֵר מִן הַחִי, שֶׁאֵין בּוֹ רַב רַבַּע רֶקֶב? דָּבָר אַחֵר: מִי תִּלּוּי בָּמִי? אֲבֵר תִּלּוּי בְּעֵצִים אוּ עֵצִים תִּלּוּי בְּאֲבֵר? הָעֵצִים תִּלּוּי בְּאֲבֵר! אִפְשָׁר שֶׁהָעֵצִים מְטַמֵּא

¹⁵ שְׁעָקָר אֶת רוֹב הַחֲוִלִּיּוֹת מִמֶּנָּה, וְאֵף עַל פִּי

שְׁמִנְחוֹת בְּצִדָּה – טְהוּרָה.

וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמְלוּכְתָּךְ וּמִבֵּית אֲבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ:
וְאָמַר יְיָ לְאַבְרָם אֵינִי לְךָ מֵאַרְעָךָ וּמִמְלָכוֹתֶיךָ וּמִבֵּית

לך לך – להנאתך ולטובתך, ושם אעשה לגוי גדול, כאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד: שאודיע טבעה בעולם.

וְאָעֲשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאַבְרָכָךָ וְאַגְדָּלְהָ שְׁמִי וְהָיָה בְרָכָה:
וְאָעֲבֹדְנָךְ לַעַם סֹגִי וְאַבְרָכְנָךְ וְאַרְבִּי שְׁמִי וְהָיָה מְבָרָךְ:

ואעשה לגוי גדול – לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים: ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם. לך הזקק לשלש ברכות הללו, שהבטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם. וְאַבְרָכָךָ – בממון. וְהָיָה בְרָכָה – הברכות נתונות בדרך. עד עכשו היו בנדי: ברכתי לאדם ונתן, ומעכשו אתה תברך את אשר תחפץ. דבר אחר: "וְאָעֲשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל" – זה שאומרים "א-להי אברהם". "וְאַבְרָכָךָ" – זה שאומרים "א-להי יצחק". "וְאָגְדָּלְהָ שְׁמִי" – זה שאומרים "א-להי יעקב". יכול יהיו חותמין בכלן? תלמוד לומר: "וְהָיָה בְרָכָה" – בך חותמין ולא בהם. מֵאַרְצְךָ – והלא כבר יצא משם עם אביו ובא עד חרן? אלא כך אמר לו: התרחק עוד משם וצא מבית אביך. אֲשֶׁר אֲרָאָךְ – לא גלה לו הארץ מיד כדי לסבבה בעיניו, ולתת לו שָׂכָר על כל דבור ודבור. פיוצא בו: "את בנה את יחידך אשר אהבת את יצחק". פיוצא בו: "על אחד הקרים אשר אומר אליך". וכיוצא בו: "וקרא אליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליה".

וְאַבְרָכָה מִבְּרָכֶיךָ וּמִקְלָלְךָ אֶאָר וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל וְאַבְרָךְ מִבְּרָכָךְ וּמִלְטָטָךְ אֲלוֹט וְיִתְבָּרְכוּ בְּדִילְךָ כָּל מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה:
זֶרְעִית אֲרָעָא:

ונברכו בך – יש אגדות רבות, וזהו פשוטו: אדם אומר לבנו "תהא פאברהם", וכן כל "ונברכו בך" שבמקרא. וזה מוכיח: "בך יברך ישראל לאמר ישמיך א-להים פאפרים וכמנשה".

וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְ-הוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן-חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן:
וַאֲבָרָם בֶּר שִׁבְעִין וְחָמִישׁ שָׁנִין בְּמִפְקִיָּה מִחָרָן:

ויקח אברהם את-שְׁרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לוֹט בֶּן-אִחִיו וְאֶת-כָּל-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת-הַנַּפֶּשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן:

אשר עשו בחרן – שהכניסום תחת כנפי השכינה: אברהם מגיר את האנשים, ושְׁרֵי מגירת הנשים. ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאוהו. וכפשוטו של מקרא: עבדים ושפחות שקנו להם, כמו: "עשה את כל הכבוד הזה", "וישראל עושה חיל" – לשון קונה וכוונס.

וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׂכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַכְנַעֲנִי אִזּוּ בְּאֶרֶץ:
וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ – נָכַנס לְתוֹכָהּ עַד מְקוֹם שָׂכָם – לְהַתְּפַלֵּל עַל בְּנֵי יַעֲקֹב, כְּשִׁיבָאוּ לְהַלְחֵם בְּשָׂכָם. אֵלּוֹן מוֹרָה – הוּא שָׂכָם. הָרָאָהוּ הָר גְּרִיזִים וְהָר עֵיבָל, שִׁשָּׁם קָבְלוּ יִשְׂרָאֵל שְׂבוּעַת הַתּוֹרָה. וְהַכְנַעֲנִי אִזּוּ בְּאֶרֶץ – הָיָה הוֹלֵךְ וְכוּבֵשׁ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִזְרָעוֹ שֶׁל שָׂם. שִׁבְחָלְקוֹ שֶׁל שָׂם נִפְלָה כְּשִׁחְלַק נֹס אֶת הָאָרֶץ לְבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִלְכִּי צֶדֶק מָלַךְ שָׁלָם". לְפִיכָךְ: "וַיֹּאמֶר אֶל אַבְרָם לִזְרַעְךָ אֲתָן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת" – עֲתִיד אֲנִי לְהַחְזִירָהּ לְבָנָיָהּ שֶׁהֵם מִזְרָעוֹ שֶׁל שָׂם.

וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׂכָם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַכְנַעֲנִי אִזּוּ בְּאֶרֶץ:
וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ – נָכַנס לְתוֹכָהּ עַד מְקוֹם שָׂכָם – לְהַתְּפַלֵּל עַל בְּנֵי יַעֲקֹב, כְּשִׁיבָאוּ לְהַלְחֵם בְּשָׂכָם. אֵלּוֹן מוֹרָה – הוּא שָׂכָם. הָרָאָהוּ הָר גְּרִיזִים וְהָר עֵיבָל, שִׁשָּׁם קָבְלוּ יִשְׂרָאֵל שְׂבוּעַת הַתּוֹרָה. וְהַכְנַעֲנִי אִזּוּ בְּאֶרֶץ – הָיָה הוֹלֵךְ וְכוּבֵשׁ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִזְרָעוֹ שֶׁל שָׂם. שִׁבְחָלְקוֹ שֶׁל שָׂם נִפְלָה כְּשִׁחְלַק נֹס אֶת הָאָרֶץ לְבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִלְכִּי צֶדֶק מָלַךְ שָׁלָם". לְפִיכָךְ: "וַיֹּאמֶר אֶל אַבְרָם לִזְרַעְךָ אֲתָן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת" – עֲתִיד אֲנִי לְהַחְזִירָהּ לְבָנָיָהּ שֶׁהֵם מִזְרָעוֹ שֶׁל שָׂם.

וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזַרְעֲךָ אֲתָן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיֵּבֶן שָׂם מִזְבֵּחַ לִי-הוּא הַנִּרְאָה אֵלָיו:
וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר לְבָנָךְ אֲתָן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיֵּבֶן שָׂם מִזְבֵּחַ לִי-הוּא הַנִּרְאָה אֵלָיו:

ויבן שם מזבח – על בשורת הנרע ועל בשורת ארץ ישראל.

וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הָהָרָה מִקְדָּם לְבֵית-אֵל וַיָּנֹס אֶהֱלָה בֵּית-אֵל מִיָּם וְהָעֵי מִקְדָּם וַיָּבֹן-שָׂם מִזְבֵּחַ לִי-הוּא הַנִּרְאָה בְּשָׁם יְ-הוָה:
וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם – אֶהֱלֹ. מִקְדָּם לְבֵית אֵל – בְּמִזְבֵּחַ שֶׁל בֵּית אֵל. נִמְצָאת בֵּית אֵל בְּמִצְרָיִם, הוּא שֶׁנֶּאֱמַר: "בֵּית אֵל מִיָּם". אֶהֱלָה – אֶהֱלָה בְּתִיב: בְּתַחֲלָה נָטָה אֶת אֶהֱלָ אִשְׁתּוֹ, וְאַחֵר כִּךְ אֶת שָׁלוֹ. וַיָּבֹן שָׂם מִזְבֵּחַ – נִתְּנָבָא שְׁעִתִּידִין בְּנֵיו לְהַכְשֵׁל שָׂם עַל עֶזְרָן עֶזְרָן, וְהַתְּפַלֵּל שָׂם עֲלֵיהֶם.

וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם – אֶהֱלֹ. מִקְדָּם לְבֵית אֵל – בְּמִזְבֵּחַ שֶׁל בֵּית אֵל. נִמְצָאת בֵּית אֵל בְּמִצְרָיִם, הוּא שֶׁנֶּאֱמַר: "בֵּית אֵל מִיָּם". אֶהֱלָה – אֶהֱלָה בְּתִיב: בְּתַחֲלָה נָטָה אֶת אֶהֱלָ אִשְׁתּוֹ, וְאַחֵר כִּךְ אֶת שָׁלוֹ. וַיָּבֹן שָׂם מִזְבֵּחַ – נִתְּנָבָא שְׁעִתִּידִין בְּנֵיו לְהַכְשֵׁל שָׂם עַל עֶזְרָן עֶזְרָן, וְהַתְּפַלֵּל שָׂם עֲלֵיהֶם.

וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם – אֶהֱלֹ. מִקְדָּם לְבֵית אֵל – בְּמִזְבֵּחַ שֶׁל בֵּית אֵל. נִמְצָאת בֵּית אֵל בְּמִצְרָיִם, הוּא שֶׁנֶּאֱמַר: "בֵּית אֵל מִיָּם". אֶהֱלָה – אֶהֱלָה בְּתִיב: בְּתַחֲלָה נָטָה אֶת אֶהֱלָ אִשְׁתּוֹ, וְאַחֵר כִּךְ אֶת שָׁלוֹ. וַיָּבֹן שָׂם מִזְבֵּחַ – נִתְּנָבָא שְׁעִתִּידִין בְּנֵיו לְהַכְשֵׁל שָׂם עַל עֶזְרָן עֶזְרָן, וְהַתְּפַלֵּל שָׂם עֲלֵיהֶם.

וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם – אֶהֱלֹ. מִקְדָּם לְבֵית אֵל – בְּמִזְבֵּחַ שֶׁל בֵּית אֵל. נִמְצָאת בֵּית אֵל בְּמִצְרָיִם, הוּא שֶׁנֶּאֱמַר: "בֵּית אֵל מִיָּם". אֶהֱלָה – אֶהֱלָה בְּתִיב: בְּתַחֲלָה נָטָה אֶת אֶהֱלָ אִשְׁתּוֹ, וְאַחֵר כִּךְ אֶת שָׁלוֹ. וַיָּבֹן שָׂם מִזְבֵּחַ – נִתְּנָבָא שְׁעִתִּידִין בְּנֵיו לְהַכְשֵׁל שָׂם עַל עֶזְרָן עֶזְרָן, וְהַתְּפַלֵּל שָׂם עֲלֵיהֶם.

וַהֲיָה רָעֵב בָּאָרֶץ וַיָּרֶד אֲבָרָם מִצִּיֹּרֵמָה לָגוֹר וְשָׁם פִּי- כֶבֶד הָרָעֵב בָּאָרֶץ:	וַהֲיָה כִפְנָא בָּאֶרְעָא וַנְחַת אֲבָרָם לַמְצָרִים לְאַתּוּתְבָא תַּמָּן אַרִי תַקִּיף כִּפְנָא בָּאֶרְעָא:
רָעֵב בָּאָרֶץ – בְּאוֹתָהּ הָאָרֶץ לִכְבֹּדָה, לִנְסוּתוֹתָיו אִם יִהְיֶה אֶחָד דְּבָרָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁאֵמֵר לוֹ לִלְכֹּת אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן וּעֲכָשׁוּ מִשִּׂיאוֹ לָצֵאת מִמֶּנָּה.	
וַהֲיָה כֶּד קָרִיב לְמִיעַל לַמְצָרִים וַאֲמַר לְשָׂרֵי אֶתְתִּיה הָא כַּעַן יִדְעֻנָּא אַרִי אֶתְתָא שְׁפִירַת חִיזוּ אַתָּ:	וַהֲיָה בְּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבוֹא מִצִּיֹּרֵמָה וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי אֲשֶׁתּוֹ הִנֵּה־נָא יִדְעַתִּי כִּי אֲשֶׁה יִפְת־מֶרְאֶה אֹתָ:
הִנֵּה נָא יִדְעַתִּי – מִדְּרַשׁ אֲנִי: עַד עַכְשָׁיו לֹא הִפִּיר בֵּה מִתּוֹךְ צְנִיעוּת שְׂבִשְׁנִיָּהֶם, וְעַכְשָׁיו הִפִּיר בֵּה עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה. דְּבָר אֲחֵר: מִנְּהַג הָעוֹלָם שֶׁעַל יְדֵי טוֹרַח הַדֶּרֶךְ אָדָם מִתְבַּהֵּה, וְזֹאת עֲמֻדָה בִּינְיָנִית. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: "הִנֵּה נָא" – הִגִּיעַ הַשְׁעָה שֶׁיֵּשׁ לְדַאֲוָה עַל יָפְנוֹ. "יִדְעַתִּי" זֶה יָמִים רַבִּים כִּי "יִפְת־מֶרְאֶה אֹתָ", וְעַכְשָׁיו אָנוּ בָּאִים בֵּין אֲנָשִׁים שְׂחוֹרִים וּמְכוּעָרִים אֲחִיקָהּ שֶׁל כּוֹשִׁים, וְלֹא הוֹרְגִלוּ בְּאֲשֶׁה יָפָה. וְדוּמָה לּוֹ: "הִנֵּה נָא אֲדַנִּי סוּרוֹ נָא".	
וַהֲיָה כִּי־יֵרָאוּ אֶתְךָ הַמְצָרִים וַאֲמָרוּ אֲשֶׁתּוֹ זֹאת וַהֲרָגוּ אֹתִי וְאַתָּה יִחְיֶי:	וַיְהִי אַרְי יַחְזוֹן יַתִּיךְ מִצָּרָאִי וַיִּימָרוּן אֶתְתִּיה דָּא וַיִּקְטְלוּן יַתִּי וַיַּתִּיךְ יַקְיִימוּן:
אֲמַר־יָנָא אֶתְתִּי אֲתָ לְמַעַן יִיטַב־לִי בַּעֲבוּרְךָ וַחֲיִיתָה נַפְשִׁי בַּגִּלְגָּל:	אִימְרִי כַּעַן דְּאַחַת אַתָּ בְּדִיל דִּי־יֵטֵב לִי בְּדִילִיךְ וַתַּתְקִינִם נַפְשִׁי בַּפִּתְגָּמִכִּי:
לְמַעַן יִיטַב לִי בַּעֲבוּרְךָ – יִתְנוּ לִי מִתְּנוּת.	
שְׁנִי	
וַהֲיָה כְּבוֹא אֲבָרָם מִצִּיֹּרֵמָה וַיֵּרָאוּ הַמְצָרִים אֶת־ הָאִשָּׁה כִּי־יָפָה הוּא מְאֹד:	וַהֲיָה כֶּד עָאל אֲבָרָם לַמְצָרִים וַחֲזוּ מִצָּרָאִי יַת אֶתְתָא אַרִי שְׁפִירָא הִיא לַחֲדָא:
וַהֲיָה כְּבוֹא אֲבָרָם מִצִּיֹּרֵמָה – הִנֵּה לוֹ לומר "כְּבוֹאִים מִצִּיֹּרֵמָה"? אֵלֶּא	
וַיֵּרָאוּ אֶתְתָּה שָׂרֵי פְרָעָה וַיַּהֲלִלוּ אֹתָהּ אֶל־פְּרָעָה וַתַּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרָעָה:	וַיֵּרָאוּ אֶתְתָּה שָׂרֵי פְרָעָה וַיַּהֲלִלוּ אֹתָהּ אֶל־פְּרָעָה וַתַּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרָעָה:
וַיַּהֲלִלוּ אֹתָהּ אֶל פְּרָעָה – הִלְלוּהָ בִּינִיָּהֶם, לומר: הִגְדִּנָּה זֶה לְמַלְכָּה.	
וּלְאֲבָרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ וַיַּהֲיִי־לוֹ צֹאן־וּבָקָר וַחֲמֹלִים וַעֲבָדִים וַשְּׁפָחֹת וְאִתְנַת וְגַמְלִים:	וּלְאֲבָרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ – הִלְלוּהָ בִּינִיָּהֶם, לומר: הִגְדִּנָּה זֶה לְמַלְכָּה.
וּלְאֲבָרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ.	
וַיִּנְגַּע יִי־הֲוָה אֶת־פְּרָעָה נִגְעִים גְּדֹלִים וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שָׂרֵי אִשָּׁת אֲבָרָם:	וַיִּנְגַּע יִי־הֲוָה אֶת־פְּרָעָה נִגְעִים גְּדֹלִים וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שָׂרֵי אִשָּׁת אֲבָרָם:
וַיִּנְגַּע ה'... – בְּמַכַּת רָאָתוֹן לָקָה, שֶׁהַתְּשֻׁמִּישׁ קָשָׁה לוֹ. עַל דְּבַר שָׂרֵי – עַל פִּי דְּבוּרָה: אוֹמֶרֶת לְמַלְאָךְ "הֵךְ" וְהוּא מַכָּה.	
וַיִּקְרָא פְּרָעָה לְאֲבָרָם וַיֹּאמֶר מָא דָּא עֲבַדְתָּ לִּי לְמָא לֹא חֲנוּיַת לִי אַרִי אֶתְתָּךְ הִיא:	וַיִּקְרָא פְּרָעָה לְאֲבָרָם וַיֹּאמֶר מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אֲשֶׁתְּךָ הוּא:
לָמָּה אֲמַרְתָּ אֶתְתִּי הוּא וַאֲקַח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אֲשֶׁתְּךָ קַח וְלָךְ:	לָמָּה אֲמַרְתָּ אֶתְתִּי הוּא וַאֲקַח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אֲשֶׁתְּךָ קַח וְלָךְ:
קַח וְלָךְ – לֹא כְּאִבְיִמְלָךְ שְׁאֵמֵר לוֹ: "הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ". אֵלֶּא אָמַר לוֹ: לָךְ וְאַל תַּעֲמֹד! שֶׁהַמְצָרִים שְׂטוּפִי זָמָה הֵם, שְׁנַאָמַר: "וְנִרְמַת סוּסִים וְנִרְמַתִּים".	
וַיִּצְּאוּ עָלָיו פְּרָעָה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלַחֻּהוּ אֹתוֹ וְאֶת־אִשָּׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ:	וַיִּצְּאוּ עָלָיו פְּרָעָה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלַחֻהוּ אֹתוֹ וְאֶת־אִשָּׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ:
וַיִּצְּאוּ עָלָיו – עַל אוֹדוּתָיו, לְשַׁלְּחוֹ וּלְשַׁמְרוֹ. וַיִּשְׁלַחֻהוּ – כְּתַרְגוּמוֹ: "וְאֶלְוִיאוּ".	

וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַגְּגָבָה:	וּסְלִיק אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִתְּתִיהּ וְכָל דְּלִיהּ וְלוֹט עִמִּיהּ לְדְרוֹמָא:
---	--

וַיַּעַל אַבְרָם... הַגְּגָבָה – לבא לדרומה של ארץ ישראל, כמו שאמר למעלה: "הלוך ונסוע הגגבה", להר המוריה. ומכל מקום כשהוא הולך ממצרים לארץ כנען, מדרום לצפון הוא מהלך, שארץ מצרים בדרומה של ארץ ישראל, כמו שמוכח במסעות ובגבולי הארץ.

וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנֶה בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב:	וְאַבְרָם תְּקִיף לַחֲדָא בְּבַעֲיָא בְּכֶסֶף וּבַזָּהָב:
--	---

כָּבֵד מְאֹד – טעון משאות.

וַיִּלְךָ לְמִסְעָיו מִגְּגָב וְעַד־בֵּית־אֵל עַד־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־הָיָה שָׁם אֲהֻלָּה בַּתִּחְלָה בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעֵי:	וַאֲזַל לְמַטְלָנְהּ מִדְּרוֹמָא וְעַד בֵּית אֵל עַד אַתְרָא דְּפָרְסִיהּ תַּמָּן לְמַשְׁכְּנִיהּ בְּקַדְמִיתָא בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי:
--	---

וַיִּלְךָ לְמִסְעָיו – כשחזר ממצרים לארץ כנען היה הולך ולן באכסניות שֶׁלן בָּהֶם בְּהִלֵּכְתּוֹ לַמִּצְרַיִם. לְמַדָּה דְּרָךְ אֲרִז, שְׁלֹא יִשְׁנֶה אָדָם מֵאֲכַסְנֵינָא שְׁלוֹ. דְּבַר אַחֵר: בַּחֲזָרְתּוֹ פִּרְעַה הִקְפֹּתִיו. מִגְּגָב – ארץ מצרים בדרומה של ארץ כנען.

אֶל־מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיתָא וַיִּקְרָא שְׁם אַבְרָם בְּשֵׁם יְיָ הוֹה:	לְאַתֵּר מַדְבָּחָא דְּעַבְד תַּמָּן בְּקַדְמִיתָא וְצִלֵּי תַּמָּן אַבְרָם בְּשֵׁמָא דֵּי:
---	---

אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיתָא – וְאֲשֶׁר "קרא שם אברהם בשם ה'". וגם יש לומר: "ויקרא שם" עכשיו "בשם ה'".

שלישי	פְּרִשְׁת הַפְּרָדָה מְלוֹט
-------	-----------------------------

וְגַם־לְלוֹט הִהְלֹךְ אֶת־אַבְרָם הָיָה צֹאן־וּבָקָר וְאַהֲלִיָּם:	וְאַף לְלוֹט דְּאָזִיל עִם אַבְרָם הוּא עָאן וְתוֹרִין וּמַשְׁכְּנִין:
--	--

הִהְלֹךְ אֶת אַבְרָם – מי גרם שְׁהֵיָה לוֹ זֹאת? הִלִּיכְתּוּ עִם אַבְרָם.

וְלֹא־נָשָׂא אַתֶּם הָאָרֶץ לְשִׁבְתָּ יַחֲדָו פִּי־הֵיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכֻלוּ לְשִׁבְתָּ יַחֲדָו:	וְלֹא סוּבְרַת יְתֵהוֹן אֲרַעָא לְמַתַּב פַּחְדָּא אָרִי הָוָה קִנְיָנְהוֹן סָגִי וְלֹא יָכִילוּ לְמַתַּב פַּחְדָּא:
---	--

וְלֹא נָשָׂא אַתֶּם – לא הִתֵּהּ יְכוּלָה לְהַסְפִּיק מִרְעֵה לְמִקְנֵיהֶם. וְלִישׁוֹן קָצֵר הוּא וְצָרִיף לְהוֹסִיף עָלָיו, כְּמוֹ: "וְלֹא נָשָׂא אוֹתָם מִרְעֵה הָאָרֶץ". לְפִיכָךְ כָּתַב "וְלֹא נָשָׂא" בְּלִישׁוֹן זָכָר.

וַיְהִי־רִיב בֵּין רָעִי מִקְנֵה־אַבְרָם וּבֵין רָעִי מִקְנֵה־לוֹט וַהֲכִנְעֵנִי וְהַפְּרִזִּי אֲזִי יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ:	וַהֲוֹת מִצּוֹתָא בֵּין רָעֵן בְּעִירִיהּ דְּאַבְרָם וּבֵין רָעֵן בְּעִירִיהּ דְּלוֹט וּכְנַעְנָאָה וּפְרִזָּאָה בְּכֵן יְתִיב בְּאַרְעָא:
---	--

וַיְהִי רִיב – לפי שְׁהִיוּ רוֹעִים שֶׁל לוֹט רְשָׁעִים, וּמִרְעִים בְּהֶמְתָּם בְּשׂוֹדוֹת אַחֲרִים, וְרוֹעֵי אַבְרָם מוֹכִיחִים אוֹתָם עַל הַגָּזֵל. וְהֵם אוֹמְרִים: נִתְּנָה הָאָרֶץ לְאַבְרָם, וְלוֹ אֵין יוֹרֵשׁ, וְלוֹט יוֹרְשׁוֹ וְאֵין זֶה גָּזֵל. וְהַכְּתוּב אוֹמֵר: "וַהֲכִנְעֵנִי וְהַפְּרִזִּי אֲזִי יֹשֵׁב בְּאֶרֶץ" – וְלֹא זָכָה בָּהּ אַבְרָם עַדִּין.

וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־לוֹט אֶל־נָא תְּהִי מְרִיבָהּ בֵּינִי וּבֵינָךְ וּבֵין רָעִי וּבֵין רָעִיָּהּ פִּי־אֲנָשִׁים אַחִים אֲנֻחְנוּ:	וַאֲמַר אַבְרָם לְלוֹט לֹא כַעַן תְּהִי מִצּוֹתָא בֵּינָא וּבֵינָךְ וּבֵין רָעוֹתִי וּבֵין רָעוֹתָךְ אָרִי גּוֹבְרִין אַחִין אֲנֻחְנָא:
--	---

אֲנָשִׁים אַחִים – קְרוֹבִים. וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה: דוֹמִין בְּקִלְסַתָּר פָּנִים.

הָלֹא כָל־הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הַפְּרָד נָא מַעֲלִי אִם־הִשְׁמָאֵל וְאִימָנָה וְאִם־הִימִין וְאִשְׁמָאִילָה:	הָלֹא כָל אֲרַעָא קְדָמָךְ אַתְפָּרֵשׁ כְּעַן מְלוֹתִי אִם אֶת לְצַפּוֹנָא אֲנָא לְדְרוֹמָא וְאִם אֶת לְדְרוֹמָא וְאַצְפָּנָךְ:
---	---

אִם הִשְׁמָאֵל וְאִימָנָה – בְּכָל אֲשֶׁר תִּשָּׁב לֹא אַתְרַחֵק מִמָּךְ, וְאַעֲמִיד לָךְ לְמַגֵּן וּלְעֶזֶר. וְסוּף דְּבַר הוֹצֵרָךְ לוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁפָּה אַחִיו...". וְאִימָנָה – אֲזִמִּין אֶת עַצְמִי, כְּמוֹ "וְאִשְׁמָאִילָה" – אִשְׁמָאִיל אֶת עַצְמִי. וְאִם תֹּאמַר: הֵיָה לוֹ לְנֶגֶד "וְאִימָנָה"? כִּךְ מְצִינּוּ בְּמָקוֹם אַחֵר: "אִם אִשׁ לְהִמִּין", וְאֵין נְקוּד "לְהִמִּין".

וַיִּשְׂא־לוֹט אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־כָּל־כְּבֹד הַיֵּרֶדָן כִּי כָלָה מִשְׁקָהּ לִפְנֵי שַׁחַת יְיָ הָיָה אֶת־סְדֹם וְאֶת־עַמּוֹרָה כְּגוֹי־הוּא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶכָה צָעַר:	וַיִּזְקַף לוֹט יָת עֵינֻהּ וַיַּחֲזֵא יָת כָּל מִישַׁר יֵרֶדְנָא אָרִי כְּלִיהּ בֵּית שְׁקִיָּא קָדָם חֲבָלוֹת יְיָ יָת סְדוֹם וְיָת עַמּוֹרָה כְּגוֹתָא דֵּי כְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מְטִי צָעַר:
---	---

וַיִּשְׂא־לוֹט אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־כָּל־כְּבֹד הַיֵּרֶדָן כִּי כָלָה מִשְׁקָהּ לִפְנֵי | שַׁחַת יְיָ הָיָה אֶת־סְדֹם וְאֶת־עַמּוֹרָה כְּגוֹי־הוּא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶכָה צָעַר: – ארץ נחלי מים. לפני שַׁחַת ה' אֶת סְדוֹם וְאֶת עַמּוֹרָה – הָיָה אוֹתוֹ מִישׁוֹר כְּגוֹן ה' לְאִילָנוֹת, בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְזִרְעִים. בְּאֶכָה צָעַר – עַד צָעַר. וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה דוֹרְשָׁה לְגִבְיָא: עַל שְׁהִיוּ שְׁטוּפִי זָמָה בְּחַר לוֹ לוֹט בְּשִׁכּוּנָתָם.

כִּי כָלָה מִשְׁקָהּ – ארץ נחלי מים. לפני שַׁחַת ה' אֶת סְדוֹם וְאֶת עַמּוֹרָה – הָיָה אוֹתוֹ מִישׁוֹר כְּגוֹן ה' לְאִילָנוֹת, בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְזִרְעִים. בְּאֶכָה צָעַר – עַד צָעַר. וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה דוֹרְשָׁה לְגִבְיָא: עַל שְׁהִיוּ שְׁטוּפִי זָמָה בְּחַר לוֹ לוֹט בְּשִׁכּוּנָתָם.

וַיִּבְחַרְלֹו לֹוט אֶת כָּל־כֶּכֶר הַיֶּרְדֵּן וַיֵּסַע לֹוט מִקְדָּם וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו:	וּבַחַר לִיה לֹוט יֵת כָּל מִישַׁר יִרְדְּנָא וַיִּטַּל לֹוט בְּקִדְמִיתָא וְאֶתְפָּרְשׁוּ גְבֵר מִלְּנֹת אַחוּהִי:
כֶּכֶר – מִישׁוֹר, כְּתֵר־גּוֹמֵז. מִקְדָּם – נָסַע מֵאַחַל אֲבָרָם, וְהֵלֵךְ לוֹ לְמַעְרְבוֹ שֶׁל אֲבָרָם, נִמְצָא נֹסֵעַ מִמְּזֻרַח לְמַעֲרָב. וּמִדְּרָשׁ אַגָּדָה: הִסִּיעַ עֲצָמוֹ מִקְדָּמוֹנוֹ שֶׁל עֹלָם, אָמַר: אֵי אִפְשִׁי לֹא בְּאֲבָרָם וְלֹא בֶּאֱ-לִהִי.	
אֲבָרָם יָשָׁב בְּאַרְצ־כְּנָעַן וְלֹוט יָשָׁב בְּעָרֵי הַכֶּכֶר וַיֵּאֱהֵל עַד־סְדֹם:	אֲבָרָם יְתִיב בְּאַרְעָא דְכְנַעַן וְלֹוט יְתִיב בְּקִרְוֵי מִישַׁרָא וּפְרַס עַד סְדוֹם:
וַיֵּאֱהֵל – נָטָה אֲהֵלִים לְרוּעֵיו וּלְמִקְנֵהוּ "עַד סְדוֹם".	
וְאֲנָשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים לִי־הִנֵּה מָאֵד:	וְאֲנָשֵׁי סְדוֹם בִּישִׁין בְּמִמּוֹנְהוֹן וְחִיבִין בְּגִנְיָתְהוֹן קִדָּם יִי לַחֲדָא:
וְאֲנָשֵׁי סְדוֹם רָעִים – וְאִף עַל פִּי כֵן לֹא נִמְנַע לֹוט מִלְשַׁכּוֹן עִמָּהֶם. וְרַבּוּתֵינוּ לְמַדּוּ מִכָּאן: "שֵׁם רָשָׁעִים יִרְקַב". רָעִים – בְּגוֹפָם. וְחַטָּאִים – בְּמִמּוֹנָם. לֵה' מָאֵד – יוֹדְעִים רַבּוֹנָם וּמִתְפֹּנְנִים לְמִרּוֹד בּוֹ.	
וַי־הִזָּה אָמַר אֶל־אֲבָרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד־לֹוט מֵעַמּוֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אַתָּה שָׂם צַפְנָה וְנִגְנְבָה וְנִקְדָּמָה וְנִמָּה:	וַיִּי אָמַר לְאֲבָרָם בְּתַר דְּאֶתְפָּרַשׁ לֹוט מֵעַמִּיָּה זְקוּף כְּעַן עֵינֶךָ וְחֲזִי מִן אַתְרָא דְאַתָּ תַּמָּן לְצַפּוֹנָא וּלְדִרּוֹמָא וּלְמִדְנָחָא וּלְמַעֲרָבָא:
אַחֲרֵי הַפָּרֶד לֹוט – כָּל זְמַן שֶׁהִרְשָׁע עִמּוֹ הָיָה הַדְּבוּר פּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ.	
כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לִךָ אֶתְנַנָּה וּלְזַרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:	אַרִּי יֵת כָּל אַרְעָא דְאַתָּ תְּחִי לֶךָ אֶתְנַנָּה וּלְבָנֶךָ עַד עָלְמָא:
וְשִׁמְתִּי אֶת־זַרְעֶךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר ׀ אִם־יִוָּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת־עַפְר הָאָרֶץ גַּם־זַרְעֶךָ יִמָּנָה:	וְאֲשׁוּי יֵת בְּנֶךָ סְגִיִּאִין כַּעֲפָרָא דְאַרְעָא כְּמָא דְלִית אִפְשָׁר לְגַבֵּר לְמִמְנֵי יֵת עַפְרָא דְאַרְעָא אִף בְּנֶךָ לֹא יִתְמַנּוּ:
אֲשֶׁר אִם יִוָּכַל אִישׁ – כָּשֵׁם שְׂאִי אִפְשָׁר לְעַפֵּר לַהֲמִנּוֹת, כִּךָ זַרְעֶךָ לֹא יִמָּנָה.	
קוֹם הִתְהַלֵּךְ בְּאָרֶץ לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָה כִּי לִךָ אֶתְנַנָּה:	קוֹם הִלִּיךְ בְּאַרְעָא לְאוּרְכָּה וּלְפוּתִיָּה אַרִּי לֶךָ אֶתְנַנָּה:
וַיֵּאֱהֵל אֲבָרָם וַיָּבֵא וַיִּשָּׁב בְּאַלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחִבְרוֹן וַיִּבְן־שָׁם מִזְבֵּחַ לִי־הָנוּה:	וּפְרַס אֲבָרָם וְאַתָּא וַיְתִיב בְּמִישְׁרֵי מִמְרָא דְבְּחִבְרוֹן וַיִּבְנָא תַּמָּן מִדְּבָחָא קִדָּם יִי:
מִמְרָא – שֵׁם אֵדָם.	

רביעי	פְּרַשְׁת מִלְחָמַת הַמְּלָכִים
וַיְהִי בִימֵי אֲמֶרְפֶּל מֶלֶךְ־שֹׁנַעַר אַרְיֹוֹף מֶלֶךְ אֶלְסָר כְּדָרְלַעֲמָר מֶלֶךְ עֵילָם וְתַדְעָל מֶלֶךְ גּוֹיִם:	וְהָיָה בִּיּוֹמֵי אֲמֶרְפֶּל מֶלְכָּא דְבָבֵל אַרְיֹוֹף מֶלְכָּא דְאַלְסָר כְּדָרְלַעֲמָר מֶלְכָּא דְעֵילָם וְתַדְעָל מֶלְכָּא דְעַמְמִי:
אֲמֶרְפֶּל – הוּא נִמְרֹוד, שְׂאֵמֶר לְאַבְרָהָם: פּוֹל לַתּוֹךְ כְּבָשָׁן הָאֵשׁ. מֶלֶךְ גּוֹיִם – מְקוֹם יֵשׁ שְׁשֻׁמוֹ "גּוֹיִם", עַל שֵׁם שְׁתַּקְבְּצוּ שָׁמָּה מִכָּמָה אַמּוֹת וּמִקְוִמּוֹת, וְהִמְלִיכוּ אִישׁ עֲלֵיהֶם וּשְׁמוֹ תַדְעָל.	
עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת־בְּרַעַל מֶלֶךְ סְדֹם וְאֶת־בְּרַשָׁע מֶלֶךְ עַמְרָה שֹׁנַעַב ׀ מֶלֶךְ אֲדָמָה וְשִׁמְאֵבָר מֶלֶךְ צַבּוּלִם וּמֶלֶךְ בָּלַע הִיא־צַעַר:	עָבְדוּ קִרְבָּא עִם בְּרַע מֶלְכָּא דְסְדוֹם וְעִם בְּרַשָׁע מֶלְכָּא דְעַמְרָה שֹׁנַעַב מֶלְכָּא דְאַדְמָה וְשִׁמְאֵבָר מֶלְכָּא דְצַבּוּלִם וּמֶלְכָּא דְבָלַע הִיא צוּעַר:
בְּרַע – רַע לְשִׁמְיָם וְרַע לְבְרִיּוֹת. בְּרַשָׁע – שְׂנֵאתְעֵלָה בְּרַשָׁע. שֹׁנַעַב – שׁוֹנָא אֲבִיו שְׁבַשְׁמִים. שִׁמְאֵבָר – שֵׁם אֶבֶר לַעֲוִיף וּלְקַפּוֹץ וּלְמִרּוֹד בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. בָּלַע – שֵׁם הָעִיר.	
כָּל־אֵלֶּה תִּבְרְוּ אֶל־עַמְּקַת הַשִּׁגְיִים הוּא יָם הַמֶּלַח:	כָּל אֵלִין אֶתְכַפְּשׁוּ לְמִישַׁר תְּקַלִּיא הוּא אַתְר יָמָא דְמִלְחָא:
עַמְּקַת הַשִּׁגְיִים – כִּךָ שְׁמוֹ, עַל שֵׁם שְׁהִיּוּ בּוֹ שְׂדוֹת הַרְבֵּה. הוּא יָם הַמֶּלַח – לְאַסֵּר זְמַן נִמְשָׁף הַיָּם לְתוֹכּוֹ וְנִעְשָׂה יָם הַמֶּלַח. וּמִדְּרָשׁ אַגָּדָה אוֹמֵר שְׂנֵאתְבָקְעוּ הַצּוּרִים סְבִיבוֹתָיו, וְנִמְשְׁכוּ יְאוּרִים לְתוֹכּוֹ.	

שְׁתִּים עָשָׂרָה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת־כְּדָרְלֶעָמֶר וּשְׁלֹשׁ־עָשָׂרָה שָׁנָה מָרְדּוּ:	תָּרַתָּא עַסְרֵי שָׁנִין פְּלַחוּ יֵת כְּדָרְלֶעָמֶר וּתְלַת עַסְרֵי שָׁנִין מָרְדּוּ:
שְׁתִּים עָשָׂרָה שָׁנָה עָבְדוּ חֲמִשָּׁה מְלָכִים הִלְלוּ אֶת כְּדָרְלֶעָמֶר.	
וּבִארְבַּעַ עָשָׂרָה שָׁנָה בָּא כְּדָרְלֶעָמֶר וְהַמְלָכִים אֲשֶׁר אֹתוֹ וַיָּכּוּ אֶת־רָפָאִים בְּעִשְׁתָּרֶת קַרְנִים וְאֶת־הַזּוּזִים בָּהֶם וְאֵת הָאִימִים בְּשׁוּה קַרְיָתָם:	וּבִארְבַּע עַסְרֵי שָׁנִין אֲתָא שָׁנִין אֲתָא כְּדָרְלֶעָמֶר וּמִלְכִּיא דְעַמִּיָּה וּמַחוּ יֵת גְּבַרְיָא דְבַעֲשָׁתָרֶת קַרְנִים וַיִּתּוּ תְּקִיפִיא דְבִהֲמָתָא וַיִּתּוּ אִימָתַנִּי דְבְּשׁוּה קַרְיָתָם:
וּבִארְבַּע עָשָׂרָה שָׁנָה – לְמַרְדֵּן בָּא כְּדָרְלֶעָמֶר – לְפִי שֶׁהוּא הָיָה בַעַל הַמַּעֲשֶׂה וְכֵּןס בְּעַבְדֵי הַקּוֹרָה. וְהַמְלָכִים... – אֵלֶּה שְׁלֹשָׁה מְלָכִים. זִוּיִם – הֵם וּמִזְמִים.	וַיִּתּוּ חוֹרָאֵי דְבִטּוּרָא דְשַׁעִיר עַד מִיִּשְׁר פָּאֲרֹן דְסַמִּיָּד עַל מְדָבְרָא:
וְהַרְרָם – בְּהָר שְׁלֹהֶם. אֵיל פָּאֲרֹן – כְּתַרְגּוּמוֹ: "מִיִּשְׁר פָּאֲרֹן". וְאֹמֵר אֲנִי שָׁאִין "אֵיל" לְשׁוֹן "מִישׁוֹר", אֵלֶּה מִישׁוֹר שֶׁל פָּאֲרֹן "אֵיל" שְׁמוֹ, וְשֶׁל מִמָּרָא "אֵלוֹנִי" שְׁמוֹ, וְשֶׁל יַרְדֵּן "כֶּפֶר" שְׁמוֹ, וְשֶׁל נְשִׁים "אָבֵל" שְׁמוֹ: "אָבֵל הַנְּשִׁים". וְכֵן "בַּעַל גָּד" "בַּעַל" שְׁמוֹ. וְכֵלָם מְתוּרְגָּמִין "מִיִּשְׁר", וְכָל אֶחָד שְׁמוֹ עָלָיו. עַל הַמְדָּבֵר – אֲצֵל הַמְדָּבֵר, כְּמוֹ: "וְעָלָיו מִטָּה מְנַשָּׁה".	וְהַרְרָם וַיִּבְּאוּ אֶל־עֵינֵי מִשְׁפָּט הוּא קָדֵשׁ וַיָּכּוּ אֶת־כָּל־שָׂדֶה הָעֲמֻלָּקִי וְגַם אֶת־הָאֲמָרִי הַיֹּשֵׁב בְּתַצְצוֹן תְּמָר:
עֵין מִשְׁפָּט הוּא קָדֵשׁ – עַל שֵׁם הָעֵתִיד, שֶׁעֲתִידִין מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְהַשְׁפֵּט שָׁם עַל עַסְקֵי אוֹתוֹ הָעֵין, וְהֵם מִי מְרִיבָה. וְאוּנְקָלוּס תַּרְגָּמוֹ כְּפִשְׁטוֹ, מְקוֹם שֶׁהָיוּ בְּנֵי הַמְּדִינָה מִתְּקַבְּצִים שָׁם לְכָל מִשְׁפָּט. שָׂדֶה הָעֲמֻלָּקִי – עַדִּיין לֹא נוֹלַד עָמְלָק, וְנִקְרָא עַל שֵׁם הָעֵתִיד. בְּתַצְצוֹן תְּמָר – הוּא עֵין גָּדִי, מְקָרָא מְלֵא בְּדַבְרֵי הַיָּמִים בִּיהוֹשָׁפָט.	וְתָבוּ וְאֹתוֹ לְמִישְׁר פְּלוּג דִּינָא הִיא רָקֵם וּמַחוּ יֵת כָּל חֻקְל עֲמֻלָּקָהָ וְאַף יֵת אֲמוֹרָאָה דִּיִּתִּיב בְּעֵין גָּדִי:
וַיֵּצֵא מֶלֶךְ־סָדָם וּמֶלֶךְ עַמְלָה וּמֶלֶךְ אַדְמָה וּמֶלֶךְ צָבּוּלִים וּמֶלֶךְ בִּלְע הוּא־צָעֵר וַיַּעֲרְכוּ אֹתָם מִלְחָמָה בְּעֶמְקֵי הַשָּׂדִים:	וַיִּנְפַּק מֶלְכָּא דְסָדוֹם וּמֶלְכָּא דְעַמּוֹרָה וּמֶלְכָּא דְאַדְמָה וּמֶלְכָּא דְצָבוּלִים וּמֶלְכָּא דְבִלְע הִיא צוּעֵר וְסַדְרוּ עִמָּהוֹן קָרְבָּא בְּמִישְׁר חֻקְלִיא:
אֵת כְּדָרְלֶעָמֶר מֶלֶךְ עֵילָם וְתַדְעַל מֶלֶךְ גּוֹלִים וְאַמְרָפֶל מֶלֶךְ שְׁנַעֲר וְאַרְיוֹד מֶלֶךְ אֶלְסָר אַרְבַּעַה מְלָכִים אֶת־הַחֲמִשָּׁה:	עַם כְּדָרְלֶעָמֶר מֶלְכָּא דְעֵילָם וְתַדְעַל מֶלְכָּא דְעַמִּיָּה וְאַמְרָפֶל מֶלְכָּא דְבָבֵל וְאַרְיוֹד מֶלְכָּא דְאַלְסָר אַרְבַּעַה מְלָכִין לְקַבִּיל תְּמַשָּׂא:
אַרְבַּעַה מְלָכִים... – וְאַף עַל פִּי כֵן נִצָּחוּ הַמוֹעֲטִים. לְהוֹדִיעָךְ שְׁגֻבוּרִים הָיוּ, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא נִמְנַע אַבְרָהָם מִלְרַדּוֹף אַחֲרֵיהֶם.	וּמִיִּשְׁר חֻקְלִיא בִּירוֹן בִּירוֹן מִסְקֹן חִימָרָא וְעָרְקוּ מֶלְכָּא דְסָדוֹם וְעַמּוֹרָה וַיִּפְּלוּ תַמָּן וַיִּדְּאֲשָׁתְּאֲרוּ לְטוּרָא עָרְקוּ:
בְּאֶרֶת בְּאֶרֶת חֲמָר – בְּאֶרֶת הַרְבֵּה הָיוּ שָׁם, שְׁנוּטְלִין מִשָּׁם אַדְמָה לְטִיט שֶׁל בִּנְיָן. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: שֶׁהָיָה הַטִּיט מוּגָבֵל בָּהֶם, וְנַעֲשֶׂה גַם לְמֶלֶךְ סָדוֹם שֶׁיֵּצֵא מִשָּׁם. לְפִי שֶׁהָיוּ בְּאֻמּוֹת מְקַצְתָּן שְׁלֹא הָיוּ מֵאֲמִינִין שֶׁנִּצַּל אַבְרָהָם מֵאוּר כַּשְׁ-דִּים מִכְּבָשׁן הָאֵשׁ, וְכִינּוּ שֶׁיֵּצֵא זֶה מִן הַחֲמָר הָאֲמִינוּ בְּאַבְרָם לְמַפְרָע. הָרָה נָסוּ – לְהַר נָסוּ. "הָרָה" כְּמוֹ "לְהַר", כָּל תִּיבָה שֶׁצָּרִיכָה לָמַד בְּתַחֲלָתָהּ הֵטִיל לָהּ ה"א בְּסוּפָּה. וַיֵּשׁ חִלּוּק בֵּין "הָרָה" לְ"הָרָה": שֶׁה"א שְׂבֻסּוֹף הַתִּיבָה עוֹמֶדֶת בְּמִקּוֹם לָמַד שֶׁבְּרֹאשָׁהּ, אֲבָל אֵינָה עוֹמֶדֶת בְּמִקּוֹם לָמַד וְנִקְוֶדָה פֶּתַח תַּחֲתִּיָּהּ. וְהָרִי "הָרָה" כְּמוֹ "לְהַר" אוֹ כְּמוֹ "אֵל הַר", וְאֵינּוּ מְפָרֵשׁ לֵאמֹר הַר, אֲלֵא שֶׁכָּל אֶחָד נָס בְּאֲשֶׁר מָצָא הַר תַּחֲלָה. וְכִשְׁהוּא נֹתֵן ה"א בְּרֹאשָׁהּ לְכַתּוּב "הָרָה" אוֹ "הַמְדָּבְרָה", פֶּתְרוּנוֹ כְּמוֹ "אֵל הָהָר" אוֹ כְּמוֹ "לְהָהָר", וּמִשְׁמַע לְאוֹתוֹ הַר הַיָּדוּעַ וּמְפֹרָשׁ בְּפֶרֶשָׁה.	וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־רֶכֶשׁ סָדָם וְעַמְלָה וְאֶת־כָּל־אֲכָלָם וַיֵּלְכוּ:
וַיִּקְחוּ אֶת־לוֹט וְאֶת־רַכְשׁוֹ בֶּן־אֲחֵי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יֹשֵׁב בְּסָדָם:	וַיִּשְׁבּוּ יֵת לוֹט וַיִּתּוּ קַנְיָנִיהָ בַר אַחֻיָּה דְאַבְרָם וַאֲזָלוּ וְהוּא יְתִיב בְּסָדוֹם:
וְהוּא יֹשֵׁב בְּסָדוֹם – מִי גָרָם לוֹ זֹאת? וַיִּשְׁכַּחוּ בְּסָדוֹם.	

וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיִּגַּד לְאַבְרָם הָעֵבֶרִי וְהוּא שֶׁכֶּן בְּאַלְנִי מִמָּרָא הָאֲמֹרִי אֲחִי אֲשָׁכַל וְאֲחִי עֶנְר וְהֵם בְּעָלֵי בְרִית־אַבְרָם:

וַאֲתָא מְשִׁיזְבָּא וְחַוִּי לְאַבְרָם עֲבָרָאָה וְהוּא שָׂרִי בְּמִישְׁרֵי מִמָּרָא אֲמֹרָאָה אַחוּהִי דְאַשְׁפּוּל וְאַחוּהִי דְעֶנְר וְאַנּוּן אֲנִשׁ קִנְיָה דְאַבְרָם:

וַיָּבֹא הַפְּלִיט – לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה, והוא שכתוב "כי רק עוג נשאר מיתר הרפאים". וזהו "נשאר", שלא הרגוהו אמרפל ונחביריו כשהכו הרפאים בעשתרות קרנים, תחומא. ומדרש בראשית רבה: זה עוג שפלט מדור המבול. וזהו "מיתר הרפאים", שנאמר: "הנפילים היו בארץ...". ומתכונן שיהרג אברם וישא את שרה. העברי – שפא מעבר הנקר. בעלי ברית אברם – שפכתו עמו ברית.

וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אֲחִיו וַיֵּרָק אֶת־חֲנִיכָיו וַיִּלְיָדִי בֵיתוֹ שְׂמִנָּה עֶשֶׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדָּף עַד־דָּן:

וַשְׁמַע אַבְרָם אֲרִי אֲשֶׁתִּבִּי אַחוּהִי וְזָרִיז יָת עוֹלִימוּהִי וַיִּלְיָדִי בֵיתָה תָּלַת מָאָה וּתְמִנַּת עָסָר וַיִּרְדָּף עַד דָּן:

וַיֵּרָק – כתרגומו "וַיִּזְרִיז", ארמי"ר בלע"ז. וכן: "והריקותי אחרים סרב" – אַנְדִּין בְּסִרְבִּי עֲלֵיכֶם. וכן "אריק סרבי", וכן "והרק חנית וסגור". חניכיו – "חניכו" כתיב, זה אליעזר שחנכו למצות. והוא לשון התחלת כניסת האדם או פלי לאמנות שהוא עתיד לעמוד בה. וכן: "חנוף לנער", "חגפת המזבח", "חגפת הבית". ובלע"ז קורין לו אינצייר"ר. שמונה עשר... – רבומינו אמרו: אליעזר לבדו הנה, והוא מננן גימטריא של שמו. עד דן – שם תיש כחו, שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל.

וַיִּחַלֵּק עֲלֵיהֶם | לָלֶלָה הוּא וַעֲבָדָיו וַיִּכְּסֻם וַיִּרְדָּפֻם עַד־ חוּבָּה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדַמְשָׁק:

וַאֲתַפְּלִיג עֲלֵיהוֹן לִילְנָא הוּא וַעֲבָדוּהִי וּמִתְנֹון וַיִּרְדָּפֹון עַד חוּבָּה דְּמַצְפּוֹנָא לְדַמְשָׁק:

וַיִּחַלֵּק עֲלֵיהֶם – לפי פשוטו סרס המקרא: "ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה", כדרך הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים כשבורחין זה לכאן וזה לכאן. לילה – כלומר: אחר שחשקה לא נמנע מלרדפם. ומדרש אגדה: שחלק הלילה, ובחציו הראשון נעשה לו נס, וחציו השני נשמר ובא לו לחצות לילה של מצרים. עד חובה – אין מקום ששמו "חובה". ודן קורא "חובה", על שם עבודה נרה שעתידה להיות שם.

וַיָּשִׁב אֶת כָּל־הָרָכָשׁ וְגַם אֶת־לוֹט אֲחִיו וַיִּרְכָּשׁוּ הַנָּשִׁיב וְגַם אֶת־הַנָּשִׁים וְאֶת־הָעָם:

וַאֲתִיב יָת כָּל קִנְיָנָא וְאַף יָת לוֹט אַחוּהִי וְקִנְיָנִיה אַתִּיב וְאַף יָת נְשִׂיא וְיָת עַמָּא:

וַיֵּצֵא מֶלֶךְ־סְדֹם לְקִרְאָתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מֵהַכּוֹת אֶת־ כְּדָרְלַעְמֶר וְאֶת־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל־עַמְקַ שׁוּהָ הוּא עַמְקַ הַמֶּלֶךְ:

וַיִּפְק מֶלְכָּא דְסְדוֹם לְקַדְמוּתִיה בְּתַר דְּתַב מֶלְמַמְחֵי יָת כְּדָרְלַעְמֶר וְיָת מֶלְכִּיא דְעַמְיָה לְמִישְׁר מִפְּנָא הוּא בֵּית רִיסָא דְּמֶלְכָּא:

עמק שוה – כף שמו, כתרגומו "למישר מפנא" – פנוי מאילנות ומכל מכשול. עמק המלך – "בית ריסא דמלכא", בית ריס אחד שהוא שלשים קנים, שהיה מיוחד למלך לצחק שם. ומדרש אגדה: עמק שהושוו שם כל האמות והמליכו את אברם עליהם לנשיא א-להים ולקצין.

וּמִלְכֵי־צָדֵק מֶלֶךְ שָׁלֹם הוֹצִיא לָחֶם וַיִּנּוּן וְהוּא כָהֵן לְאֵל עֲלִיוֹן:

וּמִלְכֵי צָדֵק מֶלְכָּא דִּירוּשָׁלַם אֲפִיק לַחִים וְחִמֵּר וְהוּא מְשִׁמִּישׁ קָדָם אֵל עֲלָאָה:

ומלכי צדק – מדרש אגדה: הוא שם בן נח. לחם ויין – כף עושים ליגיעי מלחמה. והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו. ומדרש אגדה: רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו.

וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיוֹן קִנְיָה שְׁמַיָּם וְאַרְצָן:

וַיְבָרְכִיה וַאֲמַר בְּרִיךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלָאָה דְּקִנְיָנִיה שְׁמַיָּא וְאַרְעָא:

קנח שמים וארץ – כמו "עשה שמים וארץ", על ידי עשייתו קנאן להיות שלו.

וּבְרוּךְ אֵל עֲלִיוֹן אֲשֶׁר־מָגֵן צָרִיךְ בִּיגְדָה וַיִּתְּנוּ־לּוֹ מַעֲשֶׂר מִכָּל:

וּבְרִיךְ אֵל עֲלָאָה דְּמָסַר סְנַאךְ בִּיגְדָה וַיִּתֵּב לִיה חַד מִן עֶסְרָא מִכּוּלָּא:

אשר מגן – אשר הסגיר, וכן "אמגנך ישראל". ויתן לו אברם מעשר מפל אשר לו, לפי שהיה כהן. חמישי

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־סְדֹם אֶל־אַבְרָם תּוֹ־לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרָכָשׁ קַח־לָךְ:

וַאֲמַר מֶלְכָּא דְסְדוֹם לְאַבְרָם הֵב לִי נַפְשָׁתָא וְקִנְיָנָא סָב לָךְ:

תן לי הנפש – מן השבי שלי שהצלת, החזר לי הגופים לבדם.

**וַיֹּאמֶר אֲבָרָם לְמִלְכָּא דְסָדוּם אֲרִימִית יְדִי בְּצִלוֹ קָדָם יְיָ
אֵל עֲלֵאָה דְקִנְיָנִיהּ שְׂמִיָּא וְאַרְעָא:**

הַרְמַתִי יָדִי – לְשׁוֹן שְׂבוּעָה: מְרִים אֶת יָדִי לֹא לְעֵלְיוֹן. וְכֵן: "בִּי נִשְׁבַּעְתִּי" – נִשְׁבַּע אֲנִי. וְכֵן: "נִתְמַתִּי כִסֶּף הַשְּׂדֶה קַח מִמֶּנִּי" – נוֹתֵן אֲנִי לָךְ כִּסֶּף הַשְּׂדֶה, קִחְהוּ מִמֶּנִּי.

אִם־מִחוּט וְעַד שָׁרוּךְ־נִעַל וְאִם־אָקַח מִכָּל־אֲשֶׁר־לִי
וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂיתִי אֶת־אֲבָרָם:

אם מחוץ ועד שרוד נעל – אעקב לעצמי מן השבי. ואם אקח מקל אשר לך – ואם תאמר לתת לי שֶׁכֶר מבית גִּנְזִיךָ לֹא אֶקַח. וְלֹא תֹאמַר... – שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִבְטִיחַנִי לַעֲשֹׂרְנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶבְרַכְךָ..."

בְּלַעֲדֵי רֶק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחָלָק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר
הָלְכוּ אִתִּי עֲנֹר אֲשַׁכֵּל וּמִמָּוֶה הֵם יִקְחוּ חֵלָקָם:
בָּר מִדְּאָכְלוּ עוֹלִימִיָּא וְחוֹלָק גּוֹבְרִיָּא דְאַזְלוּ עִמִּי עֲנֹר
אֲשַׁכּוֹל וּמִמָּוֶה אֲנִיּוֹן יִקְבְּלוֹן חוֹלָקָהוֹן:

הנערים – עבדי "אשר הֵלְכוּ אִתִּי", ועוד "עַנְרָא אֶשְׁכּוֹל וּמִמָּרָא..." אף על פי שְׁעַבְדֵי נִכְסוּ לְמַלְחָמָה, שְׁנֹאֲמַר "הוא וְעַבְדֵּי וַיִּכְּסוּ", וְעַנְרָא וְחִבְרֵיּוֹ יָשְׁבוּ עַל הַכְּלִים לְשִׁמּוֹר, אֲפִלוּ כִּי "הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם". וּמִמָּנּוּ לְמַד דְּוָד, שְׁאֵמַר: "כִּחְלָק הַיּוֹרֵד בְּמַלְחָמָה וּבְחֵלֶק הַיּוֹשֵׁב עַל הַכְּלִים יִחְדְּדוּ יַחְלֻקוּ". וּלְכָד נֹאמַר: "וַיְהִי מֵהַיּוֹם הַהוּא וּמַעֲלָה וַיִּשְׁמָהּ לַחֵק וּלְמִשְׁפָּט", וְלֹא נֹאמַר "וַיְהִי לָאָה" לְפִי שֶׁכָּבֶר נִתֵּן הַחֹק בִּימֵי אֲבָרָהָם.

אָמַר ׀ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִנֵּה דְבָרַי־הוּא אֶל־
אֲבָרָם בְּמַתְּנָה לֵאמֹר אֶל־תִּירָא אֲבָרָם אֲנֹכִי
מִגֵּן לָךְ שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד:
בְּתֵר פִּתְגָמֶיָּא הָאֵלִין הוּא פִּתְגָמָא דִּי עִם אֲבָרָם
בְּנִבּוּאָה לְמִימַר לָא תִדְחַל אֲבָרָם מִימָרִי תְּקוּף לָךְ
אַתְּרָךְ סְגִי לַחֲדָא:

אחר הדברים האלה – כל מקום שנאמר "אחר" – סמוך, "אחרי" – מפלג. "אחר הדברים האלה" – אחר שנעשה לו נס זה שֶׁהָרָג את המלכים, וְהִיָּה דוֹאֵג וְאוֹמֵר: שָׁמָּה קְבַלְתִּי שָׂכָר עַל כָּל צְדָקוֹתַי? לָכֵן אָמַר לוֹ הַמָּקוֹם: "אַל תִּירָא אַבְרָם". **אַנְכִי מֵגֵן לָךְ** – מִן הָעוֹנֵשׁ, שֶׁלֹּא תֵעָנֵשׁ עַל כָּל אוֹתָן וְנִפְשוֹת שֶׁהִרְגָתָּ. וְהִיא שֹׂאֵתָה דוֹאֵג עַל קְבוּל שְׂכָרְךָ – "שְׂכָרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד".

וַיֹּאמֶר אֲבִרָם אֶל-דָּוִי יְיָ-הוּהָ מֵה־תִּתֶּן-לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּבֶן-מִשְׁקָא בֵּיתִי הוּא דִּמְשָׁק אֱלִיעֶזֶר:

הולד ערירי – מנחם בן סרוק פרשו לשון "יורש", וחבר לו "ער ועונה". "ערירי" – בלא יורש, כּאשר תאמר: "ובכל תבואתי תִּשְׁרשׂ" – תַּעַר שְׂרָשִׁיקָה, כּף לשון "ערירי" חסר בְּנים, וּבִלְע"ז דישאנפנטי"ץ]. ולי נראה "ער ועונה" מגזרת "ולפי ער", ו"ערירי" לשון חורבן. וכן "ערו ערו", וכן "ערות יסוד", וכן "ערער תתערער", וכן "כי ארזה ערה". **ובן מִשְׁק בִּיתִי** – כּתרגומו, שְׂכַל בִּיתִי נזון על פיו. כּמו: "ועל פיך ישק" – אפוטרופוס שלי. ואלו הִזָּה לי בן, הִזָּה בְּנִי מִמֶּנָּה על שְׁלִי. **דַּמְשֵׁק** – לפי התרגום מדמִשְׁק הִזָּה. ולפי מדרש אגדה: שְׂדֵדָה הִמְלִיכִים עד דַּמְשֵׁק. ובתלמוד שְׁלֵנו דָּרְשׁוּ נוטריקון: "דולה ומשקה" מתורת רבן לֹאחֵרִים.

וַיֹּאמֶר אֲבֹרָם הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זֶרַע וְהִנֵּה בֶן־בֵּיתִי	וַיֹּאמֶר אֲבֹרָם הֵן לִי לֹא יִהְיֶה וְהָא בֶן בֵּיתִי יִרִית
יִוָּרֶשׁ אֹתִי:	יָתִי:

הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זָרַע – וַיְמָה תוֹעֵלֶת בְּכָל אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי?

וְהָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו לֹא־מֶרֶץ לֹא יִירָשֶׁף זֶה כִּי־אִם־
אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשֶׁף:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הֶבֶט-נָא הַשְׁמִינָה וּסְפֹר
הַפְּּוֹכְבִּים אִם-תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה
זַרְעֲךָ:

ניוצא אותו החוצה – לפי פשוטו: הוציאו מאהלו לחוץ לראות הפוכים. ולפי מדרשו אמר לו: צא מאצטגנינות שלך, שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן. אברם אין לו בן, אַבְל אברָהָם יש לו בן. שרי לא תלד, אַבְל שָׂרָה תלד. אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל. דבר אחר: הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הפוכים. וזהו לשון "הבטה", מלמעלה למטה.

וְהָאֵמֶן בִּי-הוּא וַיַּחֲשֹׁבֶה לּוֹ צִדְקָה:

והאָמַן בַּה' – לֹא שָׂאֵל לוֹ אוֹת עַל זֹאת. אָבֵל עַל יְרוּשָׁת הָאָרֶץ שָׂאֵל לוֹ אוֹת, וְאָמַר לוֹ "בִּמָּה אֲדַע". וַיִּתְּשֶׁבֶה לוֹ צִדְקָה – הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲשָׁבָה לֵאבָרֶם לְזִכּוֹת וּלְצִדְקָה עַל הָאֻמָּה שֶׁהָאִמּוּן בּוֹ. דְּבַר אַחֵר: "בִּמָּה אֲדַע" – לֹא שָׂאֵל לוֹ אוֹת, אֲלֵא אָמַר לִפְנֵי: הוֹדִיעֵנִי בְּאִיזָה זְכוֹת יִתְקַיְּמוּ בַּה' אִם לוֹ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: בְּזִכּוֹת הִקְרַבְנוֹת.

שישי

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְ-הוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּרַכְשִׁים לְתֶת לָךְ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ:

וַיֹּאמֶר לִיה אֲנִי יְיָ דֹאפִיקְתָּךְ מֵאוּרַכְשִׁים לְמִתֶּן לָךְ יֵת אַרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ:

וַיֹּאמֶר אֶ-דָּגִי יְ-הוָה בְּמָה אֲדַע כִּי אִירְשֶׁנָּה:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶ-לֵהִים בְּמָה אֲדַע אָרִי אִירְתֶּנָּה:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַחְהָ לִי עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל מְשֻׁלָּשׁ וְתֹר וְגֹזֵל:

וַיֹּאמֶר לִיה קָרִיב קָדְמִי עֵגְלִין תִּלְתָּא וְעִזִּין תִּלְתָּא וְדִכְרִין תִּלְתָּא וְשִׁפְנִינָא וּבֹר יוֹנָה:

עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת – שְׁלֹשָׁה עֵגְלִים, רָמָז לְשִׁלְשָׁה פָּרִים: פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים, וּפֶר הָעֶלֶם דְּכָר שֶׁל צְבוּר, וְעֵגְלָה עֲרוּפָה. וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת – רָמָז לְשִׁעִיר הַנִּעְשָׂה בַּפָּנִים, וְשִׁעִירֵי מוֹסָפִין שֶׁל מוֹעֵד, וְשִׁעִיר חֲטָאת יָחִיד. וְאֵיל מְשֻׁלָּשׁ – אֶשֶׁם וְדֹאֵי, וְאֶשֶׁם תָּלוּי, וְכַבְשָׂה שֶׁל חֲטָאת יָחִיד. וְתֹר וְגֹזֵל – תֹּר וּבֹן יוֹנָה.

וַיִּקַּח־לּוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיִּבְתֵּר אֹתָם בַּתָּוֶךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקִרְאָת רַעְהוּ וְאֶת־הַצֶּפֶר לֹא בָתֵּר:

וְקָרִיב קָדְמוֹהִי יֵת כָּל אֱלִין וּפְלִיג יִתְהוֹן בְּשׂוּי וִיֵּהֵב פִּלְגִּינָא פִּילָג לְקַבִּיל חֲבֵרִיה וְיֵת עוֹפָא לֹא פִלִּיג:

וַיִּבְתֵּר אֹתָם – חָלַק כָּל אֶחָד לְשְׁנֵי חֲלָקִים. וְאֵין הַמִּקְרָא יוֹצֵא מִיָּד פְּשׁוּטוֹ: לְפִי שֶׁהֵינָה כּוֹרֶת בְּרִית עִמּוֹ לְשִׁמּוֹר הַבְּטָחָתוֹ לְהוֹרִישׁ לְבָנָיו אֶת הָאָרֶץ, כְּדִכְתִּיב: "בַּיּוֹם הַהוּא כִּרְתָּהּ אֶת אֲבָרֶם בְּרִית לֵאמֹר...", וְדָרָךְ פּוֹרְתִי בְרִית לְחַלֵּק בְּהֶמָּה וּלְעִבּוֹר בֵּין בְּתֵרִיָּה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "הָעוֹבְרִים בֵּין בְּתֵרֵי הָעֵגֶל" – אֵף כֹּאן "תַּנּוּר עֶשֶׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים", הוּא שְׁלֹחַן שֶׁל שְׂכִינָה שֶׁהִיא אֵשׁ. וְאֶת הַצֶּפֶר לֹא בָתֵּר – לְפִי שֶׁהָאֲמוֹת נִמְשְׁלוּ לְפָרִים וְאֵילִים וְשִׁעִירִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "סָבְבוּנִי פָּרִים רַבִּים...", וְאֹמֵר: "הָאֵיל אֲשֶׁר רָאִיתָ בַּעַל הַקֶּרְנִים מִלְכִּי מִדִּי וּפָרְס", וְאֹמֵר: "וְהַצֶּפִּיר הַשִּׁעִיר מִלֶּךְ גִּזְוֹ". וַיִּשְׁרָאֵל נִמְשְׁלוּ לְבָנֵי יוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "יוֹנָתִי בַּחֲגִי הַסֹּלַע". לְפִיכָךְ בָּתֵּר הַבְּהֵמוֹת, רָמָז שִׁיְהִיו הָאֲמוֹת כְּלִין וְהוֹלָכִים. "וְאֶת הַצֶּפֶר לֹא בָתֵּר", רָמָז שִׁיְהִיו יִשְׂרָאֵל קִיָּמִין לְעוֹלָם.

וַיִּרְדַּ הָעִיט עַל־הַפִּגְרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם:

וַיִּנְחַת עוֹפָא עַל פִּלְגִּינָא וְאֶפְרַח יִתְהוֹן אֲבָרָם:

הָעִיט – הוּא עוֹף, עַל שֵׁם שֶׁהוּא עֵט וְשׂוֹאֵף אֶל הַנִּבְלוֹת לְטוֹשׁ עָלֵי אוֹכַל, כְּמוֹ: "וַתַּעַט אֶל הַשָּׁלָל". עַל הַפִּגְרִים – "הַפִּגְרִים" מִתְרַגְּמִין "פִּגְלִינָא", אֵלָּא מִתּוֹךְ שֶׁהוֹרְגָלוּ לְמִתְרַגֵּם "אִישׁ בְּתָרוֹ" – "וִיֵּהֵב פִּלְגִּינָא", נִתְחַלֵּף לָהֶם תִּיבַת "פִּלְגִּינָא" וְתִרְגָּמוּ "הַפִּגְרִים" – "פִּלְגִּינָא". וְכָל הַמִּתְרַגֵּם כֵּן טוֹעָה, לְפִי שֶׁאֵין לְהַקְשִׁי "בְּתָרִים" לְ"פִגְרִים", שֶׁ"בְּתָרִים" תִּרְגּוּמוֹ "פִּלְגִּינָא", וְ"פִגְרִים" תִּרְגּוּמוֹ "פִּגְלִינָא" לְשׁוֹן פְּגוּל, כְּמוֹ: "פְּגוּל הוּא", לְשׁוֹן "פִּגְרִי". וַיֵּשֶׁב – לְשׁוֹן נִשְׁכָּה וְהַפְרָקָה, כְּמוֹ: "יֵשֶׁב רֹחוֹ". רָמָז שִׁיָּבֵא דוֹד כֵּן יֵשִׁי לְכֹלֹתָם, וְאֵין מִנִּיחִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם עַד שִׁיָּבֵא מִלֶּךְ הַמַּלְאָכִים.

וַיְהִי הַשֹּׁמֵשׁ לְבֹא וְתִרְדָּמָה נִפְלָה עַל־אֲבָרָם וַיְהִה אֵימָה חֲשָׁקָה גְדֹלָה נִפְלֶת עָלָיו:

וַיְהִי הַשֹּׁמֵשׁ לְמִיעַל וְשִׁינְתָּא נִפְלֶת עַל אֲבָרָם וַיְהִי אֵימָה קַבֵּל סָגִי נִפְלֶת עָלֹהִי:

וַיְהִי אֵימָה... – רָמָז לְצִרוֹת וְחֲשָׁד שֶׁל גְּלוּת.

וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם יָדַע תִּדַּע כִּי־גֵר יְהִיָּה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם מַדָּע תִּדַּע אָרִי דִּיִּירִין יְהוֹן בְּנֶךָ בְּאַרְעָא לֹא דִּילְהוֹן וַיִּפְלַחוּן בְּהוֹן וַיַּעֲנוּן יִתְהוֹן אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנִין:

כִּי גֵר יְהִיָּה זֶרְעֶךָ – מִשְׁנׁוּלַד יִצְחָק עַד שִׁיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. כִּיצַד? יִצְחָק כֵּן שָׁשִׁים שָׁנָה כְּשִׁנׁוּלַד יַעֲקֹב, וַיַּעֲקֹב כְּשִׁנְרַד לְמִצְרַיִם אָמַר: "יָמֵי שְׁנֵי מִגּוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאוֹת שָׁנָה", הָרִי מֵאָה וְתִשְׁעִים. וּבְמִצְרַיִם הָיוּ מֵאוֹתִים וְעֶשְׂרִי כִּמְנַן "רַד"ו", הָרִי אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְאֵם תֹּאמַר בְּמִצְרַיִם הָיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת, הָרִי קֶהַת מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם הָיָה, צֵא וְחֲשׁוּב שְׁנוֹתָיו שֶׁל קֶהַת וְשֶׁל עֶמְרָם וְשִׁמּוֹנִים שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁהֵינָה כְּשִׁיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, אֵין אִתָּה מוֹצֵא אֵלָּא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, וְאִתָּה צִרְיָה לְהוֹצִיא מִהֵן כָּל הַשָּׂנִים שְׁסִי קֶהַת אַחֵר לִידַת עֶמְרָם, וְשְׁסִי עֶמְרָם אַחֵר לִידַת מֹשֶׁה. בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם – וְלֹא נֶאֱמַר "בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" אֵלָּא "לֹא לָהֶם": וּמִשְׁנׁוּלַד יִצְחָק "וַיִּגֵּר אֲבָרָהֶם...", וּבִיִּצְחָק "גִּיּוֹר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת", וַיַּעֲקֹב גֵּר בְּאֶרֶץ חָם, "לְגִיּוֹר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן".

וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבָדוּ דָן אֲנִכִּי וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בְּרַכָּשׁ גָּדוֹל:

וְאַף יֵת עֲמָא דִּיִּפְלַחוּן בְּהוֹן דָּאִין אֲנִי וּבְתֵר כֵּין יִפְקוּן בְּקִנְיָנָא סָגִי:

וְגַם אֶת הַגּוֹי – "וְגַם" לְרַבּוֹת אַרְבַּע מַלְכוּיּוֹת, שֶׁאֵף הֵם כָּלִים עַל שֶׁשֶּׁעָבְדוּ אֶת יִשְׂרָאֵל. דָּן אֲנִכִּי – בְּעֶשֶׂר מַכּוֹת. בְּרַכּוּשׁ גָּדוֹל – בְּמִמּוֹן גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם".

וְאִתָּה תְּבֹא אֶל־אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבֵּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה:

וְאַתָּה תִּתְכַנְיֵשׁ לָוֶת אֲבֹהֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּתְקַבֵּר בְּסִיבֵי טָבָא:

וְאִתָּה תְּבֹא – וְלֹא תִרְאֶה כָּל אֵלֶּה. אֵל אֲבוֹתֶיךָ – אֲבִיו עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה וְהוּא מְבַשְּׂרוֹ שִׁיָּבֵא אֵלָיו? לְמַדָּה שֶׁעָשָׂה תְּרַח תְּשׁוּבָה. תִּקְבֵּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה – בְּשׁוֹר שִׁנְעָשָׂה וְשִׁמְעָאֵל תְּשׁוּבָה בְּיָמָיו, וְלֹא יֵצֵא עֹשֵׂו לְתַרְבוֹת רָעָה בְּיָמָיו. וּלְפִיכָךְ מֵת חֲמֵשׁ שָׁנִים קוֹדֵם זְמָנוֹ, וּבּוֹ בְּיוֹם מֵרַד עֹשֵׂו.

וְדֹר רַבִּיעִי יָשׁוּבוּ הִנֵּה כִּי לֹא־שָׁלַם עֲוֹן הָאָמְרִי עַד־ הִנֵּה:
וְדָרָא רַבִּיעָאָה יְתוּבוּן הֶלְכָא אַרִי לֹא שְׁלִים חוּבָא דְאָמֹרְרָאָה עַד כְּעֵן:

וְדֹר רַבִּיעִי – לְאַחַר שִׁיגְלוֹ לַמִּצְרִים יִהְיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה דִּוְרוֹת, וְהַרְבִּיעִי יָשׁוּבוּ לְאֶרֶץ הַזֹּאת, לְפִי שֶׁבְּאֶרֶץ כְּנָעַן הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ וְכָרַת בְּרִית זֶה, כְּדִתְיָב: "לִמַּת לֶךְ אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ". וְכֵן הָיָה: יַעֲקֹב יָרַד לַמִּצְרַיִם, צָא וְחָשׁוּב דִּוְרוֹתָיו: יִהְיֶה פָּרֶץ וְחֻצְרוֹן, וְכָלֵב בֶּן חֻצְרוֹן מִבְּאֵי הָאֶרֶץ הָיָה. **כִּי לֹא שָׁלַם עֲוֹן הָאָמְרִי** – לֵהְיוֹת מִשְׁתַּלֵּם מֵאַרְצוֹ עַד אוֹתוֹ זְמַן, שֶׁאֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מֵאַמָּה עַד שֶׁתִּמְלֵא סֶאֱתָה, שְׁנֵאמַר: "בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְתָּה תְּרִיבְנָה".

וַיְהִי הַשָּׁמַיִשׁ בָּאָה וַעֲלָטָה הִיָּה וְהִנֵּה תַנּוּר עָשָׂן וַיְהִי הַשָּׁמַיִשׁ עָלָת וַיְהִי תַנּוּר דְּתַנּוּן וַיְבַעֲוֹר וַלְפִיד אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגִּזְרִים הֵאֱלָה:
דְּאִישָׁא עָדָא בֵּין פְּלַגִּיא הֵאֱלִין:

וַיְהִי הַשָּׁמַיִשׁ בָּאָה – כְּמוֹ: "וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיהֶם", "וַיְהִי הֵם קוֹבְרִים אִישׁ". כְּלוּמַר: וַיְהִי דְּבָר זֶה. הַשָּׁמַיִשׁ בָּאָה – שֶׁקָּעָה. וַעֲלָטָה הִיָּה – חֲשֹׁךְ הַיּוֹם. וְהִנֵּה תַנּוּר עָשָׂן... – רָמַז לוֹ שִׁיפְלוּ הַמַּלְכִּיּוֹת בְּגִיּהֶנָּם. בָּאָה – טַעְמוֹ לְמַעַלָּה, לִכְךָ הוּא מְבוֹאֵר שֶׁבָּאָה כְּבָר. וְאִם הָיָה טַעְמוֹ לְמַטָּה בְּאֶלֶף, הָיָה מְבוֹאֵר כִּשְׁהִיא שׁוֹקֵעַת. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן, שֶׁהָרִי כְּבָר כְּתִיב "וַיְהִי הַשָּׁמַיִשׁ לְבָא", וְהַעֲבַרְתָּ תַנּוּר עָשָׂן לְאַחַר מִכָּאֵן הָיְתָה, נִמְצָא שֶׁכְּבָר שֶׁקָּעָה. וְזֶה חֲלוּקִים בְּכָל תִּיבָה לְשׁוֹן נִקְבָּה שִׁיסוּדָּהּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, כְּמוֹ: בָּא, קָם, שָׁב – כִּשְׁהִטְעַם לְמַעַלָּה לְשׁוֹן עָבַר הוּא, כְּגוֹן זֶה וְכָגוֹן: "וַיְחַלֵּל בָּאָה", "קָמָה אֶלְמָתִי", "הִנֵּה שָׁכָה יְבִמְתָּךְ". וְכִשְׁהִטְעַם לְמַטָּה הוּא לְשׁוֹן הוֹנָה, דְּבָר שֶׁנַּעֲשֶׂה עֲקֻשְׁיוֹ וְהוֹלֵךְ, כְּמוֹ: "בָּאָה עִם הַצֹּאן", "בְּעָרֵב הִיא בָּאָה וּבִבְקָר הִיא שָׁכָה".

בַּיּוֹם הַהוּא פָּרַת יִ-הִנֵּה אֶת־אַבְרָם בְּרִית לֹא־מֹר לְזֶרְעוֹ נִתְּלִי אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת מִנְּהָר מִצְרַיִם עַד־ הַנְּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרַת:
בַּיּוֹמָא הַהוּא גִזַּר יִי עִם אַבְרָם קִיָּם לְמִימַר לְבָנָךְ יְהִיבִית יֵת אֶרְעָא הָדָא מִנְּהָרָא דְּמִצְרַיִם עַד נְהָרָא רַבָּא נְהָרָא פָּרַת:

לְזֶרְעוֹ נִתְּלִי – אֲמִירְתּוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּאֵלּוּ הָיָה עֲשׂוּיָהּ. הַנְּהָר הַגָּדוֹל – לְפִי שֶׁהוּא דְּבוּק לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹרְאָהּ "גְּדוֹל", אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵאוּחָר בְּאַרְבָּעָה נְהָרוֹת הַיּוֹצְאִים מִעֵדֶן, שְׁנֵאמַר: "וְהַנְּהָר הַרְבִּיעִי הוּא פָּרַת". מִשָּׁל הַדִּיּוֹט: "עָבַד מֶלֶךְ מֶלֶךְ", "הַדְּבִק לְשַׁחֲרֹר וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָּךְ".

אֶת־הַקִּינִי וְאֶת־הַקְנִזִּי וְאֶת הַקְדְּמִנִּי:
יֵת שְׁלִמְאִי וְיֵת קִנְזָאִי וְיֵת קְדְמוֹנָאִי:

אֶת הַקִּינִי – עֲשֹׂר אֲמוֹת יֵשׁ כָּאֵן, וְלֹא נִתַּן לָהֶם אֵלָּא שְׁבָעָה גִזְיִם? וְהַשְׁלֹשָׁה אֲדוּם וּמֹאֵב וְעַמּוֹן, וְהֵם "קִינִי קְנִזִּי קְדְמִנִּי", עֲתִידִים לֵהְיוֹת יְרוּשָׁה לְעַתִּיד, שְׁנֵאמַר: "אֲדוּם וּמֹאֵב מִשְׁלוֹם יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מִשְׁמַעְתָּם".

וְאֶת־הַחֲתָנִי וְאֶת־הַפְּרִזִּי וְאֶת־הַרְפָּאִים:
וְיֵת חֲתָנָאִי וְיֵת פְּרִזָּאִי וְיֵת גְּבַרְיָא:

וְאֶת הַרְפָּאִים – אֶרֶץ עֹג, שְׁנֵאמַר בָּהּ: "הֵהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים".

וְאֶת־הָאָמְרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגְּרָגְשִׁי וְאֶת־הַיְבוּסִי:
וְיֵת אָמֹרְרָאִי וְיֵת כְּנַעֲנָאִי וְיֵת גְּרָגִישָׁאִי וְיֵת יְבוּסָאִי:

וְיִשְׂרִי אִשְׁתְּ אַבְרָם לֹא יִלְדָּה לוֹ וְלֵה שִׁפְתָּהּ וְיִשְׂרִי אִמְתָּא אַבְרָם לֹא יִלְדַת לִיה וְלֵה אִמְתָּא מִצְרִיתָא וְשִׁמְהָ הָגָר:
וְשִׁמְהָ הָגָר:

שִׁפְתָּה מִצְרִית – בַּת פְּרַעֲהָ הָיְתָה. כִּשְׁרָאָה נְסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְשָׁרָה, אָמַר: מוֹטֵב שֶׁתְּהָא בְּתִי שִׁפְתָּה בְּבִית זֶה וְלֹא גְבִירָה בְּבִית אַחֵר.

וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל־אַבְרָם הִנֵּה־נָא עֲצָרָנִי יִ-הִנֵּה מַלְדָּת בֹּא־נָא אֶל־שִׁפְתָּתִי אוּלַּי אֲבִנָּה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרִי:
וַתֹּאמֶר שָׂרִי לְאַבְרָם הָא כְּעֵן מִנְּעִנִי יִי מִלְמִילַד עוֹל כְּעֵן לוֹת אִמְתִּי מָאָם אֶתְבְּנִי מִנָּה וְקִבִּיל אַבְרָם לְמִימַר שָׂרִי:

אוּלַּי אֲבִנָּה מִמֶּנָּה – לִמַּד עַל מִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים, שֶׁאֵינּוּ בְּנוֹי אֵלָּא הָרוּם. אֲבִנָּה מִמֶּנָּה – בְּזִכּוֹת שֶׁאֲכַנִּים צָרְתִּי לְתוֹךְ בֵּיתִי. לְקוֹל שָׂרִי – לְרוּחַ הַקְדוּשׁ שֶׁבָּהּ.

וַתִּקַּח שָׂרִי אִשְׁת־אַבְרָם אֶת־הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְתָּתָהּ מִקֶּץ עֲשָׂר שָׁנִים לְשִׁבְתָּ אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם אִשָּׁה לוֹ לְאִשָּׁה:
וַדְּבַרְתָּ שָׂרִי אִמְתָּא אַבְרָם יֵת הָגָר מִצְרִיתָא אִמְתָּהּ מִסוּף עֶסֶר שָׁנִין לְמַתְבִּי אַבְרָם בְּאַרְעָא דְּכְנַעַן וַיַּהֲבֵת יֵתָהּ לְאַבְרָם בְּעִלָּה לִיה לְאִתָּהּ:

וַתִּקַּח שָׂרִי – לְקַסְתָּהּ בְּדִבְרִים: אֲשֶׁרֶיךָ שִׁזְכִּיתָ לְדָבָק בְּגוֹף קְדוֹשׁ כְּזֶה. מִקֶּץ עֲשָׂר שָׁנִים – מוֹעֵד הַקְּבוּעַ לְאִשָּׁה שֶׁשִּׁפְתָּתָה עֲשָׂר שָׁנִים וְלֹא יִלְדָּה לְבַעֲלָהּ, חָיִב לִשְׂאֵל אַחֲרֶיהָ. לְשִׁבְתָּ אַבְרָם... – מִגִּיד שֶׁאֵין יְשִׁיבַת חוּצָה לְאֶרֶץ עוֹלָה לוֹ מִן הַמִּנְיָן, לְפִי שֶׁלֹּא נֹאמַר לוֹ "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְּדוֹל" עַד שֶׁכָּא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וַיָּבֹא אֶל־הֶגֶר וַתַּהַר וַתֵּלֶד בְּיָמָיו וַתִּקְרָא אֶת־הַיֵּלֶד אֶת־יִשְׁכָּנָן בְּעֵינֶיהָ:	וַעֲבָד לַיהוָה הַיֵּלֶד וַעֲבָדָהּ וַתִּקְרָא אֶת־הַיֵּלֶד אֶת־יִשְׁכָּנָן בְּעֵינֶיהָ:
--	---

וַיָּבֹא אֶל הֶגֶר וַתַּהַר – מִבִּיאָהּ רֵאשׁוֹנָה. וַתִּקְרָא אֶת־הַיֵּלֶד – אֶמְרָה: שָׂרָה זֹאת אֵין סִתְרָה כְּגִלּוּיָהּ. מִרְאָה עֲצֻמָּה כְּאִלּוּ הִיא צִדְקָתָה, וְאִינָה צִדְקָתָה, שְׁלֹא זָכְתָה לַהֲרִיז כָּל הַשָּׁנִים הַלָּלוּ, וְאִנִּי נִתְעַבְרָתִי מִבִּיאָהּ רֵאשׁוֹנָה.

וַתֹּאמֶר שָׂרָי אֶל־אַבְרָם חֲמִסִּי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נִתְּתִי שִׁפְחָתִי בְּחִיקְךָ וַתֵּלֶד בְּיָמָיו וַתִּקְרָא אֶת־הַיֵּלֶד אֶת־יִשְׁכָּנָן בְּעֵינֶיהָ:	וַתֹּאמֶר שָׂרָי אֶל־אַבְרָם דִּין לִי עָלֶיךָ אֲנִי יְהוֹבִית אֶמְתִּי לְךָ וְחַזְזָה אֶרֶץ עֲבָדָהּ וְקָלִית בְּעֵינֶיהָ יְדִין יִי בִינָה וּבִינָה:
--	---

חֲמִסִּי עָלֶיךָ – חֲמִס הָעֲשׂוּי לִי, עָלֶיךָ אֲנִי מִטִּילָה הַעֲוֹנָשׁ. כְּשֶׁהִתְפַּלַּלְתָּ לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא "מִה תִּתֶּן לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי" לֹא הִתְפַּלַּלְתָּ אֵלָּא עָלֶיךָ, וְהִנֵּה לְךָ לְהִתְפַּלֵּל עַל שְׂגִינִי, וְהִיִּיתִי אֲנִי נִפְקָדָת עִמָּךְ. וְעוֹד: דְּכָרִיךְ אֶתָּה חוֹמֶס מִמֶּנִּי, שְׂאֵתָה שׁוֹמֵעַ בְּיִזְמוֹנִי וְשׁוֹמֵק. אֲנֹכִי נִתְּתִי שִׁפְחָתִי... בִּינִי וּבִינָה – כָּל "בִּינָה" שֶׁבִּמְקָרָא חֶסֶד וְנֶזֶח מְלֵא. קָרִי בִּיה "וּבִינָה", שֶׁהַכְּנִיסָה עֵין הָרַע בְּעִבּוּרָהּ שֶׁל הֶגֶר וְהַפִּילָה עוֹבְרָהּ. הוּא שֶׁהַמְלָאךְ אֹמֵר לְהֶגֶר: "הִנֵּה הָרָה", וְהֵלֵא כְּבֹר הָרָתָהּ, וְהוּא מְבַשֵּׁר לָהּ שֶׁתַּהַר? אֵלָּא מְלַמֵּד שֶׁהַפִּילָה הָרִיזוֹן הָרֵאשׁוֹן.

וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל־שָׂרָי הִנֵּה שִׁפְחָתְךָ בְּיָדְךָ עֲשִׂי־לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וַתַּעֲנֶה שָׂרָי וַתִּבְרַח מִפְּנֶיהָ:	וַיֹּאמֶר אַבְרָם לְשָׂרָי הִיא אֶמְתִּיךָ בְּיָדְךָ עֲבִידִי לָהּ דִּתְקִין בְּעֵינֶיךָ וְעֵנִיתָהּ שָׂרָי וְעָרַקְתָּ מִן הָעָמָה:
---	---

וַתַּעֲנֶה שָׂרָי – הִיא הַמִּתְעַבְּדָת בָּהּ בְּקוֹשִׁי.

וַיִּמְצָאָהּ מִלְאָךְ יְהוָה עַל־עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר עַל־ הָעֵין בְּדֶרֶךְ שׁוּר:	וַאֲשַׁכְחָה מִלְאָכָא דִּי עַל עֵינָא דְמִיָּא בַּמִּדְבָּרָא עַל עֵינָא בְּאוֹרְחָא דְחַגְרָא:
--	---

וַיֹּאמֶר הֶגֶר שִׁפְחָת שָׂרָי אִי־מִזָּה בָּאת וְאִנָּה תִּלְכִּי וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי שָׂרָי אֲנֹכִי בָרַחַת:	וַיֹּאמֶר הֶגֶר אֶמְתָּה דְשָׂרָי מִנּוּ אֶתְּ אֶתְּ אֶתְּ אֶתְּ אֶתְּ וַתֹּאמֶר מִן קֶדֶם שָׂרָי רַבּוֹנָתִי אֲנִי עָרַקְתִּי:
---	--

אִי מִזָּה בָּאת – מֵהֵיכָן בָּאת? יוֹדֵעַ הִיא, אֵלָּא לִפְנֵי לָהּ פֶּתַח לִכְנֶס עִמָּה בְּדַבְרֵיהֶם. וְלִשׁוֹן "אִי מִזָּה": "אִינָה" הַמָּקוֹם שֶׁתֹּאמֶר עָלָיו "מִזָּה" אֲנִי בָּאָהּ.

וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ יְהוָה שׁוּבִי אֶל־גְּבִרְתְּךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יָדֶיהָ:	וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָכָא דִּי תוֹבִי לָנוּ רַבּוֹנָתִיךָ וְאֶשְׁתַּעֲבִידִי תַּחַת יָדֶיהָ:
---	--

וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ ה'... – עַל כָּל אֲמִירָה הִיא שְׁלוֹם לָהּ מִלְאָךְ אַחֵר, לְכָךְ נֹאמֶר "מִלְאָךְ" בְּכָל אֲמִירָה וְאֲמִירָה.

וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ יְהוָה הִנֵּה הִרְבָּה אֶרְבָּה אֶת־נִרְעָךְ וְלֹא יִסְפָּר מִרְבּ:	וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָכָא דִּי אֶסְגָּאָה אֶסְגִּי יָת בְּנִכִּי וְלֹא יִתְמָנוֹן מִסְגִּי:
--	---

וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָךְ יְהוָה הִנֵּה הִרְבָּה הִרְבָּה וְיִלְדָתָ בִּן וְקִרְאָתָ שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל כִּי־שָׁמַע יְהוָה אֶל־עֲנָנָךְ:	וַיֹּאמֶר לָהּ מִלְאָכָא דִּי הִיא אֶתְּ מְעַדִּיָּא וְתִלְדִּין בֵּר וְתִקְרֹן שְׁמִיָּהּ יִשְׁמַעְאֵל אֶרֶץ קַבִּיל יִי צִלּוֹתֶיךָ:
--	---

הִנֵּה הִרְבָּה – כְּשֶׁתִּשְׁוִבִי תִּהְיֶה, כִּמּוֹ "הִנֵּה הָרָה" דְּאִשְׁתּ מְנֻחָה. וְיִלְדָתָ בִּן – כִּמּוֹ "וְיִלְדָתָ". וְדוֹמָה לֹא: "וְיִשְׁכָּנָן בְּלִכְנוֹן מְקַנְנָתָ בְּאֶרְצֵיהֶם". וְקִרְאָתָ שְׁמוֹ – צוּרִי הוּא, כִּמּוֹ שְׁאוֹמֵר לְזָכֹר "וְקִרְאָתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק".

וְהוּא יְהוָה פָּרָא אֲדָם יָדוּ בְּכָל יָמָיו וְעַל־פְּנֵי כָּל־אֲחָיו יִשְׁפֹּן:	וְהוּא יְהִי מְרוֹד בְּאֶנְשָׁא הוּא יְהִי צָרִיךְ לְכוֹלָא וְאֶחָ אֶנְשָׁא יְהוֹן צָרִיכִין לִיהָ וְעַל אֶפֶס כָּל אֲחֻהִי יִשְׂרָאֵל:
---	--

פָּרָא אֲדָם – אוֹהֵב מִדְּבָרוֹת לְצוּד חַיּוֹת, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב "וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר וַיִּשְׁכֵּן בְּחֵיטִים". יָדוּ בְּכָל – לִסְטִים. וַיֵּד כָּל בּוֹ – הַכָּל שׁוֹנָאִין אוֹתוֹ וּמִתְגָּרִין בּוֹ. וְעַל פְּנֵי כָל אֲחָיו יִשְׁכּוֹן – שְׂהִיָּהּ יִרְעוּ גְדוֹל.

וַתִּקְרָא שְׁמִי־הִנֵּה הִדְבָּר אֲלֵיךְ אֶתָּה אֵל רָאִי כִי אֶמְרָה הִגַּם הָלָם רְאִיתִי אֶתְּרִי רָאִי:	וַצִּלְיָאָתָ בְּשִׁמָּא דִּי דְאֶתְמַלֵּל עִמָּה אֶמְרָתָ אֶתְּ הוּא אֶלְהָא חֲזִי כוֹלָא אֶרֶץ אֶמְרָתָ אֶחָ אֲנִי שְׂרִיתִי חֲזִיָּא בְּתֵר דְּאֶתְגָּלִי לִי:
---	---

אֶתָּה אֵל רָאִי – נִקּוּד חֲטָף קִמְצָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם דְּבָר: "אֵל־לוֹה הָרָאִי", שְׂרֻאָה בְּעֵלְבוֹן שֶׁל עֲלוֹבִין. הִגַּם הָלָם – לִשׁוֹן תִּימָה: וְכִי סְבוּרָה הִיִּיתִי שְׂאֵף הָלוֹם בְּמִדְּבָרוֹת רְאִיתִי שְׁלוּחֹו שֶׁל מְקוֹם, "אֶתְרִי רֹאִי" אוֹתָם בְּבִיתוֹ שֶׁל אַבְרָם, שְׁשֵׁם הִיִּיתִי רְגִילָה לְרֹאוֹת מְלָאכִים? וְתִדַּע שֶׁהִיא רְגִילָה לְרֹאוֹתָם, שֶׁהִיא מְנֻחָה רְאָה אֶת הַמְלָאךְ פַּעַם אַחַת וְאָמַר "מוֹת נָמוּת", וְזוֹ רְאָתָהּ אֶרְבָּעָה זֵה אַחֵר זֵה וְלֹא חֲרָדָהּ.

על-כן קרא לבאר באר לחי ראי הנה בין-קדש ובין ברד: על כן קרא לבירא בירא דמלאך קיימא אתחזי עלה קא היא בין רקם ובין סגרא:

באר לחי רואי – כתר גומו.

ותלד הגר לאברהם בן ויקרא אברהם שם-בנו אשר ילדה הגר ישמעאל: וילידת הגר לאברהם בר ויקרא אברהם שום בריה דילידת הגר ישמעאל:

ויקרא אברהם שם... – אף על פי שלא שמע אברהם דברי המלאך שאמר "וקראת שמו ישמעאל", שרתה רום הקודש עליו וקראו "ישמעאל".

ואברהם בן-שמונים שנה ושש שנים בלדת-הגר את-ישמעאל לאברהם: ואברהם בר תמנון ושית שנין פד ילידת הגר ית ישמעאל לאברהם:

ואברהם בן שמונים... – לשבחו של ישמעאל נכתב, להודיע שהיה בן שלש עשרה שנה כשנמול ולא עבב.

ויהי אברהם בן-תשעים שנה ותשע שנים ויבא י-הוה אלי-אברהם ויאמר אליו אני-אל ש-די התהלך לפני ויהיה תמים: ויהי אברהם בר תשעין ותשע שנין ואתגלי יי לאברהם ויאמר ליה אנא אל ש-די פלח קדמי והוי שלים:

אני אל ש-די – אני הוא שיש די באלהותי לכל בריה, לפיכך "התהלך לפני" ואהיה לך לא-ל ולפטרונו. וכן כל מקום שהוא במקרא, פרושו כך: "די שליו", והכל לפי הענין. התהלך לפני – כתר גומו: "פלח קדמי", הדבק בעבודתי. ויהיה תמים – אף זה צווי אחר צווי: היה שלם בכל נסיונותי. ולפי מדרשו: "התהלך לפני" במצות מילה, ובדבר הזה תהיה תמים, שכל זמן שהעלך בה אתה בעל מום לפני. דבר אחר: "ויהיה תמים" – עכשו אתה חסר חמשה אברים: שתי עינים, שתי אזנים, וראש הגויה. מוסיף אני אות על שמו ויהיו מנזן אותיותיה מאתם ארבעים ושמונה כמנזן איבריך.

ואתנה בריתי ביני ובינה וארבה אותה במאד מאד: ואמין קימי בין מימרי ובינה ואסגי יתד לתדא לתדא: ואתנה בריתי – ברית של אהבה, וברית הארץ להורישנה לך על ידי מצוה זו.

ויפל אברהם על-פגיו וידבר אתו א-להים לאמר: ונפל אברהם על אפוחי ומליל עמיה יי למימר:

ויפל אברהם על פגיו – ממורא השכינה: שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד ורום הקדש נצבת עליו. ונהו שנאמר בבלעם: "נופל וגלוי עינים". בברייתא דרבי אליעזר.

אני הנה בריתי אתך והלית לאב המון גוים: אנא הא גזר קימי עמך ותהי לאב סגי עממין:

ולא-יקרא עוד את-שמו אברהם והיה שמו אברהם פרי אב-המון גוים נתתיה: ולא יתקרי עוד ית שמו אברהם ויהי שמו אברהם ארי לאב סגי עממין יתבתה:

פי אב המון גוים – לשון נטריקון של שמו. ורי"ש שהיתה בו בתחלה, שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו, ועכשיו אב לכל העולם – לא זזה ממקומה. שאף יו"ד של "שרי" נתרעמה על השכינה עד שהסיפה ליהושע, שנאמר: "ויקרא משה להושע בן נון יהושע".

והפרתי אתך במאד מאד ונתתיה לגוים ומלכים ממך יצאו: ואפיש יתד לתדא לתדא ואתננה לכנשו ומלכין דשלטין בעממיה מנה יפקון:

ונתתיה לגוים – ישראל נאדום. שהרי ישמעאל כבר היה לו, ולא היה מבשרו עליו. שביעי

והקמתי את-בריתי ביני ובינה ובין זרעה אתריה לדורתם לברית עולם להיות לך לא-להים ולזרעה אתריה: ואקים ית קימי בין מימרי ובינה ובין בנה בתרד לדריהון לקים עולם למנהי לך לאלה ולבנה בתרד:

והקמתי את בריתי – ומה היא הברית? "להיות לך לא-להים".

ונתתי לך ולזרעה אתריה את ארץ מגריה את כל-ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לא-להים: ואמין לך ולבנה בתרד ית ארע תותבותה ית כל ארעא דכנען לאחסנת עולם ואהוי להון לאלה:

לאחזת עולם – ושם אהיה להם לא-להים. אבל בן ישראל הדר בחוצה לארץ כמי שאין לו א-ל.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת־בְּרִיתִי תַשְׁמֹר אֶתָּה וְנִרְעָנָה אֶתְרִיף לְדֹרֹתָם:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַבְרָהָם וְאַתָּה יְת קִנְמִי תִשָּׂר אֶת וּבְנֶךָ בְּתֶרֶךְ לְדִרְיָהוֹן:
וְאַתָּה – נָא"ו זֶה מוֹסִיף עַל עֲנָנָה רִאשׁוֹן: "אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ", וְאַתָּה הִנֵּה זֶהִיר לְשִׁמּוֹר. וְכֵן הִיא שְׁמִירָתוֹ? "זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תַּשְׁמְרוּ... הַמּוֹל לָכֶם..."	זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תַּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין נִרְעָנָה אֶתְרִיף הַמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר:
בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם... – אוֹתָם שֶׁל עֲכָשָׁיו. וּבֵין נִרְעָנָה אֶתְרִיף – הַעֲתִידִין לְהִנָּלַד אֶתְרִיף. הַמּוֹל – כְּמוֹ "לְהַמּוֹל". כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר "עֲשׂוֹת" כְּמוֹ "לַעֲשׂוֹת".	דִּין קִנְמִי דִּתְשָׁרוֹן בֵּין מִימָרִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין בְּנֶךָ בְּתֶרֶךְ מִגִּזֵּר לָכוֹן כָּל דְּכוּרָא:
וּנְמַלְתֶּם אֶת בְּשָׂר עַרְלַתְכֶם וְהִיָּה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם:	וְתִגְזְרוּן יְת בִּסְרָא דְעוֹרְלַתְכוֹן וְהִי לְאֵת קִנְם בֵּין מִימָרִי וּבֵינֵיכֶם:
וּנְמַלְתֶּם – כְּמוֹ "וּנְמַלְתֶּם", וְהִנּוּ"ן בּוֹ יִתִּירָה לִיסוּד הַנּוֹפֵל לְפָרָקִים, כְּמוֹ נוּ"ן שֶׁל "נוֹשֶׁה" וְנוּ"ן שֶׁל "נוֹשָׂא". "וּנְמַלְתֶּם" כְּמוֹ "וּנְשָׂאתֶם", אָבָל "מוֹל" לְשׁוֹן יָפֵעַל, כְּמוֹ "יַעֲשֶׂה", "יֵאָכֵל".	כְּמוֹ "וּנְמַלְתֶּם", וְהִנּוּ"ן בּוֹ יִתִּירָה לִיסוּד הַנּוֹפֵל לְפָרָקִים, כְּמוֹ נוּ"ן שֶׁל "נוֹשֶׁה" וְנוּ"ן שֶׁל "נוֹשָׂא". "וּנְמַלְתֶּם" כְּמוֹ "וּנְשָׂאתֶם", אָבָל "מוֹל" לְשׁוֹן יָפֵעַל, כְּמוֹ "יַעֲשֶׂה", "יֵאָכֵל".
וּבֶן־שִׁמְנָה יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יֵלִיד בֵּית וּמִקְנַת־כֶּסֶף מִכָּל בֶּן־נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזִּרְעָנָה הוּא:	וּבֶן תְּמִנָּה יוֹמִין יִגְזֹר לָכוֹן כָּל דְּכוּרָא לְדִרְיָכוֹן יֵלִיד בֵּיתָא וּזְבִין כֶּסֶף מִכָּל בֶּר עַמְמִין דְּלֹא מִבְּנֶךָ הוּא:
יֵלִיד בֵּית – שְׁיִלְדָתוֹ הַשְּׂפָחָה בְּבֵית. וּמִקְנַת כֶּסֶף – שְׁקִנְאוֹ מִשְׁנוּלָד.	מִגִּזֵּר יִגְזֹר יֵלִיד בֵּיתָא וּזְבִין כֶּסֶף וְהִי קִנְמִי בְּבִסְרָכוֹן לְקִנְם עֲלֵם:
הַמּוֹל יִמּוֹל יֵלִיד בֵּיתָא וּמִקְנַת כֶּסֶף וְהִיָּתָה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרָכֶם לְבְרִית עוֹלָם:	הַמּוֹל יִגְזֹר יֵלִיד בֵּיתָא וּזְבִין כֶּסֶף וְהִי קִנְמִי בְּבִסְרָכוֹן לְקִנְם עֲלֵם:
הַמּוֹל יִמּוֹל יֵלִיד בֵּיתָא – כֵּן כָּפֵל עָלָיו. וְלֹא אָמַר לְשִׁמּוּנָה יָמִים, לְכַמְדָּה שְׁנַיִם יֵלִיד בֵּית נְמוֹל לְאַחַד, כְּמוֹ שֶׁמְפֹרָשׁ בְּמַסְכַּת שְׁכַת.	וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא־יִמּוֹל אֶת־בְּשָׂר עַרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּיָה אֶת־בְּרִיתִי הַכֹּהֵן:
וְעָרַל זָכָר – כֵּן לְמַד שֶׁהַמִּילָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא נֶכֶר בֵּין זָכָר לְנִקְבָּה. אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל – מְשִׁיגִיעַ לְכָלֵּל עוֹנֵשִׁין "וְנִכְרְתָה". אָבָל אֲבִיו אֵין עוֹנֵשׁ עָלָיו כִּרְת, אָבָל עוֹבֵר בְּעִשְׂוֹה. וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ – הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּמֵת קוֹדֵם זְמָנוֹ.	וְעָרַל זָכָר – כֵּן לְמַד שֶׁהַמִּילָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא נֶכֶר בֵּין זָכָר לְנִקְבָּה. אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל – מְשִׁיגִיעַ לְכָלֵּל עוֹנֵשִׁין "וְנִכְרְתָה". אָבָל אֲבִיו אֵין עוֹנֵשׁ עָלָיו כִּרְת, אָבָל עוֹבֵר בְּעִשְׂוֹה. וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ – הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּמֵת קוֹדֵם זְמָנוֹ.
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם שְׂרִי אֲשֶׁתְּךָ לֹא־תִקְרָא אֶת־שְׁמָהּ שְׂרִי כִי שְׂרָה שְׁמָהּ:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַבְרָהָם שְׂרִי אֲתָתְךָ לֹא תִקְרִי יְת שְׁמָהּ שְׂרִי אַרִי שְׂרָה שְׁמָהּ:
לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שְׂרִי – דְּמַשְׁמַע "שְׂרִי", לִי וְלֹא לְאַחֵרִים. "כִּי שְׂרָה" סֵתֵם "שְׁמָה", שְׁתַּתָּה שְׂרָה עַל כָּל.	וַיִּבְרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֶּן וּבִרְכַּתִּיהָ וְהִיָּתָה לְגוֹלָם מִלְכֵי עַמּוּיָה יִהְיוּ:
וּבִרְכַּתִּי אֹתָהּ – וְכֵן הִיא הַבְּרָכָה? שְׁחֻזְרָה לְנִעְרוּתָהּ, שְׁנֵאָמַר: "הִיָּתָה לִי עֲדָנָה". וּבִרְכַּתִּיהָ – בְּהִנָּקֻת שְׁנֵי־יָמִים, כְּשֶׁנִּצְרָכָה לְכֹהֵן בְּיוֹם מִשְׁתָּה שֶׁל יִצְחָק. שְׁהִיוּ מְרֻנָּגִים עֲלֵיהֶם שֶׁהִבִּיאוּ אֲסוּפִי מִן הַשּׁוּק וְאוֹמְרִים "בְּנֵנוּ הוּא". וְהִבִּיָּאָה כָּל אֶחָת בְּנָה עִמָּה וּמִנְקָתָה לֹא הִבִּיָּאָה, וְהִיא הִנִּיקָה אֶת כָּלָם. הוּא שְׁנֵאָמַר: "הִנִּיקָה בָנִים שְׂרָה". בְּרִאשִׁית רַבָּה רַמְזוֹ בְּמַקְצֵת.	וַיִּבְרַכְתִּי אֹתָהּ – וְכֵן הִיא הַבְּרָכָה? שְׁחֻזְרָה לְנִעְרוּתָהּ, שְׁנֵאָמַר: "הִיָּתָה לִי עֲדָנָה". וּבִרְכַּתִּיהָ – בְּהִנָּקֻת שְׁנֵי־יָמִים, כְּשֶׁנִּצְרָכָה לְכֹהֵן בְּיוֹם מִשְׁתָּה שֶׁל יִצְחָק. שְׁהִיוּ מְרֻנָּגִים עֲלֵיהֶם שֶׁהִבִּיאוּ אֲסוּפִי מִן הַשּׁוּק וְאוֹמְרִים "בְּנֵנוּ הוּא". וְהִבִּיָּאָה כָּל אֶחָת בְּנָה עִמָּה וּמִנְקָתָה לֹא הִבִּיָּאָה, וְהִיא הִנִּיקָה אֶת כָּלָם. הוּא שְׁנֵאָמַר: "הִנִּיקָה בָנִים שְׂרָה". בְּרִאשִׁית רַבָּה רַמְזוֹ בְּמַקְצֵת.
וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל־פָּנָיו וַיִּצְחָק וַיֹּאמֶר בָּלְבֹו הִלְבֹון מֵאָה־שָׁנָה יִנָּלַד וְאִם־שְׂרָה הִבְת־תַּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד:	וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל אַבְרָהָם עַל אַפּוּהִי וַחֲדַי וַיֹּאמֶר בָּלְבִיָּה הִלְבֵר מֵאָה שָׁנִין יֵהִי וְלֹד וְאִם שְׂרָה הִבְת תַּשְׁעִין שָׁנִין תֵּלִיד:
וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחָק – זֶה תִּרְגָּם אוֹיִנְקְלוֹס לְשׁוֹן שְׁמָתָה: "וַחֲדַי", וְשֶׁל שְׂרָה לְשׁוֹן מְחוּף. לְמַדָּת שֶׁאַבְרָהָם הָאֲמִין וְשְׁמָהּ, וְשְׂרָה לֹא הָאֲמִינָה וְלִגְלָגָה, וְזֶהוּ שֶׁהִקְפִּיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל שְׂרָה וְלֹא הִקְפִּיד עַל אַבְרָהָם. הִלְבֹון – יֵשׁ תְּמִיּוּת שֶׁהֵן קִנְמוֹת, כְּמוֹ "הַנְּגִלָה נְגִלִיתִי", "הַרְוָאָה אֲתָה". אֵף זֶה הִיא קִנְמָת, וְכֵן אָמַר בָּלְבֹו: הַנֶּעֱשֶׂה חֲסֵד זֶה לְאַחֵר, מֵה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לִּי? וְאִם שְׂרָה הִבְת תַּשְׁעִים שָׁנָה – הִיָּתָה כְּדַאי לֵילֵד. וְאֵף עַל פִּי שְׁדוּרוֹת הַרְאשׁוֹנִים הָיוּ מוֹלִידִין בְּנֵי חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, בִּימֵי אַבְרָהָם נִתְמַעֲטוּ הַשָּׁנִים כְּכֹר, וְכֵן תַּשׁוּת כֹּחַ לְעוֹלָם. צֵא וּלְמַד מִעֲשֶׂה דְּוִרוֹת שְׁמַנֵּם וְעַד אַבְרָהָם, שֶׁמִּהְרֵי תוֹלְדוּתֵיהֶן בְּנֵי שְׁשִׁים וּבְנֵי שְׁבַעִים.	וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחָק – זֶה תִּרְגָּם אוֹיִנְקְלוֹס לְשׁוֹן שְׁמָתָה: "וַחֲדַי", וְשֶׁל שְׂרָה לְשׁוֹן מְחוּף. לְמַדָּת שֶׁאַבְרָהָם הָאֲמִין וְשְׁמָהּ, וְשְׂרָה לֹא הָאֲמִינָה וְלִגְלָגָה, וְזֶהוּ שֶׁהִקְפִּיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל שְׂרָה וְלֹא הִקְפִּיד עַל אַבְרָהָם. הִלְבֹון – יֵשׁ תְּמִיּוּת שֶׁהֵן קִנְמוֹת, כְּמוֹ "הַנְּגִלָה נְגִלִיתִי", "הַרְוָאָה אֲתָה". אֵף זֶה הִיא קִנְמָת, וְכֵן אָמַר בָּלְבֹו: הַנֶּעֱשֶׂה חֲסֵד זֶה לְאַחֵר, מֵה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לִּי? וְאִם שְׂרָה הִבְת תַּשְׁעִים שָׁנָה – הִיָּתָה כְּדַאי לֵילֵד. וְאֵף עַל פִּי שְׁדוּרוֹת הַרְאשׁוֹנִים הָיוּ מוֹלִידִין בְּנֵי חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, בִּימֵי אַבְרָהָם נִתְמַעֲטוּ הַשָּׁנִים כְּכֹר, וְכֵן תַּשׁוּת כֹּחַ לְעוֹלָם. צֵא וּלְמַד מִעֲשֶׂה דְּוִרוֹת שְׁמַנֵּם וְעַד אַבְרָהָם, שֶׁמִּהְרֵי תוֹלְדוּתֵיהֶן בְּנֵי שְׁשִׁים וּבְנֵי שְׁבַעִים.
וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים לֹוי יִשְׁמַעְעָל יִחְיָה לְפָנֶיךָ:	וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם הָדָם יְיָ לֹוי יִשְׁמַעְעָל יִתְקִים הָדָם:
לֹוי יִשְׁמַעְעָל יִחְיָה – הַלּוּאִי שֶׁיִּחְיָה יִשְׁמַעְעָל, אֵינִי כְּדַאי לְקַבֵּל מִסּוֹן שְׂכָר כְּזֶה. יִחְיָה לְפָנֶיךָ – יִחְיָה בְּרִאשִׁיתָא, כְּמוֹ "הַתְּהִלָּה לְפָנֶיךָ", "פִּלְחַ הַדָּמִי".	וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם הָדָם יְיָ לֹוי יִשְׁמַעְעָל יִתְקִים הָדָם: – יִחְיָה בְּרִאשִׁיתָא, כְּמוֹ "הַתְּהִלָּה לְפָנֶיךָ", "פִּלְחַ הַדָּמִי".

וַיֹּאמֶר אֶל־לֵהִים אָבֹל שָׂרָה אֲשַׁתְּךָ יִלְדֶּת לָךְ בֶּן וַיִּקְרָאֵת אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וַהֲקִמְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לִזְרַעוֹ אַחֲרָיו:	וַיֹּאמֶר יי בקוּשָׁטָא שָׂרָה אֲתַתְךָ תִּלְיֵד לָךְ בֶּר וַתִּקְרִי יֵת שְׁמִיהָ יִצְחָק וַאֲקִים יֵת קִנְמִי עַמִּיהָ לְקִים עָלָם לְבְנוֹהִי בְתִרוּהִי:
---	--

אָבֹל – לְשׁוֹן אֲמַתַּת דְּבָרִים. וְכו': "אָבֹל אֲשָׁמִים אֲנִחְנוּ", "אָבֹל בֶּן אֵין לָהּ". וַיִּקְרָאֵת אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק – עַל שֵׁם הַצְחֹק. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: עַל שֵׁם עֲשָׂרָה נְסִיווֹת, וְתַשְׁעִים שָׁנָה שֶׁל שָׂרָה, וְשִׁמּוֹנָה יָמִים שְׁנִמּוֹל, וּמֵאָה שָׁנָה שֶׁל אַבְרָהָם. וַהֲקִמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתּוֹ – לָמָּה נֶאֱמַר? וַהֲרִי כָּבֹר כְּתִיב "וְאֵתָה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אִתָּה וְנִרְעָה..." ? אֵלָּא לְפִי שְׂאוּמֶר "וַהֲקִימוּתִי..." , יְכוֹל בְּנִי יִשְׁמַעֵאל וּבְנֵי קִטּוּרָה בְּכֻלָּל הַקִּיּוּם? תִּלְמוּד לומֵר: "וַהֲקִמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתּוֹ" – וְלֹא עִם אַחֲרִים. "וְאֵת בְּרִיתִי אֲקִים אֶת יִצְחָק", לָמָּה נֶאֱמַר? אֵלָּא לְמַד שֶׁהָיָה קְדוּשׁ מִבְּטָן. דְּבָר אַחֵר, אָמַר רַבִּי אָבָא: מִכָּאן אִתָּה לְמַד קֵל וְחֹמֶר בֶּן הַגְּבִירָה מִבֶּן הָאִמָּה. כְּתִיב "הִנֵּה בִּרְכָתִי אוֹתוֹ וְהַפְּרִיתִי אוֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי אוֹתוֹ", זֶה יִשְׁמַעֵאל, וְקֵל וְחֹמֶר "וְאֵת בְּרִיתִי אֲקִים אֶת יִצְחָק". אֵת בְּרִיתִי – בְּרִית הַמִּילָה תִּהְיֶה מְסוּרָה לִזְרַעוֹ שֶׁל יִצְחָק.

וְלִישְׁמַעֵאל שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה בִּרְכָתִי אִתּוֹ וְהַפְּרִיתִי אִתּוֹ וְהִרְבִּיתִי אִתּוֹ בְּמֵאֵד מְאֵד שְׁנַיִם־עָשָׂר נְשִׂאִם יוֹלִיד וּנְתַתִּיו לְגוֹי גָּדוֹל:	וְעַל יִשְׁמַעֵאל קְבִילִית צְלוּתְךָ הֵא בְּרִיכִית יִתִּיה וְאַפִּישִׁית יִתִּיה וְאַסְגִּיתִי יִתִּיה לְחֻדָּא לְחֻדָּא תַּרִּי עֶסֶר רַבְּרִין יוֹלִיד וְאַתְנַנְיָה לְעַם סַגִּי:
---	--

שְׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִים – כַּעֲנָנִים יְכָלוּ. כְּמוֹ: "נְשִׂאִים וְרוּחַ".

וְאֶת־בְּרִיתִי אֲקִים אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאַחֶרֶת:	וְיֵת קִנְמִי אֲקִים עִם יִצְחָק דִּתְלִיד לָךְ שָׂרָה לְזִמְנָא הַדִּין בְּשִׁתָּא אוֹחַרְנָתָא:
--	---

וְיָכֹל לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיַּעַל אֶל־לֵהִים מֵעַל אַבְרָהָם:	וְנִשְׁיָצִי לְמַלְלָא עַמִּיהָ וְאַסְתַּלַּק יִקְרָא דִּי מַעְלוּוִהִי דְאַבְרָהָם:
--	--

מֵעַל אַבְרָהָם – לְשׁוֹן נָקִיָּה הוּא כָּלפִי שְׂכִינָה. וְלִמְדָנוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים מְרַכְּבִתוֹ שֶׁל מְקוֹם.

וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל־יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶף כָּל־זָכָר בְּאַנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם וַיִּמָּל אֶת־בְּשָׁר עַרְלָתָם בַּעֲצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אִתּוֹ אֶל־לֵהִים:	וְדַבֵּר אַבְרָהָם יֵת יִשְׁמַעֵאל בְּרִיה וְיֵת כָּל יְלִידֵי בֵיתִיה וְיֵת כָּל זָבִינִי כִּסְפִּיהָ כָּל דְּכוּרָא בְּאַנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם וּגְזֹר יֵת בְּסָרָא דְעוֹרְלַתְהוֹן בְּכֻרן יוֹמָא הַדִּין כְּמָא דְמַלִּיל עַמִּיהָ יי:
--	--

בַּעֲצֶם הַיּוֹם – בּוֹ בְּיוֹם שְׁנַצֵּטוּוּהָ, בְּיוֹם וְלֹא בְלִילָה. לֹא נִתְּרָא לֹא מִן הַגּוֹזִים וְלֹא מִן הַלְצָנִים, וְשִׁלָּא יִהְיוּ אוֹיְבָיו וּבְנֵי דוֹרוֹ אוֹמְרִים: אֵלּוּ רְאִינוּהוּ לֹא הִנְחִינוּהוּ לְמוֹל וּלְקִים מִצְוָתוֹ שֶׁל מְקוֹם. וַיִּמָּל – לְשׁוֹן וַיַּפְעֵל.

וְאַבְרָהָם בֶּן־תַּשְׁעִים וְתַשְׁעִי שָׁנָה בְּהַמְלֹו בְּשָׁר עַרְלָתוֹ:	וְאַבְרָהָם בֶּר תַּשְׁעִין וְתַשְׁעִי שְׁנִין כַּד גְּזֹר בְּסָרָא דְעוֹרְלַתִּיהָ:
---	--

בְּהַמְלֹו – בְּהַפְעֵלוֹ, כְּמוֹ "בְּהַכְרָאם".

וַיִּשְׁמַעֵאל בְּנוֹ בֶּן־שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה בְּהַמְלֹו אֶת בְּשָׁר עַרְלָתוֹ:	וַיִּשְׁמַעֵאל בְּרִיה בֶּר תִּלַּת עָסְרִי שְׁנִין כַּד גְּזֹר יֵת בְּסָרָא דְעוֹרְלַתִּיהָ:
--	---

בְּהַמְלֹו אֶת בְּשָׁר עַרְלָתוֹ – בְּאַבְרָהָם לֹא נֶאֱמַר "אֵת", לְפִי שִׁלָּא הָיָה חֶסֶר אֵלָּא חֲתוּדָּה בְּשָׁר, שֶׁכָּבֹר נִתְמַעַף עַל יְדֵי תַשְׁמִישׁ. אָבֹל יִשְׁמַעֵאל שֶׁהָיָה יָלֵד הַיּוֹזֵק לְחֲתוּדָּה עָרְלָה וְלִפְרוֹעַ הַמִּילָה, לְכַד נֶאֱמַר בּוֹ "אֵת".

בַּעֲצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעֵאל בְּנוֹ:	בְּכֻרן יוֹמָא הַדִּין אֲתַגְזֹר אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעֵאל בְּרִיה:
--	--

בַּעֲצֶם הַיּוֹם – שְׁמָלָאוּ לְאַבְרָהָם תַּשְׁעִים וְתַשְׁעִי שָׁנָה, וְלִישְׁמַעֵאל שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה שְׁנִים, "נִמּוֹל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעֵאל בְּנוֹ".

וְכָל־אַנְשֵׁי בֵיתוֹ יָלִיד בָּיִת וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־גִּבְרָ וְנָמְלוּ אִתּוֹ:	וְכָל אָנְשֵׁי בֵיתִיהָ יְלִידֵי בֵיתָא וְזָבִינִי כִּסְפָּא מִן בְּנֵי עַמִּמְיָא אֲתַגְזֹרוּ עַמִּיהָ:
---	--

ב על־משמרתי אַעמֹדָה וְאֶת־נִצְבָּהּ עַל־מִצְוֹר וְאַצְפָּה לַרְאוֹת מִה־יִזְדַּבֶּר־בִּי וּמִה אֲשִׁיב עַל־תּוֹכְחָתִי: ^בוַיַּעֲנֵנִי יְיָ־הוֹה וַיֹּאמֶר כְּתֹב חֲזוֹן וּבְאֹר עַל־הַלְחָוֹת לְמַעַן יְרוֹץ קוֹרֵא בּוֹ: ^גכִּי עוֹד חֲזוֹן לְמוֹעֵד וַיִּפַּח לֶקֶץ וְלֹא יִכְנָב אִם־יִתְמַהֲמַה חִפָּה־לּוֹ כִּי־בָא יָבֹא לֹא יֵאָחֵז: ^דהִנֵּה עֹפְלָה לֹא־יִשְׁרָה נִפְשׁוֹ בּוֹ וַצִּדִּיק בְּאַמוּנָתוֹ יִחְיֶה: ^הוְאֵף כִּי־הֵינּוּ בְּגֵד גָּבֵר יִהְיֶה וְלֹא יִגָּה אֲשֶׁר הִרְחִיב כִּשְׂאוֹל נִפְשׁוֹ וְהוּא כִמְלֹת וְלֹא יִשְׁבַּע וַיֵּאָסֶף אֵלָיו כָּל־הַגּוֹלִים וַיִּקְבֹּץ אֵלָיו כָּל־הָעַמִּים: ^והֲלוֹא־אֵלֶּה כָּל־עַלְיוֹ מָשָׁל יִשְׂאוּ וּמְלִיצָה חֲדָדוֹת לּוֹ וַיֹּאמֶר הוּא הַמְרָבָה לֹא־לּוֹ עַד־מָתִי וּמִכְבִּיד עָלָיו עֲבָטִיט: ^זהֲלוֹא פָתַע יְקוֹמוּ נִשְׁפִּיךְ וַיִּקְצוּ מִזַּעֲזָעֶיךָ וְהִנֵּיתָ לְמִשְׁסוֹת לָמוֹ: ^חכִּי־אַתָּה שְׁלֹוֹת גּוֹיִם רַבִּים יִשְׁלֹוּךְ כָּל־יֵתֶר עַמִּים מִדְּמִי אָדָם וְחַמְס־אֶרֶץ קָרְיָה וְכָל־יֹשְׁבֵי בָּהּ: ^טהוּי בַצֵּעַ בַּצֵּעַ רָע לְבֵיתוֹ לְשׁוֹם בְּמִרוֹם קִנּוֹ לְהַנְצִל מִכַּף־רָע: ^ייַעֲצֶתָ בְּשֵׁת לְבִיתְךָ קִצּוֹת־עַמִּים רַבִּים וְחֹטֵא נִפְשֶׁךָ: ^{יא}כִּי־אָבֹן מִקִּיר תִּזְעַק וְכָפִיס מַעֲץ יַעֲנֶנָּה: ^{יב}הוּי בִּנְיָה עִיר בְּדָמִים וְכוֹנֵן קָרְיָה בַּעֲוֹלָה: ^{יג}הֲלוֹא הִנֵּה מֵאֵת יְיָ־הוֹה צִבְאוֹת וַיִּיגָעוּ עַמִּים בְּדִי־אֲשׁ וּלְאֻמִּים בְּדִי־רִיק יַעֲפוּ: ^{יד}כִּי תִמְלֹא הָאֶרֶץ לִדְעַת אֶת־כְּבוֹד יְיָ־הוֹה כַּמִּים יִכְסּוּ עַל־יָם: ^{טו}הוּי מִשְׁקָה רַעְהוּ מִסִּפַּח חֲמָתְךָ וְאֵף שֹׁכֵר לְמַעַן הִבִּיט עַל־מַעֲוִרֵיהֶם: ^{טז}שִׁבְעָתָ קִלּוֹן מִכְּבוֹד שָׁתַּה גַם־אַתָּה וְהַעֲרַל תִּסּוֹב עָלֶיךָ כּוֹס יִמּוֹ יְיָ־הוֹה וְקִיקִלּוֹן עַל־כְּבוֹדְךָ: ^{יז}כִּי חָמַס לְבָנוֹן יִכְסֹף וְשָׁד בְּהִמּוֹת יִחִיתֵן מִדְּמִי אָדָם וְחַמְס־אֶרֶץ קָרְיָה וְכָל־יֹשְׁבֵי בָּהּ: ^{יח}מִה־הוֹעִיל פֶּסֶל כִּי פִסְלוֹ יִצְרוּ מִסִּכָּה וּמוֹרָה שָׁקָר כִּי בִטָח יִצַּר יִצְרוּ עָלָיו לַעֲשׂוֹת אֱלִילִים אֱלָמִים: ^{יט}הוּי אָמַר לַעֲלֵ הַקִּיצָה עוֹרִי לְאָבֹן דּוֹמָם הוּא יוֹרָה הִנֵּה־הוּא תְּפוֹשׁ זָהָב וְכֶסֶף וְכָל־רוֹחַ אֵין בְּקִרְבּוֹ: ^כיְיָ־הוֹה בְּהִיכַל קִדְשׁוֹ הֵם מִפְּנֵי כָל־הָאֶרֶץ:

ג תַּפְלָה לְחִבְקוֹן הַנְּבִיא עַל שְׁגִיגוֹת: ^איְיָ־הוֹה שִׁמְעֵתִי שִׁמְעֵךְ יִרְאֵתִי יְיָ־הוֹה פֶּעֶלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חִלִּיתוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תוֹדִיעַ בְּרָגַז רַחֵם תִּזְכּוֹר: ^בלֹא־מִתִּימָן יָבֹא וְקִדְוֹשׁ מִהַר־פָּאָרֹן סֵלָה כִּסֵּה שָׁמַיִם הוֹדּוּ וְתִהְלֹתוּ מְלָאָה הָאֶרֶץ: ^גוַיִּנְגַּח כְּאוֹר

תִּהְלֶה קַרְגִּים מִיָּדוֹ לּוֹ וְשֵׁם חֲבִנּוֹן עֲזָה: ^דלִפְנֵי נִלְךְ דָּבָר וַיֵּצֵא רִשְׁף לְרִגְלָיו: ^העֲמַד וַיִּמָּדַד אֶרֶץ רְאֵה וַיֵּתֶר גּוֹלִים וַיִּתְפָּצְצוּ הָרִי־עֵד שָׁחוּ גִבְעוֹת עוֹלָם הַלִּיכוֹת עוֹלָם לּוֹ: ^ותַּחַת אֲנֹן רְאִיתִי אֱהֵלִי כּוֹשֵׁן יִרְגְּזוֹן וַרִיעוֹת אֶרֶץ מִדְּנֹ: ^זהַבְּנֵה־רִים תִּרְהַ יְיָ־הוֹה אִם בְּנֵה־רִים אֲפָךְ אִם־בֵּינִם עֲבָרְתְּךָ כִּי תִרְכַּב עַל־סוּסֶיךָ מִרְכַּבְתִּיךָ יִשׁוּעָה: ^חעֲרִיָּה תַעֲזוֹר קִשְׁתְּךָ שִׁבְעוֹת מִטּוֹת אָמַר סֵלָה נִהְרוֹת תִּבְקַע־אֶרֶץ: ^טרְאוּךָ יַחֲלִילוּ הָרִים זָרֵם מִיָּם עֲבָר נָתַן תְּהוֹם קוֹלּוֹ רוֹם יִדְּיָהוּ נִשְׂאָ: ^ישִׁמְשׁ יָרַח עֲמַד זִבְלָה לְאוֹר חֲצִיךָ יִהְלֹכוּ לִנְגַה בִּרְקַח חֲנִיתְךָ: ^{יא}בְּזַעַם תִּצְעַד־אֶרֶץ בָּאָף תִּדְּוֹשׁ גּוֹיִם: ^{יב}יַצֵּאתָ לִישׁוּעַ עֲמָךְ לִישׁוּעַ אֶת־מִשְׁיַחְךָ מִחֲצֶתָ רֹאשׁ מִבֵּית רִשְׁעַ עֲרוֹת יִסּוֹד עַד־צוּאָר סֵלָה: ^{יג}נִקְבַּת בְּמִטְיוֹ רֹאשׁ פִּרְזוֹ יִסְעֶרוּ לְהַפִּיצָנִי עַל־יַצְתָּם כְּמוֹ־לֶאֱכֹל עָנִי בַּמִּסְתָּר: ^{יד}זָרַכְתָּ בָיִם סוּסֶיךָ חֲמָר מִיָּם רַבִּים: ^{טו}שִׁמְעֵתִי וְתִרְגַּז בְּטָנִי לְקוֹל צִלְלוֹ שִׁפְתֵי יָבֹא רָקַב בַּעֲצָמִי וְתַחַתִּי אֶרְגַּז אֲשֶׁר אֲנוֹת לְיוֹם צָרָה לַעֲלוֹת לַעֲם יִגוֹדְנוּ: ^{טז}כִּי־תֵאָנְנָה לֹא־תִפְרָח וְאֵין יָבוֹל בַּגְּפָנִים כַּחַשׁ מַעֲשֵׂה־זִית וּשְׂדֵמּוֹת לֹא־עָשָׂה אֲכָל גִּזֵּר מִמְכָּלָה צָאן וְאֵין בִּקָּר בְּרִפְתִּים: ^{יז}וְאֵנִי בִי־הוֹה אֲעֲלוֹנָה אֲגִילָה בֹא־לֵהִי יִשְׁעִי: ^{יח}יְיָ־הוֹה אֶ־דָּגִי חִילִי וַיִּשָּׁם רִגְלִי כְּאִילּוֹת וְעַל בְּמוֹתֵי יִזְרַכְנִי לְמִנְצָח בְּנִינּוֹתִי:

צַפְנִיָּה

א דְּבַר־יְיָ־הוֹה וְאֲשֶׁר הָיָה אֶל־צַפְנִיָּה בֶן־כּוֹשִׁי בֶן־גְּדַלְיָה בֶן־אַמְרִיָּה בֶן־חִזְקִיָּה בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ בֶן־אַמּוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה: ^אאֶסֶף אֶסֶף כָּל מַעַל פָּנֵי הָאֲדָמָה נְאֻם־יְיָ־הוֹה: ^באֶסֶף אָדָם וּבִהְמָה אֶסֶף עוֹף־הַשָּׁמַיִם וְדָגֵי הַיָּם וְהַמְּכַשְׁלוֹת אֶת־הַרְשָׁעִים וְהַכֹּרֶתִי אֶת־הָאָדָם מַעַל פָּנֵי הָאֲדָמָה נְאֻם־יְיָ־הוֹה: ^גוַנְּטִיתִי יָדִי עַל־יְהוּדָה וְעַל כָּל־יּוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם וְהַכֹּרֶתִי מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה אֶת־שָׂאֵר הַבָּעַל אֶת־שֵׁם הַכְּמָרִים עִם־הַכֹּהֲנִים: ^דוְאֶת־הַמִּשְׁתַּחֲוִיִּים עַל־הַגָּזוֹת לַצִּבָּא הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הַמִּשְׁתַּחֲוִיִּים הַנִּשְׁבָּעִים לִי־הוֹה וְהַנִּשְׁבָּעִים בַּמֶּלֶכָם: ^הוְאֶת־הַנְּסוּגִים מֵאַחֲרֵי יְיָ־הוֹה וְאֲשֶׁר לֹא־בִקְשׁוּ אֶת־יְיָ־הוֹה וְלֹא

דַּרְשָׁהּ: ^יהֵם מִפְּנֵי אֲ-דָנִי יְיָ-הֵנָּה כִּי קָרוֹב יוֹם
 י-הוָה כִּי-הֵכִין י-הֵנָּה זִבַּח הַקֹּדֶשׁ קִרְאִיו: ^יוְהָיָה
 בַּיּוֹם זִבַּח י-הוָה וּפְקֻדָּתִי עַל-הַשָּׂרִים וְעַל-בְּנֵי
 הַמִּלֻּךְ וְעַל כָּל-הַלְבָּשִׁים מִלְּבוּשׁ נִכְרִי: ^יוּפְקֻדָּתִי
 עַל כָּל-הַדּוֹלָג עַל-הַמִּפְתָּן בַּיּוֹם הַהוּא הַמִּמְלָאִים
 בֵּית אֲדֹנֵיהֶם חֲמָס וּמִרְמָה: ^יוְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא
 נֹאם-י-הוָה קוֹל צֹעֲקָה מִשָּׁעַר הַדָּגִים וַיִּלְלָה מֶרֶ-
 הַמִּשְׁגָּה וְשֹׁכֵר גָּדוֹל מִהַגְבָּעוֹת: ^יהִילִילוּ יִשְׁבִּי
 הַמִּכְתָּשׁ כִּי נִדְמָה כָּל-עַם כֹּנָעַן נִכְרְתוּ כָּל-נִטְיִילֵי
 כֶּסֶף: ^יוְהָיָה בָּעֵת הַהִיא אֲחַפְּשׁ אֶת-יְרוּשָׁלַם
 בַּנְּרוֹת וּפְקֻדָּתִי עַל-הָאֲנָשִׁים הַקָּפָאִים עַל-
 שְׁמֵרֵיהֶם הָאֲמָרִים בַּלְבָּבָם לֹא-יִיטִיב י-הוָה וְלֹא
 יִרְעֶ: ^יוְהָיָה חֵילָם לַמִּשְׁפָּה וּבִתְיָהֶם לַשְּׁמֵמָה וּבָנוּ
 בָּתִּים וְלֹא יֵשְׁבוּ וְנִטְעוּ כְרָמִים וְלֹא יִשְׁתּוּ אֶת-
 יַיִנָם: ^יקָרוֹב יוֹם-י-הוָה הַגָּדוֹל קָרוֹב וּמִהֵר מְאֹד
 קוֹל יוֹם י-הוָה מֶרֶ צֶרֶת שָׁם גְּבוּר: ^ייוֹם עֲבָרָה
 הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמִצִּיּוֹקָה יוֹם שֹׂאָה וּמִשׁוּאָה
 יוֹם חֹשֶׁךְ וְאִפְלָה יוֹם עָנָן וְעָרְפָל: ^ייוֹם שׁוֹפָר
 וּתְרוּעָה עַל הָעָרִים הַבְּצֻרוֹת וְעַל הַפְּנוֹת הַגְּבוּהוֹת:
^יוְהִצַּרְתִּי לָאָדָם וְהִלְכּוּ פְעוּרִים כִּי לִי-הֵנָּה חֲטָאוֹ
 וְשִׁפְךְ דָּמָם כַּעֲפֹר וּלְחֻמָּם כַּגִּלְלִים: ^יגַם-כִּסְפָּם
 גַּם-זָהָבָם לֹא-יִוָּכַל לְהַצִּילָם בַּיּוֹם עֲבָרָת י-הוָה
 וּבֹאֵשׁ קִנְאָתוֹ תֹאכַל כָּל-הָאָרֶץ כִּי-כָלָה אֶד-
 נִבְהִלָה יַעֲשֶׂה אֶת כָּל-יִשְׁבֵּי הָאָרֶץ:

ב ^אהִתְקוּשְׁשׁוּ וְקוּשׁוּ הַגּוֹי לֹא נִכְסָה: ^בבְּטָרֶם לָדַת
 חֶק כְּמֵץ עֲבַר יוֹם בְּטָרֶם | לֹא-יָבוֹא עֲלֵיכֶם חֲרוֹן
 אַף-י-הוָה בְּטָרֶם לֹא-יָבוֹא עֲלֵיכֶם יוֹם אַף-י-הוָה:
^בבִּקְשׁוּ אֶת-י-הוָה כָּל-עַנְוֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִשְׁפָּטוֹ
 פָּעָלוּ בִקְשׁוּ-צִדֵּק בִּקְשׁוּ עֲנֻנָּה אוֹלִי תִסְתַּרְוּ בַּיּוֹם
 אַף-י-הוָה: ^בכִּי עֲזָה עֲזוּבָה תִהְיֶה וְאֲשַׁקְלוּ
 לַשְּׁמֵמָה אֲשִׁלּוּד בַּצְהָרִים יִגְרְשׁוּהָ וְעִקְרוּ
 תַּעֲקֹר: ^בהוּי יִשְׁבִּי חֶבֶל הַיָּם גּוֹי כְּרָתִים דְּבַר-
 י-הוָה עֲלֵיכֶם כֹּנָעַן אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְהַאֲבִדְתִּיךְ
 מֵאֵין יוֹשֵׁב: ^בוְהִיטָה חֶבֶל הַיָּם נֹת כְּרַת רַעִים
 וּגְדָרוֹת צָאוּ: ^בוְהָיָה חֶבֶל לַשְּׂאֲרִית בֵּית יְהוּדָה
 עֲלֵיהֶם יִרְעוּ בְּבִתִּי אֲשַׁקְלוּ בַּעֲרָב יִרְבְּצוּן כִּי
 יִפְקְדֶם י-הוָה אֶ-לֵהִיָּהֶם וְשָׁב שְׁבִיתָם: ^בשְׁמַעְתִּי
 חֲרַפַּת מוֹאָב וּגְדַפִּי בְנֵי עַמּוֹן אֲשֶׁר חָרְפוּ אֶת-עַמִּי

וַיַּגְדִּילוּ עַל-גְּבוּלָם: ^בלִכְן חִי-אֲנִי נֹאם י-הוָה
 צ-בָאוֹת אֶ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּי-מוֹאָב כֶּסֶדֶם תִּהְיֶה
 וּבְנֵי עַמּוֹן פַּעֲמָה מִמִּשְׁקַח חֲרוּל וּמִכְרָה-מִלֶּחַ
 וּשְׁמֵמָה עַד-עוֹלָם שְׂאֲרִית עַמִּי יִבְזּוּם וְיִתָּר גּוֹי
 יִנְחָלוּם: ^בזֹאת לָהֶם תַּחַת גְּאוֹנָם כִּי חָרְפוּ וַיַּגְדִּילוּ
 עַל-עַם י-הוָה צ-בָאוֹת: ^בנֹרָא י-הוָה עֲלֵיהֶם כִּי
 רָזָה אֶת כָּל-אֶ-לֹהֵי הָאָרֶץ וַיִּשְׁתַּחֲוּ-לוֹ אִישׁ
 מִמְּקוֹמוֹ כָּל אֲנִי הַגּוֹיִם: ^בגַּם-אַתָּם כּוֹשִׁים חֲלָלִי
 חֲרָבִי הִמָּה: ^בוַיֵּט יָדוֹ עַל-צִפּוֹן וַיֹּאבֵד אֶת-אֲשׁוּר
 וַיִּשָּׁם אֶת-גִּינּוֹה לַשְּׁמֵמָה צִיָּה כַּמִּדְבָּר: ^בוַיִּרְבְּצוּ
 בְּתוֹכָהּ עֲדָרִים כָּל-חִיתוֹ-גּוֹי גַּם-קָאֵת גַּם-קִפְד
 בְּכַפְתָּרֶיהָ יִלְיִנוּ קוֹל יִשׁוּרָר בְּחִלּוֹן חֲרָב בֶּסֶף כִּי
 אֲרֻזָּה עָרָה: ^בזֹאת הָעִיר הָעֲלִיזָה הַיּוֹשֶׁבֶת לְבִטָּח
 הָאֲמָרָה בַּלְבָּבָהּ אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד אֵיךְ | הִיתָה
 לַשְּׁמָה מִרְבֵּץ לַחֲיָה כָּל עוֹבֵר עָלֶיהָ יִשְׂרָק יִגִּיעַ
 יָדוֹ:

ג ^אהוּי מִרְאָה וּנְגָאָלָה הָעִיר הַיּוֹנָה: ^בלֹא שְׁמַעָה
 בְּקוֹל לֹא לִקְחָה מוֹסֵר בִּי-הוּנָה לֹא בִטָּחָה אֶל-
 אֶ-לֹהֶיהָ לֹא קִרְבָּה: ^בשָׁרִיָּה בִקְרָבָה אֲרִיזוֹת שְׂאֲגִים
 שִׁפְטִיָּה זֹאבִי עֲרָב לֹא גִרְמוּ לְבָקָר: ^בגִּבִּיאוּיָּהּ
 פְּחֻזִּים אֲנָשִׁי בַּגָּדוֹת כַּהֲגִיָּה חֲלָלוּ-קֹדֶשׁ חֲמָסוֹ
 תוֹרָה: ^בי-הוָה צִדִּיק בִּקְרָבָה לֹא יַעֲשֶׂה עוֹלָה
 בִּבְקָר בִּבְקָר מִשְׁפָּטוֹ יִתֵּן לְאוֹר לֹא נַעֲדָר וְלֹא-
 יוֹדַע עוֹל בְּשֵׁת: ^בהַכְרַתִּי גּוֹיִם נִשְׁמָו פְּנוֹתָם
 הַתְּרַבְּתִי חוּצוֹתָם מִבְּלִי עוֹבֵר נִצְדוּ עֲרִיָּהֶם מִבְּלִי-
 אִישׁ מֵאֵין יוֹשֵׁב: ^באֲמָרְתִּי אֶד-תִּירָאִי אוֹתִי תִקְחִי
 מוֹסֵר וְלֹא-יִפְרַת מְעוֹנָה כָּל אֲשֶׁר-פְּקֻדָּתִי עָלֶיהָ
 אֲכַל הַשְּׁפִימוֹ הַשְּׁחִיתוֹ כָּל עֲלִילוֹתָם: ^בלִכְן חֲפוּ-לִי
 נֹאם-י-הוָה לַיּוֹם קוּמִי לַעֲד כִּי מִשְׁפָּטִי לְאַסֹּף
 גּוֹיִם לְקַבְּצִי מִמְּלָכוֹת לַשִּׁפְךְ עֲלֵיהֶם זַעֲמִי כָּל חֲרוֹן
 אִפִּי כִּי בֹאֵשׁ קִנְאָתִי תֹאכַל כָּל-הָאָרֶץ: ^בכִּי-אֲזַ-
 אֶהַפֹּךְ אֶל-עַמִּים שֹׁפָה בְּרוּרָה לִקְרֹא כָלֶם בְּשֵׁם
 י-הוָה לַעֲבָדוֹ שְׁכֶם אֶחָד: ^במַעֲבָר לְנִהרֵי-כוּשׁ
 עֲתָרִי בַת-פּוּצִי יוֹבִלּוֹן מִנְחָתִי: ^בבַּיּוֹם הַהוּא לֹא
 תִבּוֹשִׁי מִכָּל עֲלִילָתֶיךָ אֲשֶׁר פָּשַׁעְתָּ כִּי-כִי-אֲזַ |
 אֶסִּיר מִקְרָבֶךָ עֲלִיזִי גְאוֹתֶךָ וְלֹא-תוֹסִפִּי לְגִבְיָהּ
 עוֹד בְּהֵר קֹדֶשִׁי: ^בוְהִשְׁאֲרִיתִי בִקְרָבֶךָ עַם עֲנִי וְדָל
 וְחָסוּ בְשֵׁם י-הוָה: ^בשְׂאֲרִית יִשְׂרָאֵל לֹא-יַעֲשׂוּ

עולה ולא יזדברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון
תרמית פיהם ירעו ורבעו ואין מתריד: ^{יג} וי
בת ציון הריעו ישראל שמחי ועלזי בכל לב בת
ירושלם: ^{יד} הסיר י-הוה משפטיו פנה איבד מלך
ישראל י-הוה בקרבך לא תיראי רע עוד: ^{טו} ביום
ההוא יאמר לירושלם אל תיראי ציון אל ירפו
ידיך: ^{טז} י-הוה א-להיך בקרבך גבור יושיע וישע
עליך בשמחה יחריש באהבתו יגיל עליך ברגה:
^{יז} בוגי ממועד אספתי ממך היו משאת עליה
חרפה: ^{יח} הנני עשה את כל מעשיך בעת ההיא
והושעתי את הצלעה והנדחה אקבץ ושמתים
לתהלה ולשם בכל הארץ בשתם: ^{יט} בעת ההיא
אביא אתכם ובעת קבצי אתכם פייאתו אתכם
לשם ולתהלה בכל עמי הארץ בשובי את-
שבתיכם לעיניכם אמר י-הוה:

חגי

^א בשנת שתיים לדרגוש המלך בחדש הששי
ביום אחד לחדש היה דברי-הוה ביד חגי הנביא
אל זרבבל בן-שאלתיאל פתח יהודה ואל-
יהושע בן-יהוצק הפקדן הגדול לאמר: ^ב פה אמר
י-הוה צ-באות לאמר העם הזה אמרו לא עת-בא
עת-בית י-הוה להבנות: ^ג ויהי דברי-הוה ביד-
חגי הנביא לאמר: ^ד העת לכם אתם לשבת
בבתיכם ספוגים והבית הזה חרב: ^ה ועתה פה אמר
י-הוה צ-באות שימו לבבכם על דרכיכם:
^ו וזרעו הרבה והבא מעט אכול ואין לשבעה
שתו ואין לשכרה לבוש ואין לחם לו והמשתפר
משתפר אל צרור נקוב: ^ז פה אמר י-הוה צ-באות
שימו לבבכם על דרכיכם: ^ח עלו ההר והבאתם
עץ ובנו הבית וארצהו ואקבדה אמר י-הוה:
^ט פנה אל הרבה והנה למעט והבאתם הבית
ונפתתי בו יען מה נאם י-הוה צ-באות יען ביתי
אשר-הוא חרב ואתם רצים איש לביתו: ^י על-כן
עליכם פלאו שמים מטל והארץ פלאה יבולה:
^{יא} ואקרא חרב על הארץ ועל ההרים ועל הדגן
ועל התירוש ועל היצהר ועל אשר תוציא
האדמה ועל האדם ועל הבהמה ועל כל יגיע

פנים: ^{יב} וישמע זרבבל בן-שלתיהל ויהושע בן-
יהוצק הפקדן הגדול וכל שארית העם בקול
י-הוה א-להיהם ועל דברי חגי הנביא כאשר
שלתו י-הוה א-להיהם וייראו העם מפני י-הוה:
^{יג} ויאמר חגי מלאך י-הוה במלאכות י-הוה לעם
לאמר אני אתכם נאם י-הוה: ^{יד} ויער י-הוה את-
רוח זרבבל בן-שלתיהל פתח יהודה ואת-רוח
יהושע בן-יהוצק הפקדן הגדול ואת-רוח כל
שארית העם ויבאו ויעשו מלאכה בבית י-הוה
צ-באות א-להיהם: ^{טו} ביום עשרים וארבעה
לחדש בששי בשנת שתיים לדרגוש המלך:

^ב בשביעי בעשרים ואחד לחדש היה דבר-
י-הוה ביד חגי הנביא לאמר: ^ג אמר-נא אל-
זרבבל בן-שלתיהל פתח יהודה ואל-יהושע בן-
יהוצק הפקדן הגדול ואל-שארית העם לאמר:
^ד מי בכם הנשאר אשר ראה את-הבית הזה
בכבודו הראשון ומה אתם ראים אתו עתה קלוא
כמהו פאין בעיניכם: ^ה ועתה חזק זרבבל נאם-
י-הוה וחזק יהושע בן-יהוצק הפקדן הגדול וחזק
כל-עם הארץ נאם י-הוה ויעשו פייאני אתכם
נאם י-הוה צ-באות: ^ו את-הדבר אשר-פרתי
אתכם בצאתכם ממצרים ורוחי עמדת בתוכם
אל-תיראו: ^ז כי כה אמר י-הוה צ-באות עוד אחת
מעט היא ואני מרעיש את השמים ואת-הארץ
ואת-הים ואת-התרבה: ^ח והרעשתי את כל-הגוים
ובאו חמדת פלי-הגוים ומלאתי את-הבית הזה
כבוד אמר י-הוה צ-באות: ^ט לי הכסף ולי הזהב
נאם י-הוה צ-באות: ^י גדול יהיה כבוד הבית הזה
האחרון מן-הראשון אמר י-הוה צ-באות
ובמקום הזה אתן שלום נאם י-הוה צ-באות:
^{יא} בעשרים וארבעה לתשיעי בשנת שתיים
לדרגוש היה דברי-הוה אל-חגי הנביא לאמר:
^{יב} פה אמר י-הוה צ-באות שאל-נא את-הפנהגים
תורה לאמר: ^{יג} הן ישא-איש בשר-קדש בכנה
בגדו ונגע בכנפו אל-הלחם ואל-הנזיד ואל-הנין
ואל-שמן ואל-כל מאכל היקדש ויענו הפנהגים
ויאמרו לא: ^{יד} ויאמר חגי אם-יגע טמא-גפש בכל-
אלה היטמא ויענו הפנהגים ויאמרו יטמא: ^{טו} ויען

חָגִי וַיֹּאמֶר כֵּן הָעַם־הַזֶּה וְכֵן־הַגּוֹי הַזֶּה לִפְנֵי נְאֻם־
יְ-הוָה וְכֵן כָּל־מַעֲשֵׂה יְדִיָּהֶם וְאֲשֶׁר יִקְרִיבוּ שֵׁם
טָמֵא הוּא: ^{טו}וַעֲתָה שְׂיִמּוּ־נָא לְבַבְכֶּם מִן־הַיּוֹם הַזֶּה
וּמַעַלָּה מִטָּרֶם שׁוּם־אֶבֶן אֶל־אֶבֶן בְּהִיכַל יְ-הוָה:
^{טז}מִהְיוֹתָם בָּא אֶל־עֲרַמַּת עֲשָׂרִים וְהִיתָה עֲשָׂרָה
בָּא אֶל־הֵיכַל לַחֲשֹׁף חֲמִשִּׁים פּוּרָה וְהִיתָה
עֲשָׂרִים: ^{יז}הִפִּיתִי אֶתְכֶם בַּשָּׂדֶפֶן וּבִיַּרְקוֹן וּבִבְרֹד
אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם וְאִין־אַתְּכֶם אֵלֵי נְאֻם־יְ-
הוָה: ^{יח}שְׂיִמּוּ־נָא לְבַבְכֶּם מִן־הַיּוֹם הַזֶּה וּמַעַלָּה
מִיּוֹם עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה לַתְּשִׁיעִי לַמִּן־הַיּוֹם אֲשֶׁר־
יִסַּד הֵיכְלִי־הַזֶּה שְׂיִמּוּ לְבַבְכֶּם: ^{יט}הַעֲזוֹד הַזֶּרַע

בַּמִּגְוִיָּה וְעַד־הַגָּפֶן וְהַתְּאֵנָה וְהַרְמִיז וְעַץ הַזֵּית
לֹא נִשְׂא מִן־הַיּוֹם הַזֶּה אֲבָרָה: ^כוַיְהִי דְבַר־
יְ-הוָה שְׁנִית אֶל־חָגִי בְּעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה לַחֲדָשׁ
לְאֹמֶר: ^{כא}אֹמֶר אֶל־זֶרֶבְבָּל פַּחַת־יְהוּדָה לֵאמֹר אֲנִי
מִרְעִישׁ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ: ^{כב}וְהִפְכָּתִי כֶּסֶא
מַמְלָכוֹת וְהַשְׁמַדְתִּי חֲזֹק מַמְלָכוֹת הַגּוֹיִם וְהִפְכָּתִי
מִרְכָּבָה וְרִכְבִּיָּה וַיֵּרְדּוּ סוּסִים וְרִכְבִּיהֶם אִישׁ
בְּתֹרֵב אֲחִיו: ^{כג}בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם־יְ-הוָה צֶ-בָאוֹת
אֶקְחֶךָ זֶרֶבְבָּל בֶּן־שָׁאֲלִיתִיאֵל עַבְדִּי נְאֻם־יְ-הוָה
וְשִׁמְתִּיךָ כְּחוֹתָם כִּי־בָךְ בְּתֹרַתִּי נְאֻם יְ-הוָה
צֶ-בָאוֹת:

הַלְבוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן פֶּרֶק ט

ט,א הָאֱמֵן אֵין לוֹ חֲזָקָה בְּכָלִים שֶׁתַּחַת יָדוֹ, אֶחָד כָּלִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר וְאֶחָד שְׂאֵר כָּלִים. כִּי־כֵן: רָאָה כָּלִיו בְּיַד הָאֱמֵן, וְהִבִּיא עֲדִים שֶׁהָן יוֹדְעִין שֶׁהַכָּלִי זֶה שָׁלוֹ, וְהוּא טוֹעֵן וְאוֹמֵר לְתַקֵּן נִתְּתִיו לָךְ, וְהָאֱמֵן אוֹמֵר לֹא בָּא לְיָדִי אֲלֹא בְּמִכְרָה אוֹ בְּמִתְנָה, אוֹ שֶׁטְעֵן אֶתְּהָ נִתְּתִיו לִי, אֶתְּהָ מִכְרָתוֹ לִי אַחֵר שֶׁבָּא לְיָדִי לְתַקְנֹו אִם עַל פִּי שֶׁמָּסְרוּ לוֹ שְׁלֹא בְּעֲדִים בְּעַל הַכָּלִי נֶאֱמָן, וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיַּד הָאֱמֵן; וְיִשָּׁבַע בְּעַל הַבֵּית הַסֵּת עַל טְעֻנָּתוֹ.

ט,ב וַיֵּשׁ גְּאוּנִים שְׂדֵנָה, אִם עַל פִּי שְׁלֹא הִבִּיא בְּעַל הַבֵּית עֲדִים שֶׁזֶה הַכָּלִי שָׁלוֹ, הוּאִיל וְרָאָה כָּלִיו, וְחָרִי הָאֱמֵן מוֹדָה לוֹ שֶׁחָיָה שָׁלוֹ, וּמָכְרוּ לוֹ אֵין הָאֱמֵן נֶאֱמָן; אֲבָל אִם אָמַר לֹא חָיָה דְּבָרִים מֵעוֹלָם, וְשָׁלִי הוּא כָּלִי זֶה נֶאֱמָן הָאֱמֵן, וְנִשְׁבָּע הַסֵּת. וְאִם הִבִּיא בְּעַל הַבֵּית עֲדִים שֶׁהַכָּלִי הַזֶּה יָדוּעַ לוֹ, אֵין הָאֱמֵן נֶאֱמָן. וְדִין זֶה פְּלֵא הוּא בְּעֵינֵינוּ.

ט,ג לֹא רָאָה הַכָּלִי בְּיַד הָאֱמֵן, אֲלֹא טְעֵן וְאוֹמֵר, כָּלִי פְּלוֹנִי נִתְּתִיו לָךְ לְתַקֵּן, וְהָאֱמֵן אוֹמֵר חֲזָרְתָּ וּמִכְרָתוֹ לִי, אוֹ נִתְּתִיו לִי הָאֱמֵן נִשְׁבָּע הַסֵּת וְנִכְפָּטָר, מִתּוֹךְ שֶׁיִּכּוֹל לִזְמַר לֹא חָיָה דְּבָרִים מֵעוֹלָם. וְאֶפְלוּ מָסְרוּ לוֹ לְתַקֵּן בְּעֲדִים חָרִי הָאֱמֵן נֶאֱמָן, מִתּוֹךְ שֶׁיִּכּוֹל לִזְמַר חֲחֲזָרְתִּיו לָךְ: שֶׁהַמִּכְרִיד אֵצֶל חֲבֵירוֹ בְּעֲדִים, אֵינוֹ צָרִיף לְחֲחֲזֹר לוֹ בְּעֲדִים. לְפִיכָךְ נִשְׁבָּע הָאֱמֵן הַסֵּת וְנִכְפָּטָר, וְאֵין מַחֲבִיבִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא הַכָּלִי. וְאִם הוֹצִיאֻהוּ הוּאִיל וְנִרְאָה חָרִי בְּעַל הַבֵּית מִבִּיא עֲדִים שֶׁהוּא שָׁלוֹ וְנוֹטֵלוֹ, אִם עַל פִּי שֶׁמָּסְרוּ לוֹ בְּלֹא עֲדִים כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.

ט,ד לְפִיכָךְ אִם טְעֵן הָאֱמֵן וְאוֹמֵר, שְׁתִּים קִצְצָת לִי בַּשֹּׁכְרִי, וּבְעַל הַבֵּית אוֹמֵר לֹא קִצְצָתִי לָךְ אֲלֹא אַחַת אִם הָיָה הַכָּלִי נִרְאָה בַּפְּנִיָּהם הוּאִיל וְהָאֱמֵן אֵין לוֹ כּוֹ חֲזָקָה, וְאֵינוֹ יְכוֹל לְטְעֵן שֶׁהוּא לְקוֹחַ בְּיָדוֹ, חָרִי בְּעַל הַבֵּית נִשְׁבָּע בְּנִקְיֻטַּת חֶפְזָן עַל הַקִּצְצָה כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ בַּשִּׁכּוּרִים, וְנוֹתֵן. וְאִם אֵין הַכָּלִי נִרְאָה בַּפְּנִיָּהם הוּאִיל וְהָאֱמֵן נֶאֱמָן לִזְמַר לְקוֹחַ הוּא בְּיָדִי, יְכוֹל לְטְעֵן עַד כְּדֵי דְּמִיו, וְנִשְׁבָּע בְּנִקְיֻטַּת חֶפְזָן וְנוֹטֵל, בְּדֶרֶךְ כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטֵלִין כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.

ט,ה אֱמֵן שִׁיָּרַד מֵאֲמָנוּתוֹ וְכֵן הָאֱמֵן חָרִי הֵן בַּשְּׂאֵר כָּל אָדָם, וַיֵּשׁ לָהֶן חֲזָקָה בְּכָל הַמִּטְלָטְלִין כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.

ט,ו מִי שֶׁנִּכְנַס לְבֵיתוֹ שֶׁלְּחֲבֵירוֹ בַּפְּנִי בְּעַל הַבֵּית, וַיֵּצֵא וּכְלִים טְמוּנִין לוֹ תַּחַת כְּנָפָיו, וְהַעֲדִים רוֹאִין אוֹתוֹ, וְלֹאֲחֵר זְמַן תִּכְבְּעוּ בְּעַל הַבֵּית וְאוֹמֵר לוֹ, חֲחֲזֹר לִי כָּלִי שֶׁהַשְּׂאֵלְתִּיךָ וְחָרִי הַעֲדִים, וְהוּא אוֹמֵר לְקוֹחִין הֵן בְּיָדִי אֵינוֹ נֶאֱמָן. וְנִשְׁבָּע בְּעַל הַבֵּית הַסֵּת עַל טְעֻנָּתוֹ שֶׁלֹּא מָכְרָן וְלֹא נִתְּנָן, וַיִּחְזְרוּ הַכָּלִים לְבָעֲלִים.

ט,ז בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּבַעַל הַבֵּית שְׂאֵינוֹ עֹשֵׂי לְמִכְרָ אֶת כָּלִיו, וְזֶה שֶׁהוֹצִיא הַכָּלִים תַּחַת כְּנָפָיו, אֵין דֶּרֶכּוֹ לְהַצְנִיעַ, וְאוֹתָן הַכָּלִים, אֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַצְנִיעַ; לְפִיכָךְ חֵיב לְחֲחֲזֹר, לְפִי שֶׁלֹּא הַצְנִיעַן אֲלֹא לְכַפֵּר בָּהֶן. אֲבָל בְּעַל הַבֵּית הָעֹשֵׂי לְמִכְרָ אֶת כָּלִיו אִם עַל פִּי שְׂאִין זֶה צָנוּעַ, וְאֵין דֶּרֶךְ אוֹתָן הַכָּלִים לְהַטְמִינָן תַּחַת הַכְּנָפִים חָרִי זֶה נִשְׁבָּע הַסֵּת שֶׁהָן לְקוֹחִין בְּיָדוֹ.

ט,ח וְכֵן אִם יֵצֵא בָּהֶן מִגִּלְיוֹן בַּפְּנִי עֲדִים אִם עַל פִּי שְׂאִין בְּעַל הַבֵּית עֹשֵׂי לְמִכְרָ אֶת כָּלִיו

הָרִי זֶה נֶאֱמַן לֹאמַר לְקוֹחֵהוּ הֵן בְּיָדִי, שְׁמָא
נִצְרְבוּ לוֹ מַעוֹת וּמִכּוֹר: וּבִלְבָד שְׁלֹא יִהְיֶה,
מִדְּבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁבִּיר.

ט, ט אֲבָל דְּבָרִים הָעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁבִּיר
לְעוֹלָם הֵן בְּחֻזְקַת בַּעֲלֵיהֶן, כִּמּוֹ שְׁבָאֲרִנּוּ.
וְאִם עַל פִּי שְׁחֻצִיאָן מִגְלִין, וְאִם עַל פִּי
שֶׁבַעַל הַבֵּית הַזֶּה עָשׂוּי לְמִכּוֹר אֶת כָּלִיו,
הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ עֲדִים שְׁזָה הַכָּלִי הָעֲשׂוּי
לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁבִּיר בִּלְבָד יִדּוּעַ הוּא לוֹ,
מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּד זֶה עַל כָּל פָּנִים: עַד
שִׁיבִיא רָאִיָּה שֶׁמִּכְרוּ לוֹ, אוֹ נִתְּנוּ לוֹ בְּמַתָּנָה
כְּקַרְקָעוֹת.

ט, י אֲפִלּוּ מֵת זֶה שֶׁהַכָּלִי תַּחַת יָדוֹ, מוֹצִיאִין
אוֹתוֹ מִיָּד הַיּוֹרֵשׁ בְּלֹא שְׁבוּעָה שְׁפִיזוֹן שְׁאִין
לְאָבִיו לְטַעַן שְׁלֻקְחוֹ אוֹ שְׁחֻצִיאָן מִשְׁכּוֹן, כִּךְ
אִין זֶה יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעַ. וְאִם טַעַן הַיּוֹרֵשׁ
טַעַנַת וְדָאִי, וְאָמַר בְּפָנַי נִתְּנוּ לְאָבִי אוֹ
מִכְרוּ לוֹ הָרִי בַּעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע הַסֵּת, כִּשְׁאֵר
כָּל הַנִּשְׁבָּעִין. וּבִכְבָּר בְּאֲרִנּוּ שִׁישׁ מִי שְׁחֻצִיאָן
שִׁישְׁבָּע בַּעַל הַבֵּית הַסֵּת, וְאַחֵר כִּךְ יַחֲזִיר
כָּלִיו מִיָּד הַיּוֹרֵשׁ; וְאִין דַּעְתִּי נוֹטָה לְזֶה.

ט, יא מִי שְׁלֻקָּח קָרָדִם וְאָמַר, הָרִינִי הוֹלֵךְ
לְגֹזֵר דְּקָלוֹ שְׁלֻפְלוֹנִי שֶׁמִּכְרוּ לִי, וְכִרְתָּ אֶת
הַדָּקָל הָרִי זֶה בְּחֻזְקָתוֹ: שְׁאִין אָדָם מַעֲיִז פָּנָיו,
וְכוֹרֶת אֵילָן שְׁאִינּוּ שְׁלֹו. וְאִם טַעַנּוּ הַבַּעֲלִים
שְׁלֹא מִכְרוּהוּ נִשְׁבַּע זֶה הַכוֹרֶת הַסֵּת שְׁחֻצִיאָן
שְׁלֹו, וְנִכְפָּטֵר: כִּיּוֹן שֶׁנִּכְבְּרַת, הָרִי הוּא כִּשְׁאֵר
מִטְּלָטְלִין.

ט, יב וְכֵן הַיּוֹרֵד לְשִׁדְּחַ חֲבֵרוֹ, וְאֲבָל פְּרוּתִיָּה
שָׁנָה אוֹ שְׁנָתִים, וְהַבַּעֲלִים טוֹעֲנִין שְׁזָה יָרַד
שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת וְגִזְלָן הוּא, וְאֲבָל וְהָרִי עֲדִים
שְׁאֲבָל, וְהַיּוֹרֵד אוֹמַר בְּרִשּׁוֹתֶךָ יָרַדְתִּי לְאָכַל
פְּרוּתִיָּה הָרִי זֶה הָאֹכֵל נֶאֱמַן, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת

עַל כִּךְ: חֻזְקָה הִיא שְׁאִין אָדָם מַעֲיִז פָּנָיו,
וְאֹכֵל פְּרוּת שְׁאִינּוּ שְׁלֹו.

ט, יג אִם עַל פִּי שֶׁהַקָּרָקַע בְּחֻזְקַת הַבַּעֲלִים,
אִין הַפְּרוּת בְּחֻזְקַת הַבַּעֲלִים: שְׁאִין אָדָם
מוֹכֵר פְּרוּת שְׁדָּחוֹ בַּשֹּׁטֵר כְּדִי שֶׁנֶּאֱמַר לְזֶה
שְׁאֲבָל, הֵבֵא שְׁטָרְךָ. וְאִין צָרִיךְ לֹאמַר שְׁאִם
אֲבָל פְּרוּתִיָּה שְׁנִים רַבּוֹת שְׁמַתוֹךְ שִׁיכּוֹל
לֹאמַר לְקוֹחָהּ הִיא בְּיָדִי נֶאֱמַן לֹאמַר לְפְרוּת
בִּלְבָד יָרַדְתִּי, וַיִּשְׁבַּע הַסֵּת.

ט, יד שְׁנֵים שֶׁהִיוּ אוֹחֲזִין בְּכָלִי אֶחָד, אוֹ שֶׁהִיוּ
רוֹכְבִּין עַל גְּבִי בְּהֶמְהָ, אוֹ אֶחָד רוֹכֵב וְאֶחָד
מִנְהִיגָה, אוֹ יוֹשְׁבִין בְּצַד עֶרְמָה שְׁלֻחֲטִים
הַמִּנְחָת בְּסִמְטָה אוֹ בְּחֻצֵּי שְׁלֻשְׁתֵּיהֶם זֶה
אוֹמַר הַכָּל שְׁלִי, וְזֶה אוֹמַר הַכָּל שְׁלִי כָּל אֶחָד
מִשְׁנִיָּהֶן נִשְׁבַּע בְּנִקְיֻטַּת חֶפֶץ שְׁאִין לוֹ בְּזֶה
הַדָּבָר פְּחוֹת מִחֻצִּיו, וַיִּחְלְקוּ. וְשְׁבוּעָה זוֹ
תִּקְנַת חֲכָמִים הִיא, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה כָּל אֶחָד
וְאֶחָד תּוֹפֵס בְּטָלִיתוֹ שְׁלֻחֲבָרוֹ, וְנוֹטֵל בְּלֹא
שְׁבוּעָה.

ט, טו זֶה אוֹמַר כִּלָּה שְׁלִי, וְזֶה אוֹמַר חֻצִּיָּה
שְׁלִי הָאוֹמַר כִּלָּה שְׁלִי יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בָּה
פְּחוֹת מִשְׁלֹוֹשָׁה חֲלָקִים, וְהָאוֹמַר חֻצִּיָּה שְׁלִי
יִשְׁבַּע שְׁאִין לוֹ בָּה פְּחוֹת מִרְבִּיעַ; וְזֶה נוֹטֵל
שְׁלֹוֹשָׁה חֲלָקִים, וְזֶה נוֹטֵל רְבִיעַ.

ט, טז מִכָּאֵן אֵתָּה לָמַד לְכָל הַנִּשְׁבָּעִין לְטַל,
כִּיּוֹן שְׁבוּעָה קָלָה כִּיּוֹן שְׁבוּעָה חֲמוּרָה שְׁאִינּוּ
נִשְׁבַּע עַל מָה שְׁטוּעֵן, אֲלֹא עַל מָה שֶׁנוֹטֵל,
אִם עַל פִּי שְׁטוּעֵן יוֹתֵר.

ט, יז חִיו שְׁנִים אֲדוּקִין בְּטָלִית, זֶה אוֹמַר כִּלָּה
שְׁלִי וְזֶה אוֹמַר כִּלָּה שְׁלִי זֶה נוֹטֵל עַד מְקוֹם
שִׁידּוֹ מִגֵּעַת, וְזֶה נוֹטֵל עַד מְקוֹם שִׁידּוֹ מִגֵּעַת;
וְהַשְׁאֵר חוֹלְקִין בְּשׂוּוָה, אַחֵר שֶׁנִּשְׁבָּעִין. וַיֵּשׁ
לְכָל אֶחָד לְגִלְגֹּל עַל חֲבֵרוֹ, שֶׁכָּל מָה שֶׁנִּשְׁבַּע

בדין נטל.

מיח היה זה אוהו בחוטיין שבשפת הטלית, וזה בחוטיין שבשפה האחרת חולקין בלה בשוה, אחר שנשבעין. וכל חלקה האמורה כאן לדמים לא שיפסידו עצמו שלכלי או שלטלית, או שימיתו הבהמה.

מיט היה האחד אוהו את בלה, וזה מתאבק עמו ונתלה בה הרי זו בחזקת האוהו את בלה. באו שניהם אדוקין בה, ושמטה האחד מידי חברו בפנינו, ושתק השני את על פי שחזר וצוה, אין מוציאין אותה מידו: כיון ששתק בתחלה, הרי זה כמודה לו. חזר השני ותקפה מן הראשון את על פי שהראשון צוה מתחלה ועד סוף, חולקין.

טב באו שניהם אדוקין בטלית, ואמרנו להם צאו וחלקו את דמיה יצאו וחזרו, והרי היא תחת יד אחד מהן, זה טוען הודה לי ונסתלק ממנה, וזה טוען שכרתייה לו, או נתגבר עלי וחטפה המוציא מחברו, עליו הראיה. ואם לא הביא ראיה ישבע זה שהיא בלה בידו הסת שהיא שלו, ויפטור. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות טוען ונטען פירק י

יא בהמה או חיה שאינה שמורה, אלא מחלבת בכל מקום ורועה אינה בחזקת זה שתפסה, מאחר שהיא ידועה לבעלים. פיצד: הביא התובע עדים שהבהמה הזאת ידועה לו, וזה התופס טוען אלה נתתה לי, אלה מכרתה לי אינו נאמן: שאין חיותה תחת ידו ראיה שחרי היא הלכה מעצמה, ונכנסה ברשותו. לפיכך אם לא הביא ראיה תחזר הבהמה לבעליה, וישבע הסת על טענת זה. יב חיתה הבהמה שמורה או מסורה לרועה

אף על פי שהביא זה עדים שהיא שלו, הרי היא בחזקת זה שהיא תחת ידו. ואם טען אלה מכרתה לי, או נתתה לי ישבע התופס הסת שהיא שלו, ויפטור.

יג לפיכך מו שתפס בהמת חברו שהיתה שמורה אצלו, או ביד רועה, והבעלים טוענין היא יצאת מעצמה ובאה אצלך, או פקדון היא בידך, או שאולה היא לך, והתופס אומר בן הוא אינה שלי, אבל אתה חייב לי כך וכך עליה, או אתה משפנתה בידי על כך וכך, או הויקה אותי נזק שאתה חייב לשלם על ידיה כך וכך יכול לטען עד כדי דמיה, מתוך שיכול לומר לקוחה היא בידי; וישבע בנקיטת חפץ ויטל.

יד וכן העבדים שיכולין לחלה, אינן בחזקת זה שהן תחת ידו, אלא כיון שהביא הטוען עדים שזה ידוע שהוא עבדו, וחלה טוען אתה מכרתו לי, או אתה נתתו לי במתנה אינו נאמן, ויחזר העבד לבעליו, וישבע הטוען, שלא מכר ולא נתן.

יז הביא זה הנטען שתפס העבד, עדים שיש לזה העבד אצלו שלוש שנים רצופות מיזם ליום, והוא משתמש בו בדרך שהעבדים משמשיין את רבן הואיל ולא מוחה בו בכל אלו השנים הרי זה נאמן, ומעמידין אותו בידו, אחר שישבע הסת, שלקחו ממנו או שנתנו לו במתנה. אבל עבד קטן שאינו יכול לחלה על רגליו מפני קטנותו, הרי הוא כשאר המטלטלין, וכל מי שיהיה ברשותו, הרי הוא בחזקתו; והמוציא מחברו, עליו הראיה.

יז הטוען את חברו ואמר לו, בנך זה או בהמה זו או עבד זה שבידך שלי הוא,

הסת ויעמוד במקומו.

יא, ב אבל אם הביא שמעון עדים שחצר זו שלו היתה הרי היא בחזקת שמעון, ואומרין לראובן, הבא ראיה שמכרה לך, או נתנה לך. ואם לא הביא ראיה מסלקין אותו ממנה, ומחזירין אותה לשמעון, אף על פי שאין ראובן מודה לשמעון שהיא היתה שלו, שחרי יש עדים לשמעון.

יא, ג כמה דברים אמורים שמצריכין ראובן להביא ראיה או יסתלק, בשלא נשתמש בה זמן מרבה. אבל אם הביא עדים שאכל פרות קרקע זו שלו שנים רצופות, ונהנה בכלה בדרך שנהנין כל אדם באותה קרקע, והוא שיהיה אפשר לבעלים הראשונים שיודעו בזה שהחזיק, ולא מחו בו מעמידין אותה ביד ראובן, וישבע ראובן הסת שמכרה לו שמעון, או נתנה לו, ויפטר.

יא, ד מפני שאמרים לשמעון, אם אמת אתה טוען שלא מכרת ולא נתת למנה הנה זה משתמש שנה אחר שנה בקרקעה, ואין לך עליו לא שטר שכירות, ולא שטר משכונה, ולא מחית בו.

יא, ה טען ואמר, מפני שלא הגיע אלי הדבר, שחרי חייתי במדינה רחוקה אמרים לו אי אפשר שלא יגיע הדבר בשלוש שנים; וכיון שהגיע אליה הנה לך למחוזת בפני עדים, ותודיע אותם שפלוגי גזל אותי, ולמחר אתבענו בדין: הואיל ולא מחית, אתה הפסדת על עצמך.

יא, ו לפיכך אם היתה מלחמה ושבוש דרכים בין המקום שהיה בו ראובן ובין המקום שהיה בו שמעון אפלו אכלה ראובן עשרים שנה מוציאין אותה מתחת ידו, וחוזרת

וגזלתו ממני, או הפקדתיו אצלך, או שכור הוא לך, או שאול הוא, והנטען אומר לא כי, אלא זה ממוני וירשתי, והביא הטוען עדים והעידו שהן יודעין שזה החפץ או העבד או הפחמה ידוע שהוא היה לזה חזר הנטען ואמר, כן היה שלך, אבל אתה נתתו לי, או מכרתו לי, וזה שאמרתי ירשתי, לא שירשתי מאלבתי אלא שהוא שלי באלו ירשתי הרי זה נאמן, ונשבע הסת: שפכר בארנו שיש לטוען לחזר ולטען דבר הנשמע.

יז ספינה וביוצא בה, שהיו שנים נחלקין עליה זה אומר בלה שלי וזה אומר בלה שלי, ובאו לבית דין, ואמר האחד תפסוה עד שאביא עדים אין תופסין. ואם תפסוה בית דין, וחלף ולא מצא עדים, ואמר הניחוה בינינו, וכל המתגבר יטל בפשהה דינה מנדם אין שומעין להן, ואין מוציאין אותה בית דין מתחת ידן: עד שיבואו עדים, או עד שיודו זה לזה, או יחלקו ברצונם ובשביעה כמו שבארנו.

הלכות טוען ונטען פרק יא

יא, א כל הקרקעות חידועות לבעליהן אף על פי שהן עתה תחת ידי אחרים, הרי הן בחזקת בעליהן. פיצד: ראובן שהיה משתמש בחצר בדרך שהעם משתמשין בחצרותיהן, דר בה ושוכרה לאחרים ובונה וסותר, ואחר זמן בא שמעון וטען עליו ואמר לו, חצר זו שתחת ידך שלי היא, ושכורה היא בידיך, או שאולה, או גזולה, והשיבו ראובן שלך היתה, ואתה מכרתה לי, או נתתה לי במתנה אם אין עדים לשמעון שהיתה ידועה לו, נשבע ראובן

לְשִׁמְעוֹן: מִפְּנֵי שֶׁיְכוּל לֹאמַר לֹא יָדַעְתִּי שָׁזָה
מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּקִרְקָעִי.

יֵא, הָבִיא רְאוּבֵן עֲדִים שְׁחִיחַ שִׁמְעוֹן בָּא
בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְעוֹמֵד בְּמָקוֹם זֶה שְׁלוּשִׁים
יּוֹם אוֹ פְּחוֹת אוֹמְרִים לְשִׁמְעוֹן, מִפְּנֵי מַה לֹּא
מַחִית בְּשִׁבְאָתָּה; אֲבֵדְתָּ זְכוּתְךָ.

יֵא, ח טָעַן שִׁמְעוֹן וְאָמַר, טָרִיד חֵייתִי בְּשׁוֹק,
וְלֹא יָדַעְתִּי שָׁזָה בְּתוֹךְ הַצָּרִי חָרִי זֶה טָעָנָה,
שֶׁכָּל שְׁלוּשִׁים יּוֹם יִהְיֶה אָדָם טָרִיד בְּשׁוֹקוֹ.
וְאִם עוֹמֵד יוֹתֵר מִשְׁלוּשִׁים יּוֹם, וְלֹא מַחֵחַ
אֲבֵד זְכוּתוֹ. וַיִּרְאֶה לִּי, שְׂדִין זֶה אֵינּוּ אֵלָּא
בְּכַפְרִים, שֶׁהָעָם טָרִידִין בְּשׁוֹקִים שְׁלָחָן.

יֵא, ט וּמִפְּנֵי מַה אֵין אוֹמְרִין לְרְאוּבֵן, אִם
אִמֶּת הוּא הִדְבָּר שֶׁמָּכַר לָךְ אוֹ נָתַן לָךְ
בְּמַתָּנָה, לָמָּה לֹא נִזְחַרְתָּ בְּשֹׁטֶר שְׁלָךְ: מִפְּנֵי
שֶׁאֵין אָדָם נִזְחַר בְּשֹׁטֶרוֹ, וְהוֹלֵךְ כָּל יָמָיו,
וְחִזְקָה שֶׁאֵין אָדָם נִזְחַר בְּשֹׁטֶרוֹ, אֵלָּא עַד
שְׁלוֹשׁ שָׁנִים; וְכִיּוֹן שָׂרִיפָה שֶׁאֵין אָדָם מִמַּחֵחַ
בִּידוֹ, שׁוֹב אֵינּוּ נִזְחַר.

יֵא, חֲרִי שֶׁמַּחֵחַ שִׁמְעוֹן בְּמַדִּינָה רְחוֹקָה
מִפְּנֵי מַה לֹּא יִטָּעַן רְאוּבֵן וַיֹּאמֶר, לֹא
שִׁמְעֵתִי שֶׁמַּחֵחַ בִּי, כִּדִּי שְׂאִיזָהר בְּשֹׁטְרִי:
מִפְּנֵי שֶׁאוֹמְרִין לוֹ, חֲבֵרְךָ יֵשׁ לוֹ חֵבֶר,
וְהַחֵבֶר יֵשׁ לוֹ חֵבֶר אַחֵר, וְחִזְקָה שֶׁהִגִּיעַ אֵלָיְךָ
הַדְּבָר; וְכִיּוֹן שֶׁיִּדְעֶתָ שֶׁמַּחֵחַ בְּךָ בְּתוֹךְ שְׁלוֹשׁ
שָׁנִים אִם בְּאִמֶּת הִיָּה לָךְ שֹׁטֶר וְלֹא נִזְחַרְתָּ
בוֹ, אֵתָּה הִפְסַדְתָּ עַל עֲצָמְךָ.

יֵא, יֵא לְפִיכָּךְ אִם מַחֵחַ שִׁמְעוֹן בְּפָנֵי הָעֲדִים,
וְאָמַר לָהֶם אֵל תּוֹצִיאוּ דָּבָר זֶה מִפִּיכֶם אֵין
זֶה מַחֲאָה. אֲבָל אִם אָמְרוּ הָעֲדִים מַעֲצָמוֹ, אֵין
דָּבָר זֶה יוֹצֵא מִפִּינוֹ חֲרִי גַם זֶה מַחֲאָה: שֶׁדָּבָר
שֶׁאֵין אָדָם מַצִּיחַ עָלָיו, אוֹמְרוֹ שְׁלֹא בְּכוֹנֶנָה.
יֵא, יֵב וְכֵן אִם צִיחַ לְעֲדִים וְאָמַר לָהֶם, אֵל

תּוֹדִיעוּהוּ, אוֹ שֶׁאָמְרוּ הֵן מַעֲצָמוֹ, אֵין אֲנִי
מוֹדִיעִין אוֹתוֹ גַּם זֶה מַחֲאָה הִיא: שֶׁאֵף עַל פִּי
שֶׁאֵינֶן מוֹדִיעִין אוֹתוֹ, מוֹדִיעִין הֵם לְאַחֲרֵיהֶם;
וְהִדְבָּר יִגִּיעַ אֵלָיו.

יֵא, יֵג פִּיצֵד הַמַּחֲאָה: אוֹמֵר בְּפָנֵי שָׁנִים,
פְּלוּנִי שְׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהַצָּרִי אוֹ בְּשֹׁדֵי גִזְלָן
הוּא, וְלָעֵתִיד אֲנִי תוֹבֵעַ אוֹתוֹ בְּדִין. וְכֵן אִם
אָמַר לָהֶם שְׁכוּרָה הִיא בִּידוֹ, אוֹ מִשְׁכּוּנָה,
וְאִם יִטָּעַן עָלַי שֶׁמְכַרְתִּי אוֹ נָתַתִּי, אֲנִי תוֹבֵעַ
אוֹתוֹ בְּדִין. וְכֵן כָּל פִּיוֹצָא בְּזֶה חֲרִי זֶה
מַחֲאָה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא מַחֵחַ בְּמַדִּינָה זֶה
שֶׁחֲחִזִּיק בָּהּ זֶה. אֲבָל אִם אָמַר לָחֵן, פְּלוּנִי
שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּהַצָּרִי גִזְלָן הוּא אֵין זֶה מַחֲאָה:
שְׁחֲרִי רְאוּבֵן אוֹמֵר בְּשִׁשְׁמִיעֵתִי, אֲמַרְתִּי
שֶׁמָּא חֲרַף אוֹתִי בְּלִבִּי, וְלִפִּיכָּךְ לֹא נִזְחַרְתִּי
בְּשֹׁטְרִי.

יֵא, יֵד מַחֲאָה בְּפָנֵי שָׁנִים; וְכוּתְבִין, אֵף עַל
פִּי שְׁלֹא אָמַר לָהֶם כְּתָבוּ. וְכִיּוֹן שֶׁמַּחֵחַ
בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה, אֵינּוּ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְמַחֵחַ
בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה; אֲבָל צָרִיךְ שְׁלֹא יִהְיֶה בֵּין
מַחֲאָה לְמַחֲאָה, שְׁלוֹשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת. לְפִיכָּךְ
צָרִיךְ לְמַחֵחַ בְּסוּף כָּל שְׁלוֹשׁ; וְאִם מַחֵחַ,
וְעוֹמֵד שְׁלוֹשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת, וְאַחֵר כָּךְ מַחֵחַ
אֵינָה כְּלוּם.

יֵא, טוֹ הָבִיא רְאוּבֵן עֲדִים שָׁזָה שִׁמְעוֹן בַּעַל
חֲשָׁדָה קָבִין פְּרוֹת שָׁדָה זֶה, וְנִתְּנָם לִי תַעֲמִיד
חֲשָׁדָה בִּיד רְאוּבֵן, וְאִפְלוֹ טָעַן שִׁשְׁמִיעוֹן
מְכַרָּה לוֹ אוֹ נִתְּנָה לוֹ חֵיוֹם: שֶׁאִלּוֹ לֹא מְכַר
אוֹ נָתַן לֹא הִיָּה מִשְׁמֵשׁ אֵת רְאוּבֵן בְּשָׁדָה
זֶה, וְנוֹתֵן לוֹ פְּרוֹתֶיהָ.

יֵא, טז טָעַן שִׁמְעוֹן וְאָמַר, אִמֶּת הִיָּה הַדְּבָר,
וְלִפְרוֹת הוֹרְדִיתִי, וְשָׁלוֹ חֵיוֹ הַפְּרוֹת, אֲבָל
חֲגוּף לֹא מְכַרְתִּי נֶאֱמַן, וְחִזְזַרְתָּ לְשִׁמְעוֹן,

אלא אם כן אכלה ראובן בפניו שלוש
שנים, ולא מחה בו כמו שבארנו.

הלכות טוען ונטען פרק יב

יב, א שלוש שנים שאמרנו, מיום ליום;
אפלו היו חסר יום אחד לא החזיק, ומסלקין
אותו ממשנה. במה דברים אמורים,
בקרקעות שהן עושין פרות תדיר בגזן
הבתים, והחצרות, והבורות, והשיחין,
והמערות, והחניות, והפנדקיות,
והמרחצאות, והשוכבות, ובתי הבדין,
ושדה השלהין שמשקין אותה תמיד וזורעין
בה ונוטעין, והגנות, והפרדסין; וכן
העבדים המחלכין, כמו שבארנו.

יב, ב אבל שדה הפעל שהיא שותה ממי
גשמים בלבד, ושדה האילן אינה מיום ליום;
אלא בין שאכל שלוש תבואות ממין אחד,
הרי אלו כשלוש שנים.

יב, ג פיצד: היתה שדה תמרים, וגדר שלוש
גדירות, או שדה ענבים, ובצר שלוש
בצירות, או שדה זיתים, ומסק שלוש
מסיקות הרי אלו כשלוש שנים, והחזיק.
ואפלו היו האילנות רצופין, ולא היה ביניהן
הרחק הראוי, שהרי סופן ליבש הואיל
ואכלן שלוש שנים, החזיק.

יב, ד הביא עדים שהיה דר בחצר זו שלוש
שנים, או ששכרה שלוש שנים הרי זו חזקה.
טען בעל החצר ואמר, שמא לא שכן בה
ביום ובלילה, או שמא אלו שהשפירו להם
לא שכנו בה ביום ובלילה הרי זו טענה;
ואומרים למחזיק או הביא עדים ששנים אלו
גמורות ביום ובלילה, או תסתלק.

יב, ה אפלו באו שנים ואמרו לנו שכר, ואנו
דרנו בה ביום ובלילה, וטען בעל החצר

ואמר, יביאו עדים שדרו בה ביום ובלילה;
צריכין אלו העדים השוכרין, להביא ראיה
שדרו בה תמיד: שזה הדבר תלוי בהן;
ואינו תלוי בטענת המחזיק, כדי שיעידו לו.
יב, ו היה זה המחזיק או העדים שדרו בה,
מן הרובלין המחזרין בעירות וכיוצא בהן
טוענין אותן לכתחלה; וכשיביא עדי חזקה
אומרין לו, הביא עדים שהיית מחזיק בה
ביום ובלילה.

יב, ז במה דברים אמורים, בחצרות ובתים
וכיוצא בהן, שהן עשויות לדור בתוכן
ביום ובלילה; אבל החניות שלתגרים
וכיוצא בהן, שאין דרין בהן אלא ביום בין
שדר בה שלוש שנים ביום, הרי זו חזקה.

יב, ח שלוש שנים שאמרנו, צריכות שיהיו
רצופות זו אחר זו. הרי שהחזיק בשדה,
וזרעה שנה וחובירה שנה, וזרעה שנה,
וחובירה שנה אפלו עשה כן במה שנים, לא
החזיק.

יב, ט היה דרבן שלבני אותו המקום לחוביר
אף על פי שמקצתן זורעין שנה אחר שנה,
ומקצתן זורעין שנה ומובירין שנה הרי זה
החזיק: שהרי הוא אומר לא חוברתי אותה,
אלא כדי שתעשה הרבה בשנת הזריעה.

יב, י שני שתפין שהחזיקו בשדה שש שנים
הראשון אכלה ראשונה ושלישית
וחמישית, והשני אכלה שניה ורביעית
וששית לא עלתה חזקה לאחד מהם: שהרי
בעל הקרקע אומר בין שלא ראיתי ולא
שמעתי שהחזיק בה אדם אחד שנה אחר
שנה, מפני זה לא מחיתי.

יב, יא לפיכך אם כתבו אלו השתפין שטר
ביניהן, שישתמשו בה שנה אחר שנה בין

שָׁעֲבָרוּ שְׁלוֹשׁ שָׁנִים, עָלְתָה לָּהֶן חֲזָקָה:
שֶׁהַשָּׁטֵר, קוֹל יֵשׁ לוֹ; וְהוֹאִיל וְלֹא מָחָה, אִבַּד
אֶת זְכוּתוֹ. וְהוּא חֲדִין לְעֶבֶד שֶׁהַחֲזִיקוֹ בּוֹ
שָׁנִים, וְנִשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה אִם
כָּתְבוּ שָׁטֵר בִּינֵיהֶן, תָּרִי הַחֲזִיקוֹ.

יב, יב אֲכָלָה שָׁנָה זֶה הַמַּחְזִיק וּמִכָּרָה, וְאֲכָלָה
חֲלוּקָה שָׁנָה, וּמִכָּרָה לְחֻקָּה שְׁנֵי וְאֲכָלָה שָׁנָה
אִם מִכָּרוּ זֶה לָזֶה בַּשָּׁטֵר, שְׁלֹשָׁתָן מִצְטָרְפִין;
וְתָרִי זֹו חֲזָקָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹא מָחָה. וְאִם מִכָּרוּ
שֶׁלֹא בַּשָּׁטֵר, אֵינָה חֲזָקָה, שֶׁהַבְּעָלִים
הָרְאוּשׁוֹנִים אוֹמְרִים פִּיזוֹן שֶׁלֹא עָמַד בָּהּ אִישׁ
אֶחָד שְׁלוֹשׁ שָׁנִים, לֹא הֶצְרַכְתִּי לְמַחֲוֹת.

יב, יג אֲכָלָה הָאֵב שָׁנָה וְהֵבֶן שְׁתֵּים, הָאֵב
שְׁתֵּים וְהֵבֶן שָׁנָה, הָאֵב שָׁנָה וְהֵבֶן שָׁנָה
וְחֲלוּקָה מִן הֵבֶן שָׁנָה תָּרִי זֹו חֲזָקָה; וְהוּא,
שֶׁלֹקָה בַּשָּׁטֵר.

יב, יד אֲכָלָה בִּפְנֵי הָאֵב שֶׁהִיָּה בַּעַל הַשָּׂדֶה
שָׁנָה, וּבִפְנֵי בְנוֹ שְׁתֵּים, אוֹ בִּפְנֵי הָאֵב
שְׁתֵּים, וּבִפְנֵי הֵבֶן שָׁנָה, אוֹ בִּפְנֵי הָאֵב שָׁנָה
וּבִפְנֵי בְנוֹ שָׁנָה, וּבִפְנֵי חֲלוּקָה מִן הֵבֶן שָׁנָה
תָּרִי זֹו חֲזָקָה; וְהוּא שֶׁמִּכָּר הֵבֶן שָׂדֶה זֹו בְּכָלֵל
שְׂדוֹתָיו שֶׁתָּרִי לֹא הַכִּיר הַמַּחְזִיק שְׁנֵימִכָּרָה,
וְלִפְיָכֶּה לֹא נִזְהָר בַּשָּׁטֵר. אֲבָל אִם מִכָּר הֵבֶן
שָׂדֶה זֹו בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אֵין לָהּ מַחֲוָה גְּדוּלָּה
מִזֹּו.

יב, טו נָרָה שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה, אִפְּלוּ כַּמָּה שָׁנִים
הוֹאִיל וְלֹא נִהְנָה בָּהּ, אֵינָה חֲזָקָה. וְכֵן אִם
פָּתַח בָּהּ שְׁבִילֵי הַמַּיִם, וּפָתַח וְשִׁדַּד בְּלִבָּד
הוֹאִיל וְלֹא אָכַל פְּרוֹת, אֵינָה חֲזָקָה. זֶרְעָה,
וְלֹא תְרוּיָה בָלוּם, אִלֵּא זֶרַע בּוֹר, וְאִסָּף בּוֹר
לֹא הַחֲזִיק, שֶׁתָּרִי לֹא נִהְנָה. אֲכָלָה שְׁחַת, לֹא
הַחֲזִיק; וְאִם הָיָה הַמָּקוֹם דֶּרֶכֶן לְזֶרַע לְשְׁחַת,
מִפְּנֵי שֶׁדָּמְיוֹ יִקְרִין תָּרִי זֹו חֲזָקָה.

יב, טז אֲכָלָה עָרְלָה שְׁבִיעִית וּבְלָאִים אַף עַל
פִּי שְׁנֵהֲנָה בְּעֶבְרָה, תָּרִי זֹו חֲזָקָה. הָיָה הַמָּקוֹם
שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ סָלַע אוֹ חֲלָמִישׁ שְׁאִינוֹ רָאוּי
לְזִרְעָה צָרִיד לְהִנּוֹת בּוֹ בְּדָבָר הָרְאוּי לוֹ,
כַּגּוֹן שִׁישִׁטָּח בּוֹ הַפְּרוֹת אוֹ יַעֲמִיד בּוֹ בְּהִמָּה
וּכְיוּצָא בְּזֶה; וְאִם לֹא נִהְנָה בּוֹ כָּל אוֹתָן
הַשְׁלוֹשׁ שָׁנִים בְּדָבָר הָרְאוּי לוֹ, לֹא הַחֲזִיק.

יב, יז הָיָה מַעֲמִיד בְּהִמָּה בַּמָּקוֹם מְסִים מִחֲצָר
חִבְרוֹ, אוֹ שֶׁהִיָּה מְגִדֵּל שָׁם תִּרְנַגּוּלִין, אוֹ
מַעֲמִיד שָׁם תַּנּוּר וְכִירִים וְרַחִים, אוֹ שְׁנֵתָן
שָׁם זָבָלוֹ, בֵּין שֶׁהַעֲמִיד מִחֲצָה בֵּין שֶׁלֹא
הַעֲמִיד אִם נִשְׁתַּמְּשׁ בְּדָבָרִים אֵלּוּ וּכְיוּצָא
בָּהֶן שְׁלוֹשׁ שָׁנִים בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וְטַעַן עַל בַּעַל
הַחֲצָר וְאָמַר, אֶתָּה נָתַתָּ לִי מָקוֹם זֶה, אוֹ
מִכָּרְתוֹ לִי תָרִי זֹו חֲזָקָה.

יב, יח שָׂדֶה שֶׁהִיא מִקְפַּת גֶּדֶר, וּבֹא זֶה
שֶׁהַחֲזִיק בָּהּ, וְזֶרַע חוּץ לַגֶּדֶר, וְנִהְנָה בְּכָל
מָקוֹם שְׁאִינוֹ שָׁמּוּר אַף עַל פִּי שֶׁאֲכָלוּ שָׁנָה
אַחֵר שָׁנָה, לֹא עָלְתָה לוֹ חֲזָקָה: שֶׁהַבְּעָלִים
טוֹעֲנִין וְאוֹמְרִין, פִּיזוֹן שְׁרָאִינוֹ שֶׁזֶרַע
בַּמָּקוֹם מִפְּקָר, אִמְרָנוּ כָּל מִזֶּה שֶׁזֶרַע חֵית
הַשָּׂדֶה תֹאכְלֵנוּ, וְלִפְיָכֶּה לֹא מַחֲוִיתִי. וְהוּא
חֲדִין לְכָל חֲזֶרַע מָקוֹם שְׁאִינוֹ שָׁמּוּר, אִלֵּא
רָגֵל כָּל חֵית וְיָד כָּל אָדָם מִצְוִיין בּוֹ.

יב, יט אֲכָלָה בְּלֶה חוּץ מִבֵּית רִבְעֵי, הַחֲזִיק
בְּכָלֶה חוּץ מֵאוֹתוֹ בֵּית רִבְעֵי שֶׁלֹא נִהְנָה בּוֹ;
אִפְּלוּ הָיָה מָקוֹם חֲלָמִישׁ בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה, הוֹאִיל
וְלֹא נִשְׁתַּמְּשׁ בּוֹ פְּרָאוּי לוֹ, אֵין לוֹ בּוֹ חֲזָקָה.
יב, כ הַחֲזִיק אֶחָד בְּאֵילָנוֹת וְאָכַל פְּרוֹתֵיהֶן,
וְאֶחָד הַחֲזִיק בְּקֶרֶקַע וְזֶרְעָה וְאָכַל פְּרוֹתֵיהֶן,
וְכָל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם טוֹעֵן שֶׁחָבַל שְׁלִי, וְאִנִּי
לְקַחְתִּיו זֶה שֶׁהַחֲזִיק בְּאֵילָנוֹת וְאָכַלָן שְׁלוֹשׁ
שָׁנִים, יֵשׁ לוֹ הָאֵילָנוֹת וְקֶרֶקַע שְׁצָרִיכִין לוֹ,

וְהוּא בְּמִלּוֹא הָאוֹרָה וְסִלּוֹ חוּצָה לְכָל אֵילָן
וְאֵילָן; וְזֶה שֶׁהַחֲזִיק בְּקֶרֶקַע, יֵשׁ לוֹ שָׂאֵר
הַקֶּרֶקַע.

יב, כּא וְכֵן הָאוֹכֵל פְּרוֹת אֵילָן שְׁלוֹשׁ שָׁנִים,
וְטָעַן עַל בַּעַל הָאֵילָן אֶתְּהָ מִכֶּרֶת לִי אֵילָן זֶה
וְקֶרֶקַעוֹ הָרִי זֶה יֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע בְּעֵבִי הָאֵילָן, עַד
הַתְּהוֹם.

יב, כב שִׁדָּה אֵילָן שֶׁהָיוּ בּוֹ שְׁלוֹשִׁים אֵילָנוֹת
בְּתוֹךְ בֵּית שְׁלוֹשׁ סָאִין, וְאָכַל עֵשְׂרָה בַּשָּׁנָה
רִאשׁוֹנָה, וְעֵשְׂרָה בַּשָּׁנָה שְׁנִיָּה, וְעֵשְׂרָה
בַּשָּׁנָה שְׁלִישִׁית הַחֲזִיק בְּכָל: וְהוּא שִׁיחִיו
הָעֵשְׂרָה שְׂאֵבֵל מִפְּרוֹת בְּכָל בֵּית הַשְּׁלוֹשׁ
סָאִין, וְלֹא הוֹצִיאוֹ שָׂאֵר הָאֵילָנוֹת פְּרוֹת;
אָבֵל אִם הוֹצִיאוֹ שָׂאֵר הָאֵילָנוֹת פְּרוֹת, וְלֹא
אָכַלָן לֹא הַחֲזִיק אֵלָּא בְּמָה שְׂאֵבֵל.

יב, כג בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׂאֵבֵל הוּא
מִקְצַת הַפְּרוֹת וּבִזְזוֹ הָעֵם שָׂאֵר הַפְּרוֹת. אָבֵל
אִם הִנִּיחַ פְּרוֹתֵיהֶן עָלֵיהֶן הוֹאִיל וְאָכַל אֵילָן
מִכָּאֵן וְאֵילָן מִכָּאֵן מִכָּל הַשָּׁדָה הַחֲזִיק בְּכָל
הַשָּׁדָה, אִם עַל פִּי שְׂאֵל אִסַּף כָּל פְּרוֹתֶיהָ.

הַלְבוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן פֶּרֶק יג

יג, א וְאֵלּוֹ שְׂאִין מַעֲמִידִין הַקֶּרֶקַע בִּידּוֹ, אִם
עַל פִּי שְׂאֵבֵל שְׁלוֹשׁ שָׁנִים הָאֲמִנִין,
וְהָאֲרִיסִין, וְהָאֲפִטְרוּפִין, וְהַשְּׁתַּפִּין, וְהָאִישׁ
בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ, וְהָאִשָּׁה בְּנִכְסֵי בַּעְלָהּ, וְכֵן
בְּנִכְסֵי אָבִיו, וְהָאָב בְּנִכְסֵי חֶבְרִין: שְׂכָל אֶחָד
מֵאלּוֹ, אִין מִקְפִּידִין זֶה עַל זֶה; לְפִיכָּךְ אִין
אֲכִילָתָן רִאִיָּה, אִם עַל פִּי שְׂאֵל מִחוּ בְּחֵן
הַבְּעָלִים, אֵלָּא תַּחֲזֹר הַקֶּרֶקַע לְבַעָלִים
שֶׁהִבִּיאוֹ רִאִיָּה שְׂזֹאת הָאָרֶץ יְדוּעָה לְחֵן,
וְיִשְׁבְּעוּ הֶסֶת שְׂאֵל מִכָּרוֹ וְלֹא נָתַנוּ כָּמוֹ
שְׂבִאֲרָנוֹ.

יג, ב וְכֵן רִאשֵׁי גְלִיּוֹת שְׂלֹאוֹתוֹ חֲזָמוֹ, וְהַגְזָלוֹ,

וְהַגְזֵי אִין אֲכִילָתָן רִאִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁחֵן בַּעְלֵי
זְרוּעַ. וְכֵן חֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן אִין אֲכִילָתָן
רִאִיָּה, מִפְּנֵי שְׂאִין לָהֶם טַעֲנָה בְּדִי שֶׁתַּעֲמֹד
הַקֶּרֶקַע בִּידּוֹ; אֵלָּא תַּחֲזֹר לְבַעָלִים. וְכֵן
הַמַּחֲזִיק בְּנִכְסֵיהֶן, אִין אֲכִילָתָן רִאִיָּה.

יג, ג פִּיצֵד אִין מַעֲמִידִין אֶת הַקֶּרֶקַע בִּידּוֹ;
רִאוּבֵן שְׂאֵבֵל שִׁדָּה שְׂמַעוֹן שְׁנֵי חֲזָקָה, וְהוּא
טוֹעֵן שֶׁהָיוּ לְקוּחָה בִּידּוֹ, וְהִבִּיא שְׂמַעוֹן
עֲדִים שֶׁהָיוּ יְדוּעָה לוֹ, וְכֵן הִבִּיא עֲדִים
שֶׁרִאוּבֵן יְדוּעַ שֶׁהוּא שֶׁתַּפּוֹ בָּהּ אוֹ אָרִיסוֹ אוֹ
אֲפִטְרוּפּוֹ, וּמִפְּנֵי זֶה לֹא מָחָה תַּחֲזֹר הַשָּׁדָה
לְשִׂמְעוֹן, וְיִשְׁבַּע הֶסֶת שְׂאֵל מִכָּר וְלֹא נָתַן.
וְהוּא חֲדִין לְשִׂאֲרָן. אָבֵל אִם לֹא הִבִּיא
שְׂמַעוֹן רִאִיָּה שֶׁרִאוּבֵן הָיָה שֶׁתַּפּ אוֹ אָרִיס,
אֵלָּא רִאוּבֵן הוֹדָה מַעֲצָמוֹ וְאָמַר כֵּן הָיָה
שֶׁתַּפִּי וּמִכָּר לִי הוֹאִיל וְאָבֵל שְׁנֵי חֲזָקָה,
וְיִכּוֹל לֹאמַר לֹא הָיָה שֶׁתַּפִּי מַעֲזוֹלָם הָרִי זֶה
נֶאֱמַר, בְּשִׂאֲרָן כָּל אָדָם.

יג, ד הָאֲמִנִין פִּיצֵד: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ בּוֹנִין בָּהּ אוֹ
מִתְקַנְיִן אוֹתָהּ, שָׁנִים רַבּוֹת. יִרְדּוּ מֵאֲמִנּוֹתָן
אִם אָכְלוּ אוֹתָהּ שְׁלוֹשׁ שָׁנִים מֵאַחַר שִׁיְרְדּוּ
מֵאֲמִנּוֹתָן, יֵשׁ לָחֵן חֲזָקָה.

יג, ה הָאֲרִיסִין פִּיצֵד: כְּגוֹן שֶׁהָיָה אָרִיס לְאָבִיו
שֶׁלְבַעַל הַשָּׁדָה, אוֹ לְאִנְשֵׁי מִשְׁפַּחְתּוֹ, שֶׁפִּיּוֹן
שֶׁהוּא אָרִיס שֶׁלְבַתִּי אָבוֹת, אִין מִמַּחֲזִין
הַבְּעָלִים בִּידּוֹ. אָבֵל אִם זֶה הוּא שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ
אָרִיס תַּחֲלָה הוֹאִיל וְאָכְלָה כָּלָה שְׁנֵי חֲזָקָה,
מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בִּידּוֹ, וְאֹמְרִין לְבַעָלִים חֵינֵךְ
אָבֵל שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה, וְלֹא מַחִיתָם בּוֹ.

יג, ו אָרִיס שֶׁלְבַתִּי אָבוֹת שֶׁהוֹרִיד אָרִיסִין
מִתַּחַת יָדוֹ, יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה, שְׂאִין מוֹרִידִין
אָרִיסִין אַחֲרֵים לְנִכְסֵי אָדָם, וְהוּא שׁוֹתֵק.
אָבֵל אִם חָלַק לְאָרִיסִין אַחֲרֵים שֶׁהָיוּ בָּהּ אִין

לו חֲזָקָה, שְׁמָא מִמֶּנָּה עַל הָאָרִיסִין עָשׂוּ
אוֹתוֹ. וְאָרִיס שִׁירָד מֵאָרִיסוֹתוֹ, וְאָכְלָה
שְׁלוֹשׁ שָׁנִים מֵאַחֵר שִׁירָד הַחֲזִיק.

יג, הָאֶפְטָרוּפִין פִּיצַד: בֵּין שְׁחִיו אֶפְטָרוּפִין
עַל שָׂדֶה זֶה בֵּין עַל שָׂאָר נִכְסִים, בֵּין שְׁמִנּוּ
אוֹתָם בֵּית דִּין בֵּין שְׁמִנָּה אוֹתָם אָבִי
יְתוּמִים וְגָדְלוֹ חֵיתוּמִים וְהִנִּיחוֹ אוֹתָן, בֵּין
שְׁמִנָּה אָדָם אֶפְטָרוּפִין עַל הוֹצָאתוֹ וְהַכְנָסָתוֹ
הוֹאִיל וְהָן מִשְׁתַּמְשִׁין בְּרִשּׁוֹת, אֵין לָהֶן
חֲזָקָה. עָבְרוּ הָאֶפְטָרוּפִין מִמֶּנּוּיָן, וְאָכְלוּ
שְׁלוֹשׁ שָׁנִים אַחֵר שֶׁעָבְרוּ חָרִי זֶה חֲזָקָה.

יג, ח הַשְּׁתֵּפִין פִּיצַד: אִם הָיָה שְׂתֵּף בְּשָׂדֶה זֶה,
וְאֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה אָפּ עַל פִּי שְׂאֹכֵל אֶת כָּלָה
הָאֶחָד מֵהֶן כִּמְחָה שָׁנִים, חָרִי הִיא בְּחֲזָקַת
שְׁנֵיהֶם. וְאִם יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלָקָה, וְאָכְלָה הָאֶחָד
כָּלָה שְׁנֵי חֲזָקָה יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה: שְׁחִירֵי אוֹמְרִין
לְשִׁתְּפוֹ אִם בְּאֵמֶת שְׂלֹא מִכְרָתָ וְלֹא נִתְּתָ,
הִיאֲךָ אָכַל אֶת כָּלָה, וְאַתָּה שׁוֹתֵק, וְלֹא מַחִיתָ
בּוֹ בְּכָל שְׁלוֹשׁ שָׁנִים.

יג, ט וְכֵן הָאִישׁ שְׂאֹכֵל נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ שְׁנֵי
חֲזָקָה אָפּ עַל פִּי שְׁחֵתְנָה עִמָּה שְׂאִין לוֹ פְּרוֹת
בְּנִכְסֶיהָ, וְאִפְלוּ חֵתְנָה עִמָּה כִּשְׁחִיא אֲרוּסָה
שְׂלֹא יִירָשְׁנָה, וְאַחֵר כֶּךָ אָכַל וּבָנָה וְהָרִם,
וַעֲשָׂה כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה; וְכֵן הָאִשָּׁה שְׂאֹכְלָה
פְּרוֹת נִכְסֵי בַּעְלָהּ, וְנִשְׁתַּמְשָׁה בָּהֶן בְּחִפְצָהּ
כִּמְחָה שָׁנִים אָפּ עַל פִּי שְׁיַחֲדָה לָהּ שָׂדֶה
בְּמִזְוֹנוֹתֶיהָ, וְאָכְלָה שְׂדוֹת אַחֲרוֹת: אֵין
אֹכִילָתָן רְאִיָּה.

יג, י וְכֵן הַבֵּן שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל שְׁלֹחָנוֹ
שְׁלֹאֲבִיו, וְנִחַשְׁבַּב בְּכָלֵל בְּנֵי בֵיתוֹ אִם אָכַל
נִכְסֵי אָבִיו שְׁנֵי חֲזָקָה, וְכֵן הָאָב שְׂאֹכֵל נִכְסֵי
בֶן זֶה שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל שְׁלֹחָנוֹ שְׁנֵי חֲזָקָה אֵין
אֹכִילָתָן רְאִיָּה. וְכֵן שְׁפָרֵשׁ מֵאָבִיו, וְהָאִשָּׁה

שְׁחֵתְגֵרְשָׁה אִפְלוּ סִפְק גְּרוּשִׁין חָרִי הֵן כִּשְׂאָר
כָּל אָדָם.

יג, יא רָאִשֵׁי גְלוּת שְׁחִיו בִּימֵי חֲכָמִים לְפִי
שְׁחִיָּה בִּידָן כּוֹחַ לְרִדּוֹת אֶת הָעָם, אֵין
אֹכִילָתָן רְאִיָּה; וְכֵן אַחֵר שְׁחֵחֲזִיק בְּנִכְסֶיהֶן
אָפּ עַל פִּי שְׂאֹכֵל כִּמְחָה שָׁנִים, אֵין אֹכִילָתָן
רְאִיָּה. לְפִי שְׂאִינָן מִמַּחֲיוֹ, מִפְּנֵי שִׁידָן תְּקִיפָה
כָּל זְמַן שִׁירָצוֹ, מִסְּלָקִין זֶה מִמֶּנָּה; אָבִל
נִשְׁבַּעִין חֶסֶת, שְׂלֹא מִכְּרוּ וְשְׂלֹא נָתְנוּ. וְאִם
הֵן חֵחֲזִיקוֹ בְּנִכְסֵי אַחֵר, וְאָמַר שְׂלֹא מִכְּרָ
נִשְׁבַּע חֶסֶת שְׂלֹא מִכְּרָ לָהֶן, וְלֹא נָתַן לָהֶן.

יג, יב הַגְּזֵלָן פִּיצַד: מִי שֶׁחֲחֹזַק גְּזֵלָן עַל שָׂדֶה
זֶה, אוֹ מִי שֶׁחֲחֹזְקוֹ שְׁחֵן הוֹרְגִין נִפְשׁוֹת עַל
עַסְקֵי מִמּוֹן אָפּ עַל פִּי שְׂאֹכֵל שָׂדֶה זֶה כִּמְחָה
שָׁנִים לֹא חֵחֲזִיק, וְתַחֲזוֹר שָׂדֶה לְבָעֲלִים.

הַלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן פֶּרֶק יד

יד, א כָּל אֵלּוּ שְׂאִין אֹכִילָתָן רְאִיָּה אִם הִבִּיאוּ
עֲדִים שֶׁמִּכְּרוּ לָהֶם הַבְּעָלִים שָׂדֶה זֶה, אוֹ
נִתְּנוּהָ לָהֶן בְּמִתְנָה רְאִיָּתָן רְאִיָּה: חוּץ מִן
הַגְּזֵלָן, וְהַבְּעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ. בְּאִיזָה נִכְסִים
אָמְרוּ בְּנִכְסֵי צֶאֱן בְּרֹזֶל, אוֹ בְּשָׂדֶה שְׁיַחֲדָה לָהּ
בְּכַתְּבָתָהּ, וּבְשָׂדֶה שְׁכַתְּבָה לָהּ בְּכַתְּבָתָהּ,
וּבְשָׂדֶה שֶׁנָּתַן לָהּ בְּשׁוּם מִשְׁלֹו. אָבִל בְּנִכְסֵי
מִלּוֹג יֵשׁ לוֹ רְאִיָּה, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת
אִישׁוֹת.

יד, ב פִּיצַד הַגְּזֵלָן, אֵין לוֹ רְאִיָּה: בִּיּוֹן שֶׁחֲחֹזַק
גְּזֵלָן עַל שָׂדֶה זֶה אָפּ עַל פִּי שֶׁהִבִּיא רְאִיָּה
שֶׁחֲזָדָה הַבְּעַל בְּפָנֵי עֲדִים, שֶׁמִּכְּרָ לוֹ שָׂדֶה זֶה
וְלָקַח דָּמִים, וְהַבְּעָלִים אוֹמְרִים לֹא מִכְּרָנוּ,
אִלָּא מִפְּנֵי הִירָאָה הוֹדִינוּ לוֹ מוֹצִיאִין אֶת
הַשָּׂדֶה מִיָּדוֹ, וְאֵין לוֹ כָּלוּם. וְאִם הִעֲרִידוּ
הָעֲדִים שֶׁבִּפְנֵיהֶם מִנָּה לוֹ כֶּךָ וְכֶךָ מוֹצִיאִין
אֶת הַשָּׂדֶה מִיָּד הַגְּזֵלָן, וּמַחֲזִירִין לוֹ הַבְּעָלִים

את הדמים כמו שבארנו בהלכות גזלה.

יד, בן האמן ובן הערים ובן האפטרופוס שאכלו שדה זו שני חזקה אם טענו שהבעלים מכרו להן או נתנו להן, יש להן חזקה; ואם טענו שהיא ירשה להן מאבותיהן שאכלוה שני חזקה, אין להן חזקה. ואם הביאו עדים שהודו הבעלים לאביהן שמכרה להן, או נתנוה להן מעמידין את השדה בידן.

יד, בן הגזלן אף על פי שהביא ראיה שהודו הבעלים לאביו, אינה ראיה כמו שבארנו. אבל בן בן הגזלן אפלו בא בטענת אביו, יש לו חזקה; בא בטענת אבי אביו, אין לו חזקה.

יד, הגוי אפלו אכלה במה שנים, אין אכילתו ראיה; ואם לא הביא שטר תחזור השדה לבעלים בלא שום שבועה, שלא תקנו שבועת הסת אלא לישראל. וישראל הבא מחמת הגוי הרי הוא בגוי, ואין אכילתו ראיה.

יד, טען זה הישראלי הבא מחמת הגוי ואמר, בפני לקחה הגוי שמכרה לי מזה הישראלי המערער עלי חרי זה נאמן, וישבע הסת על כך: מתוך שיכול לומר אני לקחתיה ממנה, וחרי אכילתיה שני חזקה יכול לומר מפלוני לקחתיה, שבפני לקחה ממנה.

יד, אין מחזיקין בנכסי קטן, אפלו הגדיל. פיצד: אכלה בפניו כשהוא קטן שנה אחת, ושנים אחר שהגדיל, וטען אותה מכרת לי, אותה נתת לי אין זה פלוג: עד שיאכל אותה שלוש שנים רצופות, אחר שהגדיל.

יד, מי שהחזיק בנכסי קטן שנים רבות, וטען ואמר משכונת הן בידי, ויש לי חוב

עליהן כך וכך הואיל ואלו רצה אומר, לקוחים הן בידי נאמן, שחרי אינה מחזקת שהיא לאביו שלזה; וחרי זה גובה משכרה מה שטען, ותחזור ליתומים.

יד, ט אבל אם יצא עליה קול שהיא שליתומים אינו נאמן, שחרי אין מחזיקין בנכסי קטן; ותחזור השדה וכל הפרות שאכל ליתומים, עד שיגדלו ויעשה עמהן דין.

יד, אכלה שני חזקה בחיי אביהן מתוך שיכול לומר לקוחה היא בידי מאביהן נאמן לומר חוב יש לי על אביהן, ואגבה אותו מן הפרות; וגובהו שלא בשבועה, מתוך שיכול לומר שלי היא.

יד, יא בורח שפרח מחמת סכנת נפשות, כגון שהיה המלך מבקש אותו להמיתו אין מחזיקין בנכסיו. אפלו אכל המחזיק במה שנים, וטען שלקח אין אכילתו ראיה; ואין אומרים לבעל השדה, למא לא מחית, מפני שהיא מתעסק בנפשו. אבל הבורח מחמת ממונו, הרי הוא ככל אדם; ואם לא מחת, מחזיקין בנכסיו.

יד, יב מחזיקין בנכסי אשת איש. פיצד: אכלה מקצת שני חזקה בחיי הבעל, ושלוש שנים אחר מיתת הבעל, וטען ואמר, את מכרת לי ובעליך מעמידין אותה בידו: מתוך שיכול לומר ממך לקחתיה, אחר מות בעליך, שחרי אכלה שני חזקה אחר מיתת הבעל, ולא מחת בו. אבל אם אכלה בחיי בעלה במה שנים, ולא אכלה שני חזקה אחר מיתת בעלה אין לו חזקה.

יד, יג כל חזקה שאין עמה טענה, אינה חזקה. פיצד: הרי שאכל פרות שדה זו במה שנים, ובא המערער ואמר לו, מאין לך שדה זו,

שלי היא, השיבו ואמר, איני יודע שלמי היא, ובין שלא אמר לי אדם, ירדתי לתוכה אין זו חזקה: שחרי לא טען שלקחה, ולא שנתנה לו, ולא שירשה.

יד, אף על פי שלא טען, אין מוציאין אותה מידו, עד שיביא זה המערער עדים שהיא שלו. הביא עדים תחזור לו השדה, ומוציאין מזה כל הפרות שאכל. ואין פותחין לזה המחזיק תחלה; ואין אומרים לו, שמא שטר היה לך ואבד: עד שיטען הוא מעצמו. ואם לא טען, יחזיר כל הפרות שאכל.

יד, וכן האוכל שני חזקה מחמת שטר שיש בידו, ונמצא השטר בטל בטלה החזקה, ותחזור השדה עם כל הפרות לבעלים.

יד, טז הבא מחמת ירשה צריך להביא ראיה שדר אביו בשדה זו או נשתמש בה, אפלו יום אחד; ובין שאכלה הוא שלוש שנים מחמת אביו, מעמידין אותה בידו.

יד, וזאבל אם לא הביא ראיה שדר בה אביו כלל תחזור השדה וכל הפרות, למערער שיש לו עדים שהיא שלו, שחרי אינו טוען עליו שמכר או נתן לו, ולא נודעה קרקע זו לאבותיו. הביא ראיה שגראה בה אביו אינה כלום, שמא בא לבקר אותה ולא קניה, אלא צריך להביא ראיה שדר בה אביו, אפלו יום אחד.

יד, יח חרי שאכל שדה זו שנים רבות, ובא מערער ואמר לו, מה לך ולשדה זו, חודה לו ואמר, יודע אני שהיתה שלך, אבל פלוני מכרה לי והוא לקחה ממך, אמר לו המערער, פלוני שמכר לך גזלן הוא הואיל

והודה שהיא שלו, ושלל לקחה ממנו, תחזור השדה וכל הפרות למערער, אף על פי שאין לזה המערער עדים שהיא שלו. וכן כל ביצא בזה.

יד, יט הביא זה המחזיק עדים שפלוני שמכרה לו דר בה אפלו יום אחד, או שאמר לו בפני לקחה ממך ואחר כך מכרה לי מעמידין אותה בידו: שחרי יש לו טענה עם חזקתו; ואלו רצה טען ואמר ממך לקחתיה, שחרי יש לו שני חזקה.

הלכות טוען ונטען פרק טז

טז, א מי שערער על השדה, והביא עדים שהיא ידועה לו, והביא זה שפתוכה שטר שלקחה ממנו, והביא עדים שאכלה שני חזקה אומרים לו בתחלה, קים שטרך: אם נתקם חרי מוטב, וידון בשטר; ואם אי אפשר לו לקימו סומכין על עדי חזקה, וישבע הסת שלקחה.

טז, ב עדי חזקה שהעיד אחד משניהם שאכלה חטים שני חזקה, והשני העיד שאכלה שעורים עדותן קימת, שאין העד מדקדק בזה. העיד האחד שאכלה זה שנה ראשונה ושלישית וחמישית, והשני מעיד שאכלה שניה ורביעית וששית אין עדותן מצטרפת, שבשנה שמועיד בה זה לא העיד בה זה; ותחזור הקרקע והפרות.

טז, ג מי שירד לשדה בחזקת שהוא יורש, ואכל פרותיה, ונמצא יורש אחר שהוא קרוב ממנו, וראוי לירשה בין שנמצא בעדים, בין שהודה לו זה שירד תחלה חיב להחזיר כל הפרות שאכל.

טז, ד שנים שהיו עוררין על השדה, זה אומר שלי וזה אומר שלי, ואין לאחד מהן ראיה,

או שהביא כל אחד מהם עדים שהיא שלו, או שהיא שלאבותיו, או שהביא כל אחד משניהם עדים שאכלה שני חזקה, והשנים שהעידו בהן אלו הן השנים עצמן שהעידו בהן אלו מניחין אותה ביניהן, וכל המתגבר ירד בה; ויהיה האחר מוציא מידו, ועליו הראיה. ואם בא שלישי, ותקף עליה וירד לתוכה מסלקין אותו ממונה.

טו, הביא האחד עדים שהיא שלאבותיו, ושאכלה שני חזקה, והרי היא תחת ידו, והביא השני עדים שאכלה שני חזקה, והרי היא תחת ידו נמצאת עדות החזקה שלשניהם מכחשת; ומעמידין אותה ביד זה שהעידו לו עדי החזקה שהיא שלאבותיו, ומורידין אותו לתוכה.

טז, חזר השני והביא גם הוא עדים שהיא שלאבותיו, שהרי נמצאת גם עדות זו מכחשת חזרין בית דין, ומסלקין ממונה את הראשון, ומניחין אותה בין שניהם; וכל המתגבר, ירד בה.

טז, זה אומר שלאבותי וזה אומר שלאבותי, זה הביא עדים שהיא שלאבותיו וזה הביא עדים שאכלה שני חזקה תחזור לה שהביא עדים שהיא שלאבותיו, ויחזיר זה כל הפרות שאכל: שהרי לא טען עליו כלום, ואין אכילתו ראיה, שכל חזקה שאין עמה טענה על הפעלים, אינה כלום.

טז, חזר זה המחזיק ואמר, בן שלאבותיך היתה, ואתה מכרתה לי, וזה שטענתי תחלה שהיא שלאבותי, כלומר שאני סומך עליה והרי היא שלי בשלאבותי, או שאמר בן שלאבותי, שלקחתה מאבותיך הרי זו טענה נכונה, שהרי נתן אמתלה לדבריו

הראשונים; ומעמידין אותה בידו. ואם כשטען בתחלה אומר לו שלאבותי, ולא שלאבותיך אין שומעין לו בטענה זו האחרת. וכן כל פיוצא בזה.

טז, ראובן שהיה בתוך שדה, בא שמעון וערער עליו, ואמר ראובן שדה זו מלוי קניתיה, ואכלתי אותה שני חזקה, אומר לו שמעון והלא שטר זה מקום בידי, שאני לקחתיה מלוי מחיום ארבע שנים, חזר ראובן ואמר, וכי תעלה על דעתך שיש לי שלוש שנים בלבד משקניתיה, שנים רבות יש לי משלקחתיה, ואני קדמתיך הרי טענת ראובן טענה, שאדם קורא לשנים רבות שני חזקה.

טז, לפיכך אם הביא ראובן עדים שאכלה שבע שנים, שנמצא שאכלה שני חזקה קדם שלקחה שמעון מעמידין אותה בידו. אבל אם אכלה פחות משבע שנים תחזור לשמעון, שאין לה מחאה מלוי גדולה מזו, שהרי מכרה, קדם שיחזיק ראובן.

טז, זה אומר שלאבותי והביא עדים, וזה אומר שלאבותי ואין לו עדים תחזור לה שהביא עדים; ומוציאין מזה כל הפרות שהודה בהן שאכלו, אף על פי שאין עליו עדים שאכל, שהרי הוא אומר שמחמת אבותיו אכל, והרי העדים שהיא שלאבותיו שלזה הפועל. וכן כל פיוצא בזה.

טז, הביא המערער עדים שזו השדה שלו, וזה שבתוכה טוען ממך לקחתיה, והרי שטרי, והוציא שטר מקום, טען המערער שהיא מזיקה, וחודה בעל השטר ואמר בן הוא, אבל היה לי שטר פשר ואבד, ולקחתי זה בידי כדי לאים עליו שיודה שמכר לי

בְּאַמַּת הוֹאִיל וְאֵלֹה רָצָה, הָיָה עוֹמֵד בְּשֹׁטְרוֹ
שְׁחָרֵי מְקִיָּם הוּא חָרִי זֶה נֶאֱמַר, וְאֵין מוֹצִיאִין
אֶת הַשָּׂדֶה מִתַּחַת יָדוֹ; וַיִּשָּׁבַע הַסֵּת.

טו, יג הִבִּיא הַמַּעֲרֵעַר עֲדִים שְׂזוֹ הַשָּׂדֶה שְׁלוֹ,
וְזֶה שְׁבִתוּכָה טוֹעֵן מִמֶּנּוּ לְקַחְתִּיהָ, וְאֶבְלִתִּיהָ
שְׁנֵי חֲזָקָה, וְהִבִּיא עֲדִים שְׂאֵכְלָה שְׁנֵי חֲזָקָה,
טוֹעֵן הַמַּעֲרֵעַר וְאָמַר, הִיאֵךְ תִּטְעֵן שְׁלִקְחָתָהּ
מִמֶּנִּי מֵחַיִּים שְׁלוֹשׁ שָׁנִים, וּבְאוֹתוֹ הַזֶּמֶן, לֹא
הָיִיתִי בַּמְּדִינָה מִצָּרִיכִין זֶה שְׁבִתוּכָה לְהִבִּיא
רְאִיָּה שְׂזֶה פָּלוּנִי הַמַּעֲרֵעַר הָיָה עִמּוֹ בַּמְּדִינָה
בְּזֶמֶן זֶה שְׁטוֹעֵן שְׂמִכְרָהּ לוֹ בּוֹ, אֶפְלוֹ יוֹם
אֶחָד בְּדִי שִׁיחִיָּה אֶפְשָׁר שְׂיִמְכֹר לוֹ; וְאִם לֹא
הִבִּיא, מִסְּלָקִין אוֹתוֹ.

טו, יד מִי שֶׁחָלַף לְמְדִינַת חַיִּים, וְאֶבְדָּה דֶּרֶךְ
שְׂדֵהוּ, בֵּין שְׁחִיו אַרְבַּע הַשָּׁדוֹת הַמְּקִיפּוֹת
אוֹתָהּ לְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים, בֵּין שְׁחִיו הָאֲרֻבָּעָה
קָנוּ מֵאַחַד חָרִי כָּל אֶחָד מֵהֶן דּוֹחָהוּ וְאוֹמַר
לוֹ, שְׂמָא דֶּרֶךְ שְׁלָךְ עַל חֲבֵרִי הִיא; לְפִיכָךְ
יִקְנֶה לוֹ דֶּרֶךְ בְּמֵאָה מָנָה, אוֹ יִפְרַח בְּאַיִיר.

טו, טו וְכֵן אִם הָיוּ אַרְבַּע הַשָּׁדוֹת לְאִישׁ אֶחָד,
שֶׁקָּנָה אוֹתָן מֵאַרְבָּעָה אֵין לוֹ עָלָיו דֶּרֶךְ:
שְׁחָרֵי אוֹמַר לוֹ עֲתָה אִם אֶחָדִיר לְכָל אֶחָד
שֹׁטְרוֹ, אֵין אֶתָּה יָכוֹל לַעֲבֹר עַל אֶחָד מֵהֶן,
וְאֲנִי קָנִיתִי מִכָּל אֶחָד מֵהֶן, כָּל זְכוּת שְׂיִישׁ
לוֹ. אֲבָל אִם הָיָה בְּעַל אַרְבַּע הַשָּׁדוֹת
הַמְּקִיפּוֹת אִישׁ אֶחָד, וְהוּא בְּעַל הַמִּצָּר שְׁלָה
מִתַּחֲלָה וְעַד סוֹף חָרִי זֶה אוֹמַר לוֹ, מִכָּל מְקוֹם
דֶּרֶכִּי עָלֶיךָ; וַיֵּלֶךְ לוֹ בְּקִצְרָהּ, בָּאִי זֶה שְׂדֵה
שְׂיִרְצָה בְּעַל הַשָּׁדוֹת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.
וְאִם הֶחָזִיק בְּדֶרֶךְ, וְאָמַר זֶה הִיא דֶּרֶכִּי אֵין
מִסְּלָקִין אוֹתוֹ מִמֶּנָּה, אֵלֶּא בְּרִאִיָּה בְּרוּרָה.

26 OCT	ראשון Sunday	ד 4	בבלי: זבחים מב ירושלמי: נדרים א תוספתא: כלים בתרא ג נ"ך: חבקוק ב רמב"ם: טוען ונטען ט	נץ החמה..... 6:07 סו"ז קר"ש - פג"א..... 9:23 סו"ז תפלה - פג"א..... 10:28 צה"כ לשיטת ר"ת..... 5:59
-----------	-----------------	--------	--	--

27 OCT	שני Monday	ה 5	בבלי: זבחים מג ירושלמי: נדרים ב תוספתא: כלים בתרא ד נ"ך: חבקוק ג רמב"ם: טוען ונטען י	תענית שני קפא נץ החמה..... 7:21 סו"ז קר"ש - גר"א..... 10:00 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:53 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:11
-----------	---------------	--------	--	--

28 OCT	שלישי Tuesday	ו 6	בבלי: זבחים מד ירושלמי: נדרים ג תוספתא: כלים בתרא ה נ"ך: צפניה א רמב"ם: טוען ונטען יא	נץ החמה..... 7:22 סו"ז קר"ש - גר"א..... 10:00 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:53 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:09
-----------	------------------	--------	---	---

29 OCT	רביעי Wednesday	ז 7	בבלי: זבחים מה ירושלמי: נדרים ד תוספתא: כלים בתרא ו נ"ך: צפניה ב רמב"ם: טוען ונטען יב	נץ החמה..... 7:23 סו"ז קר"ש - גר"א..... 10:01 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:53 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:08
-----------	--------------------	--------	---	---

30 OCT	המישי Thursday	ח 8	בבלי: זבחים מו ירושלמי: נדרים ה תוספתא: כלים בתרא ז נ"ך: צפניה ג רמב"ם: טוען ונטען יג	תענית חמישי נץ החמה..... 7:25 סו"ז קר"ש - גר"א..... 10:01 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:54 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:07
-----------	-------------------	--------	---	--

31 OCT	ששי Friday	ט 9	בבלי: זבחים מז ירושלמי: נדרים ו תוספתא: אהלות א נ"ך: חגי א רמב"ם: טוען ונטען יד	נץ החמה..... 7:26 סו"ז קר"ש - גר"א..... 10:02 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:54 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:06
-----------	---------------	--------	---	---

הדלקת הנרות 5:35 Candle Lighting

1 NOV	שב"ק Shabbos	י 10	בבלי: זבחים מח ירושלמי: נדרים ז תוספתא: אהלות ב נ"ך: חגי ב רמב"ם: טוען ונטען טו	לך לך נץ החמה..... 7:27 סו"ז קר"ש - גר"א..... 10:02 סו"ז תפלה - גר"א..... 10:54 צה"כ לשיטת ר"ת..... 7:04
----------	-----------------	---------	---	--

ווען א מענטש שמועסט זיך אויס מיט'ן אייבערשטן, וועט דאס שפעטער העלפן און אויסלייזן זיינע קינדער.

(ספר המדות אות התבוננות חלק ב' סימן א')